

II. Uluslararası Türk - Asya Kongresi
IInd International Turkish - Asian Congress

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA
ECONOMIC COOPERATION AND
DEVELOPMENT

II. Uluslararası Türk - Asya Kongresi
IInd International Turkish - Asian Congress

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA

ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT

Mayıs 23-24
2007

May 23rd -24th
2007

Editör
Dr. Almagül İSİNA

İSTANBUL

TASAM YAYINLARI: 35, Uluslararası İlişkiler Serisi: 17

İSTANBUL Mayıs 2008

ISBN: 978-975-6285-37-4

Tasarım, kapak tasarımı: Creatica

Baskı: Forart Basımevi

Halıcılar Cd. No: 100 34080 Fatih / İSTANBUL - TURKEY

Tel: +90 212 635 61 51 (pbx) Faks: +90 212 532 58 82

www.tasam.org • e-mail: tasampublications@tasam.org

İlk Basım 2008 / The First Edition 2008

II. Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma

IInd International Turkish-Asian Congress: Economic Cooperation and Development

II. Uluslararası Türk-Asya Kongresi Organizasyon Komitesi
IInd International Turkish-Asian Congress Organization Committee

Prof. Dr. Hasan SELÇUK

Prof. Dr. Bülent ARAS

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

Yrd. Doç. Dr. Engin SELÇUK

Dr. Almagül İSİNA

Elnur OSMANOV

Muharrem Hilmi ÖZEV

Umut ELMAS

Caner SANCAKTAR

Müjde ERDİNÇ

Aslı HÜSEYİNOĞLU

Ufuk TEPEBAŞ

Arzu YORCAN

Fatma Günce KANLI

Aslı TOKAÇ

II. Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma
IInd International Turkish-Asian Congress: Economic Cooperation and Development

Editör: Dr. Almagül İSİNA

İstanbul: Tasam Yayınları, 2008

415 s. ; 21 cm. - (Tasam Yayınları; 35, Uluslararası İlişkiler Serisi: 17)

ISBN

978-975-6285-37-4

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	9
PRESENTATION	11

AÇILIŞ KONUŞMALARI / OPENING SPEECHES

TASAM Başkanı Sayın Süleyman ŞENSOY	15
Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) Başkanı Sayın Dr. Hakan FİDAN	19
Ürdün Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Salem AL KHAZAALAH	21
Türkmenistan Maliye ve Ekonomi Bakan Yardımcısı Sayın Annamammed GOÇİYEY	25

BİRİNCİ OTURUM / 1st SESSION

ASYA'DAKİ EKONOMİK BÜTÜNLEŞME HAREKETLERİ
ECONOMIC INTEGRATION ATTEMPTS IN ASIA

Şanghay İşbirliği Teşkilatı ve Türkiye	29
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO)	45
<i>Economic Cooperation Organization (ECO)</i>	49
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü	55
<i>Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC)</i>	63
Körfez İşbirliği Konseyi Türkiye ve KİK: Gelişmekte Olan Bir İlişki	71
<i>Turkey and the GCC: An Emerging Relationship</i>	81
D-8'in Kuruluşunun Tarihçesi	91
<i>Brief History of D-8 Establishment</i>	101

II. OTURUM / 2nd SESSION

AVRASYA'DA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT IN EURO-ASIA

Türkiye ile Azerbaycan Arasındaki Ticari İlişkiler, Yatırımlar ve Gelecekteki Projeler . . .	115
Bakü-Tiflis-Ceyhan Projesi- 21. Yüzyılın En Büyük Projesi	127
<i>The Baku-Tbilisi-Ceyhan Project – the Greatest Project of the XXI Century</i>	131
Türkiye'nin Dış Ticaret Politikaları	135
Türkiye ve Gürcistan: Sürdürülebilir Büyüme İçin Ekonomik Ortaklık	151
<i>Turkey and Georgia: Economic Partnership for Sustainable Growth</i>	159
Türkiye-Özbekistan Ekonomik İlişkilerinin Kısaca Değerlendirilmesi	167
Özbekistan Ekonomisinin Modernleşme Sürecinde Nüfusun Sosyal Güvenliği	173
Kırgızistan Ekonomisi ve Yatırımlar	183
Avrasya Bölgesinde Kırgızistan'ın Ekonomik İlişkilerini Geliştirme Problemleri	187
Tacikistan'daki Ekonomik Gelişmeler ve Perspektifler	199
Özbekistan'da Reform Süreci Devam Ediyor	203
Bölgesel Yatırım Meseleleri ve Kazakistan'da Yatırım	209
<i>Regional Investment Issues and Investment to the Kazakhstan</i>	217
Moğolistan'daki Yatırım Ortamı: ABD'den Moğolistan'a Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI) Teşviki	227
<i>Investment Environment of Mongolia: Fdi Promotion of the USA to Mongolia</i>	231
Orta Asya Ülkeleri ile Taşımacılık Sektöründe Bazı Sorunlar	235

III. OTURUM/3rd SESSION

ORTADOĞU'DA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT IN MIDDLE EAST

Irak-Türkiye İşbirliği	243
İran-Türkiye Ekonomik İlişkileri ve İyileşme İmkanları	251
<i>Iran-Turkey Economic Ties: Prospects for Improvement</i>	257
Suriye'deki Yatırım Atmosferi ve Geçerli Yatırım Olanakları	263

<i>Investment Atmosphere and Available Opportunities of Investment in Syrian Arab Republic</i>	269
Mısır-Türkiye Ticari İlişkileri	275
<i>Trade Relations between Egypt and Turkey</i>	283
Türkiye- Körfez İşbirliği Konseyi Ekonomik İlişkilerinin Geleceği	295
The Prospect of Turkey-GCC Economic Relations	305

IV. OTURUM/ IVth SESSION

DOĞU VE GÜNEY ASYA'DA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT IN EAST AND SOUTH ASIA

Türkiye ve Endonezya Arasındaki Ekonomik İlişkilerde Yakınlaşma	317
<i>Towards a Closer Turkey – Indonesia Economic Relations</i>	325
Malezya'da Yatırım Olanakları ve Avantajları	333
<i>Investment Opportunities and Facilities in Malaysia</i>	341
Çin ile Türkiye Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler	351
<i>Trade and Economic Relations between China and Turkey</i>	355
Genel Hatlarıyla Japonya	359
Vietnam ve Türkiye Arasındaki İkili Ekonomik İlişkiler	383
<i>Bilateral Economic Relations between Vietnam and Turkey</i>	387
Pakistan-Türkiye Ekonomik İlişkileri	391
<i>Pakistan-Turkey Economic Relations</i>	397
Hindistan-Türkiye Ticari İlişkileri	405
<i>India-Turkey Trade Relations</i>	411

SUNUŞ

Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), Uluslararası Türk-Asya Kongresi'nin periyodik olarak her yıl belirli konularda düzenlenmesini planlamış, bu sayede Türkiye ve Asya ülkelerini temsil eden yatırımcılar, politik karar alıcılar, meslek kuruluşları ve bilim adamlarının daha yakından tanışması, etkileşime girmesi ve karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesine hizmet edilmesi amaçlanmıştır. Bu hedeflerden hareketle; TASAM 23-24 Mayıs 2007 tarihlerinde “Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma” konulu II. Uluslararası Türk - Asya Kongresi düzenlemiştir. Kongre'de, Türkiye ile Asya ülkeleri arasındaki iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkiler, ilgili alanlarda uzman olan yerli ve yabancı akademisyenler tarafından ayrıntılı olarak tartışılmış ve sonuçlar bir kitap haline getirilmiştir. Kongrenin en önemli sonuçlarından birisi olan bu kitap ilgili resmi kurumlara, özel sektör temsilcilerine ve bireysel girişimcilere karar alma safhasında doğru ve gerçekçi görüşlerle yardımcı olacak bilimsel ve özgün veriler ortaya koymaktadır. Kongre kapsamında Asya'daki Ekonomik Bütünleşme Hareketleri, Avrasya'da, Orta Doğu'da ve Uzakdoğu bölgelerindeki Ekonomik İşbirlikleri ve Kalkınma konuları ayrı ayrı olmak üzere 4 oturumda işlenmiştir. Oturumlara paralel olarak söz konusu bölgelerde yatırım yapan büyük Türk ve yabancı firma temsilcileri arasında çalıştay gerçekleştirilmiştir.

II. Uluslararası Türk - Asya Kongresi, Türkiye'nin kendi iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel gerçekleri bağlamında doğru ve akılcı politikalar oluşturmaya katkı sağlayacak bir sürecin şekillendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de Asya ülkeleri ile ilgili ticari, politik ve kültürel ilişkiler konusunda önemli bilgi eksiklikleri mevcuttur. Bu bilgi eksikliğinin giderilmesi ve konuyla ilgili ulusal bir stratejik planlamanın yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Uluslararası Türk - Asya Kongresi'nin her yıl düzenli bir şekilde yapılması bu boşluğun doldurulmasına hizmet edecektir.

Bu önemli etkinlikte Avrasya, Ortadoğu, Uzakdoğu ve Güney Asya ülkelerinin sahip oldukları ekonomik ve siyasi potansiyel ve Türkiye ile bu ülkeler arasındaki ilişkiler masaya yatırılmıştır. Söz konusu ülkelerin ekonomik bütünleşme girişimleri oturumlarda değerlendirilmiş ve bu girişimler çerçevesinde yeni işbirliği alanlarının neler olabileceği araştırılmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin Avrasya, Ortadoğu, Güneydoğu Asya ve Uzakdoğu ülkeleriyle olan karşılıklı yatırım faaliyetleri akademisyenler, işadamları ve bürokratlar

tarafından somut veriler üzerinden tartışılmış, mevcut ticari faaliyetlerde karşılan sorunlar ve bunların aşılması için çözüm yolları aranmıştır.

II. Türk-Asya Kongresi'nin gerçekleşmesini sağlayan T.C. Dışişleri Bakanlığı'na, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu'na, T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'na (TİKA), İslam Kalkınma Bankası'na, Medeniyet Araştırmaları Derneği'ne (MEAD) ve kongrede emeği geçen TASAM çalışanlarına ve ASYA Group personeline teşekkür ederim.

Süleyman ŞENSOY
TASAM Başkanı

PRESENTATION

TASAM plans to organize the International Turkish-Asian Congress annually. By this way, it is intended that the investors, politicians, sectoral bodies and scientists shall get into interaction for the development of mutual relations.

With the above aim, 2nd International Turkish-Asian Congress was organized between May 23 and May 24 in 2007 with the title of “Economic Cooperation and Development”. In this congress, the economic, political, social and cultural relations between Turkey and Asian countries were discussed in detail and the results were published as a book. With this book-as one of the most important results of the congress- it is aimed to present scientific and original data for the private sector and individual entrepreneurs in their decision making processes.

In this event issues were discussed in four different sessions, which were “Economic Integration Attempts in Asia”, “Economic Cooperation and Development in Asia”, “Economic Cooperation and Development in Middle East”, “Economic Cooperation and Development in Far East and South Asia”. Also during the congress workshops were organized with the Turkish and Foreign investors who have interest in those regions.

II. International Turkish Asian Congress which was organized by TASAM has been very important in terms of the development of a process which would contribute to the creation of correct and rational policies in line with the economic, political and socio-cultural realities of Turkey. There are serious deficiencies regarding the information on commercial, political and cultural relations between Turkey and Asia. It has become inevitable to conduct an international strategic planning in order to fill in the information deficiencies. The organization of the Turkish-Asian Congress annually shall serve this purpose.

During the last year's II. International Turkish Asian Congress, the relations between Turkey and Asia, Middle East, Far East and South Asia and the economic and political potential of those regions were focused upon.

In the congress, the economic integration initiatives in Asia shall be analyzed. In the perspective of these initiatives new areas for economic cooperation shall be investigated. At the same time, the investment efforts of Turkey in Eurasia, Middle East, South Asia and Fareast shall be discussed among the

businessmen, academicians, bureaucrats and solutions shall be put forward for the problems faced during the current commercial activities.

I would like to thank the Turkish Republic Ministry of Foreign Affairs, Turkish Republic Ministry of Culture and Tourism, Turkish Republic Prime Ministry Advertising Fund, Turkish Republic Prime Ministry Turkish Cooperation and Development Agency, Islamic Development Bank and Civilization Studies Association for their support to organize this Congress and also I would like to thank TASAM and ASIA GROUP staff.

Süleyman ŞENSOY
Chairman of TASAM

AÇILIŞ KONUŞMALARI
OPENING SPEECHES

TASAM Başkanı Sayın Süleyman ŞENSOY

Başta dost ve kardeş Ürdün Devleti Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Saalem Khazaallah Beyefendi, Türkmenistan Cumhuriyeti Ekonomi ve Maliye Bakan Yardımcısı Annamuhammed Goçivey Beyefendi ve TİKA Başkanımız Sayın Dr. Hakan Fidan olmak üzere, bütün misafirlerimize, Büyükelçilerimize ve toplantımıza iştirak eden bütün katılımcılara Kongremize teşekkürlerinden dolayı teşekkürlerimi arz ediyorum.

Bu Kongrenin ikincisinin düzenlenmesine destek veren T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Kültür Bakanlığı, TİKA Başkanlığı, İslam Kalkınma Bankası ve T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu'na desteklerinden ötürü şükranlarımızı kurum adına arz ediyorum.

Bu arada bugün Türkiye'nin dış politika açılımları, sosyal ve ekonomik refahı açısından önemli bir toplantıyla önemli mesajlar verdiğimiz ve vereceğimizi düşünüyorum. Çünkü özellikle 19. ve 20. yüzyılda Asya, bütün dünya için insan gücü ve hammadde olarak kaynak temin edilen bir merkezdi. Fakat 21.yüzyılda değişen dengelerde Asya, hem ürettiği kaynakla ve hem de kullandığı kaynakla, kaynak kullanabilir ve üretebilir duruma gelmesiyle 21.yüzyılın yeni dengelerinin kurulduğu bir bölge oldu ve olmaya da devam ediyor. Önümüzdeki beş, on, maksimum on beş yıllık sürelerde dünyadaki mevcut dengeler üzerinde yeni oluşumların ortaya çıkabileceği bir coğrafya olarak karşımızda duruyor. Ülkemizin 21. yüzyılın yeni dengelerini kuran Asya ile tarihten gelen kültür ve coğrafya bağlamında, çok ciddi bağlılıkları var, geçmişi var ve ortak bir kültür envanterine sahip. Burada bizim yapmaya çalıştığımız şey, 21. yüzyılın yeni dengelerinde söz sahibi olacak olan Asya ülkeleri ile ülkemiz arasında ekonomik ve sosyal olarak en geniş anlamıyla birlikteliklerin kuvvetlendirilmesi, güçlendirilmesi ve ülkemizin daha güçlü, daha refah ve müreffeh bir ülke olarak vatandaşlarımıza hizmet edebilmesidir.

Burada söylenmesi gereken en önemli şeylerden birisi de, 21. yüzyılın bütün sosyal açmazlarında ve bunalımlarında Asya değerlerinin önemsenmesi gereklidir. Semavi bütün dinlerin çıktığı coğrafya olarak, birçok medeniyete

ev sahipliği yapmış bir coğrafya olarak Asya'nın referanslarının, dünyanın bugün içerisinde bulunduğu bunalıma önemli bir katkı yapacağını da değerlendirdiğimizi arz etmek istiyorum.

Bir diğer önemli husus, 11 Eylül 2001 süreciyle başlayan dünyadaki aşırı politizasyon sürecidir. Biliyorsunuz, ne zaman politizasyon normal sınırlarının dışına çıkmışsa, dünya acı çekmiştir, ülkeler acı çekmiştir, toplumlar acı çekmiştir, ülkeler iç savaşlara sürüklenmiştir. Yakın tarihe bakmak açısından, I. Dünya Savaşı öncesindeki dünyadaki aşırı politizasyona, II. Dünya Savaşı öncesindeki yine dünyadaki aşırı politizasyona dikkat edersek, arkasından gelen büyük acıları anlayabiliriz.

Sebepleri ayrıca tartışılmak üzere, 11 Eylül 2001 süreciyle dünyada başlayan aşırı politizasyon sürecinin yavaşlatılması ve medeniyetler arasında karşılıklı işbirliği ve hoşgörüye dayalı ilişkilerin geliştirilmesi açısından da Asya'nın değerlerinin, Asya'nın insan potansiyelinin ve Asya'nın kaynaklarının stratejik bir biçimde kullanılmasıyla, dünyada devam eden barışın daha da güçlenerek yara almadan devam etmesine Asya kıtasının çok önemli katkıları olacaktır diye düşünüyorum.

Asya'da, özellikle ASEAN ve Şanghay İşbirliği Örgütü başta olmak üzere, çok sayıda, en azından 8 tane sayabileceğimiz yerel ve bölgesel ölçekte de olsa, bir kısmı çok büyük organizasyonlar olmak üzere, bütünleşme örgütleri, işbirliği örgütleri vardır, kurulmaktadır ve gelişmektedir. Bu anlamda ülkemizin de bu örgütler içerisinde etkin bir biçimde yer alması, ülkemizin gelecekteki menfaatleri açısından önemli bir husustur diye not düşmek istiyorum.

Burada temel politika, dünyadaki reel dengelerden kopmadan, uluslararası ilişkilerin getirdiği yüklenimlerden taviz vermeden, herhangi bir heyecan ya da macera anlayışıyla değil, tamamen reel politika içerisinde Türkiye'nin mevcut dış politika açılımlarında, özellikle Asya ve Afrika konusunda da gerekli açılımları yapması konusunda biz çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Şu anda icra ettiğimiz II. Uluslararası Türk-Asya Kongresi'nin üçüncüsü, bir dahaki yıl Mayıs ayında periodik olarak planlanmaktadır, yine ikincisini 2006 Aralık ayında icra ettiğimiz II. Uluslar arası Türk-Afrika Kongresinin üçüncüsünü Aralık 2007 tarihinde yapma hazırlıkları içerisindeyiz. Şüphesiz burada Kongreler yapmakla beraber, bunların karşılıklı etkileşim içerisinde ekonomik, kültür, sosyal alanlarda geliştirilmesi yönünde de gayretlerimizi ve çalışmalar içerisinde mümkün olduğunca fazla partner katarak etkileşimi artırma çabası içerisindeyiz.

Burada dünyanın temel problemlerine ve kısaca başlıklar halinde ortak problemlerimize de dikkat çekmekte fayda görüyorum. Asya kıtasının, dünya-

nın temel problemlerini çözme noktasında ülkemizle birlikte dünyanın temel problemleri olarak sayabileceğimizi birkaç başlık altında da iş birliği yapmamız gerektiğini veya dayanışmamız gerektiğini, dünyanın genel menfaatleri açısından ya da olaylara sadece bölgesel bakmanın gerekmediğini ifade etmek açısından arz etmek istiyorum. Dünyanın genel problemleri olarak birlikte çözebileceğimiz ana başlıklar altında sayarsak,

- uluslararası terörizm,
- örgütsel suçlar,
- adaletsiz gelir dağılımı,
- küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri;
- ekonomik ve sosyal manipülasyon tehlikeleri;
- demokrasi ve insan hakları ihlalleri,
- enerji arz güvenliği;
- etnik ve dinsel çatışmaların önlenmesi;
- küresel salgın hastalıklara karşı önlemler alınması ki küresel salgın hastalıkları artık küresel ısınma da büyük ölçüde tetikliyor;
- kitle imha silahlarının azaltılması, mümkünse yok edilmesi;
- ve dünyada değişen güvenlik konseptine uygun olarak gerekli tedbirlerin alınması.

Bunları da dünyaya karşı ortak yükümlülüklerimiz olan konular olarak arz etmek istiyorum. Bugün burada çok fazla sayıda Asya'daki uluslararası örgütlerden bölgesel gelişmelere kadar bugün ve yarın, bu salonda ve diğer workshopların yapılacağı küçük salonlarda toplantılar devam edecek. Toplantı sonuçları hem dünya kamuoyuyla, hem Asya ülkeleri kamuoyuyla, hem ülkemiz kamuoyuyla paylaşılacak. Sonuçlar hem rapor, hem kitap olarak yayınlanacak. Biraz önce de ifade ettiğim gibi, kongreyi sadece bir etkinlik olarak değerlendirmemek lazım, onun içeriği kültürel, ekonomik ve sosyal açılımlarla da kalıcı olabilmesi için doldurulmaya çalışılacaktır. Ve bu anlamda TASAAM üzerine düşen katkıyı, ilgili kurumların desteğiyle yapmaya çalışmaktadır.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim, saygılarımı arz ederim.

Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) Başkanı Sayın Dr. Hakan FİDAN

Sayın Bakan, kıymetli katılımcılar, değerli akademisyen arkadaşlar, değerli basın mensupları, öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum. Konuşmama başlamadan önce bugün burada aranızda olmak isteyen, ama işlerinin yoğunluğu nedeniyle katılamayan Devlet Bakanı Sayın Beşir Atalay'ın da ayrıca selamlarını iletmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi Asya'nın ekonomik potansiyelinin, iyi kullanıldığı zaman neler getireceğini çok fazla izah etmeye gerek yok. Bugün ve yarın siz değerli katılımcıların büyük çabaları ve emekleriyle sunulacak analizler ve bilgiler, muhakkak Asya'nın ekonomik potansiyelinin, muhtemel işbirliklerinin ve var olan işbirliklerinin hem yürüyen, hem aksayan taraflarını ortaya koymada son derece faydalı neticeler ortaya çıkaracaktır diye umuyorum.

Türkiye, ekonomik işbirliği ve kalkınma konularında, bir taraftan kendi içerisinde ciddi ekonomik programları ve reform paketlerini uygulamaya koyarken, bunların hayata geçmesi için büyük çaba harcarken, diğer taraftan da pek dikkati çekmese de, sahip olduğu bu çabayı, elinde bulunan iyi uygulama örneklerini kendi bölgesindeki diğer ülkelere aktarma yolunda da değer itibarıyla de, ekonomik ve kalkınma işbirliği konusunda da ciddi faaliyetler göstermektedir. Devletimiz, bu faaliyetleri bir kurum aracılığıyla yapmakta. Bu kurum, kısaca isminin TİKA olduğu, benim yöneticisi olduğum Türk Kalkınma ve İşbirliği İdaresi Başkanlığıdır.

Tabi TİKA olarak bugünkü bu faaliyeti ve projeyi destekliyor olmamız, hiçbir şekilde tesadüf olamaz. Kongre, tamamıyla görev alanımıza giren, büyük bir zevkle ve görev aşkıyla desteklediğimiz bir faaliyet. Ekonomik ve kalkınma konularında işbirliği yaparken, maalesef Asya coğrafyasında birkaç ülke dışında, çok sistemli bir şekildeki kalkınma işbirliği konularını hayata geçiremediğimizi söylemeyi de yararlı buluyorum. Bugün için dünyada bildiğiniz gibi, ekonomik kalkınma modelleri, birkaç küçük nüans dışında hemen hemen aynı paten üzerinde, aynı yol üzerinde gitmekte. Bunların başında politik

istikrarın sağlanması, iyi ve şeffaf bir yönetimin aktif kılınması, eğer ülkenin kendi içinde ürettiği başka bir sinerji yok ise, yabancı yatırımcının ülkeye çekilmesi, bunun için de gerekli hukuksal altyapının hazırlanması ve diğer taraftan da nitelikli ara ve üst insan gücünün olmasıdır. Bunlar şuanda -birkaç ekşiğiyle söylemiş olabilirim- mevcut ekonomik kalkınma modelleri içerisinde özellikle kalkınmakta olan ülkeler tarafından bütün dünyada hızla uygulanan ve uygulanılmaya çalışılan bir ekonomik model. Burada daha çok ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinde rekabet unsurunun ön planda olduğunu görüyoruz. Asya'da ortaya konan işbirliği modelleri ile var olan doğal rekabetin, belli bir miktarda sinerji oluşturması ve iyi yönetilmesi, bölgeye gelen ekonomik yatırımın daha dengeli bir şekilde dağıtılması konusunda önemli işlevsel hizmetler gördüğüne inanıyoruz. TİKA'nın faaliyet alanına giren konularda, ekonomiden tarıma, tarımdan sağlığa, sağlıktan yerel yönetime kadar birçok konuda, Türkiye'nin elde ettiği tecrübeleri kendi coğrafyasında bulunan ülkelerle paylaşma yolunda önemli adımlar atmakta. Bunların başında kapasite artırıcı eğitimler devam etmekte, senede ortalama 2000'den fazla uzmana, az önce ifade ettiğim konularda eğitimler verilmekte, tecrübe değiş tokuşu yapılmaktadır.

Alanda yaptığımız uygulama projeleri var, yine tarımda, sağlıktaki altyapı projeleri var. Bunun yanı sıra OECD, UNDP ile UNIDO ile ve diğer uluslararası kalkınma örgütleriyle daha ağırlıklı olarak özellikle Orta Asya'da, Balkanlarda ve Kafkasya'da yürüttüğümüz projelerimiz mevcuttur. Buna ilaveten tabi ki Afganistan, bizim için özel bir durumdur. Oradaki yeniden yapılanma faaliyetlerine Türk hükümetinin verdiği çok büyük bir maddi destek var, bu maddi desteğin somut projelerle hayata geçirilmesi konusunda da yine TİKA üstlenmekte. Filistin'le ilgili çok ciddi projelerimiz var, yine son 3 yıldır Afrika'da açtığımız ofislerimizde ilgili ülkeye yönelik yürüttüğümüz projeler mevcuttur. Bütün bu projeleri yürütmedeki amacımız, konuşmamın başında da ifade ettiğim üzere, Türkiye'nin kendi yaşadığı tecrübelerde kazandığı bilgi ve birikimleri diğer ülkelere aktarmak, bu vesileyle işbirliğini geliştirme yolunda önemli adımlar atmak ve Türk halkının sempatisini ve yaşam tarzını da bu ülke ve coğrafyalara göstermektir.

Konuşmamı fazla uzatmadan burada tamamlamak istiyorum ve konuşmamı tamamlarken, tekrar burada aranıza bulunmaktan dolayı ne kadar memnun olduğumu ifade ederken, bu tür çalışmaların düzenleyicisi TASAM'a ve özellikle TASAM'ın değerli Başkanı Sayın Süleyman Şensoy Beyefendiye teşekkürlerimi arz ederim.

Saygılar sunarım.

Ürdün Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Salem AL KHAZAALEH

Çev: Muharrem Hilmi ÖZEV

Ekselansları,
Saygıdeğer meslektaşlarım,
Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Türkiye’den ve diğer Asya ülkelerinden meslektaşlarımızın ve dostlarımızın katıldığı böylesine büyük bir organizasyona katılmış olmak bizim için büyük bir onurdur. Türk hükümetine ve Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi’ne (TASAM’a), böylesine bir etkinliğe ev sahipliği yapmalarından, misafirperverliklerinden ve bu mükemmel organizasyondan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

İkinci kez böyle bir organizasyonun düzenleniyor olması, bölgemizdeki ülkelerin Türkiye ve Asya ülkeleri ile ilişkilerinin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Sahip olduğumuz samimi ve güçlü ilişkilerin daha da geliştirilmesini yürekten arzulamaktayız.

Ekselansları ve saygıdeğer meslektaşlarım, bugün huzurunuzda Ürdün Haşimi Krallığı ile Türkiye arasındaki ekonomi ve yatırım ilişkilerindeki gelişmeler üzerine ışık tutmama müsaade ediniz. Türkiye ve Ürdün, uzun yıllar boyunca, sosyal ve kültürel değerlerindeki benzerlikler ve coğrafi yakınlıkları nedeniyle çok derin ilişkilere sahip olmuşlardır.

Mevcut anlaşmalar çerçevesinde ticari ilişkiler için bölgesel ve ikili düzeyde oldukça iyi temel oluşturulmuştur. Böylesine iyi bir temel, önümüzdeki fırsatların değerlendirilmesi, bölgedeki yatırımların ve ticaretin daha ileri bir düzeye taşınması için hepimiz üzerine ortak sorumluluklar yüklemektedir.

Türkiye ve Ürdün arasındaki ticaret hacmi 2006 yılı itibarıyla 302 milyon dolar, 2007 Nisan’ına dek gerçekleştirilmiş bulunan ortak yatırımların değeri ise 83 milyon dolar civarındadır. Bu yatırımlar otelcilik, hazır giyim, tekstil sanayi, otomobil sanayi, mobilyacılık, plastik sanayi, kağıt ve madencilik gibi sektörleri kapsamaktadır.

Aramızdaki ticareti ve yatırım performansını daha ileri bir düzeye taşı-

mak için iki taraflı yatırım anlaşmasını yürürlüğe koymuş bulunuyoruz. Ayrıca, serbest ticaret anlaşmasını da sonuçlandırmak üzereyiz. İnaniyoruz ki, bu anlaşma Türkiye ve Ürdün arasında geniş çaplı bir ticaret ve iş ortaklığı ağı yaratacaktır.

Ekselansları,

Hanımevendiler ve Beyefendiler,

Bildiğiniz gibi, Ürdün üç kıtayı birleştiren bir bölgenin kalbinde yer almaktadır. Dolayısıyla, ülkemiz sadece uluslararası ticaret için değil, aynı zamanda ihracat merkezli girişimler için de doğal bir merkez konumundadır. Buna ilaveten, Ürdün ikili ve çok taraflı bir ticaret ve yatırım anlaşmaları ağına sahiptir.

Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması amacıyla, Ürdün hukuki alanda ve yönetimle ilgili alanlarda iş dünyasını etkileyen geniş çaplı reformlar gerçekleştirmiştir. Özel sektör öncülüğündeki büyümeyi desteklemek ve güçlendirmek için bir takım adımlar atılmıştır.

Ürdün ekonomisi 2006 yılında %6.4'lük bir büyüme kaydetmiştir. Gayrisafi milli hasıla 12.6 milyar dolara ulaşmıştır. Ulusal bütçe açığı ile birlikte, dış borçlarda bir azalma kaydedilmiştir. Döviz rezervlerimiz yaklaşık 5 milyar dolara yükselmiştir. Eş zamanlı olarak, Amman borsasında daha büyük bir sermaye artışı görülmüştür.

İş çevreleri için elverişli bir ortam inşası amacıyla, Ürdün Haşmetmeab Kral Abdullah'ın vizyonunu hayata geçirmek için var gücüyle çalışmaktadır. Bu vizyonun özü mükemmeli yakalamaktır ve bu vizyon dünyanın her yerinden gelen insanların ve girişimcilerin birlikte çalışabilecekleri, görüş alışverişinde bulunabilecekleri ve karşılıklı etkileşim içerisinde bulunabilecekleri bir ortamın temin edilmesi yönünde gerekli tüm önlemlerin alınmasını da kapsamaktadır.

Bu Kongre Asya'nın her yerinden gelen katılımcılar için ticaret ve yatırım konularında görüşmeler yapma fırsatı sunacaktır. Umuyorum ki, bu Kongre yeni ilişkilerin keşfi ve nihai aşamada bölgemizdeki iş dünyasının çıkarlarına hizmet edecek işbirliği mekanizmalarını güçlendirilmesi yolunda adımlar atılmasını sağlayacaktır.

Önümüzdeki iki gün içerisindeki toplantılarımızın başarılı olması ve Kongre'nin amacına ulaşıp ülkelerimiz için karşılıklı fayda sağlaması umudu ve dileğiyle

Teşekkür ederim.

Opening Speech of the Salem AL-KHAZAALAH Minister of Industry and Trade

Honorable colleagues,

Ladies and Gentlemen,

- It is an honor to be today in this great gathering amongst our colleagues and friends from Turkey and Asian countries. And I would like to voice my thanks and appreciation to the Turkish Asian Center for Strategic Studies (TA-SAM) and Turkish government for hosting this event, and for the hospitality and excellent organization.

- Holding this congress for the Second time remarks the evolving relations that countries of our region have with Turkey and Asia. We all enjoy cordial and strong relations and desire to strengthen them further has always been mutual.

- Allow me your Excellencies and esteemed colleagues to seize the opportunity today to shed the light on the developments in economic and investment relations between the Hashemite Kingdom of Jordan and Turkey.

- Over the years, Jordan and Turkey have enjoyed profound relations considering the similarities in social and cultural values, and proximity of geographical locations.

- A strong base for good trade relations has already been established within the current arrangements on the regional and bilateral levels. Such good places a joint responsibility on us all to seize the opportunities that lie ahead to further enhance trade and investments in the region.

- Total trade between Jordan and Turkey valued around (302) US million dollars for the year 2006 and joint investment amounted to (83) million US dollar till April 2007 covering sectors such as Hotels, garment and textile industry, automobile industry, furniture, plastic, industry, as well as paper and mining industries.

• In order to further improve our trade and investment performance, “we recently have put our bilateral investment agreement in force. And we are in the process of concluding a free trade agreement”, which we believe will create massive trade and business partnership in both Jordan and Turkey.

Excellencies,

Ladies and Gentlemen,

• As you know, Jordan is at the heart of a region interconnecting three continents. It is a natural center not only for international trade, but also for export oriented enterprises. In addition, Jordan has a network of bilateral and multilateral trade and investment agreements.

• For economic growth, Jordan has undertaken extensive reforms of the legal, judicial, and administrative environment governing businesses. Specific steps have been taken to support and strengthen private-sector-ed growth.

• The economy registered growth of 6.4% in the year 2006. GDP amounted to 12.6 billion US dollars. The national budget deficit is down; so is external debt. Foreign currency reserves are up, to almost 5 billion dollars, and there is significantly greater market capitalization on the Amman Stock Exchange.

• As for building the business environment, “Jordan worked diligently to translate the vision of His Majesty King Abdullah into reality”. The essence of this vision is the pursuit of excellence. “It consists of a commitment to providing an environment for progress”, where people and enterprises from all over the world can interact, exchange ideas and work together to achieve excellence.

• This congress is an excellent opportunity for the participants from all over Asia to meet and discuss trade and investment opportunities available in the region. I hope that this Congress would initiate a positive step towards exploring new relations, and enhancing cooperation mechanisms that will eventually serve the interests of the business community in our regions.

• Wishing all success to our meetings over the coming two days, hoping that the Congress will achieve its goals and yield mutual benefits for our countries.

Thank You.

Türkmenistan Maliye ve Ekonomi Bakan Yardımcısı Sayın Annamammed GOÇİYEV

Çev: Dr. Almagül İSİNA

Değerli Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Bu kadar üst düzeyde gerçekleşen Kongre katılımcılarına Türkmenistan Cumhuriyeti devletinin selamlarını iletiyor ve Kongrenin tüm iştirakçilerine karşılıklı kazanıma dayalı işbirliğinde başarılar diliyorum. Türkmenistan Cumhuriyeti devleti olarak bizler, bu organizasyonu gerçekleştirdiği için Türkiye Cumhuriyeti devletine minnettarız ve burada şükran duygularımızı sunuyorum.

Türkiye ile Türkmenistan arasında oluşan iş ve ekonomik ilişkilerin daha çok gelişmesini sağlayan işbirliğine bizler çok önem vermekteyiz. Ticaret ve yatırım alanlarındaki ilişkiler, ekonomik gelişimin temel faktörlerindendir.

Ticari ilişkilerin derinleştirilmesi, ortak projelerin, özellikle taraflardan hepsini ilgilendiren alanlara yönelik yeni projelerin geliştirilmesi, sosyal ve ekonomik gelişimle ilgili herhangi bir meselenin çözümünde son derece büyük önem arz eden unsurlardır. Bu tür işbirliğinin yanı sıra, yeni, daha çok uzun vadeli ve ekonominin öncelik arz eden alanlarına yönelik projeler de Türkmenistan'ı yakından ilgilendirmektedir.

Türkmenistan'ın ekonomisinin gelişimi ile perspektifi, onun sanayi üretiminin gelecekteki gelişimiyle doğrudan bağlıdır. Özellikle doğalgaz, elektrik enerjisi, ayrıca yeniden işleme sanayisi, petrol, kimya ve tekstil sanayisi büyük bir hızla geliştirilecektir.

Türkmenistan zengin doğal kaynak ve ekonomik potansiyele sahip olup, eşit ve karşılıklı kazanıma dayalı her türlü işbirliğine açıktır. 15 yıllık bağımsızlık süresi içerisinde ülkede yatırımcıları çekmek için uygun temeller hazırlanıp, yatırım ortamı oluşturulmuştur. Türkmenistan'da yatırımcı haklarını savunmak ve yatırım faaliyetlerinden elde edilen geliri korumak için gereken yasal temeller sağlanmıştır.

Konuşmamı tamamlarken, bu kongrenin işbirliğimizin gelişmesinde büyük katkılar sağlayacağını, katılımcı ülkelerin her birinin sosyal ve ekonomik alanlarda olduğu gibi, siyasi alanda da gelişerek, başarılar elde etmelerine yardımcı olacağını umut ediyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BİRİNCİ OTURUM ASYA'DAKİ EKONOMİK BÜTÜNLEŞME HAREKETLERİ

Oturum Başkanı: Emekli Büyükelçi Murat BİLHAN
İstanbul Kültür Üniversitesi

Şanghay İşbirliği Örgütü
Prof.Dr. Hasret Çomak

Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)
Dr. Sohrab SHAHABI

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
Konstantinos ZALMIS

Körfez İşbirliği Konseyi
Bülent ARAS

Gelişmekte Olan 8'lerin Tarihçesi
Ayşe KESKİNKILIÇ

1st SESSION ECONOMIC INTEGRATION ATTEMPTS IN ASIA

Head of Session: Ret. Ambassador, İstanbul Kultur University
Murat BİLHAN

Shanghai Cooperation Organization
Prof. Hasret ÇOMAK

Economic Cooperation Organization
Dr. Sohrab SHAHABI

Organization of the Black Sea Economic Cooperation
Konstantinos ZALMIS

Gulf Cooperation Council
Bülent ARAS

Brief History of D-8 Establishment
Ayşe KESKİNKILIÇ

Şanghay İşbirliği Teşkilatı ve Türkiye

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

Kocaeli Üniversitesi Rektör Yardımcısı TÜRKİYE

I. Giriş

Şanghay İşbirliği Teşkilatı (Shanghai Cooperation Organization – SCO) Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan’dan oluşan altı üyeli Bölgesel İşbirliği Teşkilatı’dır. Teşkilat ilk başta beş üye ile ortaya çıkmış daha sonra Özbekistan’ın katılımı ile Şanghay Altılısı adını almıştır.¹ Teşkilat altı ülke devlet ve hükümet başkanlarının 15 Haziran 2001 tarihinde Şanghay’da imzaladıkları deklarasyonla resmen kurulmuştur.²³ 7 Haziran 2002’de St. Petersburg’da yapılan Zirvede Teşkilatın Şartı⁴ kabul edilmiş, 29 Mayıs 2003’te ise Organların çalışma ilkeleri belirlenmiş⁵ ve 23 Eylül 2003’te bütçesi onaylanmıştır.

Teşkilatın yapısı incelendiğinde üye devletlerin tamamen eşit haklara sahip olduğu ve kararların uzlaşma alındığı görülmektedir. Teşkilatın en önemli amaçları arasında terörle mücadele, bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi ve karşılıklı tehdit algılamalarının önlenmesi yer almaktadır.

Putin teşkilatın amacını; “İşbirliği yönetimi ile güvenlik aramak” olarak açıklamıştır.⁶ Teşkilatın kurulması aşamasındaki amaca bakıldığında ise Afganistan’dan gelen tehdidin ortak bir yaklaşım ve anlayış ile önlenmesi yer almaktadır.

Teşkilatın, diğer uluslararası teşkilatlarla çok taraflı işbirliğini geliştirme ve sürdürme iradesine sahip olduğu ve bu konuda girişimlerini sürdürdüğü bilinmektedir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler daimi üyeleri ile karşılıklı ilişki-ler geliştirilmeye çalışılmaktadır.

I. Şanghay İşbirliği Teşkilatı’nın Hedefleri ve Geleceği

Şanghay İşbirliği Teşkilatı’nın oluşumunun temel nedeni; özellikle terörizm ve dış tehdit nedeniyle bölge istikrarının bozulma olasılığı ve küreselleşme süreci yaşayan dünyanın ekonomik sorunlarıdır. Bu çerçevede Şanghay İş-

birliği Teşkilatı, devletlerin güven sağlayıcı unsurlarını geliştirerek, ortak güvenlik ve işbirliği alanındaki sorunları birlikte çözmeyi hedeflemektedir. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurulması, 6 üye ülkenin ve sonraki aşamada da Teşkilatı'nın temel ilke ve sorumluluklarına uymayı kabul edecek yeni üyelerin katılmasıyla bölgesel işbirliğinde yeni bir sistemin oluşturulmasına olanak verebilecektir.

Teşkilatın temel ilke ve amaçları; Üyeler arası karşılıklı güveni, dostluğu ve iyi komşuluğu sağlamlaştırmak; Barışı korumayı ve desteklemeyi amaçlayan çok boyutlu işbirliğini geliştirmek; Bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmak; Demokratik, adil ve kalıcı bir siyasal ve ekonomik ilkeleri benimseyerek uluslararası bir düzenin kurulmasına destek sağlamak; Terörizm, ayrımcılık ve aşırıcılığın tüm biçimlerine karşı koymak; Uyuşturucu, silah kaçakçılığı, yasadışı göç ve diğer suçlarla ortaklaşa mücadele etmek; Siyaset, ticaret, ekonomi, savunma, hukuk, çevre, kültür, bilim - teknik, eğitim, enerji, ulaşım, kredi ve finans ve diğer ortak çıkar alanlarında etkili bölgesel işbirliğini teşvik etmek; Halkların refah ve yaşam seviyesinin sürekli yükselmesini amaçlayarak eşit ortaklık ilkesine dayanan ortak faaliyetler ile bölgede çok yönlü ve dengeli ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişmeye katkıda bulunmak; Dünya ekonomisi ile bütünleşme için sürekli işbirliği imkanlarını koordine etmek; Üye devletlerin uluslararası sorumluluklarını ve ulusal yasaları çerçevesinde yer alan temel hak ve özgürlükleri garanti altına alacak süreçleri yerine getirmesine yardımcı olmak; Diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler kurmak ve geliştirmek; Uluslararası sorunların barışçıl yollarla çözülmesi konusunda işbirliği yapmak; 21'inci yüzyılın sorunlarına çözüm yolları aramak ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesine katkıda bulunmaktır.

II. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın Toplantılar Süreci

Teşkilatın organları; Devlet Başkanları Kurulu, Hükümet Başkanları Kurulu, Dışişleri Bakanları Kurulu, Başkan ve / veya Kurum Başkanları Toplantısı, Ulusal Koordinatörler Kurulu, Sekreterlik ve Bölgesel Anti-Terör Müdahale Grubu'dur.⁷

Teşkilatı'nın kurulması, bölge devletleri arasındaki ilişkileri yeni bir düzeye çıkarmakta ve aynı zamanda bölge ve dünyada güven ve istikrara katkıda bulunmaktadır. Teşkilat çerçevesinde; Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer üye ülkeler arasındaki sınır sorunlarının çözümü, terörizm ile mücadele antlaşması imzalanması, Bişkek'te anti- terör merkezinin kurulması, 2004 yılında Pekin'de Sekreterliğin ve Bölgesel Anti-terör Müdahale Grubu Yürütme Komitesinin faaliyete geçmesi önemli gelişmelerdir. Ayrıca, **2 Aralık 2004'de Bir-**

leşmiş Milletler Genel Kurulu’nda Teşkilata gözlemci statüsünün verilmesi önemli bir göstergedir. Şanghay İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelerin; toprak bütüklüğü ve ekonomik gelişmelerinin seviyesine bakmaksızın; üyelerin eşitliği, uzlaşmaya dayanan karar alma mekanizması, karşılıklı çıkarların göz önünde bulundurulması, din, gelenek ve kültürel zenginliklere saygı gösterilmesi yaklaşımı ön plana çıkmaktadır.

23 Eylül 2003 tarihinde Pekin’de yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Toplantısı’nın ana gündem maddesi ekonomik ve siyasi girişimlerin eşgüdümü olmuştur. Toplantı sırasında 2004 yılının bütçesi 3 milyon ABD doları olarak belirlenmiş, ticari ve ekonomik işbirliği ve yatırım ortamının iyileşmesi gibi konular ele alınmış, 2020’ye kadar uzanan uzun vadeli program çerçevesinde ulaşım, iletişim, tarım ve çevre sektörlerinde işbirliğine gidilmesi kararlaştırılmış ve buna ilişkin somut projeler benimsenmiştir. . Toplantı sırasında Çin Halk Cumhuriyeti ve Kırgızistan arasındaki İrkeştam-Torugart yolundaki denetim noktalarına ilişkin alt yapının geliştirilmesi gündeme getirilmiş, ayrıca, Kırgızistan ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kırgızistan’a İrkeştam-Oş yolunun onarımı için 30 milyon Yuan verilmesi kararlaştırılmıştır.

Eylül 2004- St. Petersburg Zirvesi’nde ise Devlet ve Hükümet Başkanları Petersburg Yasası’nı imzalamışlardır. İmzalanan bu Yasa, BM’nin amaç ve ilkelerine uygun biçimde yapılan bölgesel Antlaşmadır (Regional Arrangements). Bu Yasa ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı, bölgesel bir uluslararası kuruluş statüsünü kazanmıştır. 24 Eylül 2004 tarihinde Bişkek’te gerçekleştirilen 2’nci Şanghay İşbirliği Teşkilatı Devlet ve Hükümet Başkanları Toplantısı’nda Çin Halk Cumhuriyeti, diğer Teşkilatı üyelerine “**Şanghay Altılısı**” çerçevesinde “**serbest ticaret alanı**” oluşturulmasını önermiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Ven Tsyabao tarafından sunulan bu öneriyi Özbekistan ve Kazakistan olumlu karşılamıştır. Ancak, Rusya Federasyonu Başbakanı Fradkov, bu konuda acele edilmemesi gerektiğini vurgulayarak önce pilot sorunların (örneğin, vergi yasalarının) üzerinde durulması gerektiğini vurgulamıştır. Bazı Rusya Federasyonu kaynakları, bu durumun Rusya Federasyonu tarafından; Çin Halk Cumhuriyeti’nin Pazar payının artırılması için öncülük kazanma girişimi olarak algılandığını belirtmiştir.

1 Haziran 2004 Taşkent’te ekonomi ve ticaret bakanları toplanmıştır. Bu toplantılarda “**Merkezi Asya Ortak Pazarının**” oluşturulması konusu ele alınmıştır. Ortak Pazar oluşturulmasının bölgede yatırım, mal, hizmet ve işgücü pazarının gelişmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Bakanlar bu toplantıda, **Şanghay İşbirliği Teşkilatı** üyesi ülkeleri ve bu ülkelerdeki iş çevrelerinde bir forumun, **bölgesel işbirliği geliştirme fonunun ve bölgesel ekonomik işbirliği web sitesinin** oluşturulmasını kararlaştırmışlardır.

17 Haziran 2004 tarihinde yapılan Taşkent Zirvesi'nde Şanghay İşbirliği Teşkilatı Devlet ve Hükümet Başkanları; terörizme karşı sadece cevap vermekle yetinmeyip önleyici nitelikte de girişimler yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.⁸ Taşkent Zirve Bildirisi'nde liderler, terörizm ve aşırıcılığın boy gösterdiği bu dönemde Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın güvenlik alanında işbirliği geliştirmesinin önemine değinmişlerdir. Bu toplantıda ayrıca güvenlik güçlerinin de katıldığı ortak tatbikatların yapılması kararlaştırılmıştır.

Toplantı sonucunda alınan kararlar arasında, Moğolistan'a Şanghay İşbirliği Teşkilatı gözlemci statüsünün verilmesi de benimsenmiştir. Bunun dışında, uluslararası bir kuruluş olarak Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın imtiyaz ve bağımsızlık antlaşması, uyuşturucu kaçakçılığı ve bağımlılık maddeleri ile mücadele antlaşması ve Taşkent'te Yürütme Komisyonu açılan Bölgesel Anti-Terör Mücadele Grubu çerçevesinde gizli bilgilerin korunması ile ilgili sözleşme de imzalanmıştır. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın üyesi Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın Başbakanları Pekin'de 2004 yılı Haziran ayından sonra değişik dönemlerde toplantılar yapmışlardır. Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Wen Jiabao, Rusya Federasyonu Başbakanı Mihail Kasyanov, Kazakistan Başbakanı Daniyel Ahmedov, Kırgızistan Başbakanı Nikolay Tanayev, Tacikistan Başbakanı Akil Aki-lov ve Özbekistan Başbakanı Utkur Sultanov'un katıldığı toplantılarda ağırlıklı olarak, Teşkilatın çalışma mekanizması ve bölgesel ekonomik işbirliği konuları ele alınmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, görüşmelerde, daha önce Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te kurulması planlanan **Terörle Mücadele Merkezi'nin**, 1 Ocak 2005'den itibaren Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te kurulması konusunda anlaşmaya varıldığını bildirmişlerdir. Görüşmelerde ayrıca ekonomik işbirliğinin artırılması benimsenmiş ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın yıllık bütçesinin müzakere edildiği kaydedilmiştir. Başbakanlar, toplantıda; çok yönlü ekonomik ve ticari işbirliği oluşturulması, Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın 2004 bütçesinin onaylanması, Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın daimi personelinin maaş ve ödenekleriyle ilgili düzenlemelerin hayata geçirilmesi, terörle mücadele için yerel kurumların ve personelin hazırlanması ve istihdamı, Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın daimi organlarının çalışmaya başlamasını kararlaştırmışlardır. Yapılan bu toplantılarda alınan kararlara ilişkin ortak **bildiri** niteliğinde olmak üzere 6 belge imzalanmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı, toplantılarda, **Bölgesel Ekonomik İşbirliği'nin** geliştirilmesi ile ilgili üç öneri sunmuştur. Bu öneriler; Ticaret ve yatırımın sorunsuz dolaşımı için hizmet sektörü, karantina, standartlar ve taşı-

macılıktaki tarife dışı engellerin azaltılması ve kaldırılması; Ekonomik ve teknolojik işbirliği projelerinin uygulanması için ulaşım, enerji, telekomünikasyon, tarım, ev aletleri, hafif sanayii ve tekstil sektörüne öncelik verilmesi; Bölgesel ekonomik işbirliği için uzun vadeli hedeflerin saptanması ve **“Şanghay İşbirliği Teşkilatı Serbest Ticaret Bölgesi’nin”** kurulmasıdır.

Ayrıca, Taşkent’te yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde yayınlanan **“Taşkent Deklarasyonu”** ile her alanda tam işbirliği yolunda yeni bir aşamaya girildiği görülmektedir. Liderlerin görüşmelerinin ardından elektronik ticaret, gümrük, kalite kontrol, yatırıma teşvik ve ulaştırma konularında beş komite oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda bir anti-terör birimi kurulması benimsenirken **“Şanghay Kalkınma Fonu”** ve **“Şanghay İş Kurulu”** oluşturulması da kabul edilmiştir.

5 Temmuz 2005’de gerçekleştirilen Astana Zirvesi’nde; ABD’nin Şanghay İşbirliği Teşkilat (ŞİT) topraklarındaki (Orta Asya Ülkelerinden Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan) askeri üsleri boşaltması kararlaştırılmıştır. 11 Eylül 2001 eyleminden sonra ABD’nin terörizme karşı başlattığı mücadeleye destek veren Teşkilat üyeleri bu desteklerini çekmişlerdir. Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu baskısından kurtulmak ve terörizme karşı ABD’nin desteğini almak isteyen Teşkilat üyesi, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan 5 Temmuz 2005 Astana Zirvesi’nden sonra söylem değiştirmişlerdir.

Zirvede en belirgin bir şekilde ABD üslerinin bulunduğu bu üç Orta Asya ülkesinin toprakları **“Şanghay İşbirliği Teşkilatı Toprakları”** olarak nitelendirilmiştir.⁹ Zirvede bu şekilde bir ifadenin kullanılması Teşkilat içinde bütünleşmenin derinleştiğini ve birlik oluşturma bilincinin gittikçe yaygınlaştığını göstermektedir. Şanghay İşbirliği Teşkilatı Toprakları ifadesi; Teşkilat üyesi ülkelerin topraklarının ABD’nin askeri güçlerine bölgede etkisizleştirilmesine yönelik kullanıldığı değerlendirilmektedir. Zirvede ayrıca; İran, Pakistan ve Hindistan’ın gözlemci üye olarak Teşkilata üye olması benimsenmiştir. Bu karar ile Teşkilat Özbekistan’ın üyeliğinden sonra ikinci defa genişleme yönünde önemli bir girişim başlatmıştır. Teşkilata gözlemci olarak kabul edilen Pakistan ve Hindistan nükleer askeri güce sahiptir. İran ise nükleer program konusunda önemli bir aşamada olduğu bir süreçte gözlemci statüsünü kazanmıştır.

İran’ı destekleyen Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu’nun; ABD’nin baskısı ile karşı karşıya gelen bu ülkeye Teşkilatta gözlemci statüsü verilmesi, aynı zamanda ABD’nin Büyük Orta Doğu projesine karşı tavrının da önemli bir göstergesidir.¹⁰

III. Türk Dış Politikası – Şanghay İşbirliği Teşkilatı

Soğuk Savaş sonrasında Orta Avrupa'dan Asya içlerine kadar olan alanda 20 civarında bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Orta doğu ve Orta Asya'da meydana gelen bu gelişmeler, Avrasya'nın merkezinde yer alan Türkiye'yi etkilemiştir.

Türkiye; 1990'lı yıllardan sonra Kafkaslar ve Orta Asya'da politikalarını, **“mümkün olduğu kadar tüm bölge ülkelerini / güçlerini içinde barındıracak platformlara taşımak”** şekilde belirlemiştir. Bu politikanın bir gereği olarak Türkiye; Afganistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan, İran, Pakistan ve Azerbaycan'ın oluşturduğu **“Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT / ECO)”** ve 11 ülkeyi bünyesinde barındıran **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatının (KEİT)** kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, NATO İttifakı'nın üyesi olarak 1994 yılında **“Barış için Ortaklık (BİO)”** projesini desteklemiş, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin proje kapsamına alınmasında olumlu katkılar sağlamıştır.

Türkiye, Kafkasya'da; Gürcistan ve Azerbaycan ile çok iyi ilişkiler geliştirmiştir. Rusya Federasyonu ise, Kafkasya'da İran ve Ermenistan ile mevcut ilişkilerini geliştirme iradesini göstermektedir. Türkiye, Orta Asya petrol ve doğal gazı ile Hazar petrollerinin dünyaya açılımında; **“Bakü – Tiflis – Ceyhan Boru Hattı”**, **“Türkmenistan – İran - Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı”** ve **“Mavi Akım”** projeleri ile önemli roller üstlenmiş ve stratejik kaynakların dünya pazarlarına ulaştırılmasına ilişkin önemli açılımları gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türkiye, **Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın** kurucu ve aktör ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kafkaslar yolu ile Avrupa'ya bağlanma stratejisine olumlu açılımlar sağlamayı bu kapsamda destekleyebilecek ve Kafkaslar üzerinden bu ülkenin dünyaya açılabilmesini esas alan politikasına bu yaklaşım çerçevesinde güncelleştirebilecektir.

Soğuk Savaş sonrası Avrasya'da doğal kaynakların yoğunluğu Avrasya'ya Batılı devletlerin ilgisini daha da artırmıştır. Avrasya ülkelerinde istenilen düzeyde ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanamamış olması bu ülkelerde, uyuşturucu trafiği ve silah kaçakçılığının artmasına ve ayrılıkçı hareketlerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Ayrıca, Hindistan ile Pakistan arasında başlayan nükleer yarış; bölgedeki istikrarsızlığı artıran diğer bir neden olmakta ve önemini sürekli korumaktadır. Rusya Federasyonu, Avrasya'da **“Büyük Rusya'yı”** yeniden yaratabilmek ve onu yaşatabilmek beklentisi içerisinde bulunmaktadır.

ABD'nin Avrasya'daki tarihsel ve stratejik hedefi; Avrasya'nın tek bir siyasi - askeri güç ve oluşumun etki sahasına ve / veya egemenliği altına girme-

sine engel olmak ve bölgede “**Müdahale Edebilme Yeteneğini**” korumaktır. Bu gerekçeden dolayı ABD, Şanghay İşbirliği Teşkilatı’nın kurumsallaşmasından oldukça olumsuz etkilenmiştir. Burada; ABD’nin ortaya koyduğu politika; **Avrasya’da “SİYASİ / ASKERİ GÜÇ OLUŞUMU” ile “ETKİ SAHASI / İLGİ ALANI” ve / veya “ÇIKAR COĞRAFYASI”** yaratılması na imkân vermemektir.

Çin Halk Cumhuriyeti öncelikle bölgesinde sınır güvenliğini sağlamayı ve geliştirmeyi esas almaktadır. Bunu sağladıktan sonra ekonomik gelişimini tamamlamayı ve askeri gücünü de geliştirdikten sonra küresel güç olmak istemektedir.

Rusya Federasyonu’nun Orta Asya’da uyguladığı politikaların başarısızlığı değerlendirildiğinde bu ülkenin Çin Halk Cumhuriyeti ile yakınlaşması ve bu yakınlaşma arzusunu gündemde tutması beklenmektedir. Rusya Federasyonu’nun bu yaklaşımı, ABD ve AB ülkeleri tarafından diğer ülkelerle dengelemeye çalışılacağına ilişkin izlenim yaratmakta ve gelecekte de bu yönde irade ortaya çıkabileceğine ilişkin karine oluşturmaktadır.

Türkiye’nin her iki ülke ile de ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir. Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerin geliştirilmesi Türkiye’nin; Avrasya politikası açısından değerlendirildiğinde **“bölgede etkin olma”, “bu etkinliği kararlı bir şekilde sürdürebilme”, “bölge güçlerini içine alabilecek oluşumlara girebilme”, “bu güçler içinde aktif rol üstlenebilme” “bölgesel güç olabilme” ve “var olan bölgesel güç olabilme potansiyelini geliştirebilme”** açısından bakıldığında çok önem taşımaktadır.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında son dönemde yoğunlaşan diplomasi, iki ülkenin rekabet değil işbirliği zeminine doğru kayması gibi doğal bir sürecinde sembolik bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.¹¹

Türkiye uzun yıllar ihmal ederek bir politika geliştiremediği Kafkaslarda etkili olmak istemektedir. Bu doğrultuda da Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğine gidilmesi önemli kazanımlar sağlayabilecektir. Bilindiği gibi Türkiye, ISAF komutasında Afganistan’da bir etkiye sahiptir. Orta Doğu ve Orta Asya’da başka etkinlik alanları yaratmalıdır. Bu noktada Türkiye Kafkaslara ulaşmada “Rusya Federasyonu” köprüsünü kullanmak istemekte; Rusya ise ekonomik sıkıntılarını aşmak için Türkiye ile işbirliğine gitme imkanını aramaktadır.

Petrol boru hatlarının güvenliğinin sağlanması, bölgesel güvenliğin tesis edilmesi gibi Rusya Federasyonu için hayati konuların gündemde olması Putin’i Türkiye’ye yakınlaştırmıştır.

Rusya Federasyonu'nun Türkiye'yi Şanghay İşbirliği Teşkilatı içerisine dâhil ederek genişleme girişiminin asıl amacına bakıldığında ise ABD'nin Brezezinski önderliğinde hazırladığı planla Rusya Federasyonu'nu sıkıştırıp yeniden büyümesini önleme isteği ortaya çıkmaktadır.

Rusya Federasyonu, bu çevreleme politikasına dayanan plana karşı anti tez üretme girişimindedir. ABD, Rusya Federasyonu'nu bölgesel sorunlarda ve ekonomik hareketlerde etkisiz hale getirmek isterken, Rusya Federasyonu eski Dış İstihbarat Bakanı¹² Primakov'un planı ile cevap vermek istemektedir. Bu plana göre dikey hat Rusya Federasyonu – İran - Hindistan'dan geçerken, yatay hat Güney Kore, Çin Halk Cumhuriyeti, Ukrayna ve Rusya Federasyonu'nu kapsamaktadır¹³. Rusya Federasyonu, SSCB'nin çöküşünün ardından aktif açılımı sağlamak ve uygulamaya geçebilmek için yeni koridorlar yaratma arayışına girmiştir. Bu arayış içinde de Türkiye, Avrupa ile Asya arasındaki stratejik konumu nedeni ile Rusya Federasyonu için sonsuz önem taşıyan jeopolitik aktör ülkedir.

Rusya Federasyonu açısından durum böyle iken Türkiye açısından durum biraz daha farklılık göstermektedir. Rusya Federasyonu ile olan yakınlaşmada NATO ile olan var olan dengeler göz ardı edilmemelidir. Batı ile olan ilişkilere ve özellikle Avrupa Birliği ile olan tam üyelik müzakere sürecine zarar verilmemesi gerekmektedir. Bu dengeler bütünü içinde dikkatli politikalar belirlemek ve ulusal çıkarlara uygun hareket etmek gerekmektedir.

Türkiye bağlamında gelişmeleri değerlendirirken Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin beklentilerini diğer ülkelerden ayırmak gerekir. Bu iki ülke Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kararlarında belirleyici rolü oluşturmaktadır. Her iki ülke BM Güvenlik Konseyi daimi üyesidir. 1968'de imzalanan ve 1970'de yürürlüğe giren "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi" gereğince "Nükleer Silahlara Sahip Olan Ülkeler" olarak statüleri belirlenen ülkelerdir. Bu iki ülkenin istekleri; Teşkilatın her ne kadar eşitliğe dayandığını ve uzlaşma ile kararların alındığı belirtilmiş olsa bile Teşkilatı yönlendirme açısından ön planda yer aldıkları görülmektedir.

Rusya Federasyonu'nun temel isteği ekonomik merkezlerde nüfuz ve etki alanı oluşturmak, kaybettiği gücü ve prestiji yeniden yaratabilmek ve mevcut güç dengesinde kendine daha iyi bir yer ve statü tesis etmektir. Ayrıca Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgede çeşitli yerlerde kalan Rus azınlığın haklarını korumak da Rusya Federasyonu için öncelikli gereksinim teşkil etmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti için temel sorun Doğu Türkistan bölgesidir. Ayrıca Afganistan'daki hareketliliğin Doğu Türkistan'da yeni gelişmeler yaratma-

sı ve uyandırması tehlikesi nedeniyle Çin Halk Cumhuriyeti için Afganistan da önem taşımaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti günümüz güç dengesinden de açık bir şekilde rahatsızlık duymaktadır. Tayvan'ın herhangi bir sisteme dâhil olmaması gerektiğini bildirerek ABD'yi uyarması da bunun bir göstergesidir.¹⁴

Orta Asya'da SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler için temel sorun sürdürülebilir uluslararası güvenliğin tesisidir. Güvenliğin devamlılığının sağlanması ve ellerindeki yüksek enerji potansiyelinin güvenli yollarla ulaştırılması önem taşımaktadır.

Bu nedenle, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile bölgesel güvenliği sağlanması, Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti için önemli bir beklentidir. Ayrıca, bu ülkeler, sağlanabilecek bu güvenlik ortamından yararlanarak ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirebilecek ve refah düzeylerini artıracabileceklerdir.

Türkiye, jeopolitik konumu itibari ile bir taraftan Kafkaslar yolu ile Hazar Denizi'ne ve Orta Asya'ya, diğer yandan Balkanlar üzerinden Adriyatik Denizi'ne erişebilecek bir coğrafya üzerinde bulunmakta, diğer taraftan Fırat ve Dicle nehirleri üzerinden Körfez Bölgesi'ne de açılabilir.

Jeopolitik bakımdan ortaya çıkan bu avantaja bölgedeki hem sayısal, hem nitelikli insan gücü kaynakları, ekonomik ve askeri güç bakımından üstünlüğü de eklenirse kendiliğinden bölgesel bir güç konumuna gelebileceği tartışmasızdır. Günümüzde AB için Almanya nasıl önemli bir statüye sahip Türkiye de içinde yer aldığı uluslararası güç oluşumlarında bu statüyü kazanabilmektedir.

Ekonomik bakımdan Türkiye'nin; **AB Gümrük Birliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Konferansı Teşkilatı ve Bu Teşkilatın Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) üyelikleri** ile bölgesel güç olma rolünü destekleyebilecek ve takviye edebilecek önemli açılımlardır.

21'inci yüzyılın başından itibaren “**AB ile NAFTA**”yı, “**NAFTA ile APEC**”i birbirine bağlama yönündeki girişimler hız kazanmıştır. Bu girişimlerde zincirin eksik halkası olarak görülen Asya - Pasifik ile Avrasya arasındaki geniş mekandaki boşluğu doldurmaya katkı sağlayacak ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu amaçla, APEC ve NAFTA ile de ticari yatırım bağlantılarının kurumsal bir işbirliği çerçevesinde geliştirilmesi yararlı olacaktır. Türkiye, ilk aşamada ASEM (Asia-Europe Summit Meeting), APEC ve NAFTA içinde “**gözlemci ülke**” statüsünü elde etmek için girişimde bulunmalıdır.

21'inci yüzyılda Çin Halk Cumhuriyeti'nden başlayıp Orta Asya ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanacak modern yeni bir İpek Yolu yaratılması önerisi gündemdedir. Dünya piyasalarına Kafkasya ve Orta Asya petrol / doğal gaz kaynaklarının boru hatlarıyla taşınmasının yanı sıra Çin Halk Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği ile ticaretinin önemli bir kısmının bu canlandırılacak yol üzerinden gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. **Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı bölgesinde alternatif bir ekonomik güç şeklinde görülmemelidir.** Türkiye'nin bölgedeki geniş ekonomik potansiyeli harekete geçirilebilmesi için gereken durumlarda Batılı ülkeleri de içerecek bir şekilde düzenlemelerde bulunmalı ve öncü rol üstlenmelidir.

APEC sayesinde ABD ve Japonya; Asya - Pasifik'te önemli bir ekonomik potansiyel yaratmayı hedeflemişlerdir. Avrupa Birliği ülkeleri de Asyalı ekonomiler ile işbirliğini geliştirmek ve rekabette geri kalmamak için Nisan 1996'da Bangkok'ta ASEM (Asia-Europe Summit Meeting / Asya – Avrupa Ekonomik) Zirve sürecini başlatmışlardır.. Türkiye, Gümrük Birliği'nin sağlayabileceği avantajları da kullanarak bu sürece kesinlikle katılmalı ve bu sistem içinde yer almalıdır.. Aynı şekilde bölge ekonomileri ile yeni kanallar açmak için APEC ve ASEAN içinde **misafir** ya da **gözlemci ülke** olarak yer almak için de ısrarlı girişimlerde bulunmalıdır. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (**EİT / ECO**)'nın; Avrupa Birliği, ASEAN ve APEC ile bağlantılı bir uluslararası ekonomik kuruluş statüsüne sokulması gerekmektedir.

Türkiye'nin; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile özel işbirliği imkanları yaratabilmesi için yeniden strateji belirlemesi konusunda özendirmesi gerekmektedir.

Ayrıca, EİT / ECO'yu bu stratejilere uygun düzenlemeler gerçekleştirme- si yönünde yönlendirmesi ve cesaretlendirmesi düşünülmelidir. Bu girişimlerde, **“karşılıklı ekonomik yarar”** prensibini ön plana çıkartılmalıdır. Türkiye, İran ile ilişkilerini sürekli işbirliğine dönüştürmelidir.

Rusya Federasyonu'nun İran ile ileri düzeyde devam eden ilişkileri de dikkate alındığında; İran ile işbirliğinin sürdürülmesi yönündeki ilişkiler Rusya Federasyonu ile olan işbirliğine de katkı sağlayabilecektir. Bu gelişme aynı zamanda Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğinin artırılmasına da imkân verebilecektir.

Türkiye, aynı şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Başkanlığını yürüttüğü İKT / İSEDAK ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı arasında ticaret ve yatırım bağlantılarının geliştirilmesi ve genişletilmesine katkı sağlayabilecektir. Bu şekilde uluslararası bölgesel ve fonksiyonel alt sistemler arasında işbirliğinin geliştirilmesine destek verebilecek ve bu yaklaşımı ile işbirliğinin

bir sisteme dönüştürmenin yollarını açabilecektir. Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yaratılan “**serbest ticaret alanını**” çok iyi değerlendirmeli ve çıkabilecek seçenekleri çok daha kapsamlı kıymetlendirmelidir.

IV. Sonuç

a. Türkiye, 21’inci yüzyılda; daha önce ikili diplomatik girişimlerle elde edemediği fırsatları, çok taraflı diplomasiyi akıllıca ve kurallarına uygun şekilde kullanarak elde etmelidir. Çok taraflı ilişkileri düzleminde ortaya çıkabilecek imkânları değerlendirmeli ve bu yöndeki girişimleri hedefleri arasına almalıdır. **Türkiye, UNCTAD, UNDP, WTO, IMF ve Dünya Bankası** gibi **BM** kuruluşlarının yanı sıra sanayileşmiş zengin ülkeler kulübü olarak bilinen **OECD**’den klasik temsilin ötesinde; bu kuruluşların deneyim ve bilgi havuzlarından etkin ve verimli bir şekilde yararlanmalı ve bu yönde girişimlerini sürdürmelidir. Dış Politik karar alıcıları; önemli kararları alırlarken kendi alanlarında uzmanlaşmış bu kuruluşların bilgi ve deneyim birikimlerinden yararlanmalı, bu şekilde yakın işbirliği imkânları sağlanmalıdır.

b. Türkiye’nin uluslararası yükümlülük doğurabilecek tüm düzenlemeleri tesis ederken ve bu düzenlemelere uluslararası düzlemde bağlanırken bu kuruluşlar ile bunların bünyesindeki ihtisas kuruluşlarında konular müzakere etmeli ve olgunlaştırılmalıdır. Uluslararası yükümlülüklerimize itiraz etmek, karşı çıkmak, ya da kaçırılan fırsatlara hayıflanmak yerine, ülkemizi yakından ilgilendiren ya da gelecekte ilgilendirmesi muhtemel konular sürekliliği olan kadrolarca izlenilmeli, katılım sağlanmalı, ulusal görüşlerimiz oluşturulmalı ve ısrarla savunulmalıdır.

c. Türkiye’nin üyesi olmadığı **APEC, ASEAN, ASEM, NAFTA, MERCOSUR, OAS, ARF¹⁵** ve **Şanghay İşbirliği Teşkilatı** gibi bölgesel kuruluşlarda gözlemci ya da **misafir ülke** statüsünde temsil edilmesi sağlanmalı ve bu yönde siyasi irade oluşturulmalıdır. Özellikle **Şanghay İşbirliği Teşkilatı** bölgesindeki gelişmeleri yakından izlemeli ve bu bölgede pazar açılımına ilişkin girişimlerini yoğunlaştırmalıdır.

d. Türkiye bu girişimler için **Şanghay İşbirliği Teşkilatı’nı**, “**etkili forum**” olarak kullanabilmelidir. Dış ekonomik ilişkilerimizi yürütecek kadroların yetiştirilmesinde; Şanghay İşbirliği Teşkilatı konusunda bilinçlendirme çalışmaları yürütülmeli ve bu kuruluştaki gerekirse eğitim / **staj** imkânları yaratılmalıdır. Bu şekilde Teşkilat ile daha verimli ve sürekli işbirliği imkânları sağlanabilecek ve yaratılan işbirliği geliştirilebilecektir.

e. **Şanghay İşbirliği Teşkilatı**, kurumsallaşma sürecini gittikçe hızlandıran bir bölgesel uluslararası kuruluştur. Sınır güvenliğini sağlamak ve or-

taya çıkabilecek sorunları çözmek amacı ile bir araya gelen Teşkilat üyesi ülkeler, başlangıçta; Kazakistan, Rusya. Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Tacikistan ve Kırgızistan'ın katılımı ile bir oluşuma yönelmişlerdir. Özbekistan'ın da Teşkilata üye olması ile ortak çıkarları çerçevesinde güvenlik konusundan ekonomik sorunlara kadar bir ortak platformda bir araya gelmeyi başarabilmişlerdir.

f. NATO'nun Doğuya doğru genişleyerek 26 üyeli bir İttifak olması ve 20 ülkeyi Barış İçin Ortaklık Projesi kapsamında içine alması; Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın önemini daha da artırmıştır. Şanghay İşbirliği Teşkilat düzleminde; Orta Asya ülkeleri; Avrasya jeopolitiğinde BM Güvenlik Konseyi üyesi olan ve aynı zamanda bölgesel güç niteliğinde bulunan Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile işbirliğini her düzlemde sürdürmek konumundadırlar.

g. Şanghay İşbirliği Teşkilatı Kurucu Üyesi Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti BM Güvenlik Konseyi Daimi Üyesidir. Bu ülkeler Nükleer Silahlara sahiptir. Teşkilata Gözlemci olarak 5 Temmuz 2005'de davet edilen Pakistan ve Hindistan da Nükleer Silahlara sahip ülkelerdir. Ayrıca, 5 Temmuz 2005'de Teşkilatta Gözlemci statüsü kazanan İran da nükleer silah üretme aşamasına gelmiş konumdaki bir ülkedir. Yakın gelecekte Pakistan, Hindistan ve İran'ın Teşkilat üyesi olacakları kabul edilirse Teşkilatın 9 ülkesinden 5'inin Nükleer Silah üretme ve elde etme kapasitesinde olabileceği tartışmasıdır.

h. Türkiye, bölgedeki uzun dönemli etkinliğini tesis edebilmek için Şanghay İşbirliği Teşkilatı gibi bölge - içi oluşumları anlayabilme, kullanabilme ve yönlendirebilme yeteneğini geliştirmelidir. Avrupa ve ABD merkezli bölgesel ve küresel güç merkezleri ile güç dengeleri ve ilişkilerini yürüten Türkiye; tarihi ve kültürel bağı olan Orta Asya ülkeleri ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı kapsamında “yeni ekonomik ve kültürel ilişkiler” geliştirmeli ve işbirliği konularını somutlaştırmalıdır. Türkiye, Teşkilat ve üyeleri ile ilişkilerini her alanda yoğunlaştırmalı, bölgesel güçlerin rekabet alanları dışında kalmamalı ve rekabete dayalı üstünlük ilkesine göre ekonomisini yeniden gözden geçirmelidir.

i. Şanghay İşbirliği Teşkilatı, 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde mevcut rollerine ilave olarak “Kolektif Güvenlik Teşkilatı” niteliğini de kazanabilecek. Sürdürülebilir bir güvenliğin sağlanabilmesi uluslararası sistemin en önemli beklentisidir. Teşkilatın uluslararası sistemin bu beklentisine gelecekte hizmet edebileceği ve kendisini buna göre yeniden yapılandırabileceği değerlendirilmektedir.

V. Öneriler

a. Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile birlikte yaratabileceği fırsatların ve potansiyelin, gücü ile orantılı şekilde tam değerlendirilememesinin ardında, bilgi ve vizyon eksikliğinin olduğu bilinmektedir. Türkiye'nin menfaatlerini doğrudan ilgilendiren bölgeler ve konular üzerine yoğunlaşmalı, yakın komşularını ve hedef pazarlarını ihmal etmemelidir. Bilgi kaynaklarını gözden geçirmeli, sağlıklı bilgilere dayanarak Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile ilişkilerinde doğru politika belirlemeli, etkin ve güvenilir işbirliği ortamını yaratmalıdır.

b. Türkiye'deki Stratejik Araştırma Merkezleri ile Stratejik Araştırma Enstitüleri Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile Teşkilat bölgesini derinliğine tarayan ve uzun vadeli projeksiyonlar çıkarmayı amaçlayan çalışmaları için teşvik edilmeli ve yönlendirilmelidir.

c. Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile ilişkilerini sürekli geliştirebilmek için olası olumsuzluklara müdahale edebilecek ve çözümleyebilecek acil durum senaryoları geliştirmeli ve bu senaryoları ekonomik, siyasi ve güvenlik yönelimleri ve yaklaşımları ile gerektiğinde destekleyebilmelidir.

ç. Teşkilat üyesi ülkelere yönelik yeni pazar açılımları sağlanmalı, bu ülkelerin sunmakta oldukları altyapı yatırım fırsatları dikkatle izlenmeli ve ortaya çıkabilecek fırsatlar değerlendirilmelidir.

d. Küresel ve bölgesel güçler, güvenlik ve ekonomik yansımaları geniş bir şekilde tartışır ve değerlendirirken; Türkiye, bu gelişmeleri yakından takip etmelidir. Türkiye, **“proactive”** ve **“preventive”** diplomasi yöntemlerine yönelmeli ve bu kapsamda **Şanghay İşbirliği Teşkilatı** ile yürüttüğü ve yürüteceği ilişkilerde bu diplomasi yöntemlerini uygulamalıdır.

e. Türkiye'nin ulusal menfaatleri ışığında sağlıklı bir değerlendirme yapmak gerektiğinde; milli gücü ile orantılı ikili düzeyde ve üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşlar içinde çok taraflı çerçevede neler yapılabileceğini ortaya koyması gerekmektedir. Şanghay İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkeler ile tarihi ve kültürel bağlara dayanan ilişkilerin her ortamda devam ettirilmeli, “güven bunalımı yaratabilecek” ve bu “bunalıma yol açabilecek uygulamalara” imkân verilmemelidir.

f. Teşkilat üyesi ülkeler ile karşılıklı menfaatlere hizmet edecek ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri yaratacak şekilde ekonomik, ticari, yatırım ve kültürel ilişkiler genişletilmeli, çeşitlendirilmeli, zenginleştirilmeli ve karşılıklı güven sürekli artırılmalıdır.

g. Bölgesel güç merkezi olabilmek ve merkez rolünü üstlenebilmek Türkiye'nin en doğal hakkıdır. Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkeler ile ortak siyasi iradeye dayalı çok taraflı ilişkilerin geliştirmesi ve bu konuda sağlanan istikrarın sürdürmesi sağlanmalıdır.

h. Güçlü bir diplomatik ilişkiler zeminin oluşturulması, gerekli altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, siyasi ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması Türkiye İle Teşkilatın ortak menfaatlerine hizmet edebilecek ve uluslararası sürdürülebilir barış ve güvenliğe katkılar sağlayabilecektir.

i. Türkiye, güvenliğin her alanda sağlanmasına sürekli destek veren ve sürdürülebilir barışın sonsuza kadar devamını savunan bir ülkedir. Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile 2010'lu yıllarda sadece; ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerini geliştiren bir ülke değil, bölgesinde uluslararası güvenliğin sürekli tesisine yönelik işbirliği ve işbirliğinin de ötesinde güç birliği yapabilecek ve bunu devam ettirebilecek ülkedir.

j. Bu kapsamda; Türkiye'nin; dış politikadan turizme, tarımdan bilgi teknolojilerine yönelik çalışmalarına, eğitimden dış ekonomik ilişkilere ve güvenliğe kadar uzanan temel konularda stratejik "2023 Vizyonu'nun" belirlenmesi ve bu kapsamda Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile işbirliği stratejileri geliştirilmesi gerekmektedir.

k. Bu vizyon, aynı zamanda Türkiye'nin; Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yürütebileceği "uluslararası ekonomik ilişkilerden uluslararası güvenliğe" kadar olan tüm ilişkilerde yeni açılımlara ve yeni yönelimlere zemin hazırlayabilecektir.

l. 2023 Vizyonu ile; Türkiye'nin milli menfaatleri ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın menfaatlerinin her alanda uzlaşabileceği, önemli kazanımlar yaratılabileceği ve uluslararası barış ve güvenliğe sürdürülebilir katkı sağlayabileceği yeni açılımları belirlemeli ve değerlendirmelidir.

m. Teşkilat bölgesinde küresel savunma ve güvenlik yapılanmasını gittikçe derinleştirmektedir. Teşkilata gözlemci statüsünde kabul edilen tam üyelik için Hindistan, Pakistan ve İran isteklerini açıkça dile getirmektedirler. Bu şekilde Teşkilatın 5 üyesinin nükleer silahlara sahip olduğu gerçeği dikkate alındığında, Türkiye'nin Barışçıl amaçlarla nükleer enerji üretme yönündeki politikasını gözden geçirmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu gelişmeler karşısında; NATO'nun nükleer politikasını ve planlamasını yeniden gözden geçirmesi için girişimde bulunması gerektiği değerlendirilmektedir.

n. ABD, Afganistan'da terörizmle mücadele operasyonu için Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ı üs edinmiştir. Ayrıca, Tacikistan'dan da hava saha-

sını kullanmak için izin almıştır. Bu ülkeler, aynı zamanda Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'ı ile komşu bulunmaktadır. Teşkilat, 5 Temmuz 2005 Astana Zirvesi'nde; **ABD'nin Teşkilat topraklarından bütün güçlerini çekmesi kararlaştırılmıştır.** Bu kararın; Afganistan'da yaratabileceği güvenlik sorununu Türkiye'nin iyi değerlendirmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Türkiye bu kararın uygulanması karşısında yürüteceği politikaları belirlemeli ve buna göre stratejiler geliştirebilmelidir.

o. 26 Ekim 2005'te Moskova Zirvesi'nde Teşkilata üye ülkelerin katılacağı askeri tatbikatlar düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti, bu tatbikatları tüm üye ülkelerin de katılımını sağlayacak şekilde genişletecek olması, **Teşkilatın işlevselliğinin artırılması yönünde çok önemli girişim olarak değerlendirilmektedir.** Bu gelişme; **Teşkilatın küresel terörizm ile etkin bir mücadelesini de amaçlamaktadır. Türkiye'nin, Teşkilatın yürüttüğü bu tip operasyonlara gözlemci olarak katılması ve terörizm ile mücadelede işbirliği önerisinde bulunması yararlı olabilecektir.** Bu tip operasyonlara temsilci /gözlemci düzeyinde katılabilmesi işbirliği sürecini daha da pekiştirebilecektir.

ö. Doğu Türkistan'ın, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile ortak sınıırı vardır. Diğer bir ifade ile Doğu Türkistan, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Orta Asya'ya açılan kapısı konumundadır. Afganistan ile Keşmir de aynı bölgededir. Doğu Türkistan stratejik açıdan çok önemli bir Özerk Bölgedir. Türkiye, ülkelerin toprak bütünlüğüne saygılı olan ve bunu savunan ülkedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygurların güvenliğini kazanması gerekmektedir. Batı bölgelerden elde ettiği kazanımları Doğu Bölgesinde kullanması ile Doğunun hızlı kalkınmasını sağlamakta ve Doğu Türkistan'ın bulunduğu Batı Bölgesinin geri kalmışlığına terk etmektedir. Bu durum, Doğu Türkistan ile Pekin Yönetimi arasında gerginliklere neden olmaktadır. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın geleceğini aynı zamanda bu tür bölgesel sorunları çözme yönünde kararlılığı şekillendirebilecektir. Türkiye, Doğu Türkistan'ın geleceği ve istikrarı açısından Çin Halk Cumhuriyeti ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yürüteceği politika, stratejileri ve üstleneceği rolleri belirlenmelidir.

k. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu üyesi Çin Halk Cumhuriyeti, 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmuştur. Aynı zamanda; APEC, ASEAN, ARF ve ASEM gibi kuruluşlarda önemli roller üstlenmektedir. Türkiye, ASEAN ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yaratılan **“Serbest Ticaret Bölgesini”** çok iyi değerlendirmeli, çıkabilecek seçenekleri ve açılımları çok daha kapsamlı kıymetlendirmelidir

Dipnotlar

¹ <http://www.sectsko.org/html/00035.html>

² <http://www.sectsko.org/html/00096.html>

³ <http://www.sectsko.org/html/00088.html>

⁴ http://www.sectsko.org/news_detail.asp?id=96&LanguageID=2

⁵ http://www.sectsko.org/news_detail.asp?id=15&LanguageID=2

⁶ <http://www.yenimesaj.com.Türkiye/index.php?sayfa=dunyadan&haberno=38&tarih=2001-06-16>

⁷ http://www.sectsko.org/news_detail.asp?id=88&LanguageID=2

⁸ <http://www.sectsko.org/html/00119.html>

⁹ http://www.sectsko.org/news_detail.asp?id=500&LanguageID=2

¹⁰ http://www.sectsko.org/news_detail.asp?id=500&LanguageID=2

¹¹ Gökçen Ekici, “Türkiye’nin Şanghay Girişimi Nasıl Yorumlanmalı”,
<http://www.avsam.org/Türkiye/gunlukbulten.asp?ID=377>, 23.03.2005

¹² Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlıkta yapmıştır

¹³ Mirza Çetinkaya, Müslim Yagibekov, “Eski Süper Gücün Yeni Düşleri”, Aksiyon, Sayı: 316 Aralık 2000

¹⁴ Şanghay İşbirliği Teşkilatı Duşanbe Deklarasyonu madde 8

¹⁵ ASEAN Regional Forum (ASEAN Bölgesel Forumu)

Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)

Dr. Sohrab SHAHABI

ECO Genel Sekreter Vekili

Çev: Emre YILDIRIM

- 1.ECO: genel olarak ve özet tarih
- 2.Kurulu ve aktif bir organizasyon olarak ECO
- 3.ECO, ana programlar ve projeler
- 4.ECO, bölge potansiyelleri
- 5.Sonuç ve ECO'nun beklentileri

Genel

İsim: Ekonomik İşbirliği Örgütü

Kuruluş Tarihi: 1985

Maddi Kaynaklar: Üyelerin Katkıları

Merkez: Tahran, İran

Kuruluş Amacı: ECO 10 üye ülkesinin sürdürülebilir sosyo-ekonomik büyümesinin sağlanabilmesi için bölgesel bir hükümetler arası işbirliğidir.

Üye ülkeler:

1. Afganistan
2. Azerbaycan
3. İran
4. Kazakistan
5. Kırgızistan
6. Pakistan
7. Tacikistan
8. Türkiye
9. Türkmenistan
10. Özbekistan

Kısa Tarih

- 1985 yılında kuruldu.
- Kalkınma için Bölgesel İşbirliği (RCD) (1964-1979)'nin devamı
- Genişleme (yeni üyelerin katılımı) 28 Kasım 1992 (ECO Günü)

Temel Metinler

- İzmir Antlaşması (14 Eylül 1996)
- Quetta Eylem Planı (Şubat 1993)
- ECO'nun uzun dönemli perspektifleri için İstanbul Deklarasyonu (Temmuz 1993)
- ECO bölgesi için Ekonomik İşbirliği Stratejisi (Mayıs 1996)
- ECO Vizyonu 2015 (Ekim 2005)

Kurulu ve Aktif bir Organizasyon olarak ECO

ECO Sekreterliği

• Merkezi bütçe ile 1997'den beri çalışmakta ve tüm üye ülkelerden 40 profesyonel çalışan

• CPR: en önemli karar veren organ olarak ayda bir toplantılar yapmaktadır. 1997'den beri 123 oturum gerçekleştirdi.

Aşağıdaki 6 Direktörlük düzeyinde ECO, ortaklaşa proje ve programlarla bölge düzeyinde karşılıklı faydanın sağlanması için uğraşmaktadır:

- Ticaret ve Yatırım
- Taşımacılık ve İletişim
- Enerji, Doğal Kaynak ve Çevre
- Sanayi, Tarım ve Turizm
- İnsan Kaynakları ve Sürdürülebilir Kalkınma

İlaç Kontrolü İşbirliği Birimi (DCCU)

- Proje ve Ekonomik Araştırma ve İstatistikler

ECO üye devletlerarasında işbirliğini artırmak için;

- yılda ortalama 30-35 etkinlik,
- 1992'den beri 9 zirve,
- 1991'den beri 16 Bakanlar Konseyi (COM) toplantısı,
- 17 Bölgesel Planlama Konsili,
- 22 Sektörel Bakanlıklar Toplantısı gerçekleştirmiştir.

ECO Bölgesel ve Uzmanlaşmış Enstitüler

- ECO Ticaret ve Sanayi Odası
- ECO Ticaret ve Kalkınma Bankası (ETDB)

- ECO Reasürans Şirketi
- ECO Danışmanlık ve Mühendislik Şirketi (ECOCEC)
- ECO Sigorta Koleji
- ECO Kültür Enstitüsü (ECI)
- ECO Bilim Kuruluşu
- ECO Eğitim Enstitüsü

ECO Ana Programlar ve Projeler

Ticaret

ECO Ticaret Antlaşması (ECOTA)

ECO Ticaret ve Kalkınma Bankası (ECO-TDB)

ECO Reasürans Şirketi

ECO Vizyon 2015, Ticaret üzerine: bölgesel ticaretin %6'dan %20'ye artırılması ve ECO Bölgesinde Serbest Ticaret Bölgesi'nin kurulması

Taşımacılık

ECO Transit taşımacılık İşbirliği Antlaşması (TTFA)

Ayrık kara yollarının ve demiryollarının birleştirilmesi

- Mashhad-Sarakhs-Tajan demiryolu 1996.
- Almaty-Tahran-İstanbul yolcu ve yük treni 2002.

Enerji

- ECO bölgesinde Güç Sistemlerinin Birleştirilmesi.

Tarım

- Ürün Güvenliği için Bölgesel Program (RPSF)

Afganistan'ın yeniden inşası için ECO katılımı

- Afganistan ECO toplantıları

2. ECO Bölgesel Ticaret ve Yatırım Konferansı (Nisan 2004)

Afganistan 2007'deki 17. COM toplantısına ev sahipliği yaptı.

- Afganistan'ın inşası için ECO Özel Fonu

Deh Mazang Kamu Parkı'nın inşası ve Kabul hayvanat bahçesinin rehabilitasyonu

Üç projenin finanse edilmesi (seçilecek)

ECO Fizibilite Çalışmaları Fonu'nun Afganistan'daki fizibilite çalışma-

ları için işler hale getirilmesi

ECO Bölgesel Potansiyeller

1. Önemli ve stratejik coğrafya
2. Büyük Pazar: toplam nüfus 387 milyon civarı (dünya nüfusunun %6'sı); toplam işgücü 130 milyon (dünya toplam işgücünün %4.5'i)
3. Dinamik ve yetenekli nüfus, derin tarihi ve kültürel bağlar
4. Toplam alan 8 milyon metrekare (Avrupa Birliği'nin iki katı civarı) (dünya genelinin %6.12si)
5. Dünya ortalamasından göreceli olarak daha hızlı büyüyen ekonomiler:
Toplam bölge GSMH'si: 770.6 milyar dolar (2005) dünya genelinin 7'de 1'i.

Ortalama GSMH büyüme hızı: %6.2 (2000-2004); %7.6 (2005) ve %6 civarı (2006-2007) dünya genelinde %4.9.

Kişi başına düşen milli gelir 1993 dolar (2005)

6. Müthiş benzin (dünyanın %7.4'ü), gaz (9.2), doğal kaynaklar, işlenmemiş metaller, hidro elektrik gücü (dünyanın %3.3) ve pamuk (dünyanın %40) potansiyeli.

7. Ticaret, Yatırım ve turizmin kalkınması için geniş potansiyel

Toplam ihracat 213.2 milyar dolar (2005)

Toplam ithalat 192.1 milyar dolar (2005)

Bölge içi ticaret hacmi (28.3 milyar dolar (2004)

Ortalama 6.9 (2005) 2004'te yüzde 6.0'e göre

Toplam yabancı sermaye yatırımı 17.4 milyar dolar

Sonuç ve ECO'nun beklentileri

1. Büyük ekonomik potansiyelleri olan önemli ve stratejik bir bölgeyi kapsama.

2. ECO kurulu, canlı ve aktif bir organizasyondur.

3. Ana metinleri işbirliğini daha genişletmeye yöneliktir.

4. 10 üye devletin de işbirliğini artırma için güçlü istekleri vardır.

5. ECO, ECO Bank, TTFA, ECOTA vs. gibi önemli projeleri ortaya koymaktadır.

6. Bölgenin önemine ve potansiyeline önem vermeye bağlı olarak ECO'dan 2010'dan sonra daha da fazla şey beklenmektedir.

Teşekkürler.

Economic Cooperation Organization (ECO)

Dr. Sohrab SHAHABI

ECO Deputy Secretary General

Presentation's Content

1. Overview and brief history of ECO
2. ECO as An Established & Active Organization
3. ECO main Programmes/ Projects
4. ECO Region Potentials
5. Conclusion & Prospect of ECO_

1. Overview & Brief history

1.1. Overview

Full Title: Economic Cooperation Organization (ECO)

Date of Formation: 1985

Financial Source: Members' contributions

Headquarter: Tehran, Islamic Republic of Iran

Mandate: ECO is an inter-governmental regional cooperation devoted to the sustainable socio-economic growth of its ten member states.

1.2. Member States

1. Islamic Republic of Afghanistan,
2. Republic of Azerbaijan,
3. Islamic Republic of Iran,
4. Republic of Kazakhstan,
5. Kyrgyz Republic,
6. Islamic Republic of Pakistan,
7. Republic of Tajikistan,
8. Republic of Turkey,

- 9. Turkmenistan,
- 10. Republic of Uzbekistan

1.3. Brief History

- Established in 1985.
- Successor of the Regional Cooperation for Development (RCD) (1964-1979).
- Expansion (joining new members): 28 November 1992 (ECO Day)

1.4. Basic Documents

- Treaty of Izmir (14 Sep., 1996)
- Quetta Plan of Action (Feb. 1993)
- Istanbul Declaration on Long-Term Perspectives of ECO (July 1993)
- Economic Cooperation Strategy for the ECO region (May 1996)
- ECO Vision 2015 (October 2005)
- 23 MoU with international organization, latest on 9th May 2007 with UN/ISDR.

2. ECO as An Established & Active Organization

2.1. ECO Secretariat

“ working since 1997 with centralized budget & around 40 professional staff from almost all of its member states.

“ CPR which is working as important decision making body and meets at least once a month. Since 1997, it has had 123 sessions.

2.2. ECO evolves joint projects/programmes of mutual benefits at the regional level through its Six Directorates as below:

- Trade and Investment
- Transport and Communications
- Energy, Minerals, Environment
- Industry, Agriculture and Tourism
- Human Resource and Sustainable Development
- “ Drug Control Coordination Unit (DCCU)
- Project and Economic Research & Statistics

2.3. in order to promote cooperation among member states, ECO has organized

- average of 30-35 events annually.
- 9 summit meetings since 1992.

- 16 meetings of Council of Ministers (COM) since 1991
- 17 Regional Planning Council.
- 22 Sectoral Ministerial Meetings

2.4. ECO Regional & Specialized Institutions

- ECO Chamber of Commerce and Industry
- ECO Trade and Development Bank (ETDB)
- ECO Reinsurance Company
- ECO Consultancy and Engineering Company (ECOCEC)
- ECO College of Insurance
- ECO Cultural Institute (ECI)
- ECO Science Foundation
- ECO Educational Institute

3. ECO Main Programmes/Projects (1/3)

3.1. Trade

ECO Trade Agreement (ECOTA)

Fast Track Approach to ECOTA

ECO Trade and Development Bank (ECO-TDB) www.etdb.org

ECO Reinsurance Company

ECO Vision 2015 on trade: to increase intra-regional trade from 6% to 20% and to move towards establishment of a Free Trade Area in the ECO Region.

3. ECO Main Programmes/Projects (2/3)

3.2. Transportation

ECO Transit Transport Framework Agreement (TTFA)

Completion of missing links of roads and railways

Mashhad- Sarakhs-Tajan railway 1996.

Almaty-Tehran-Istanbul passenger & container train, 2002.

3.3. Energy

Interconnection of Power Systems in the ECO region

3. ECO Main Programmes/Projects (3/3)

3.4. Agriculture

Regional Programme for Food Security (RPSF)

3.5. ECO Participation in Reconstruction of Afghanistan

ECO meetings in Afghanistan

The Second ECO Regional Trade and Investment Conference (April 2004)

Afghanistan is going to host 17th COM meeting in 2007

ECO Special Fund for Reconstruction of Afghanistan

“Construction of Deh Mazang Public Park and rehabilitation of Kabul Zoo

Financing of three other project (in the process of being selected)

Utilization of ECO Feasibility Study Fund for feasibility studies of the priority projects of Afghanistan

4. ECO Region Potentials'

1. Important and strategic geography

2. Great market: total population - about 387 million (6.0 % of the total World Population); total labour force – 130 million (4.5 % of the total World Labour Force)

3. Dynamic and skilled population, deep-rooted historical and cultural affinities

4. Total area - around 8 million sq. km. (about the twice the size of European Union) (occupying 6.12 % of the total World Land Mass)

5. Growing economies relatively more than world average:

1 Total GDP of the region: 770.6 billion US\$ (2005) which made up 1/7 of World GDP

1 Average GDP growth rate: 6.2 % (2000-2004); 7.6 % (2005) and around 6% for 2006-2007 (estimation) compared to 4.9 % of World GDP growth rate

1 GDP per capita of the region is around 1993US\$ (2005)

6. Enormous resources of oil (7.4 % of World), gas (9.2 % of World), mineral resources, Precious metals, hydro-electric power (3.3 % of World) and cotton (40 % of total world)

7. Broad potential for trade, investment and developing tourism

Total imports – 213.2 billion US\$ (2005)

Total exports – 192.1 billion US\$ (2005)

Intra-regional trade – 28.3 billion US\$ (2004)

Intra-trade ratio 6.9 (2005) compared to 6.0 percent in 2004

Total FDI – 17.4 billion US\$.

Table 1: ECO MEMBER ECONOMY DATA (2005)

ECO M.S	Area Th. Sq KM	Population In Million	GDP in Billion US\$	GDP per Capita in US\$	Exports (Million US\$)	Imports (Million US\$)
Afghanistan	647.5	24.000	7.3	300	457	3860
Azerbaijan	86.6	8.392	12.55	1518	4347	4211
Iran	1648.1	68.467	192.35	2809	60012	40969
Kazakhstan	2717.6	15.147	56.12	3707	27849	17353
Kyrgyzstan	199.9	5.144	2.44	475	672	1101
Pakistan	796.1	153.960	110.02	715	14453	20630
Tajikistan	143.1	6.850	2.31	337	909	1330
Turkey	774.8	72.065	361.47	5016	73122	116049
Turkmenistan	491.2	6.520	17.11	2625	4939	3638
Uzbekistan	448.9	26.167	12.89	493	5409	4091
ECO Region	7953.8	386.712	774.56	2003	192169	213232

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü

Konstantinos ZAIMIS

KEİK Proje Koordinatörü ve Genel Sekreter Yardımcısı

Çev: Oğuzhan KÖSE

Sayın Başkan,
Değerli Bakanlar ve Dış Temsilciler;
Ekselanslar,
Saygıdeğer Katılımcılar,
Hanımefendiler ve Beyefendiler;

TASAM'ın düzenlediği 2.Türk-Asya Kongresi'nde siz değerli temsilcilere KEİK'i Proje Koordinatörü ve Genel Sekreter Yardımcısı olarak temsil etmek ve bugünkü önemli katılımcılara sunum yapmak benim için onur ve ayrıcalıktır.

KEİK Genel Sekreteri, Büyükelçi Leonidas Chrysanthopoulos ve Birinci Genel Sekreter Büyükelçi Murat Sungar adına, TASAM Başkanı Süleyman ŞENSOY beyefendiye bu nazik daveti için ve KEİK'in aktivitelerine ve bölgedeki rolüne ilgilerinden dolayı teşekkür etmek istiyorum.

Bugünün ana teması, geniş anlamda Karadeniz Bölgesinin, Doğu ve Batıya doğru entegrasyon, gelişme ve ekonomik anlamda köklü değişikliklere girdiği süreç açısından gerçekten çok önemlidir. Bu değişiklikler bölgesel örgütler, kurumlar ve tabii ki ülkeler arasında daha geniş işbirliği ve koordinasyon gerektirmektedir. Bu dönem içinde bölgenin, geo-politik ve ekonomik öneminin farkına varan küresel politik ve ekonomik güçlerin buraya yeniden odaklanıp stratejilerini yeniden şekillendirmesi sonucu, Karadeniz Bölgesi uluslararası ilişkilerde önemli rol oynamaktadır.

Aynı şekilde, Türkiye iki kıtayı birleştirmede, boşlukları doldurmada, sorunlara ve kendi piyasa güçleri araçları ile (Türk İhracatı; 2007'nin 1.çeyreğinde %44.5'lik artışla 8.4 milyar dolara yükselmiştir) sorunlara çözüm bul-

mada ekonomik değişimlerin canlandırılmasında önemli bir role sahiptir. Bir diğer taraftan, KEİK ekonomik işbirliğindeki çeşitli sorunlara karşın diyalogu sağlamak için, geniş çok-kültürlü forum olarak kurulmuştur. Bu forum güçlü politik temellere dayanmaktadır, geçen 15 yılda yapılan kurumsal çerçeve, ekonomik ilişkileri güçlendirmiş ve ülkelerimize yeni bir ortaklık anlayışı sunmuştur.

KEİK önemli bir bölgesel aktör haline gelmiş ve ekonomik işbirliği forumu Balkanlar'dan Kafkaslara uzanarak, 20 milyon km² alanı ve 370 milyon kişilik bir pazarı birleştirmiştir. KEİK bölgesi zengin doğal kaynakları ve kamu sektörü ve inanılmaz ekonomik potansiyeli ile dünya ekonomisindeki en dinamik bölgelerden birisidir.

KEİK Hazar Denizi'nden Adriyatik'e, Azerbaycan'dan Arnavutluk'a kadar iletişim işbirliği için etkili bir köprü inşa etmiştir. KEİK üyesi 12 ülke diyalogun artmasını ve daha iyi yaşam standartlarını sağlamayı hedefleyen çalışmalarla katılmanın kendi insanların faydasına olduğunu ispatlamıştır.

KEİK tam kapsamlı bölgesel örgüt haline gelmiştir. Örgütün koordinasyon bölümü olan PERMIS, PAPSEC, BC, BSTDB ve ICBSS ile işbirliğimizin bütün ana açılımları kucaklanmaktadır. KEİK, stratejik önemi ve belirleyiciliği artan bu geniş alanda, benzersiz çok yönlü ve kurumsallaşmış çerçevesi ile ayrı bir bölgesel kimlik geliştirmiştir.

Şimdi beraber KEİK'in tarihine ve kuruluşuna bir göz atalım. Farkında olmayanlar için, KEİK 1992 yılında 12 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının İstanbul'da Zirve Deklarasyonunu ve Boğaziçi Bildirgesini imzalamasıyla kurulmuştur. Bu işbirliği platformu o günlerde gerçekten devrim niteliğinde bir çıkıştı ve bu çalışmanın çoğu Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın teşviki ve vizyonuyla gerçekleşmiştir. Kuruluşundan sonra, KEİK Mayıs 1999'da Tüzüğünü kabul ettikten sonra uluslararası resmi kimliğini almış ve kendisini tam anlamıyla BM tarafından tanınan bölgesel örgüte dönüştürmüştür.

Bu dönem Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen sonrasındır ve KEİK'in kurucu üyelerinin amacı Karadeniz Bölgesinde barışı ve istikrarı sağlayacak bir örgüt kurmaktır. Bu öyle bir barış ve istikrar ki sadece ekonomik refah ve iyi komşuluk ilişkileri, güçlerimizin birleştirilmesi ve karşılıklı fayda ve anlayışa yönelik çalışmalarla başarılabildi. Bu yönden, 12 ülke Karadeniz Bölgesinin yeni bin yıla önemli bir adım atmasını sağlamak için ortak çalışmayı öngörmüşlerdir. Şunu söylemekten mutluyum ki, büyük çapta yapılan çalışmalar bunun içindir.

12 üye devlet olan Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna ile KEİK tüm idari ve politik yönleri kapsayan etkileyici bir çerçeve oluşturmuştur:

- Hükümetler üstü düzeyde yüksek karar alma mercii Bakanlar Konseyi ve KEİK Çalışma Grupları farklı bakanlıklardan uzmanları bir araya getirmektedir;
- KEİK'in parlamenter meclisi olan PABSEC ile parlamento boyutu;
- BSTDB ile finans yönü, KEİK Ticaret&Kalkınma Bankası, bölgesel yatırım projelerinin desteklenmesi ve finansal kaynakların uygulanmaları için harekete geçirilmesi;
- Ticaret boyutunda KEİK Ticaret Konseyi;
- Akademik/Araştırma düzeyinde ICBSS ile, Uluslar arası Karadeniz Çalışmaları Merkezi, düşünce kuruluşu.

KEİK'in beş aile üyesinden oluşan Daimi Uluslararası Sekreterliği (PERMIS) İstanbul, İstinye'de faaliyet göstermekte ve KEİK ailesinin diğer üyeleri ve dünya ile koordinasyon bağlantısı görevini üstlenmektedir. Diğer önemli görevlerinin yanında, PERMIS 17 Çalışma Grubu toplantılarını düzenlemekte ve KEİK'in dışarıdaki imajını geliştirmek için çalışmaktadır.

KEİK bağlantılı beş enstitünün yanı sıra, 13 KEİK üyesi olmayan ülke Örgütte gözlemci statüsü kazanmıştır. Gözlemci statüsü KEİK'i uluslararası alanda daha fazla tanıtmakta, geo-stratejik önemini artırmakta, Karadeniz Bölgesine ve bölge perspektifine yönelik yükselen uluslararası ilgiye katkıda bulunmakta ve daha gelişmiş sinerji yaratmaktadır.

Şunu söyleyebilirim ki, yavaş ancak kesin bir şekilde, genişlemiş Karadeniz bölgesi ve bölgenin kilit konumundaki kurumsallaşmış aktörü KEİK daha önce hayal bile edemeyeceğimiz bir yapıya dönüşmektedir. Bu politik, ekonomik işbirliği ve entegrasyon adına, dünyanın en büyük ikinci petrol ve doğal gaz kaynaklarını ve 220 milyar Euro'dan fazla dış ticaret ile işbirliğinden yana dinamik bir topluluğu temsil etmek adına zor bir sınavdır.

Bu politik-ekonomik süreçte, KEİK ağırlıklı olarak dikkatini Karadeniz Bölgesinin kalkınmasına yönelik önemli projelere çevirmektedir. Örgütün, başlangıcından beri proje-merkezli bir yaklaşıma yönelik yol çizildiği doğrudur. Ancak, sadece yakın zamana kadar KEİK'in somut girişimlerle kendisini dinamik proje merkezli bir örgüte dönüştürdüğüne tanık olabiliyoruz.

Bu açıdan, Bakanlar Konseyi'nin geçen yıl Kasım ayında Moskova'da, OECD ve UNDP ile işbirliğine yönelik iki önemli projeyi kabul etmesi çok önemlidir. Bu projeler KEİK bölgesinde kalkınma, ekonomik işbirliği ve entegrasyona dair, özellikle ticaret ve yatırımın teşviki gibi önemli konulara odaklanıp, üzerinde çalışacaktır. Bu organizasyonun sponsorlarından TİKA da OECD ve UNDP ile Afrika'ya kadar uzanan çalışmalarda işbirliği yapmaktadır.

KEİK-UNDP projesinin amacı, Karadeniz Bölgesinde ekonomik büyüme ve kalkınmayı yakın ekonomik ilişkiler ve iş dünyasının direk katılımıyla, özellikle bölgenin küçük ve orta ölçekli işletmelerini desteklemektir. Proje, bölgesel ekonomik bütünleşmeyi, bölge içindeki ticaret ve yatırım bağlantılarını, ele alınmamış yatırımların ve ticaret potansiyelinin belirlenmesi yoluyla geliştirmeyi hedeflemektedir.

KEİK-OECD projesinin amacı, ulusal ve bölgesel temelde bilgi paylaşımına ve en iyi şartlarda çok taraflı yatırım politikası diyaloguna yardım etmek için, Karadeniz ve Orta Asya'da belirlenen politikaların ve ekonomik performansın sistemli bir şekilde takip edilmesi ve değerlendirilmesidir.

Bölge içerisinde henüz fark edilmeyen inanılmaz büyük ekonomik işbirliği potansiyel ve uluslararası toplum tarafından, Karadeniz Bölgesine atfedilen önem sonucu bu iki projeye öncelik verilmiştir.

(Taşıma Alanındaki Projeler)

Dışişleri Bakanları Konseyi, 1 Kasım 2006'da, Moskova'da imzalanan "Koordineli Karadeniz Çevre Otoyolu Geliştirme Mutabakat Zaptı"nı onayladı. Ayrıca bu zabıt ve KEİK Bölgesi Deniz Otoyolu Geliştirme Zaptı 11 üye ülke tarafından imzalandı.

KEİK tarihinde ilk kez bu çapta projeler onaylanmıştır ve şu an uygulamaya hazır haldedirler. KEİK Uluslararası Sekreterliği, PERMIS, bu anlaşmaların onaylanmasında önemli rol oynamış ve genel merkezlerin örgüt içerisinde ve çalışmaların daha verimli hale getirilmesinde ne kadar önemli role sahip olduğunu göstermiştir.

İlk sözleşme olan 7,250 km uzunluğundaki "Karadeniz Çevre Otoyolu" ya da "Çevre Yolu", Karadeniz sahilini paylaşan ülkeleri ve diğer komşu ülkeleri birleştirecektir. Çevre Otoyolu, taşıcılığa yardımcı olacak, ekonomiyi ve işbirliğini destekleyecek, ayrıca bölgedeki entegrasyon çabalarımızı büyük ölçüde artıracaktır. Sözleşme 19 Nisan'da Belgrat'ta 11 üye ülke tarafından imzalanmıştır.

Dahası, insanlarımız için yapılan Karadeniz Çevre Yolunu desteklemek ve aynı zamanda şu anki altyapı ve sınır geçme formaliteleri hakkında bilgi toplamak için, her üyeden bir kamyonun yer aldığı kervan, uzun sembolik yolculuğuna başlamıştır. 19 Nisan Perşembe günü Sırbistan'ın başkenti Belgrad'tan yola çıkan kamyonlar ve 28 Mayıs'ta ulaşacakları İstanbul'a gelmeden 7,250 km yol kat edeceklerdir.

İnanıyoruz ki, bu iki sözleşmenin uygulanması bölge içi ve bölgeler arası ticarete, turizmin gelişmesine ve insanların dolaşımına katkıda bulunacaktır. Trans-Avrupa Ağına bağlanan, Karadeniz ulaşım altyapısı Avrupa ve Asya arasında güvenilir ve etkili bir bağ olarak hizmet edecektir.

Dahası, KEİK diğer önemli alanlarda Antlaşmalar yapmıştır. Bunlardan bazıları 1998 yılında imzalanıp kabul edilen Organize Suçlarla Savaş ve Acil Durumlarda İşbirliği Antlaşmalarıdır. KEİK ayrıca birçok uluslararası örgüt (Dünya Bankası, UNECE, WHO, UNEP, vs.) İşbirliği Antlaşmaları yapmıştır. Haziran ayındaki zirvede UNDP ile bir anlaşma yapılması planlanmaktadır. Bu antlaşma şu an uygulamadaki projelerimize güç katacak ve uygulamak için yeni projeler hazırlanmasına zemin oluşturacaktır.

KEİK Avrupa Asya ilişkilerini ilerletmek için, Karadeniz Bölgesini istikrar, iyi ilişkiler ve ekonomik işbirliği alanı yapma hedefi doğrultusunda çalışırken, Avrupa ile daha somut ilişkiler kurma stratejisine hizmet etmektedir. Geçen yıl Örgüt, birçok alanda işbirliğini geliştirmek için Avrasya Ekonomik Topluluğu Entegrasyon Komitesi Genel Sekreterliği ile Mutabakat Zaptı imzalamıştır.

Aynı zamanda, diğer Asya ülkeleri Örgüte iyi ilişkiler yönünde yaklaşmaktadır. Büyük ekonomik güçler Çin ve Japonya bölgeyle daha ilgili hale gelmektedir ve müdahil olmak istemektedirler. Bu gerçek diğer tarafta bulunan İskandinav ülkeleri, Birleşik Krallık, Almanya ve ABD içinde geçerlidir. Bu ülkeler bölgede birçok proje ve işbirliğini geliştirme çalışması yapmaktadır.

İşbirliğini sadece politik alanda değil, doğru ekonomi anlamında da ilerletmek için Ekim 2002'de projeleri kolaylaştırmak ve finanse etmek için KEİK Proje Geliştirme Fon'unu (PDF) kurduk.

KEİK PDF, güzel fikirleri ön aşamada finanse etmek ve ana bölgesel projeler içinde başlatılmalarını sağlayacak bir çeşit başlangıç sermayesidir.

PDF'e sunulan Proje başvuruları öncelikli olarak KEİK Çalışma Grubu içerisinde değerlendirilmektedir, bu başvurular 17 farklı işbirliği alanına cevap verilen çalışmalar. Bunlardan bazıları; Organize Suçla Mücadele, Tele-

komünikasyon, Kültür, Eğitim, Enerji, Çevre Projeleri, Sağlık ve Eczacılık, Bilim ve Teknoloji, Turizm, Ticaret ve Ekonomik Kalkınma vs. Şu ana kadar, KEİK PERMIS 36 Proje Başvurusu almış ve bunlardan 14'ünü onaylamıştır. İnanıyorum ki PDF'in çalışmaları, komşu ülkelerden katılımcılara beraber çalışma ve ortak amaçlar belirleme imkanı sunmasıyla bölgesel entegrasyon ve kalkınmada önemli bir role sahiptir.

Bir diğer jeopolitik alana yönelirsek, dikkatinizi KEİK ve AB arasında devam eden diyalog sürecine çekmek istiyorum. Şunu söylemekten mutluluk duyuyorum ki, KEİK ve AB arasındaki ilişkiler her geçen gün artarak gelişmektedir. Her iki örgütü de birbirine daha da yaklaştıran bu gelişme, daha üst boyutta karşılıklı anlamaya ve bölgesel istikrar, entegrasyon ve gelişmeye katkıda bulunmaktadır.

Bu konu ile bağlantılı olarak, Avrupa Komisyonu Mayıs ayı sonunda "Karadeniz Sinerjisi- Yeni Bölgesel İşbirliği Girişimi" adlı bildiri yayınladı. Bu yeni bildiride "AB-KEİK bağlantıları esas olarak bölgesel düzeyde diyaloga hizmet edebilir" yorumu yapılmıştır. Bu diyalog üst düzey görevliler arasında daha iyi koordine edilmiş somut projeler amacıyla toplantıları içerebilir. Aynı zamanda, AB ve KEİK ülkelerinin bakanlarının katılımıyla düzenli toplantılar gelecekte organize edilebilir.

Ek olarak, Komisyon şu an, gözlemci statüsü de dâhil olmak üzere KEİK ile daha yakın ilişki kurma olanaklarını değerlendirmektedir. İnanıyorum ki, eğer AB sonuçta başvurur ve KEİK tarafından gözlemci statüsünü kazanırsa, bu daha ileri boyutta gelişmeler, iyi ilişkiler ve Avrasya Bölgesinde istikrar açısından çok önemli hale gelecektir.

Eğer barış ve enerji güvenliğini ve bölge içinde ve dışındaki artan ticaret hacmini ve sınırlar ötesi hareketi göz önünde bulunduracak olursak KEİK-AB işbirliği olanakları sonsuz ve aynı zamanda çok hayatidir.

Bu komşuluk ilişkisinde, tabuları yıkmak ve sorunlu durumları ortadan kaldırmak amacıyla güven ve problem çözücü mekanizmaları kurmak ve iyi ilişkiler inşa etmek için hala çok çalışmamız gerekmektedir. Merkezi planlanan ekonomilerden serbest piyasa ekonomilerine geçiş yapmalıyız. Barışı desteklemek için eğitmeli, öğretmeli ve bilginin, insanların ve malların dolaşımına yardımcı olmalıyız. Daha önce değinildiği gibi insan kaynaklarımıza, iyi yönetime, en iyi uygulamaya, açıklığa ve diğer önemli konulara önem vermeliyiz.

TASAM Başkanının daha önce değindiği gibi, çevrenin korunması (küresel ısınma, çevresel felaketler, çevre dostu enerji kaynakları), enerji kaynakla-

rının tükenmesi, sağlık sorunları (Kuş Gribi, HIV/Aids vs.) ve ilerlememizin bir aracı olarak modern teknolojinin en iyi biçimde kullanımı gibi diğer önemli konularla yüzleşmemiz gerekmektedir. Gezegenimiz kendini yeniden şekillendirmektedir, ancak bu defa değişim askeri güçlerden değil ekonomik güçlerden kaynaklanmaktadır. Bu yüksek hızlı internetin ve sanal ekonomik hareketin hiçbir sınır tanımadığı bir ortamdır. Bugün, ekonomik hareketlilik için pratik olarak hiçbir sınırlama yoktur.

Bölgesel işbirliğimiz sadece ekonomik alana yönelmemelidir. Buna paralel olarak insani, kültürel ve sosyal alana yönelik bir acente oluşturulmalıdır. İşbirliğimizin temeli her zaman genel anlamıyla gayret gösterdiğimiz insan faktörüne dayalı olmuştur. Diğer taraftan, bu şekilde yapısal değişim başarılı ekonomik kalkınma olmadan gerçekleştirilemezdi. Bu yüzden, daha çok ve iyi ekonomik ilişkiler çerçevesinde kalmalıyız.

25 Haziran'daki tarihi zirveye sadece iki ay kalmış durumda. Bu Örgüt için tüm üye ülkelerin en üst düzeyde katılacağı önemli bir Zirve olacaktır. Bu tarzdaki tarihi toplantılarda her zaman ek olarak yol gösterici sembolik bir mesaj vardır. Ve bu sözlerden ve niyetlerden öte somut harekete dönüştürülmesi gereken birlik mesajıdır.

Geçen ay dönem başkanlığı Sırbistan'dan, KEİK'in geniş kapsamlı takvimsel etkinliklerini gerçekleştirmeye, Örgütümüzün çalışma yürüttüğü temel konuların cesaretlendirilmesine ve özellikle ekonomik işbirliğinde somut sonuçlara yönelecek çalışmalara devam edecek olan Türkiye'ye geçmiştir.

1 Mayıs'tan itibaren KEİK Dönem Başkanı Türkiye ile örgütümüzün kilometre taşı olarak adlandırılabilir 25 Haziran KEİK Zirvesi'nden önceki son aşama içinde bulunmaktayız. Zirve sadece 15.kuruluş yıldönümü olması sebebiyle değil, aynı zamanda temel reformların, Örgütün proje temelli yeni yaklaşımının ve AB-KEİK ilişkilerinin geliştirilmesinin onaylanacak olması nedeniyle de önemlidir. Türkiye KEİK'in oluşturulmasında önemli rol oynamıştır ve eminim gücüyle Örgütün gelecekteki sorunlarla mücadelesinde inisiyatif oluşturacaktır.

15 yıl içerisinde birçok şey başardık. KEİK'in üretkenliği gelişti ve işbirliği genişledi ve derinleşti. Bizler hepimiz devam eden bu değişimin bir yerindeyiz. Gerçekten inanıyorum ki, hep beraber ihtiyaçlarımıza, insanlarımıza ve komşularımıza, barışçıl bir Karadeniz Bölgesi inancına saygıyla yaklaşp yapısalcı ruh içerisinde hep beraber çalışabilir ve doğuya-batıya uzanarak yeni binyılın mücadelelerine hazır olabiliriz.

Bu KEİK Örgütünün 15.yıldönümü zirvesinden çıkan mesaj olabilir. Hepimizin sonuca yönelik işbirliğini geliştirmeye ihtiyacımız var. Bugünkü Kongre çözüm bulmaya yardımcı sürecin bir parçasıdır.

Sayın Başkan,

Sonuç olarak, bu önemli kongreye başarı dileklerimi sunmak istiyorum. Ve size önemli bir bölgesel aktör olan KEİK Örgütünün, bölgede büyük istikrar hedefini başarmada güvenilir bir ortak olacağını söylemek istiyorum. Burada Avrasya ekonomik ilişkiler ve entegrasyonu, artan ekonomik fırsatlar- özellikle bu süreçte Türkiye'nin rolü- üzerine sunumlar dinlemeyi bekliyorum.

Özenli dikkatiniz için teşekkür ederim.

Of The Organization Of The Black Sea Economic Cooperation (BSEC)

Konstantinos ZAIMIS

Project Coordinator, Assistant To The Secretary General

Theme: “Economic Cooperation and Development

Mr. Chairman (Ambassador)

Honourable Ministers and foreign dignitaries

Excellencies,

Distinguished Participants,

Ladies and Gentlemen,

It is my honour and privilege to represent the Organization of the BSEC, in my capacity as Project Coordinator and Assistant to the Secretary General, at the “**II International Turkish-Asian Congress**”, organized by the Turkish Asian Center for Strategic Studies (TASAM), and address today’s important audience.

On behalf of the BSEC Secretary General, Ambassador Leonidas CHRYSANTHOPOULOS and the First Deputy Secretary General, Ambassador Murat SUNGAR, I would like to thank again Mr. Suleyman SENSOY, Chairman of (TASAM), for the kind invitation and genuine interest in the activities and role of BSEC in the Region.

The theme of today, is indeed, extremely interesting as the wider Black Sea area is going through the process of profound changes towards more integration, development and economic expansion to the East and the West. These changes urge for closer cooperation and coordination of activities between regional organizations, institutions and of course the countries themselves. In the same period, global political and economic forces are re-focusing their interests and re-setting their priorities and strategies as they recognize the geopolitical and economic importance this region has to play in the international agenda.

In the same way as Turkey has an important role to play in linking the two continents, bridging the gaps, helping to find solutions to problems and bolstering (boosting) economic exchanges by means of its own market forces (**note on Turkish exports: rise +44,5%, \$8.4b, 1st quarter 2007**), at another level, the Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC) was founded as a broad multi-cultural forum for dialog on various issues of economic cooperation. This forum, based on a strong political foundation, has established in the past 15 years an institutional framework that has strived for (peaceful) economic relations and has given our countries a new sense of partnership.

BSEC has become a key regional player, a forum of economic cooperation extending from the Balkans to the Caucasus, uniting an area of nearly 20 million square kilometers and a market of 370 million people. The BSEC Region with its rich natural and human resources and enormous economic potential is now one of the most dynamic regions in the global economy.

BSEC has built an effective bridge for communication and economic cooperation from the Caspian Sea to the Adriatic, from Azerbaijan to Albania. The 12 Member States of BSEC have proved that it is to the benefit of all their peoples to maintain their dialog and engage in activities aiming to provide them with a better standard of living.

BSEC has evolved into a full-fledged regional Organization. With PERMIS as a coordinating unit of the Organisation, PABSEC, BC, BSTDB and ICBSS, embracing all major dimensions of our cooperation, **BSEC has developed its distinct regional identity** with a unique multilateral and institutionalized framework of regional cooperation in the vast area of ever growing strategic importance and significance.

But let's take a quick look the BSEC history and its birth. For those who are not aware, BSEC was established in June 1992 when the Heads of State and Government of eleven countries signed the Summit Declaration and the Bosphorus Statement in Istanbul. This platform of collaboration was a breakthrough in those days and much should be credited to the initiative and vision of the late President of Turkey Turgut Özal. Following its birth, BSEC acquired its international legal identity in May 1999 when it adopted its Charter and thus, transformed itself into a full-fledged regional Organization, recognized by the UN.

This was the period following the collapse of the Soviet Union and the intentions of the founding fathers of BSEC was to create an organization that could promote peace and stability in the Black Sea Region. A kind of peace

and stability that could only be sustained through economic prosperity and good neighbourly relations, by combining (our) forces and working towards mutual benefit and understanding. In that spirit, the 12 countries envisaged to work together in order to enable the Black Sea Region to make a significant step into the new millennium. And I am very pleased to say that, to a great extent, this is what actually happened.

With a membership of 12 countries namely, Albania, Armenia, Azerbaijan, Bulgaria, Georgia, Greece, Moldova, Romania, Russia, Serbia, Turkey and Ukraine, BSEC has built an impressive permanent institutional framework of cooperation that covers all levels of governance and political dimensions:

- At the intergovernmental level with the Council of Ministers of Foreign Affairs as the highest decision-making body, and the BSEC Working Groups uniting experts from different ministries;
- A parliamentary dimension with PABSEC, the parliamentary assembly of BSEC,
- At the financial level with the BSTDB, the Trade & Development Bank of BSEC, promoting regional investment projects and mobilizing financial resources for their implementation,
- At the business level with the BSEC Business Council,
- In the academic/research level with ICBSS, the International Centre for Black Sea Studies, the Organization's think tank.

Among the five family members of BSEC, the Permanent International Secretariat (PERMIS) headquartered in Istinye, Istanbul, functions as the coordinating link with the other institutions of the BSEC family and the world at large. Among other important duties, PERMIS organizes the meetings of the 17 Working Groups and promotes the image of BSEC to the outside world.

In addition to the five BSEC related institutions, there are 13 non-BSEC countries who have been granted Observer status to the Organization. The observer status further exposes the BSEC activities at the international level, enhances its geo-strategic importance, creates further synergies and contributes in a positive manner to the rising international interest towards the Black Sea Region and its perspectives.

So, I may say that slowly but surely the extended Black Sea Region, and the Organization of BSEC as its key institutional player, is turning into something that it has never imagined before. A crucible for political and economic cooperation and integration, representing a region possessing the world's se-

cond largest oil and natural gas resources, an annual foreign trade of over _220bn and a very dynamic society eager to collaborate.

In this politico-economic crucible, BSEC is gradually turning its attention to important projects aiming for the development of the Black Sea Region. It is true that since the inception of this Organization a course was set towards a project-oriented approach. However, it is only recently that we are able to witness BSEC actually transforming itself into a dynamic project-oriented Organization with concrete initiatives.

In this respect, it is important to mention that the Ministerial Council last November in Moscow approved two important projects in collaboration with the OECD and the UNDP. These projects will focus and address very important issues pertaining to the development of economic cooperation and integration in the BSEC Region, in particular in such key areas as trade and investment promotion. Interestingly enough, TIKa, today's co-sponsor, is also co-operating with UNDP and OECD with activities extending as far as Africa.

The BSEC-UNDP project aims to support economic growth and development in the Black Sea region through closer economic cooperation and with the direct participation of the business community, and particularly the region's Small and Medium size Enterprises (SMEs). The project aims to enhance regional economic integration by **expanding intra-regional trade and investment links** through the identification of the untapped investment and trade potential in the sub-region.

The BSEC-OECD project aims to systematically monitor and assess the economic performance and underlying policies in the Black Sea and Central Asian regions, so as to facilitate information sharing and evidence-based multi-stakeholder policy dialog at the national and regional levels.

Both projects were given priority because of the importance that is being attached to the Black Sea Region by the international community and the enormous potential of economic cooperation that is yet to be realized within the region. The projects acknowledge the challenge of opening opportunities for further promotion in regional cooperation, strengthening the organizational capacities of the BSEC institutions, as well as, promoting evidence-based policy dialogue and peer-learning activities.

(Projects in the field of Transport)

Also in Moscow, on 1 November 2006, the Council of Ministers of Foreign Affairs approved the “**Memorandum of Understanding for the Coordi-**

nated Development of the Black Sea Ring Highway” (signed already by 11 MS) and the **“Memorandum of Understanding on the Development of the Motorways of the Sea at the BSEC region”** (signed by 10 MS).

This is the first time in the history of BSEC that projects of such magnitude have been adopted and are currently at a stage of being ready for implementation. The BSEC International Secretariat, PERMIS, played an important role in the adoption of these Memoranda and this, I may say, shows how important a role the headquarters can play in activating the Organization and streamlining its activities.

The first Memorandum, known as the “Black Sea Ring Highway” or “Ring Road”, will physically unite the countries sharing the shores of the Black Sea, together with some neighboring states, all members of BSEC, with the construction of a “ring highway” of about 7,250 kilometers. This Ring Highway will facilitate transportation, boost economic and other cooperation and greatly enhance our efforts for integration in the region. The MoU was signed already by 11 countries in Belgrade on 19 April 2007.

Furthermore, to promote the Black Sea Ring Highway to our peoples and at the same time to gather information on current infrastructure and the border crossing formalities, a “Caravan” consisting of 12 trucks, one from each Member State, has already started its long and symbolic journey. On Thursday 19 April the trucks begun their trip from Belgrade, Serbia and will travel a distance of 7,250 kilometers before they reach their final destination in Istanbul next Monday (28th May).

We believe that the implementation of these two Memoranda will facilitate intra- and inter-regional trade, development of tourism and the movement of people. Integrated into the Trans-European Networks (TENs), the Black Sea transport infrastructure will serve as a reliable and efficient link between Europe and Asia. Furthermore, BSEC has concluded Agreements in other key areas as well, like Combating Organized Crime and Cooperation in Emergency Situations, which were both signed in 1998. BSEC has also signed Cooperation Agreements with several international organizations (the World Bank, UNECE, WHO, UNEP, etc) and we look forward to signing another important agreement with the UNDP, during the Summit in June, that will solidify our on-going project and will create the grounds for new projects to be implemented.

BSEC has also served a purpose in furthering Euro-Asian relations with the strategic objective of building more solid relations with Europe while maintaining the target of making the broader Black Sea Region an area of stabi-

lity, good relations and economic cooperation. The Organization signed, late last year, an MoU with the Secretariat of the Integration Committee of the Eurasian Economic Community to promote cooperation in many areas.

Also, other Asian countries are gradually approaching the Organization for enhanced relations. Major economic forces as China and Japan are becoming increasingly interested and involved in the region. The same is true for countries on the other side of the spectrum as the Scandinavian countries, the United Kingdom, Germany as well as the USA, who are examining more projects and enhanced collaboration within the region.

In an effort to forge cooperation not just on a political level, but in true economic terms, we have also established the BSEC Project Development Fund (PDF) in October 2002 to facilitate and finance projects.

The BSEC PDF is a kind of “seed money” financing good ideas at their initial stage and enabling them to be launched into major regional projects.

The Project Applications submitted to PDF are initially examined within the BSEC Working Groups, corresponding to 17 areas of cooperation, which among others include: Cooperation in Combating Crime, Telecommunications, Culture, Education, Energy, Environmental Protection, Healthcare and Pharmaceuticals, Science& Technology, Tourism, Trade& Economic Development and more. So far, BSEC PERMIS has received more than 36 such Project Applications and has approved 14 of them. Being personally involved in the activities of the PDF, I strongly believe that it has a key role to play in regional integration and development, by allowing partners from neighboring countries to work together and set common goals.

Moving now to another geo-political dimension I need to briefly bring your attention to the on-going dialog between BSEC and the European Union. I am happy to say that we are witnessing today the gradual enhancement of relations between BSEC and the EU. An enhancement which has brought both institutions closer together, leading to a greater degree of mutual understanding and hopefully contributing even more to regional stability, integration and development.

On this issue, the news is that the European Commission issued at the end of April a Communication titled: “Black Sea Synergy - a New Regional Cooperation Initiative”. The new Communication mentions that “EU-BSEC links would serve primarily for dialogue at the regional level. This dialog might include meetings between senior officials with a view to better coordinate concrete projects. Also, regular ministerial meetings may take place in the future, attended by the EU and BSEC countries.

In addition, the Commission is currently examining the possibility of establishing closer contacts with BSEC, including observer status". I believe that if the EU eventually applies and is granted an observer status with BSEC this will become a key element for further progress, good relations and stability in the Eurasian region.

The possibilities for BSEC-EU collaboration are endless and are also vital, if you consider, in particular, the need for peace and energy security, as well as, the ever increasing trade volume and cross-border activity within and beyond the region.

In this neighborhood, we still need to work hard to build good relations, trust and problem-solving mechanisms in order to alter taboos and problematic conditions. We still need to move from centrally planned economies to free market economies. We need to train, educate, to promote peace, as well as, facilitate the movement of goods, knowledge and peoples. As it was mentioned previously, Mr. Chairman, we need to pay attention to our human resources, good governance, best practices, transparency and other key issues.

As the Chairman of TASAM previously mentioned, we also need to face other critical issues like the protection of the environment (ecological disasters, global warming, environment friendly energy resources), depleting energy sources, issues of health (e.g birdflew, HIV/Aids etc) and the proper use of modern technologies as an instrument to our progress. The planet is re-shaping itself, only this time the change comes from economic forces and not the military powers. This is the era of high speed internet and virtual economic transactions beyond any no frontier. Today, there is practically no boundary to economic transactions!

Our regional collaboration should not purely focus on the economic aspects. We need a parallel agenda focusing on the human, cultural and social aspects. The basis of our collaboration has always been the human element the well being of which we strive for. On the other hand, such a qualitative structural change could not take place without successful economic development. So, we are bound to strive for more and better economic relations.

Only two months remain before the historic Summit of June 25th. It will be an important Summit for our Organization attended at the highest level by all Member States. In such historic meetings there is always a symbolic message that should provide additional guidance. And this is the message of unity that needs to be transformed from words and intentions to concrete action.

Last month the reins of the Chairmanship were transferred from Serbia to

Turkey who will continue the implementation of a comprehensive Calendar of BSEC events, embracing all the main areas of activities of our Organization, and will seek concrete results, in particular, in economic cooperation.

With Turkey as Chairman of BSEC, starting on May 1, we are in the last phase before the BSEC Summit of June 25th, a milestone event for our Organization. Not just for the ceremonial aspect of the Summit (we will celebrate the 15th Anniversary of our Organization), but because it will endorse key reforms, a new project-oriented approach for the Organization and enhanced relations between BSEC and the EU. Turkey has played a central role in creating BSEC and I am confident that it will do the best in its powers to lead the initiatives of this Organization in view of facing the challenges of tomorrow.

Together we have achieved a lot in the 15 years of our existence. BSEC's "productivity" has improved and cooperation has deepened and expanded. We are all in some way of continuous transition. I strongly believe that we can all work together, in a constructive spirit with respect to our needs, our peoples and our neighbors, to forge a peaceful Black Sea Region, extending to the East and the West, ready for the challenges of the new millennium.

This could be the message stemming from the Summit of the 15th Anniversary of the BSEC Organization. We urgently need an enhanced collaboration leading to solutions. Today's Congress is also part of the process of assisting in finding solutions (TASAM)!!

Mr. Chairman,

In conclusion, let me wish further success to this important Congress and assure you that the Organization of BSEC, as one of the important regional players, will be a reliable partner in achieving the noble goals of stability and prosperity in the region. I am looking forward to hear the presentations regarding Eurasian economic relations and integration, the arising economic opportunities and, in particular, Turkey's role in this process.

Thank you for your kind attention.

Körfez İşbirliği Konseyi Türkiye ve KİK: Gelişmekte Olan Bir İlişki

Prof. Dr. Bülent ARAS

Işık Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, öğretim üyesi TÜRKİYE

Çev: Muharrem Hilmi ÖZEV

Gelişmekte olan Ortadoğu Afganistan ve Irak müdahaleleri yanında bölgeyi sosyal, ekonomik ve politik açılardan değiştirmeyi amaçlayan girişimler nedeniyle doğrudan ABD etkisine açık bir bölgedir. Reform ve yenilik çağrıları daha önce görülmemiş bir düzeye erişmiş durumdadır. Gerçekte, Ortadoğu toplumlarında demokrasi, insan hakları ve iyi yönetim konularında büyük isteklilik bulunmaktadır. Körfez bölgesi daha geniş Ortadoğu bölgesinde yaşanan problemlerden bağımsız değildir; bölge bu kritik gelişmelerin bir parçası durumundadır. Türkiye ve Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) rakip gündemlerden kaynaklanan problemlerden uzak kalma konusunda olumlu bir noktadadırlar. Yakın çevrede yaşanan olumsuzluklara rağmen, ilişkilerin olumlu doğası umut vaat etmektedir.

Başta fiziki mesafenin çok uzak olması ve farklı dış politika yönelimleri olmak üzere, bir takım nedenlerden dolayı, mevcut durumu yakın ilişki ve tatmin edici ticaret hacmi olarak nitелеmek abartılı olur. Yine de, son dönemlerde Türkiye ve KİK arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerde kayda değer bir gelişme görülmektedir. Daha da önemlisi, bu ülkelerin uluslararası ve bölgesel konulardaki diplomatik faaliyetlerde ve forumlarda daha fazla yer almasını bölgesel ve uluslararası sorunların çözümünü amaçlamaktadır. Ortadoğu'nun bazı bölgelerinde durumun çatışmaya yatkın olması, bölgenin istikrarlı devletlerinin daha büyük roller almalarına yol açmaktadır.

Türkiye Ve Bölgesel Güvenlik

17 Aralık 2004'te Avrupalı liderler Türkiye'ye, ülkeyi Avrupa Birliği yoluna koyan tarihi önerilerini ilettiler. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayip Erdoğan tarafından düzenlenen basın toplantısına, Türk delegasyonu ve

medyası yanında, Arap medyasından da 200 civarında temsilci katılmıştı. Bu ilgi Türkiye'nin bölgede temel aktörlerden bir olarak yükselmekte olduğunun bir göstergesiydi. Aynı şekilde, Türkiye'nin yeni yönetici eliti bölgeye barış getirme konusunda aktif rol oynayabileceklerine inanmaktaydı. Türk politikacıları bölgesel politikalar konusunda bu denli kendilerine güvenli kılan neydi? Türkiye'nin bölgeye vaadi neydi? Türkiye bölgenin güvenlik ve istikrarında nasıl katkı yapabiliirdi? Türkiye'nin kendine mahsus özellikleri, eğer varsa, neydi? Türkiye hukuki, siyasi ve ekonomik alanlarda ciddi bir reform süreci içerisinde bulunmaktaydı. Son altı içerisinde hem toplum hem devlet düzeyinde çok ciddi bir değişim görülmüştü. Türkiye'nin bürokratları, sivil toplum örgütleri ve siyasetçileri AB Kopenhag kriterlerini yerine getirmek üzere el ele vermişler ve IMF tarafından yönlendirilen ekonomik programın sıkıntılarını yüklenmişlerdi. Ama Türkler bu sıkıntılarla baş etme iradesine sahiptiler. Türkiye'nin yaşadığı dönüşüm Soğuk Savaş-tipi güvenlik-devleti aparatına son vermiş ve hem iç hem dış politikanın işleyiş biçimini değiştirmişti. Bu evini düzene koyma görevi, bölgesel politikalarda kendine güven duygusu yaratmıştır. Sonuç olarak, Türk siyasetçiler komşularla problemlerin en alt düzeye indirmeyi amaçlayan aktif bir dış politika benimsemişlerdir.

Türkiye'nin Ortadoğu güvenliğine katkısı iki temel kategori altında değerlendirilebilir. İlk olarak, Türkiye Ortadoğu'da bir rol model olarak yükselmektedir. Bu hegemonik ilişki anlamına değil, daha ziyade reforma ve ekonomik kalkınmaya giden alternatif bir yol anlamına gelmektedir. Dünyanın bu bölgesinde iki farklı rakip sistem görülmektedir: Barış, demokrasi ve ekonomik kalkınma ile birlikte düşünülen AB sistemi ve istikrarsızlık, otoriter rejimler ve ekonomik geri kalmışlık ile karakterize edilen Ortadoğu'ya özgü sistem. Türkiye'nin reform süreci Ortadoğulu sistem bölge ülkeleri için kaçınılmaz bir kader olmadığını göstermiş ve bazı bölge ülkelerinde görülen kaos ve istikrarsızlığa son verilebileceği yönündeki umutları artırmıştır. Bu bağlamda, Suriye ve İran Türkiye'nin AB sürecini büyük bir takdirle izlemekte ve AB ile olan ilişkilerini geliştirme konusunda Avrupalı Türkiye'yi kendilerine bir model olarak görmektedirler. Ayrıca Türkiye demokrasi-güvenlik ve demokrasi-İslam ikilemlerinin uzlaştırılabileceğini de göstermiştir. İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) bir Türkü demokratik oyla kendisine genel sekreter seçmiştir. Bu da, Türkiye'nin İslam ülkeleri nezdindeki saygınlığının yükselmekte olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin bir diğer büyük katkısı da bölgede yürüttüğü yapıcı diplomasi ile olmuştur. Ankara bölgede barış kurucu olarak aktif bir rol üstlenmiş ve politikalarını bölgedeki bir takım problemlere göre yeniden düzenlemiştir. Başbakan Erdoğan İşgal Bölgelerindeki şahin İsrail politikalarına karşı, ilişkilerin kötüleşmesine izin vermeksizin, eleştirel bir davranış sergilemiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül Ocak ayında gerçekleştirdiği İsrail ziya-

retinde, İsrail ve Filistinliler, hatta gelecekte Suriye ve İsrail arasında Türkiye'nin muhtemel arabuluculuğu ile ilgili olarak ciddi görüşmeler yapıldığını açıklamıştır. Türkiye ABD öncülüğündeki Irak işgal güçlerine katılmamıştır ama müstakbel Irak devletine destek sağlamak için büyük bir çaba harcamıştır. Nitekim Türk karar alıcılar Irak'a komşu ülkelerin belirli aralıklarla bir araya gelmeleri konusunda öncülük yapmışlardır. BM Güvenlik Konseyi de bu toplantıları dikkatle takip etmekte ve Irak sorunu ile ilgili daha fazla bölgesel işbirliğine gidilmesini talep etmektedir.

Bir diğer açıdan, Türkiye'nin AB ile girdiği olumlu süreç bölgedeki etkinliği giderek azalmakta olan Batı'da bir güven duygusu yaratmaktadır. Türkiye AB ve ABD ile arasını belirli bir mesafede tutmuştur. Örneğin Türkiye, Filistin ve Irak ile ilgili politikalarında AB'ye daha yakın durmuş, Kıbrıs ve Kosova konularında ise ABD ile benzer bir çizgiyi takip etmiştir. Türkiye'nin yeni yönelimi uluslararası ilişkilerde demokratik meşruiyet nosyonunu öncelemekte ve BM'nin dünya politikalarındaki kritik rolünü ön plana çıkarmaktadır. Türkiye bir yandan bölgesel güvenliğe katkı sağlarken, diğer yandan bölgede belirli çıkarları olan uluslararası güçlerle ilişkilerini dengede tutmaya çalışmıştır.

Türkiye-KİK İlişkilerini Belirleyen Faktörler

Son dönemde Türkiye-KİK ilişkilerini belirleyen faktörler Irak krizi, Türkiye'nin AB üyeliği süreci, uluslararası terörizm ve El Kaide, ABD öncülüğündeki Büyük Ortadoğu girişimi, artan iş ilişkileri ve ticari ilişkiler, İKÖ toplantıları, daha geniş İslam dünyası ile ilgili sorunlar ve İran'daki nükleer güç tehdididir. Tematik bir analiz önemli gelişmelerin Ortadoğu ile olan ilişkileri nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Irak Krizi

Irak'a karşı savaşta ABD askerlerinin Türkiye topraklarını kullanmasını engelleyen 1 Mart 2003 tezkeresi Türkiye açısından bir dönüm noktası teşkil etmekteydi. Çünkü bu tezkereyle Ankara bölgesel ve uluslararası politikalarında demokratik meşruiyet ilkesini izleyeceğini ortaya koymuştu. Türk parlamentosu uluslararası toplumun savaşı gayrimeşru saydığını ileri sürerek ABD'nin Irak'a karşı kuzeyden bir cephe açmasını engellemişti. Türkiye'nin kararı Irak'ın işgali sürecini uzatmış, ABD'yi daha geniş meşruiyet arayışına sevk etmiş ve Filistin sorununa dikkat çekmişti.

ABD'nin Türk topraklarını kullanmasını engelleyen meclis tezkeresi Ankara'yı Irak krizinin kötü etkilerinin çoğundan korumuştur. Meclis kararı Türk toplumunun konu ile ilgili olarak vardığı güçlü uzlaşma tarafından biçimlen-

dirilmişti; tezkere hem ahlaki hem stratejik açıdan doğrudu. Bu tezkere nedeni ile Ankara'nın ABD nezdinde bir dizi problemle karşılaşacağı yönünde ki yaygın inanç doğru çıkmadı. Tersine, karar Türkiye'nin saygınlığını bölgesel ve uluslararası düzeyde artırdı¹.

Türkiye ayrıca Irak'a komşu ülkelerin bir araya getirilmesi ile ilgili diplomatik çaba gösterme konusunda son derece etkindi. BM Güvenlik Konseyi bu toplantıları dikkatle takip etmiş ve Irak konusunda daha fazla bölgesel işbirliğine gidilmesi talebinde bulunmuştu. Sınır ülke başkentlerinde bir dizi toplantı düzenlenmiş ve üç KİK ülkesi bu toplantılarda yer almıştı: Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn. Irak sorunu konusunda bu ülkeler ile Türkiye'nin çıkarları uyuşmaktaydı ve bu ülkelerin tümü, farklı nedenlerden dolayı, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasından yanaydı. Modern demokratik bir devlet kurma konusunda Irak'a yardımcı olmak için atılan bu meşru adımlar bölgesel ve uluslararası aktörler tarafından takdirle karşılanacaktı.

Ne var ki, soruna diğer bir açıdan bakıldığında, bu ülkelerde daha fazla demokratikleşmeye ve insan haklarına gereksinim vardır. Irak'ın parçalanması sonucu tüm bölgeye ayılması muhtemel ayrılıkçı hareketlerden gelebilecek olan sıkıntılarla baş edebilmek için bu önlemleri almak zorunludur. Kürt ve Şii'lere dayalı problem üreten politikaların ötesine geçmek ve birleşik bir Irak için ortak politikalar geliştirmek de zorunludur. Bu politika Irak projesinin gayri-Amerikan hale getirilmesi, bölgenin ve Irak'taki durumun normalleştirilmesinin hızlandırılması açısından önemlidir.

Irak krizi bölgedeki terörist faaliyetleri daha da artırmıştır. Uluslararası bir terör şebekesi ABD işgaline direnç bahanesiyle Irak'ta güvenli bölgeler oluşturmaya çalışmaktadır. Türkiye ve KİK ülkelerinin hepsi uluslararası terörizmin kurbanı olmuşlardır ve bu ülkelerin teröre karşı savaşta aktif rol almaları göz önünde bulundurulduğunda, tehlike sürmektedir. Ayrıca, ABD ve İngiltere'nin Körfez ülkelerinde ve Türkiye'de ekonomik, diplomatik ve askeri varlıkları bulunmaktadır. Bu varlıklar da El Kaide'nin ve diğer terör örgütlerinin hedefi durumundadır². Körfez bölgesindeki, özellikle Suudi Arabistan'daki, saldırılar kadar, İstanbul'daki saldırılar da sorunun ne denli ciddi olduğunu göstermektedir. Terörist şebeke bölgeyi istikrarsızlaştırarak bölgedeki birkaç ülkeye demir atmayı amaçlamaktadır. Bu ortak tehdit, her iki tarafın ortak önlem alma ve ortak cephe oluşturma isteklerini artırmaktadır.

Nazik Denge: ABD ve AB

Türkiye'nin, hukuki ve siyasi alt yapısında yaptığı reformlar ve AB üyeliği yolunda aldığı mesafe onu Ortadoğu ülkeleri arasında benzersiz bir ülke

haline getirmiştir³. AB ile Ortadoğu arasında denge kurma geleneğindeki ülke, şimdi AB'ye yaklaşıyor gözükmektedir. Dolayısıyla, Türkiye toplumsal taleplere artık daha fazla dikkat göstermektedir. Türkiye, kaydettiği siyasi mesafe, sahip olduğu ekonomik kapasite ve dinamik sosyal güçleri ve içeride İslam ile demokrasi uzlaştırmış olması sayesinde bölgesel bir sivil güç olarak yükselmektedir⁴. Daha önce de belirtildiği üzere, bu sivil güç Ortadoğu'daki sınırlı değişim kaynaklarından biridir. Dahası, Ankara'nın dış politikası hem AB güvenlik politikaları ve dış politikası ile hem Türkiye'nin bölgeye yönelik olarak son zamanlarda geliştirdiği politikalarla uyum içerisindedir. Türkiye Ortadoğu'daki istikrarsızlığın kaçınılmaz ve önlenemez olmadığını görmüştür. Bu yargı tüm bölge için geçerlidir. Örneğin, İngiltere'nin Suudi Arabistan büyükelçisi son zamanlarda Körfez'deki reform çağrılarının son derece önemli ve Türkiye'nin bu anlamda iyi bir model olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır⁵. Ortadoğu güvenliği açısından en önemli problemlerden bir de Körfez bölgesinde nasıl bir güvenlik çerçevesi oluşturulacağı ile ilgilidir. Geleneksel anlayışa göre, dengelenmesi gereken üç kutup Irak, Körfez ülkeleri ve İran'dır. 1971 yılında İngiltere'nin bölgeden ayrılmasının ardından ABD'nin bu aktörleri dengeleme politikaları Irak'ın 1990'da Kuveyt'e saldırması ile birlikte başarısızlığa uğramıştır. Gerçekten de, ABD'nin İran'a karşı Irak'ı tercih etmesi yanında KİK tarafından sağlanan siyasi borç Körfez bölgesinde bir güvenlik rejimi oluşturulmasının önündeki en büyük engeli teşkil etmiştir. Bir yandan İran'ı dengelemeye çalışan ABD, diğer yandan Irak'a iki kez saldırmış ve sert ekonomik yaptırımlar uygulamıştır.

Bu, İran'ın hayal bile edemeyeceği bir durumdur. Bush yönetimi Körfez güvenliğinin geleceğinin büyük ölçüde ABD iradesine bağlı olduğu izlenimi yaratmıştır. Avrupalı güçlerden gelen müdahaleler, ABD'nin Körfez'de güvenlik ve istikrarı sağlama amacına uygun olduğu ölçüde kabul görecekti⁶. Amerikalılar demokrasi, siyasi katılım ve ekonomik kalkınma gibi ilkelerden her fırsatta söz etmişlerdir. Ayrıca, Körfez bölgesi Amerikan çıkarları ve yatırımları açısından yeterli derecede iyi görünmekteydi. Ne var ki, mevcut ABD politikalarının bu amaçları gerçekleştirebileceğini gösteren herhangi bir kanıt bulunmakta. AB ise, bölgedeki taraflarca daha iyi tanınan bir aktördür. Avrupa stili 'yumuşak' güvenlik önlemleri, ekonomik kalkınma hedefi üzerine yoğunlaşma ve demokratikleşme, ABD'nin askeri müdahaleleri gibi kestirme yollara göre daha tercih edilebilir bir seçenek olarak görünmektedir. AB – İran diyalogu bölge güvenliğine AB'nin potansiyel katkısı noktasında güzel bir örnek teşkil etmektedir. Son zamanlarda İran tarafından alınan uranyum zenginleştirme faaliyetlerini dondurma kararı uzak görüşlü AB diplomasisinin bir ürünüdür. AB seçimleri gözleme ve eğitim sisteminin yeniden yapılandırılma-

sı gibi konularda bölge için bir dizi potansiyel katkı sağlamaktadır. Dahası, AB müdahalesi bölge ülkeleri kadar uluslararası toplum için de memnuiyet verici bir rahatlama sağlamaktadır. KİK, AB ile ilişkilerini daha da geliştirmeyi amaçlamaktadır. 11 Eylül 2001'den sonra oluşan yeni güvenlik atmosferi ve Irak savaşı her iki bloğu ortak pozisyonlar ve hedefler benimsemeye itmiştir. Mevcut ilişkiler istenilen düzeyde olmasa da, işbirliğinden elde edilecek potansiyel kazançlar iki taraf arasında daha yakın ilişkiler kurulmasını teşvik etmektedir. Avro – Akdeniz (Euro – Mediterranean) Diyalogu'nun ve AB Yeni Komşuluk Politikası'nın kaderi göz önünde bulundurulduğunda, ilişkilerin geliştirilebilmesi için yeni mekanizmalara gereksinim bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Enerji güvenliği, İran'daki nükleer tehdit, Irak'ın normalleştirilmesi politikaları potansiyel işbirliği alanlarının birkaç örneğini teşkil etmektedir. Türkiye'nin AB mekanizmalarına aktif katılımı bu süreci hızlandıracaktır⁷. Nitekim gelecekteki ilişkiler için bazı erken sinyaller şimdiden alınmaya başlanmıştır. AB, KİK ve Türkiye nükleer bir İran ile ilgili problemlerle baş edebilmek için benzer politikalar izlemektedirler. Tüm taraflar nükleer bir İran'a ve nükleer bir Ortadoğu'ya karşı oldukları kadar, bir ABD askeri saldırısına da karşıdırlar ve diplomatik çaba harcanması yanında, eğer gerekiyorsa, ekonomik yaptırımlar uygulanması taraftarındırlar.

Büyük Ortadoğu Girişimi

Kökenleri 1990'lı yılların başlarına dek uzatılabilirse de, Büyük Ortadoğu Girişimi'nin siyasi çevrelerde ve akademik analizlerde önem kazanması yeni bir olgudur. Amerikan yönetimi bu girişimi Kuzey Afrika'dan Hint alt kıtasına, Suudi Arabistan'dan Orta Asya'ya kadar olan bölgeyi yeniden düzenleyecek ve bu bölgeyi istikrara kavuşturacak bir proje olarak sunmuştur. Diğer bir deyişle, bu proje Bush yönetimince yerküreyi ABD ve projeleri için daha güvenli hale getirme amacıyla başlatılan bir girişimdi. 11 Eylül 2001'den bu yana, Büyük Ortadoğu bölgesinde dâhili güvenlik ve özgürlükle ilgili girişimleri birlikte yürüten tek ülke Türkiye olmuştur⁸. Başbakan Erdoğan'ın 2004 yılı Washington ziyareti sırasında Türkiye – ABD ilişkileri yakın zamanda sona ermesi ihtimali bulunmayan bir noktaya gelmiştir. Türkiye'deki ekonomik ve demokratik gelişmeler, pek fazla umut vaat edici olmayan bölgede pozitif sinyaller vermektedir. Temmuz 2004'te gerçekleştirilen NATO ve zirvesi ve G – 8 toplantısı Türkiye'nin AB ve ABD çıkarlarının pek çok açıdan çakıştığı bir noktaya geldiği fikrini uyandırmaktadır⁹. Bu açıdan bakıldığında, bunun ABD iradesinin ve çıkarlarının tek taraflı olarak empoze edildiği bir proje olamadığı noktasında ikna edilebildikleri takdirde, KİK ülkeleri de bu projeye olumlu katkı sağlayabilir. Tüm tarafların, problemlerin ortak analizi yoluyla bir anlaşmaya vardıkları ve bu problemlerin çözümü için ortak önlemler alınacağı an-

latılmalıdır. KİK ülkeleri Körfez’de uzlaştırıcı ekonomi ve çağdaşlık konusunda bir potansiyele sahiptirler ve bu diğer bölgeler için bir örnek olabilir. Ayrıca, KİK ülkeleri Körfez dışındaki alt yapı yatırım programları için finansman sağlama konusunda da aktiftirler. Türkiye’nin ve KİK ülkelerinin bölgesel barış, istikrar ve güvenlik konusunda olumlu rol oynamalarını sağlayan koşulların bölge ülkeleri tarafından iyi anlaşılması zorunludur. Bu bağlamda, hem Avrupalı hem Ortadoğulu kimliğe, siyasi ve sosyal modernleşme projesine ve yükselen demokratik standartlara sahip olan Türkiye bölgede demokrasiyi ve yaşam standartlarını artırmayı amaçlayan herhangi bir plan ya da konseptin doğal anahtarıdır¹⁰. Bu noktada büyük çoğunluğu Büyük Ortadoğu Girişimi’ne, bu proje G – 8 toplantısında “İlerleme İçin Ortaklık ve Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesiyle Ortak Gelecek” (Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa) biçiminde yeniden yazıl(ıp yumuşatıl)madan önce karşı çıkan İslam ülkelerine de bir mesaj bulunmaktadır. Bir hükümet demokratik yollardan seçildiği zaman, dışardan gelen projelerin uygun olup olmadığını değerlendirebileceği bir ortama sahip olur ve duruma göre bu projeyi kabul ya da ret edebilir.

Daha Geniş İslam Dünyası

İslam dünyası bir dönüm noktasındadır. İslam dünyasında ortaya çıkan problemler artık ulus ötesi niteliğe bürünmüştür ve pek çoğu küresel özellikler kazanmıştır. Dahası, Müslüman ülkeler dış dünyadan gelen ve önümüzdeki birkaç yıl içerisinde kendilerini etkileyecek olan bir dizi reform planı ile de karşı karşıyadır. 2004 Haziran’ında İKÖ ülkeleri dışişleri bakanları İstanbul’da toplanarak gündemdeki konuları tartıştılar. İslam dünyasındaki ülkelerin kendi iç sıkıntıları, hariçten gelen sıkıntıları aşmaktadır. Demokratikleşmenin olmayışı yaygın bir problemdir. Devlet ve din arasındaki ilişki ve dinin kamusal alandaki yeri hala tartışmalıdır. Laiklik İslam dünyasında çok çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır ve kimi zaman devlet ve toplum arasında gerilim yaratan bir sorun haline dönüşmektedir. Kimlik krizi yaratan ve kendine güven duygusunu azaltan küreselleşme de bir takım problemler oluşturmaktadır. Dahası, toplumlar arası şiddet ve etnik problemler İslam ülkelerinde derinlemesine sürmektedir. Türkiye İKÖ’de daha aktif olma çabasıdadır ve örgüte taze dinamizm kaynağı olabilir. Ankara Irak’ın işgalinden önce ABD’ye hayır demiştir ve kamuoyuna yapılan açıklamalarda Filistin sorununu sürekli olarak ön planda tutmuştur. Başbakan Erdoğan İsrail hükümetinin işgal topraklarındaki faaliyetlerini açıkça eleştirmekte ve İsrail’i terör devletine son vermeye davet etmektedir. Aynı zamanda, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül İKÖ zirvesinden önce yaptığı açıklamada İslam ülkelerinin acilen reformlar yapmaları gerektiğini söylemiş ve Filistin sorunun bu reformları ertelemek için kullanılan

bir bahane olmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Bir Türk'ün, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun İKÖ'nün başına getirilmesi gerçeği İslam dünyası için olumlu bir gelişme olabilir. Belki İslam dünyasında ortaya çıkan olumlu gelişmelerden yararlanma fırsatından artık yararlanılabilecektir¹¹. İKÖ toplantısı bu sorunların çok küçük bir bölümünü bile çözemeyecekti. Çünkü bunların büyük bir bölümü sistemik sorunlardı ve çözülebilmeleri için daha fazla zaman ve çabaya ihtiyaç bulunmaktaydı. İKÖ dışişleri bakanları duyurdukları sonuç bildirgesinde Irak'ın tam egemen ve siyasi bakımdan bağımsız bir devlet olması gerektiğini açıkladılar. Ayrıca, Filistin davasını desteklediklerini belirten bir deklarasyon yayınladılar ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne olan desteklerini açıkladılar. Katılımcılar ayrıca, İslam dünyasında reformların gerekli olduğunu belirtip, terörizmi lanetlediler. Türkiye ve KİK ülkeleri benzer kaygıları paylaşmakta ve bu sorunların çözümü için bir takım girişimlerde bulunmaktadırlar. Mindanao Özerk İslami Bölgesi'nin 2004 Eylül ayında Türkiye ve KİK ülkeleri dışişleri bakanlarınca birlikte ziyaret edilmesi bu girişimlerden biridir¹². Ayrıca, Türkiye ve Suudi Arabistan İKÖ'nün Keşmir Grubu üyelerinden biridir.

Ticaret Ve İş İlişkileri

KİK ülkeleri arasında Türkiye'nin en önemli ticari partneri Suudi Arabistan'dır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2003 yılı itibarıyla 1.2 milyar dolar'dır ve 2004'ün ilk sekiz ayında da bu düzeye erişilmiştir. Bu ülkelerin gelişmekte olan pazarlar ve aralarındaki ticareti artırma iradesinde oldukları göz önünde bulundurulduğunda, önümüzdeki yıl bu miktarın ikiye katlanacağı ileri sürülebilir. Türkiye'nin, on üçüncü büyük ihracat pazarı olan Birleşik Arap Emirliklerine ihracatı 2004 yılının ilk yarısında 714 milyon dolara ulaşmıştır. Çeşitli KİK ülkelerinde çok sayıda Türk işçisi çalışmaktadır ve bunlardan 100.000'i Suudi Arabistan'dadır. Ek olarak, her yıl 200 bin Türk kutsal mekanları ziyaret etmek üzere Suudi Arabistan'a gitmektedir. Türkiye KİK ülkeleri için doğal bir turizm merkezidir ve Kuveyt ve Suudi Arabistan vatandaşları Türkiye'nin batısında bulunan Bursa ve Yalova şehirlerinden gayrimenkul satın almaktadırlar. Dahası, Türkiye'de finans, ticaret, bankacılık, tekstil ve madencilik alanlarında faaliyet gösteren Kuveytli 17 firma vardır. Türkiye'nin dinamik iş sektörü KİK pazarlarına gittikçe artan bir ilgi duymaktadırlar. Başlıca iş anlaşmaları tekstil, inşaat ve gıda alanlarındadır. Örneğin, Türkiye'nin önde gelen gıda ve meşrubat üreticisi Ülker'in Suudi Arabistan'da yatırımları bulunmaktadır¹³. Türk inşaat şirketi GAMA da bu bölgede aktiftir. Ayrıca, tekstil firması Minteks ürünlerini KİK ülkelerinde pazarlamaktadır. Türkiye'nin finans sektörü de bir dönüşüm süreci içerisinde ve KİK finansal pazarlarına aktif olarak katılmanın yollarını araştırmaktadır. Yapı Kredi Banka-

si'nin Bahreyn'de bir şubesi bulunmaktadır¹⁴. Körfez şirketleri de Türkiye ile giderek daha fazla ilgilenmektedirler. Örneğin, Suudi firma OGER Türk Telekom'un %55'ini 6.5 milyar dolar karşılığında satın almıştır¹⁵. KİK ülkelerinde Türk şirketlerinin uluslararası ticaret ve iş alanlarında katılımı giderek artmaktadır. 2004 Eylül ayında Dammam'da düzenlenen Uluslararası Körfez Ticaret Fuarı'nda Türk firmaları yedinciydi¹⁶. Üst düzey Trük politikacılarınca son zamanlarda gerçekleştirilen ziyaretlerin temel amacı ekonomik işbirliği imkanlarını müzakere etmektir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül Mayıs ayı sonlarında Kral Hamad b. İsa el-Khalifa ile görüşmelerde bulunmak üzere Bahreyn'i ziyaret etti. İki taraf Türkiye ve KİK arasındaki ticaret ile ilgili olarak bir çerçeve anlaşması üzerinde anlaşmaya vardılar. Bu anlaşma ile, muhtemelen, Ortadoğu'nun büyük bir bölümün kapsayan serbest ticaret bölgesi için bir zemin teşkil edecektir. Ayrıca Gül Bahreyn'li meslektaşları ile iki ülke arasındaki turist ziyaretlerini artırma amacıyla, vize işlemlerinin kaldırılması yönünde bir anlayış muhtırası imzaladı¹⁷. Türkiye'nin ekonomi bürokratları ve iş dünyası Dubai'deki uluslararası ticaret merkezinin başarısını yakından izlemekte ve bu merkezin bir benzerini Türkiye'de inşa etmeyi amaçlamaktadır. Balkanlardan Ortadoğu'ya dek, yeni gelişmekte olan bir dizi Trük şehri ekonomik cazibenin bölgesel merkezleri olma potansiyeline sahiptirler. KİK deneyiminden öğrenilebilecek çok şey vardır¹⁸. Körfezci yatırımcılar bu potansiyeli keşfetmişlerdir. Birleşik Arap Emirlikleri merkezli ve önde gelen şehir planlamacılarından biri olan Dubai International Properties İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile beş milyar dolar tutarında bir iş merkezi yapmak üzere anlaşma imzalamıştır.

Sonuç

Bir dizi uluslararası ve bölgesel probleme rağmen, son beş yıl içinde Türkiye ile KİK arasında olumlu ilişkilerin geliştiğini görmekteyiz. Bu işbirliği uluslararası terörist tehditlere ve Irak krizine bir cevap olarak gelişmektedir. Türkiye komşu ülkelerle sorunları en aza indiren bir komşuluk politikası geliştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, bu politika sınır komşuların ötesindeki yakın bölgelerle de ekonomik ilişkileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Körfez bölgesi bu anlamda önemlidir. KİK ülkeleri Türkiye'nin karşılıklı çıkarlara sahip olduğu önemli bir ülkeler grubudur. 11 Eylül sonrası atmosferi ve Irak krizi işbirliği imkanlarını artıran bir ortam yaratmıştır. Türkiye ile KİK arasındaki mevcut ilişkiler umut vaat etmektedir. Türkiye'de KİK ülkeleri ile işbirliğine azami dikkat gösterilmektedir. Türkiye'nin gelişmiş sivil – güç imajı pazarlanabilir niteliktedir ve KİK ülkelerince iyi karşılanmaktadır. Türkiye'nin bölgede oynadığı aktif barış kurucu rolü kesinlikle Körfez ülkelerinin çıkarlarına hizmet edecektir. KİK'in Körfez'de bir güvenlik rejimi oluşturma girişimleri kuşkusuz olumlu sonuçlar verecektir ve Türkiye barışçı bir çevrenin nimetle-

rinden istifade eden taraflardan biri olacaktır. Politik ilişkilerden daha hızlı gelişmesi muhtemel olan iş ve ticaret ilişkileri yapıcı ilişkileri güçlendirecektir. Ortadoğu'da barış ve güvenlik devletlerin içyapılarından başlamakta ve bölgeyi kuşatan bir güvenlik anlayışını ve uygulamaları gerekli kılmaktadır. Türkiye ile KİK arasında gelişmekte olan ilişkiler bu anlamda örnek teşkil etmektedir.

Dipnotlar

¹ Fuat Keyman, "Türkiye ya da Kilit Ülke/Bölgesel Güç," *Radikal*, May 9, 2004.

² Bülent Aras, "Terör, Uluslararası Sistem ve Türkiye," *Radikal*, November 23, 2003

³ See Volker Perthes, "America's Greater Middle East and Europe: Key Issues for Dialogue," *Middle East Policy*, Vol. 11, No. 3, October 2004.

⁴ Ahmet Davutoglu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı," *Radikal*, February 26, 2004.

⁵ *Arab News*, October 6, 2004.

⁶ Aras, "Gulf Security: European Knights or American Cowboys?" *Daily Star*, December 20, 2004.

⁷ Bkz. Kemal Kirisci, "The December 2004 European Council Decision on Turkey: Is it an Historic Turning Point?" *MERIA Journal*, Vol. 8, No. 4, December 2004.

⁸ Bkz.: Bülent Aras, *Türkiye ve Ortadoğu* (İstanbul: Q-Matris, 2004).

⁹ Soli Ozel, "Emperyal Düşler," *Sabah*, July 11, 2004.

¹⁰ For a recent analysis, see Ziya Onis, "Türkiye AB'nin Geleceğini Şekillendirebilir mi?" *Zaman*, April 5, 2005

¹¹ Yasin Athioglu, "İslam Konferansı Örgütü (İKO) ve Türkiye," *TASAM Stratejik Yorum*, January 15, 2005.

¹² *Manila Bulletin*, September 25, 2004.

¹³ *Turkish News Digest*, September 20, 2004.

¹⁴ *Turkish News Digest*, January 14, 2004.

¹⁵ *AmeInfo*, July 3, 2005

¹⁶ Saudi Arabian News Digest, September 24, 2004.

¹⁷ *Akşam*, May 31, 2005.

¹⁸ Personal Correspondence with a group of bureaucrats working at the Turkish Undersecretary of Foreign

Trade, February 11, 2005.

Turkey and the GCC: An Emerging Relationship

Prof.Bulent ARAS

Işık University, Member of the University, TURKEY

The Middle East is now a changing geography, subject to direct U.S. interference through the Afghan and Iraqi invasions and through political attempts to transform the region socially, politically and economically. Calls for reform and renovation have reached an unprecedented level. Indeed, there is a high degree of desire and hope for good governance, democracy and human rights in Middle Eastern societies. The Gulf region is not independent from the problems of the wider Middle East; it is a participant in these critical developments. Relations between Turkey and the Gulf Cooperation Council (GCC) are very positive, avoiding the problems associated with competing agendas. The constructive nature of these relations is encouraging, considering the problems these countries are facing in their immediate neighborhood.

Due mainly to physical distance and different foreign-policy orientations, it might be an exaggeration to describe the situation as one of close relationships and mutually satisfying trade. However, the recent period has witnessed a considerable improvement in both political and economic relations between the GCC and Turkey. More important, the increasing participation of these countries in international and regional diplomatic activities and forums aims to address regional and international problems. The conflict-prone situation in various parts of the Middle East is paving the way for greater roles for the stable countries of the region.

Turkey and Regional Security

On December 17, 2004, European leaders extended a historic offer to Turkey that put the country on the track to membership in the European Union. During the press briefing of Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdogan, there were 200 representatives of the Arab media, in addition to the Tur-

kish delegation and media. This interest is a clear signal that Turkey is emerging as a regional actor in the Middle East. By the same token, Turkey's new ruling elite has every confidence that they can play an active peacemaking role in the region. What made Turkish politicians develop such self-assurance in regional politics? What is the Turkish promise to the region? How can Turkey contribute to regional security and stability? What are the unique features of Turkey, if such exist? Turkey has undergone a serious reform process in the legal, political and economic realms. The last six years have witnessed an enormous change at both societal and state levels. Turkey's bureaucrats, politicians and civil society joined hands to fulfill the Copenhagen criteria of the EU and bore the pains of the IMF-led economic program. The coming accession process will be even more painful, but Turks have the will to face this challenge. Turkey's transformation put an end to the Cold War style security-state apparatuses and changed the framework of domestic and foreign policy. This task of putting its house in order created self-confidence in regional policy. As a result, Turkish politicians have 2005, The Author Journal Compilation 2005, Middle East Policy Council opted for an active diplomacy aimed at minimizing problems with neighboring countries.

Turkey's contribution to Middle East security can be analyzed under two main categories. First, Turkey is emerging as a role model in the Middle East. This does not imply a hegemonic relationship but rather points toward an alternative path for reform and economic development. There are two competing systems in this part of the world: the EU system associated with peace, democracy and economic development, and the Middle Eastern system characterized by instability, authoritarianism and economic stagnation. Turkey's reform process showed that the latter is not an unavoidable destiny for the countries of the region and raised hopes for consigning the chaos and instability in a number of countries to the dustbin. In this respect, Syria and Iran highly appreciate Turkey's EU membership process and consider a European Turkey as a model for developing their own relations with the EU. Turkey has also demonstrated that the twin dilemmas of democracy and security, and of Islam and democracy can be reconciled. The Organization of the Islamic Conference (OIC) chose a Turk as its secretary general by a democratic vote, illustrating Turkey's rising prestige among Islamic countries. Turkey's other major contribution has come through constructive diplomatic engagement in the region. Ankara has adopted an active role as peace promoter and is redesigning its policies toward a number of the problems of the region. Prime Minister Erdogan displayed a critical attitude toward hawkish Israeli policies in the Occupied Territories without severing relations. During a visit to Israel in January, Foreign Minis-

ter Abdullah Gul indicated that there were serious talks of a possible mediating role for Turkey between Israel and the Palestinians, and even between Israel and Syria in the future. Turkey did not join in the U.S.-led occupation forces in Iraq but has put enormous effort into mobilizing regional support for a future Iraqi state. Indeed, Turkish policy makers have, on a regular basis, brought together the countries bordering Iraq. The UN Security Council has also taken these meetings seriously and has requested further regional cooperation on the Iraq question.

At another level, Turkey's constructive engagement with the EU creates a sense of trust in the West, whose influence is declining in this region. Turkey has successfully kept a certain distance from both the EU and the United States. For example, Turkey is closer to the EU in its policies toward Iraq and the Palestinian question while at the same time, following a similar line with the United States in the Balkans and Cyprus. Turkey's new orientation prioritizes the notion of democratic legitimacy in international relations and validates the critical role of the United Nations in world politics. While Turkey attempts to contribute to regional security, it maintains balanced relations with the international powers, which have certain stakes in the region. This is a promising role at a time when the world is seeking the dynamics within the region that can stimulate reform and perhaps even transformation.

Determinants of Turkey-GCC

The determinants of relations between Turkey and the GCC in recent years have been the ongoing Iraqi crisis, Turkey's EU membership process, the threat of international terrorism and al-Qaeda, the U.S.-led Broader Middle East Initiative, increasing business and trade relations, the OIC meeting and issues of the wider Islamic world, and the threat of nuclear power in Iran. A thematic analysis will likely serve for a better understanding if one considers how major developments affect relations in the Middle Eastern context.

The Iraq Crisis

The March 2003 motion that forbade U.S. troops from using Turkish territory in the war against Iraq was a historical turning point for Turkey, as Ankara made it clear that it would follow the principle of democratic legitimacy in its regional and international policies. The Turkish parliament prevented the United States from opening a northern front against Iraq on the grounds that the international community considered the war illegitimate. Turkey's decision prolonged the process of the Iraqi invasion, forced the United States to search for greater legitimacy and drew attention to the Palestinian question.

The parliamentary motion that prohibited U.S. use of Turkish territory saved Ankara from much of the negative impact of the Iraq crisis. The parliament's decision was shaped by a powerful consensus in Turkish society on this issue; it was correct both in ethical and strategic terms. The widely held belief that Ankara would face numerous problems with the United States did not hold up. Rather, the decision served to increase Turkey's prestige at both regional and international levels (1).

Turkey is also active in facilitating diplomacy to bring countries bordering Iraq together on a periodic basis. The UN Security Council takes these meetings seriously and has demanded further regional cooperation on the Iraqi question. There have been several meetings in the capital cities of these bordering countries. Three GCC states have joined them: Saudi Arabia, Kuwait and Bahrain. There is a convergence of interests on the Iraqi question between Turkey and these countries because all want Iraqi territorial integrity – for different reasons. Legitimate attempts such as these to help the Iraqi people build a modern democratic state will be appreciated among regional and international actors.

However, on another dimension of the question, there is a need for further democratization and minority rights within these countries. This is necessary to counter the potential challenges of separatism that may spread to the whole region as a result of any serious Iraqi disintegration. Another requirement is to go beyond producing policies based on Kurds or Shias and to develop a joint Iraqi policy to help solve this problem. This policy may also serve to de-Americanize the Iraqi project and speed normalization of the region and the situation in Iraq.

The Iraqi crisis has created further terrorism in the region. An international terror network is trying to create safe havens in Iraq under the pretext of resistance against the U.S. invasion. Turkey and the GCC countries have all been victims of international terror, and the threat is likely to continue in view of the active participation of these states in the war against terror. There are also U.S. and British diplomatic, economic and military assets across the Gulf and Turkey that are direct targets of the al-Qaeda network and others (2). The recent terrorist attacks in Istanbul as well as attacks in the Gulf region — in particular on Saudi Arabian targets — indicate the seriousness of the problem. The terrorist network aims to destabilize the region and anchor itself in a number of countries. This common threat increases motivation of both sides to cooperate in building common fronts against it.

Delicate Balance: The U.S. and the EU

Turkey's reform of its political and legal infrastructure and its progress toward European Union membership have made it unique in the Middle East (3). Accustomed to balancing between the Middle East and Europe, Turkey currently appears to be moving closer to the EU. Therefore, Turkish foreign policy now pays serious attention to societal demands. Turkey is emerging as a regional civil power thanks to its political development, economic capabilities, dynamic social forces and ability to reconcile Islam and democracy at home (4). As indicated, this civil power is one of the very limited sources of change from within the Middle East. Furthermore, Ankara's foreign-policy moves are in line with both the EU's foreign and security policies and its recent regional policy. Turkey has shown that the current instability in the Middle East is neither inevitable nor irreversible, a lesson that is relevant for the whole region. For example, the British ambassador to Saudi Arabia recently underscored that calls for reform in the Gulf are worthwhile and that Turkey is a good model (5). One major challenge to Middle East security is the problem of how to establish a security framework for the Gulf region. According to traditional understanding, the three poles that need to be balanced are Iraq, Iran and the GCC countries. The U.S. policy of balancing these actors against one another after the British left in 1971 failed with the Iraqi invasion of Kuwait in 1990. Indeed, the U.S. policy of favoring Iraq over Iran, as well as the political debt provided by the GCC, created the main obstacles to a security regime in the Gulf region. While attempting to balance Iran, the United States attacked Iraq twice in addition to imposing harsh economic sanctions. This is something that the Iranian establishment could never have imagined. The Bush administration has created the impression that the future of Gulf security rests to a considerable extent on U.S. will. Some European involvement is welcomed if it fits into the U.S. goal of providing stability and security in the region (6). Americans talk a great deal about economic development, political participation and democracy; and the Gulf region seems good enough for U.S. interests and investment. However, there is no evidence that current U.S. foreign and security policy will achieve its goals. The EU is a more familiar actor to the parties in the region. The European style of "soft" security measures and a focus on economic development and democratization seems preferable to U.S. shortcuts such as military intervention. The EU approach began to differ from that of individual European countries in recent years. The EU-Iran dialogue exemplifies the potential EU contribution to regional security. The recent Iranian decision to freeze all uranium-enrichment activities is mostly a product of far sighted European diplomacy. The EU has made a num-

ber of potential contributions to the region, from monitoring elections to restructuring education systems. In addition, EU involvement will provide some welcome relief to states in the region as well as to the international community. The GCC aims to develop further its relations with the EU. The new security environment in the aftermath of September 11, 2001, and the Iraq War has pushed the two blocs together to adopt common positions and aims. While the current status of the relationship is less than impressive, the potential gains from cooperation are promoting closer interactions. Considering the fate of the Euro-Mediterranean Dialogue and the EU's New Neighborhood Policy, there is a need to create fresh mechanisms to improve relations. Energy security, the nuclear threat in Iran, and the normalization of Iraqi policy are only some examples of potential areas of cooperation.

Turkey's active involvement in the EU mechanisms would facilitate it (7). Indeed, there have been some early signals of this future relationship. The EU, the GCC and Turkey have adopted the same policy line to deal with the problems associated with anuclear Iran. All want a nuclear-free Iran and also a nuclear-free Middle East but oppose a U.S. military attack. They have been in favor of diplomatic efforts and, if necessary, economic measures against Iran.

The Greater Middle East Initiative

Although its origins can be traced to the early 1990s, the Greater Middle East Initiative has recently gained prominence in both political circles and academic analysis. The American administration presents it as a new project that will create order and promote stability in the area from North Africa to the Indian subcontinent and from Saudi Arabia to Central Asia. In other words, this project is part of the Bush administration's attempts to transform the globe into a safer place for the United States and its projects. Since September 11, 2001, the only country in the Middle East that has promoted both security and freedom at home in the greater Middle East region has been Turkey (8). During the visit of Prime Minister Erdogan to Washington in 2004, Ankara achieved another high point in Turkish- American relations that is not likely to end soon. Turkish economic and democratic developments are positive signals in a region with few to offer. The NATO summit and G-8 meeting in June 2004 illustrate the idea that Turkey has reached a point at which U.S. and European interests overlap in many respects (9). In this sense, the GCC countries may make constructive contributions if they are assured that this project does not mean a one-sided imposition of U.S. will and interests. It should imply that all sides reach agreement through common analysis of problems and the measu-

res necessary to solve them. The GCC countries have great potential for reconciling economic development and modernity in the Gulf, and this may serve as an example for other regions. The GCC is also active in providing funds to a number of infrastructural programs outside the Gulf. It is necessary for regional countries to understand the conditions that created the constructive roles of Turkey and the GCC for regional peace, stability and development. In this regard, Turkey is a natural key to any plan or concept that aims to promote democracy and raise living standards, thanks to having both European and Middle Eastern identities, political and social modernization, and rising democratic standards (10). There is a message here for other Muslim states, particularly in light of the fact that a large majority of them opposed the initial Greater Middle East Initiative before it was rewritten (and toned down) at the G8 summit as a “Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa.” When a government is democratically elected, it has the leeway to decide whether external projects are appropriate and can accept or reject them as it sees fit.

Wider Muslim World

The Muslim world is at a turning point. The problems emerging from within Muslim countries are now transnational in character and most have a global reach. In addition, Muslim nations are facing outside reform plans that may well affect their futures for decades to come. In June 2004, the OIC held a meeting of foreign ministers in Istanbul and addressed a full agenda on the subject.

The internal tribulations of the countries of the Muslim world surpass their external ones. The absence of democratization is a common problem. The relationship between state and religion and the place of religion in the public sphere are still problematic issues. Secularism is subject to many interpretations in the Muslim world and is sometimes a source of tension between state and society. Globalization has also posed challenges, initiating an identity crisis and fostering a lack of self-confidence. In addition, intercommunal violence and ethnic problems run deep in many Muslim countries. Turkey seeks to be more active in the OIC and may offer a fresh source of dynamism to the organization. Ankara said “no” to the United States before the Iraqi invasion and has also repeatedly brought the Palestinian question to the fore in its public pronouncements. Prime Minister Erdogan has openly criticized the Israeli government’s actions in the Occupied Territories and has called on Israel to stop what he referred to as state terror. At the same time, Foreign Minister Abdullah Gul declared before the OIC summit that Muslim countries were in despe-

rate need of reform, and he argued that the Palestinian question should not be used as a pretext to delay this. The fact that a Turk, Ekmeleddin Ihsanoglu, was chosen to lead the OIC could be a positive development for the Muslim world. Perhaps opportunities for constructive developments in the Muslim world can now be exploited (11). The OIC meeting was never going to resolve even a small number of these issues. Most of the latter are systemic; their solutions require much time and effort. In their final statement, the OIC foreign ministers declared the need for the full sovereignty and political independence of Iraq, issued a declaration backing the Palestinian cause, and expressed support for the Turkish Republic of Northern Cyprus, which recently emerged from its international isolation. The participants also agreed on the need for reform in the Muslim world and condemned terrorism. Turkey and the GCC countries share the same concerns and are actively involved in a number of constructive attempts to address these questions. These include a joint visit to the Autonomous Region in Muslim Mindanao in September 2004 by the ambassadors of Turkey and the Gulf countries (12). Turkey and Saudi Arabia are also active members of the Kashmir Group of the OIC.

Trade And Business

Turkey's main trading partner among the GCC countries is Saudi Arabia. The volume of trade between the two countries was \$1.2 billion in 2003 and reached that level in the first eight months of 2004. Considering that these countries are

Turkey-GCC Trade (in thousands of dollars)

Source: Turkish Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.tr>, January 3, 2004.

emerging markets and have the will to increase trade, this volume could double in the coming year. Turkish exports to the United Arab Emirates, its thirteenth-largest export market, reached \$714 million in the first half of 2004. There are significant numbers of Turkish workers in various GCC countries, with about 100,000 Turks in Saudi Arabia. In addition, 200,000 Turks travel to Saudi Arabia each year for the Hajj and to visit the holy places. Turkey is a natural tourist destination for GCC countries, and Kuwaiti and Saudi citizens have bought property in Yalova and Bursa in western Turkey. In addition, there are 17 Kuwaiti companies operating in finance, trade, banking, textiles and mining in Turkey. Turkey's dynamic business sector has been paying increased attention to GCC markets. The main business deals are in textiles, construction and food. For example, Turkey's leading food and beverage group, Ulker, has investments in Saudi Arabia (13). The Turkish construction com-

pany GAMA is active in this region. Also, the textile company Minteks sells its products in GCC markets. Turkey's finance sector is also undergoing a major transformation and is seeking active participation in GCC financial markets. Yapi Kredi Bank has a branch in Bahrain (14). Gulf companies are also increasingly active in the Turkish economy. For example, Saudi Oger is set to pay \$6.5 billion for a 55 percent stake of Turk Telekom (Turkish Telecommunication Company) (15). Participation by Turkish companies in international trade and business affairs in the GCC is increasing. Turkish companies were seventh at the Gulf International Trade Fair held in Dammam in September 2004 (16). The aim of recent visits of high-level Turkish politicians was mostly to discuss economic cooperation prospects. In late May, Turkish Foreign Minister Gul visited Bahrain for consultations with King Hamad Ben Issa al-Khalifa, head of the GCC, and other top Bahraini officials. Both sides agreed on a framework cooperation deal on trade between Turkey and the GCC. This deal is likely to pave the way for the groundwork for a free-trade area encompassing much of the Middle East. Gul also signed a Memorandum of Understanding with his Bahraini counterpart to abolish visa requirements and increase travel between Turkey and Bahrain (17). Turkey's economic bureaucrats and its business sector have closely followed the success of the international trade centers in Dubai and aim to replicate them. From the Balkans to the Middle East, a number of newly developed Turkish cities have the potential to become regional centers of economic attraction. There is a great deal that can be learned from the GCC's experiences (18). Gulf investors discovered this potential, and Dubai International Properties, a leading developer based in the UAE, has signed an agreement with the Istanbul municipality to build a business center worth \$5 billion in Istanbul.

Conclusion

Despite a number of regional and international problems, we have witnessed the development of positive relations between Turkey and the GCC in the first half of the current decade. This cooperation developed as a response to international terrorist threats and the Iraqi crisis. Turkey adopted a neighborhood policy that would minimize its problems with bordering states. This policy also aims to go beyond the immediate neighborhood and, in particular, develop economic relations in a number of relatively close areas. The Gulf region is important in this sense; the GCC represents a plausible set of countries in which Turkey has important stakes. The post-9/11 atmosphere and the Iraq War created a favorable environment in which to establish further ties. We now have promising relations emerging between Turkey and the GCC. Increasing attention is being paid in Turkey to cooperation with the GCC, and Tur-

key's enhanced civil-power image is marketable and welcomed by the GCC. Turkey's active peacemaking role in the region will surely serve the interests of the GCC. The GCC's attempts to build a security regime in the Gulf will no doubt yield positive results, and Turkey will be one of the main beneficiaries of a peaceful environment. Business and trade relations, which are likely to grow faster than those in the political realm, would consolidate constructive relations. Peace and security in the Middle East begin from the internal structures in the states and require an interdependent security understanding and practices throughout the region. The emerging relations between Turkey and the GCC are exemplary in this sense.

Notes

- 1 Fuat Keyman, "Türkiye ya da Kilit Ülke/Bölgesel Güç," *Radikal*, Mayıs 9, 2004.
2. Bülent Aras, "Teror, Uluslararası Sistem ve Türkiye," *Radikal*, November 23, 2003
- 3 See Volker Perthes, "America's Greater Middle East and Europe: Key Issues for Dialogue," *Middle East Policy*, Vol. 11, No. 3, October 2004.
4. Ahmet Davutoglu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı," *Radikal*, February 26, 2004.
5. *Arab News*, October 6, 2004.
6. Bulent Aras, "Gulf Security: European Knights or American Cowboys?" *Daily Star*, December 20, 2004.
7. For more information, see Kemal Kirisci, "The December 2004 European Council Decision on Turkey: Is it an Historic Turning Point?" *MERIA Journal*, Vol. 8, No. 4, December 2004.
8. See Bulent Aras, *Türkiye ve Ortadoğu* (İstanbul: Q-Matris, 2004).
9. Soli Özel, "Emperyal Düşler," *Sabah*, July 11, 2004.
10. For a recent analysis, see Ziya Onis, "Türkiye AB'nin Geleceğini Şekillendirebilir mi?" *Zaman*, April 5, 2005
11. Yasin Atlioglu, "İslam Konferansı Örgütü, (İKÖ) ve Türkiye," *TASAM Stratejik Yorum*, January 15, 2005.
- 12 *Manila Bulletin*, September 25, 2004.
- 13 *Turkish News Digest*, September 20, 2004.
- 14 *Turkish News Digest*, January 14, 2004.
- 15 *AmeInfo*, July 3, 2005
- 16 *Saudi Arabian News Digest*, September 24, 2004.
- 17 *Akşam*, May 31, 2005.
- 18 Personal Correspondence with a group of bureaucrats working at the Turkish Undersecretary of Foreign Trade, February 11, 2005.

D-8'in Kuruluşunun Tarihçesi

Ayşe KESKİNKILIÇ

D-8, Ekonomist/TÜRKİYE

Çev: *Muharrem Hilmi ÖZEV*

Gelişmekte olan büyük Müslüman ülkeler arasında işbirliği düşüncesi ilk kez 1996 Ekiminde İstanbul'da düzenlenen "Kalkınmada İşbirliği" (Cooperation in Development) adlı seminerde zamanın Başbakanı Necmettin Erbakan tarafından dile getirildi. Grup Güneydoğu Asya'dan Afrika'ya kadar uzanan bölgedeki ülkeler arasında işbirliğini öngörmekteydi.

Seminere Bangladeş, Nijerya, Mısır, İran, Endonezya, Malezya ve Pakistan'dan gelen temsilciler katılmışlardı. Bu konferans D-8'in kuruluşu için ilk adımı teşkil ediyordu. Sadece bir dizi hazırlık toplantısının ardından D-8 resmen kurulmuş ve 15 Haziran 1997'de düzenlenen Devlet Başkanları Zirvesi'nin sonunda yayınlanan İstanbul Deklarasyonu ile faaliyetlerine başlamıştı.

Amaçlar ve Hedefler

İlk Zirve Deklarasyonuna (İstanbul, 1997) göre, D-8'in temel hedefi toplumsal kalkınmayı aşağıdaki ilkeler ışığında gerçekleştirmek olarak açıklanmıştır: **"Çatışma yerine barış, anlaşmazlık yerine diyalog, sömürü yerine işbirliği, çifte standart yerine adalet, ayrımcılık yerine eşitlik, baskı yerine demokrasi."** Böylece D-8 tarafından ortaya konulan hedefler kalkınmakta olan ülkelerin dünya ekonomisindeki pozisyonlarını iyileştirecek, ticari ilişkileri çeşitlendirip yeni fırsatlar yaratacak, karar alma mekanizmasına uluslararası düzeyde katılımı artıracak ve daha iyi bir yaşam standardı sunacaktı.

Aşağıda dile getirilen üç cümle D-8'in beşinci Zirve Deklarasyonundan (Bali, 2006) alınmış olup temel hedeflerin nasıl uygulandığını göstermektedir:

"Bizler ülkelerimizdeki ekonomik eşitsizlik problemini çözümlmek üzere birlikte çalışmaya kendimizi adanmış bulunuyoruz."

“Alternatif ve yenilenebilir enerji kaynakları geliştirmek üzere enerji alanındaki işbirliğini güçlendirme kararlılığında olduğumuzu teyit ederiz.”

“Üye ülkelerin ekonomik kalkınmalarına katkı sağlama noktasında D-8’in önemini vurgulamakta ve D-8’in dünya ticaretine hız kazandıracağı güvencesini vermekteyiz.”

Temel Organlar:

D-8’in temel organları şunlardır:

1. Devlet Başkanları Zirvesi
2. Konsey
3. Komisyon

D-8’in en üst organı konumunda bulunan Zirve, üye ülkelerin devlet/hükümet başkanlarından oluşmakta ve iki yılda bir toplanmaktadır. Son zirve toplantısı 13 Mayıs 2006’da Endonezya’nın Bali kentinde yapılmıştır. Konsey üye ülkelerin dışişlerinden sorumlu devlet bakanlarından oluşmaktadır. Konsey D-8’in karar alma organıdır ve mevcut sorunların bütün ve kapsamlı biçimde ele alındığı bir forum olarak çalışmaktadır.

Komisyon ise D-8’in yürütme organı olup üye ülkeler tarafından atanan üst düzey bürokratlardan oluşmaktadır. Her komisyon üyesi kendi ülkesindeki ulusal koordinasyondan sorumludur.

D-8 Sekreteryası

2006 Mayısında Endonezya’nın Bali kentinde düzenlenen 5. D-8 Zirvesi’nde devlet/hükümet başkanları tarafından alınan bir karara göre, D-8 Sekreteriasının kompozisyonu şu şekilde oluşturulacaktır:

1. Genel Sekreter (Endonezya)
2. Direktör (İran)
3. Ekonomist (Türkiye).

Sekreterya merkezi İstanbul’dadır ve çalışanları Türkiyeli memurlardan oluşmaktadır.

İşbirliği Alanları

Birinci Devlet/hükümet Başkanları Zirvesi’nde duyurulan İstanbul Deklarasyonu’na göre, işbirliği siyasi istişare ve uluslararası forumlarda koordinasyon dahil her alanı kapsayacaktır. Zirve’de ayrıca belirli bir takım alanlarda işbirliğine gidilmesi kararlaştırılmıştır. Örneğin:

Ticaret, Sanayi, İletişim, Enformasyon, Finans, Bankacılık ve Özelleştirme, Kırsal Kesimde Kalkınma, Bilim ve Teknoloji, Yoksulluğun Azaltılması,

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, Tarım, Enerji, Çevre, Sağlık, Turizm, Kültür ve Spor.

Kaynakların çok cılız bir şekilde dağıtılmasını önlemek için, işbirliğinde aşağıdaki öncelik alanları, ilgili ülke koordinatörleri ve buna uygun faaliyetler belirlenmiştir:

Bangladeş: **Kırsal Kesimde Kalkınma**

Mısır: **Ticaret**

Endonezya: **İnsan Kaynaklarını Geliştirilmesi**

İran: **İletişim ve Enformasyon**

Malezya: **Finans ve Bankacılık**

Nijerya: **Enerji**

Pakistan: **Tarım**

Türkiye: **Sanayi & Sağlık**

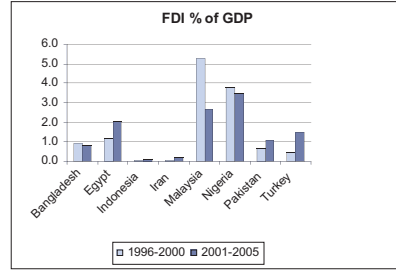
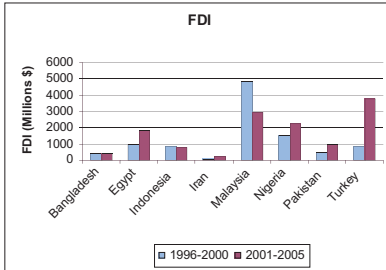
EKONOMİK RAKAMLAR

Nüfus

2005 yılı itibariyle D-8 ülkelerinin nüfusu 900 milyon civarındadır. Bu rakam dünya nüfusunun yaklaşık %14'ünü temsil etmektedir. Daha önceki yıllarda görülen görece yüksek nüfus artış oranlarının ardından, tüm dünyada olduğu gibi, D-8 ülkelerinde de nüfus artış oranı düşmeye başlamıştır. Geçmişteki hızlı artış nedeniyle D-8 ülkelerinin nüfusları halen gençtir ve D-8 toplumlarının dinamizm faktörlerinden birini oluşturmaktadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımı

Doğrudan Yabancı Yatırımı (DYY) kalkınma için bir araç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü DYY ekonomik büyümeyi teşvik etmekte, istihdamı artırmakta ve girdiği ülkenin rekabet gücünü yükseltmektedir. D-8 ülkelerin son on yıl içerisindeki DYY profilleri aşağıdaki gibidir:

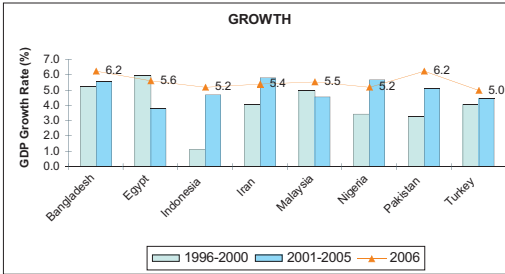
Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY)

DYY'nin GSYH içerisindeki payı

Nijerya'nın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası' (GSYH)ndaki DYY oranı 2001-2005 yılları arasında, her ne kadar 1996-2000 yılları arasındaki düzeyinin altında kalmış olsa da, en üst düzeyi göstermektedir. Türkiye son beş yıl içerisinde DYY düzeyini üçe katlamış ve yabancı yatırımcılar için en cazip ülke haline gelmiştir. Ama DYY/GSYH oranları hala %1.5 civarında seyretmektedir. Daha sonraki en yüksek DYY düzeyi Malezya ve Nijerya'ya aittir. Ayrıca bu üye ülkeler GSYH içerisinde DYY oranların en yüksek olduğu ülkelerdir. Malezya'da iki dönem arasında hem DYY düzeyinde hem DYY/GSYH oranlarında önemli düşüş yaşanmıştır. Üyeler arasında DYY/GSYH oranlarının en düşük olduğu ülkeler İran ve Endonezya'dır.

Ekonomik Kalkınma

D-8 ülkeleri son yıllarda önemli büyüme oranları kaydetmişlerdir. Tüm D-8 ülkelerinde hükümetler hızlı büyümenin önündeki engelleri kaldırmak, serbest Pazar ekonomisine geçmek ve küreselleşmenin bir parçası olmak için dünya ekonomisi ile bütünleşmek üzere bir takım reformlar yapmışlardır.

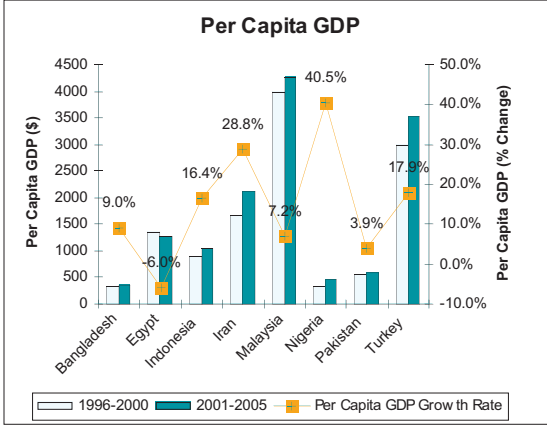
BÜYÜME

Kaynak: IMF, *World Economic Outlook 2006*

(2005, 2006 yıllarına ait verilerin bazıları IMF tahminleridir)

Son on yıla baktığımızda, gelir artışındaki en büyük değişim Endonezya'da görülmektedir. 1996-2000 yılları arasında %1.5 civarında olan gelir artışı, kabul edilebilir ve sürdürülebilir bir düzey olan %5'e yükselmiştir. Son beş yıl içerisinde Mısır'ın büyüme oranlarında bir azalma görülmüşse de, sürdürülebilir büyüme Mısır için erişilebilir bir hedef olma özelliğini korumaktadır.

Tüm üye ülke hükümetleri tarafından uygulanan politikaların amacı kişi başına düşen geliri daha yüksek düzeylere taşımaktır. D-8 ülkelerindeki kişi başına düşen gelir, gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında çok çok düşük kalmaktadır.

Kişi Başına GSYH

Kaynak: IMF, World Economic Outlook 2006

Kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu ülkeler Türkiye ve Malezya'dır (2006 itibariyle 5000 dolardan daha fazla). 2001- 2005 yılları arasında, daha önceki beş yıla nazaran en yüksek gelir artışı %40.5 ile Nijerya'da kaydedilmiştir. Ne var ki, diğerleri ile karşılaştırıldığında, en düşük kişi başına düşen gelir Nijerya, Bangladeş ve Pakistan'a aittir. Mısır'da kişi başına düşen ortalama gelir düzeyi son on yılın birinci ve ikinci dönemleri için negatif yönde değişmiştir. Ve son beş yılda kişi başına düşen gelirden görülen değişim artış eğilimindedir. 2005-2006 yıllarında Mısır'ın kişi başına düşen gelir oranlarında pozitif bir değişim kaydedilmiştir.

Üretim

Geniş çaplı insan kaynaklarının yanında, D-8 ülkeleri önemli doğal kaynaklara da sahiptir. Bu kaynakların bazıları şu an için çıkarılmaktadır, ama henüz çıkarılmayı bekleyen önemli miktarda doğal kaynak bulunmaktadır.

Bangladeş en büyük jüte ihracatçısıdır. Dünya jüte ihracatının %80'i Bangladeş'e aittir. Çay ve pirinç diğer iki temel tarım ürünüdür. Bengal Körfezi'nde keşfedilen doğal gaz, büyük rezervlerin işletilmeyi beklediğini göstermektedir.

Petrol ve doğal gaz rezervleri Mısır'ın temel doğal kaynaklarıdır. Petrol rezervleri dünya standartlarına göre son derece mütevazı olsa da, katılanmış

ve potansiyel gaz rezervleri önemli miktardadır. Diğer mineral kaynakların yanında, Mısır önemli miktarda fosfat rezervine sahiptir. Tarımda ise, Mısır yüksek kaliteli pamuk, pirinç, şeker kamışı, narenciye ve sebze üretilip ihraç etmektedir.

Endonezya hem tarım ürünleri, hem de doğal gaz ve petrol rezervleri bakımından zengindir. Mineral kaynakları kömür, kalay, boksit, bakır ve nikel den oluşmaktadır. Endonezya büyük bir hurma yağı, kahve, kakao, doğal kauçuk ve ağaç ürünleri üreticisidir.

İran bölgenin en eski petrol üreticilerindendir. Dünyanın bilinen petrol rezervlerinin %9'u İran'a aittir. Doğal gaz kaynakları da önemli miktardadır ve bu alanda İran dünyada ikincidir. Ayrıca, İran demir cevheri ve boksit gibi mineral kaynaklarına da sahiptir.

Malezya en büyük kalay ve kauçuk arzıcısı olarak dünya pazarlarında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Petrol ve doğal üretimi de önem kazanmaktadır. Malezya hala dünya kereste üretiminde lider ülke konumundadır.

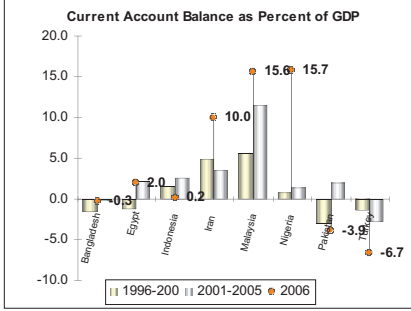
Nijerya gravitesi hafif ve sülfür oranı düşük olan yüksek kaliteli petrol rezervlerine sahiptir. Ayrıca görece geniş doğal gaz yatakları ve çok çeşitli mineral kaynakları bulunmaktadır. Tarımda ise, kakao en önemli ihraç maddesi olma özelliğini korumaktadır.

Pakistan, akaryakıt kaynakları son derece mütevazı olsa da, manyetit, kireç taşı, mermer ve dolomit ve diğerleri gibi akaryakıt dışı mineral kaynak bakımından son derece zengindir. Ayrıca Pakistan pamuk ve pirinç gibi tarım ihraç ürünleri bakımından önde gelen ülkelerden biridir.

Türkiye ise oldukça çeşitli kaynaklara sahiptir ve çok çeşitli ürünleri üretme kapasitesine sahiptir. Gerçekten de, Türkiye gıda üretiminde kendi kendine yeterli birkaç ülkeden biridir. Dahası Türkiye enerji ihtiyacını karşılamak için su kaynaklarından elde ettiği hidroelektriği kullanmaktadır. Boksit, krom, demir cevheri ve linyit gibi önemli yeraltı kaynakları da bulunmaktadır.

Dış Ticaret

Son on yıl içerisinde cari işlemler dengesi sadece Türkiye ve Bangladeş'te negatif gerçekleşmiştir. Türkiye ve İran dışındaki tüm üye ülkeler cari işlemler dengesinde düzelme sağlamışlardır. 2001-2005 yılları arasında İran'ın GSYH'sindeki cari işlemler dengesi payında daha önceki beş yıl ile karşılaştırıldığında önemsiz bir düşüş görülmüştür. Türkiye'deki cari açık GSYH yüzdesi olarak iki katına çıkmıştır. Malezya'daki pozitif cari işlemler dengesi ise son beş yıl içerisinde iki katına yükselmiştir.

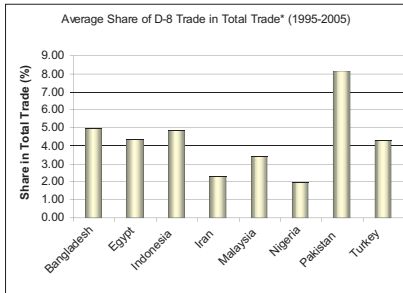
GSYH Yüzdesi Olarak Cari İşlemler Dengesi

Kaynak: IMF, World Economic Outlook 2006

(2005 ve 2006 verilerinin bazıları IMF tahminleridir.)

D-8 ülkelerinin ekonomilerinin dünya ekonomisi ile hızla bütünleşme-ri bu ekonomilerini dinamizmini kanıtlayan bir diğer göstergedir. Son yıllarda bu ülkeler tarafından gerçekleştirilen ticaret dünya ticaretinin yaklaşık %3,7'sini teşkil etmektedir. Ama 2005 yılında D-8 ülkelerinin ihracatı toplam dünya ihracatının %4,17'sine ulaşmıştır. 2006-Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Raporu'na göre Malezya, Endonezya, İran, Türkiye ve Nijerya ihracat oranları en yüksek ilk 50 ülke arasındadırlar. Ayrıca Türkiye, Pakistan, Endonezya ve Malezya ve İran ithalat oranları en yüksek 50 ülke arasında bulunmaktadır.

D-8 ülkelerinin başlıca ticari partnerleri sanayileşmiş ülkelerdir. Üye ülkelerin D-8 içerisindeki ticari payları toplam ticaret hacimlerinin ortalama %4,3'ü kadardır. Pakistan diğer üye ülkelerle ticareti en yüksek olan ülkedir. Pakistan'ın toplam ticaret hacminin %8,14'ü D-8 ülkeleri ile yapılan ticarete aittir.

D-8 Ticaretinin Toplam Ticarettaki Payı

Kaynak: UN Statistics Division, 2006

D-8 ülkelerinin temel ihracat malları sahip oldukları doğal kaynaklara, iklime ve toprak koşullarına göre değişmektedir. Bu ihracatın önemli bir bölümü petrol, doğal gaz, tarım ürünleri ve tekstil üzerinden gerçekleştirilmektedir. Başlıca ithalat kalemleri ise makine, ulaşım ekipmanları, demir ve çelik ürünleri, tekstil hammaddeleri, kimyasallar ve belirli gıda maddeleridir.

D-8 ülkelerinin başlıca dış ticaret malları (2004)

Ülke	Temel İhraç Malları	Temel İthalat Malları
Bangladeş	Giysi, Deniz Ürünleri	Petrol, Hurma Yağı, pirinç, pamuk ürünleri, Radyo ve Televizyon için İletim Araçları, Motorlu Taşıtlar ve Araçlar
Mısır	Petrol, Demir/Çelik, Çimento Ürünleri, Portland Çimentosu, Giysi, Üre.	Bütan, Uçak, Uçak ve Parçaları, Gıda, Motorlu Araçlar, emir ve Çelik, Makine ve parçaları, Tütün, Kağıt
Endonezya	Petrol ürünleri, Maden Kömürü, Hurma yağı ve ürünleri, Teknik olarak işlenmiş doğal kauçuk, Bakır Cevheri ve Konsantreler, Doğal Gaz, Kontraplak, Fuel Oil, Otomatik Bilgi İşlem Cihazları parçaları&aksesuarları, ilgili makineler ve birimler	Petrol, Buğday, Radyo ve Televizyon için İletim Aparatları, Motorlu Araçlar, Pamuk, Soya Fasulyesi ve Yağı, Demir/çelik ve Etilen
İran	Petrol, Fıstıklar, Halı çeşitleri, Çeşitli Hayvan Yünleri, Propan, Bütan, Alüminyum, Zift, Üzümler, Benzen	Motorlu Taşıtlar, Makinler, Demir, Çelik, Pirinç, Soya, Şeker, Radyo Televizyon Yayınları için İletim Araçları
Malezya	Metal oksit yarı iletkenler, otomatik veri işlem makinesi parçaları&aksesuarları ve birimleri, Petrol, Taşınabilir Dijital Bilgisayar, Doğal Gaz, Monolitik Entegre Devreler, Hibrit Entegre Devreler, Radyotelefon aparatları için iletim araçları Bilgisayar malzemeleri	Elektrikli Makine ve Ekipmanları, Elektronik Devreler, Petrol, Ulaşım Araçları, Altın ve Bakır Eşya
Nijerya	Petrol, doğal gaz, Dredger, Yüzer havuz/tersane, Polyester tekstil ipi, Elektrik lambası, bisküvi gofret vb gıda ürünleri, İlikt etilen, propylene, butylene, butadiene, kargo tekneleleri,	Valf, yüzer platform, Ziftli minerallerden elde edilen petrol ve yağlar, Buğday, Portland Çimentosu, Şeker, Motorlu araçlar, Tuz, Süt tozu, Kauçuk, Demir, Çelik, Yük gemisi
Pakistan	Tekstil, Giyim, Pirinç, Halı, Hayvan yünü	İletim Araçları, Pamuk, Çay, Kolza çekirdeği, Motorlu araçlar, Ulaşım ekipmanları, makineler, kimyasallar, Tekstil hammaddeleri,
Türkiye	Giyim, Renkli televizyon alıcıları, Dizel motorlu kamyonlar, Demir ve alaşımsız çelik filizi, Resiprokan pistonlu Otomobiller, Dizel motorlu otomobiller, Petrol ürünleri, mücevherat	Demir/Çelik, Petrol, Altın, Otomobil, Ulaşım ekipmanları, Araçlar, Kimyasallar, Elektronik malzeme

Kaynak: International Trade Center,2004

D-8 ÜYESİ ÜLKELERİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ										
	Son Veriler	Kaynak	Bangladeş	Mısır	Endonezya	İran	Malezya	Nijerya	Pakistan	Türkiye
Büyüme	2006	IMF	6.2	5.6	5.2	5.4	5.5	5.2	6.2	5
GSYH (Milyar ABD doları)	2006	IMF	63.0	103.3	351.0	245.0	147.0	121.1	129.0	378.4
Kişi Başına GSYH (ABD doları)	2006	IMF	407.0	1432.0	1580.9	3465.1	5570.4	808.1	830.1	5201.7
GDP yüzdesi olarak CA	2006	IMF	-0.3	2	0.2	10	15.6	15.7	-3.9	-6.7
Enflasyon	2006	IMF	6.8	4.1	13	14	3.8	9.4	7.9	10.2
Nüfus (Milyon)	2006	IMF	154.8	72.1	222.0	70.7	26.4	149.9	155.4	72.8
DYY girişi(Milyon ABD doları)	2005	UN	692	5,376	5,260	30	3,967	3,403	2,183	9,681
DYY Stoğu (Milyon ABD Doları)	2005	UN	3,508	28,882	21,118	3,695	47,771	34,806	10,401	42,170
GSYH içerisindeki DYY stok payı (%)	2005	UN	5.7	31	7.7	1.9	36.5	35.1	8.8	11.6

Şubat 2007 İtibariyle Olaylar Takvimi

TARİH	KONU	YER
12-13 Mart, 2007	Küçük ve Orta Ölçekli Girişimciler Çalışma Grubu Toplantısı	Pakistan
Nisan, 9-11, 2007	Başlangıç Noktası Kuralları (Rules of Origin) üzerine 8. HLTO Toplantısı	Pakistan
Mayıs 22-23, 2007	Sanayi konulu 3. Grup Toplantısı	Malezya
Mayıs 28-29, 2007	23. Komisyon Toplantısı	Endonezya
2007	Enerji üzerine 4. Çalışma Grubu Toplantısı	Mısır

Brief History Of D-8 Establishment

Ayşe KESKİNKILIÇ

D8, Ekonomist

The idea of cooperation among major Muslim developing countries was mooted by Dr. Nejmetin Erbakan, the then Prime Minister of Turkey, during a Seminar on “Cooperation in Development” which was held in Istanbul in October 1996. The group envisioned cooperation among countries stretching from South East Asia to Africa.

Representatives from Bangladesh, Egypt, Indonesia, Iran, Malaysia, Nigeria and Pakistan attended the Seminar. This conference was the first step towards the establishment of D-8 and it was only after a series of preparatory meetings that D-8 was set up officially and began its activities with the Istanbul Declaration issued at the end of the summit of Heads of State and Government held in Istanbul on June 15, 1997

Purposes & Objectives

According to the first Summit Declaration (Istanbul, 1997), the main objective of D-8 is declared to be socio-economic development in accordance with following principles:

“Peace instead of conflict, dialogue instead of confrontation, cooperation instead of exploitation, justice instead of double-standard, equality instead of discrimination, democracy instead of oppression.”

Thus D-8 objectives are to improve developing countries’ positions in the world economy, diversify and create new opportunities in trade relations, enhance participation in decision-making at the international level, and provide better standard of living.

By the same token, D-8 is a forum with no adverse impact on bilateral and multi-lateral commitments of the member countries, emanating from their membership to other regional or international organizations.

The following three phrases are quotations from the D-8 fifth Summit Declaration (Bali, 2006) which illustrates some application of the principle objectives:

“We commit ourselves to work together to solve the problem of economic disparities within our countries.”

“We reaffirm our commitment to enhance cooperation in the field of energy to develop alternative and renewable energy resources.”

“We emphasize the importance of D-8 in contributing to the economic development of its member countries and ensure that it promotes global trade.”

Principal Organs

The principal organs of D-8 are:

1. The Summit
2. The Council
3. The Commission

The Summit, which is the supreme organ of D-8 is composed of the Heads of State/Government of member states. It is convened once every two years. The last Summit Meeting was held in Bali, Indonesia on May 13, 2006.

The Council is composed of the Ministers in charge of Foreign Affairs of member states. It is the political decision-making organ of D-8, and acts as a forum for thorough and comprehensive consideration of the issues at hand.

The Commission is the executive body of D-8. It is composed of senior officials appointed by their respective governments. Each Commissioner is responsible for the national coordination in his/her respective country.

D-8 Secretariat

According to the decision made by Heads of State/Government during the Fifth Summit which was held in Bali, Indonesia on May 2006, the composition of the Secretariat is as follows;

- Secretary General (Indonesia)
- Director (Iran)
- Economist (Turkey)

The Secretariat premise is based in Istanbul, Turkey and is looked after by local employees.

Areas of Cooperation

As per Istanbul Declaration of the First Summit of Heads of State/Government, cooperation will encompass all areas, including political consultation and co-ordination at the international forum. The Summit also agreed on a number of non-exhaustive areas of cooperation such as:

Trade, Industry, Communication and Information, Finance, Banking and Privatization, Rural Development, Science and Technology, Poverty Alleviation and Human Resources Development, Agriculture, Energy, Environment, Health, Tourism, Culture and Sport.

In order not to spread resources too thinly, the following priority areas for cooperation and their relevant country-coordinators are selected and activities are underway accordingly:

Bangladesh	Rural Development
Egypt	Trade
Indonesia	Human Resource Development
Iran	Communication & Information
Malaysia	Finance & Banking
Nigeria	Energy
Pakistan	Agriculture
Turkey	Industry & Health

Ever since the adoption of the above decision, member states hosted many technical meetings and explored different opportunities provided by interested member states to promote D-8 intra-relations.

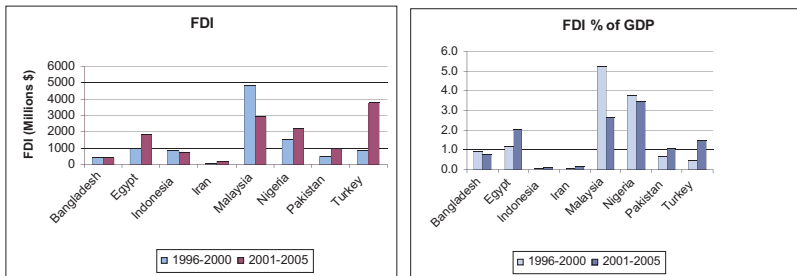
ECONOMIC FIGURES

Population

The total population of D-8 countries was about 900 million in 2005 which represents almost 14 percent of the world population. After relatively high annual population growth rates recorded in previous decades, it is gradually coming down in all D-8 countries, similar to the phenomenon observed in the rest of the world. Due to rapid growth in the past, a large part of their population is still young, constituting a factor of dynamism in D-8 societies.

Foreign Direct Investment

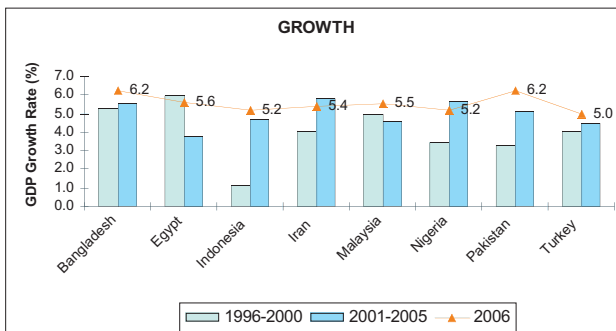
FDI is considered to be a tool for development because it essentially stimulates growth, increases employment and contributes competitive power of country. FDI profiles of D-8 members are as follows in the last decade.

The average share of FDI in GDP is the highest in Nigeria in 2001-2005 period although it fell down in level and percentage of GDP compared to 1996-2000 period. Turkey has three-folded the level of FDI in the last five years and become the most attractive member state for foreign investors. But FDI is still only 1.5 percent of GDP. The following highest FDI levels belong to Malaysia and Nigeria. FDI's share in GDP is also the highest for these member states. For Malaysia, a significant decrease in FDI level and FDI as percent of GDP is observed between two periods. FDI captures the smallest share in GDP of Iran and Indonesia among the other D-8 member states.

Economic Development

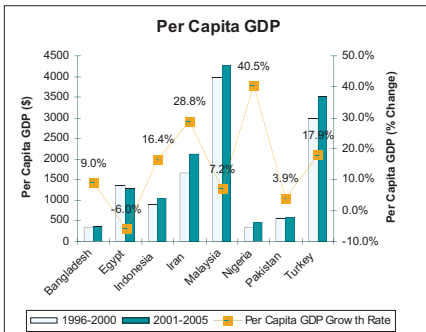
D-8 economies have displayed respectable growth rates in the recent years. In all D-8 countries, governments have undertaken reforms to remove the bottlenecks for rapid growth liberalize markets and integrate better with the world economy as part of globalization.

Source: IMF, *World Economic Outlook 2006*
(Some 2005 and 2006 data are IMF estimates)

Considering the last decade growth rate of income changed most for Indonesia. Average 1.5 % growth rate in 1996-2000 period has been improved to around 5% which is pretty reasonable and sustainable level. Although growth rate for Egypt decreased in the last five years, a sustainable growth is a reachable policy target for Egypt.

All economic policy implications of governments are for higher per capita incomes. Per capita income level in D-8 countries is much smaller than that of developed world.

Source: IMF, *World Economic Outlook 2006*

Per capita income is the highest for Malaysia and Turkey which is more than 5000\$ in 2006. The largest change in per capita income in 2001-2005 period compared to preceding five years was recorded by Nigeria with a 40.5% increase. However in level terms, per capita income is still very low for Nigeria, Bangladesh and Pakistan. Average per capita income for Egypt is negatively changed in the first and second periods of the last decade. However, per capita income change during the last five years has an increasing trend. In 2005 and 2006 Egypt practices positive per capita income changes compared to previous years.

Production

In addition to sizeable human resources, D-8 countries also possess significant natural resources. Some of these resources are currently being exploited, but there remain large natural resources yet to be tapped.

Bangladesh is the largest jute exporting country, contributing 80 percent of world's jute exports. Tea and rice are the other main agricultural crops. The discovery of natural gas in the Bay of Bengal indicates large reserves ready for exploitation.

Oil and gas reserves are Egypt's main natural resource. While the size of the oil reserves is relatively modest by world standards, proven and potential gas reserves are substantial. Among the various other mineral resources, phosphate reserves are sizeable. In agriculture, Egypt produces and exports high quality cotton, rice, sugar cane, citrus and vegetables.

Indonesia is rich in both agricultural resources, and in oil and natural gas. Mineral resources include coal, tin, bauxite, copper and nickel. Indonesia is a major producer of palm oil, coffee, cocoa, natural rubber and wood products.

Iran has one of the oldest oil industries in the region, with 9 percent of the world's known reserves. Natural gas reserves are also substantial, the second largest in the world. Iran also has mineral resources including iron ore and bauxite.

Malaysia continues to play a major role in the world market as a supplier of tin and rubber. Petroleum and natural gas production is gaining importance. The country remains the world's leading producer of tropical lumber.

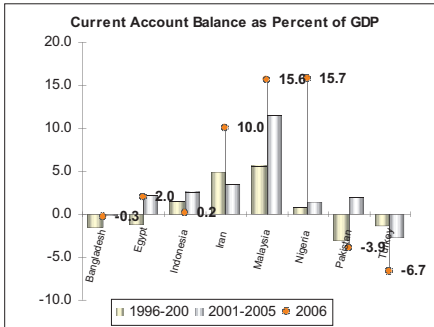
Nigeria has oil reserves of high quality with a low sulphur content and light gravity. There are also relatively large natural gas deposits, as well as a wide variety of mineral resources. In agriculture, cocoa remains a significant export item, after petroleum.

While fuel resources are relatively modest in Pakistan, the country boasts an extensive range of non-fuel minerals that includes, among others, magnetite, limestone, marble, and dolomite. In agriculture, Pakistan is a major producer of cash crops, such as cotton and rice.

Turkey has a diverse resource base. It has the capacity to produce a wide range of crops. Indeed, Turkey is one of the few countries in the world, self sufficient in food production. Moreover, for her energy needs, Turkey uses hydro-power obtained from water resources. There exist significant underground resources such as bauxite, chrome, iron ore and lignite.

Foreign Trade

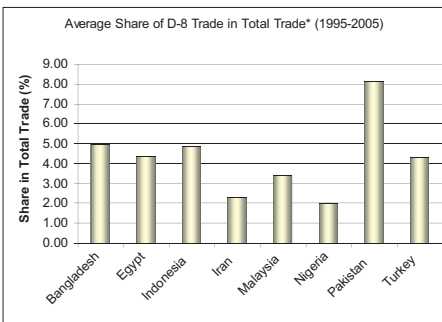
Current account balance is negative only for Turkey and Bangladesh during the last decade. Except for Iran and Turkey all member states have improved their current account balance. Iran has practiced a slight decrease in its positive current account balance share in GDP in 2001-2005 period compared to that of previous five years. Current account deficit of Turkey as percent of GDP has doubled in the last five years. Positive current account balance of Malaysia has also doubled in the same period.

Source: IMF, *World Economic Outlook 2006*
(Some 2005 and 2006 data are IMF estimates)

An indication of the dynamism of D-8 economies is their rapid integration with the world economy. In recent years, their exports and imports constitute 3.7 percent of the world total trade in average. In 2005, however, the exports share of D-8 member states in total world exports is 4.17 percent. According to the World Trade Report-2006 Malaysia, Indonesia, Turkey, Iran and Nigeria are among the first 50 leading exporters and Turkey, Malaysia, Indonesia, Iran and Pakistan are among the first 50 leading importers.

Main trading partners of the D-8 countries are industrialized economies. Average intra D-8 trade share of member states in overall trade volume is 4.3 percent in average. Pakistan is the one trading most with other D-8 members. The 8.14 % of the overall trade volume of Pakistan is originated from D-8 countries.

Source: UN Statistics Division, 2006

Main export items of the D-8 countries vary a great deal based on resource endowment, climate, and soil conditions. The bulk of these exports are oil and gas, agricultural products and textiles. Among import items machinery and transport equipment, iron and steel products, raw materials for textiles, chemicals, and certain food items are more important.

Main commodities of foreign trade of D-8 countries (2004)

Country

Main Export Items

Main Import Items

Bangladesh Apparel, sea food Petroleum, Palm oil, Rice, Cotton fabrics, Transmission apparatus for radiotelephone or television, Motor cars and vehicles **Egypt** Petroleum oils, Hot roll iron/steel, Cement clinkers, Portland cement, Cotton, Apparel, Urea

Butane, Aircraft and parts thereof, Food, Motor vehicles, Iron and steel, Machinery and mechanical appliances, Tobacco, Paper

Indonesia Petroleum oils, Bituminous coal, Palm oil and its fractions, Technically specified natural rubber, Copper ores and concentrates, Natural gas, Plywood, Fuel oils, Parts & accessories of automatic data processing machines & units thereof Petroleum, Wheat, Transmission apparatus for radio-broadcasting or television, Motor vehicles, Cotton, Soya bean and oil, Iron and steel, Ethylene

Iran Petroleum oils, Pistachios, Carpets of wool or fine animal hair, Propane, Butanes, Aluminum, Petroleum bitumen, Grapes, Benzene Motor vehicles, Machinery and mechanical appliances, Iron and Steel, Rice, Soya, Sugar, Transmission apparatus for radio-broadcasting or television

Malaysia Metal oxide semiconductors, Parts & accessories of automatic data processing machines & units thereof, Petroleum oils, Portable digital computers, Natural gas, Monolithic integrated circuits, Hybrid integrated circuits, Transmission apparatus for radiotelephone incorporating reception apparatus, Computer input/outputs, with/without storage Electrical machinery and equipment, Electronic circuits, Petroleum, Transport vehicles, Gold, Copper articles

Nigeria Petroleum oils, Natural gas, Dredgers, Residues of petroleum oils, Floating docks and vessels, Textured yarn of polyester filaments, Electric lamps and lighting fittings, Sweet biscuits, waffles and wafers, Liquefied ethylene, propylene, butylenes and butadiene, Cargo vessels and other vessels for

the transport of both persons & goods Valves, Floating vessels and platforms, Petroleum oils & oils obtained from bituminous minerals, Wheat, Portland cement, Sugar, Motor vehicles, salt, milk powder, Rubber, Iron and steel, cargo vessels

Pakistan Textile and apparel, Rice, Carpets of wool or fine animal hair Transmission apparatus, Cotton, Tea, Rape and colza seeds, Motor vehicles, Transport equipments, Machines, Chemicals, Fabrics

Turkey Apparel, Color television receivers, Diesel powered trucks Bars & rods of iron and non-alloy steel, Automobiles with reciprocating piston engine, Automobiles with diesel engine, Petroleum obtained from bituminous minerals, Articles of jewelry Iron and steel, Petroleum, Gold, Automobiles, Transport equipment, Vehicles, Chemicals, Electronic equipment

Country	Main Export Items	Main Import Items
Bangladesh	Apparel, sea food	Petroleum, Palm oil, Rice, Cotton fabrics, Transmission apparatus for radiotelephone or television, Motor cars and vehicles
Egypt	Petroleum oils, Hot roll iron/steel, Cement clinkers, Portland cement, Cotton, Apparel, Urea	Butane, Aircraft and parts thereof, Food, Motor vehicles, Iron and steel, Machinery and mechanical appliances, Tobacco, Paper
Indonesia	Petroleum oils, Bituminous coal, Palm oil and its fractions, Technically specified natural rubber, Copper ores and concentrates, Natural gas, Plywood, Fuel oils, Parts & accessories of automatic data processing machines & units thereof	Petroleum, Wheat, Transmission apparatus for radio-broadcasting or television, Motor vehicles, Cotton, Soya bean and oil, Iron and steel, Ethylene
Iran	Petroleum oils, Pistachios, Carpets of wool or fine animal hair, Propane, Butanes, Aluminum, Petroleum bitumen, Grapes, Benzene	Motor vehicles, Machinery and mechanical appliances, Iron and Steel, Rice, Soya, Sugar, Transmission apparatus for radio-broadcasting or television
Malaysia	Metal oxide semiconductors, Parts & accessories of automatic data processing machines & units thereof, Petroleum oils, Portable digital computers, Natural gas, Monolithic integrated circuits, Hybrid integrated circuits, Transmission apparatus for radiotelephone incorporating reception apparatus, Computer input/outputs, with/without storage	Electrical machinery and equipment, Electronic circuits, Petroleum, Transport vehicles, Gold, Copper articles
Nigeria	Petroleum oils, Natural gas, Dredgers, Residues of petroleum oils, Floating docks and vessels, Textured yarn of polyester filaments, Electric lamps and lighting fittings, Sweet biscuits, waffles and wafers, Liquefied ethylene, propylene, butylenes and butadiene, Cargo vessels and other vessels for the transport of both persons & goods	Valves, Floating vessels and platforms, Petroleum oils & oils obtained from bituminous minerals, Wheat, Portland cement, Sugar, Motor vehicles, salt, milk powder, Rubber, Iron and steel, cargo vessels
Pakistan	Textile and apparel, Rice, Carpets of wool or fine animal hair	Transmission apparatus, Cotton, Tea, Rape and colza seeds, Motor vehicles, Transport equipments, Machines, Chemicals, Fabrics
Turkey	Apparel, Color television receivers, Diesel powered trucks Bars & rods of iron and non-alloy steel, Automobiles with reciprocating piston engine, Automobiles with diesel engine, Petroleum obtained from bituminous minerals, Articles of jewelry	Iron and steel, Petroleum, Gold, Automobiles, Transport equipment, Vehicles, Chemicals, Electronic equipment

Source: International Trade Center, 2004

MAIN ECONOMIC INDICATORS FOR D-8 MEMBER STATES										
	Latest Data	Source	Bangladesh	Egypt	Indonesia	Iran	Malaysia	Nigeria	Pakistan	Turkey
Growth	2006	IMF	6.2	5.6	5.2	5.4	5.5	5.2	6.2	
GDP (Billion US Dollars)	2006	IMF	63.0	103.3	351.0	245.0	147.0	121.1	129.0	378
GDP Per Capita (US Dollars)	2006	IMF	407.0	1432.0	1580.9	3465.1	5570.4	808.1	830.1	5201
CA as % of GDP	2006	IMF	-0.3	2	0.2	10	15.6	15.7	-3.9	-6
Inflation	2006	IMF	6.8	4.1	13	14	3.8	9.4	7.9	10
Population (Million)	2006	IMF	154.8	72.1	222.0	70.7	26.4	149.9	155.4	72
FDI Inflows (Million US Dollars)	2005	UN	692	5,376	5,260	30	3,967	3,403	2,183	9,681
FDI Stock (Million US Dollars)	2005	UN	3,508	28,882	21,118	3,695	47,771	34,806	10,401	42,170
FDI Stock share in GDP (%)	2005	UN	5.7	31	7.7	1.9	36.5	35.1	8.8	11

Calendar of Events, as of February 2007

DATE	SUBJECT	VENUE
12-13 March, 2007	Small and Medium Enterprise Working Group Meeting	Pakistan
April 9-11, 2007	8th HLTO Meeting on Rules of Origin	Pakistan
May 22-23, 2007	3rd Working Group Meeting on Industry	Malaysia
May 28-29, 2007	23rd Commission Meeting	Indonesia
2007	4th Working Group Meeting on Energy	Egypt

II. OTURUM / 2nd SESSION

AVRASYA'DA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT IN EURO-ASIA

Oturum Başkanları:

Prof. Dr. Hasan SELÇUK, Marmara Üniversitesi-TASAM

Annamuhammed GOÇIYEV, Türkmenistan Ekonomi ve Finans Bakan Yardımcısı

Türkiye İle Azerbaycan Arasındaki Ticari İlişkiler, Yatırımlar ve Gelecekteki Projeler

Doç. Dr. Asuman GULİYEV

Dr. Sönmez ÖTKEN

Bakü-Tiflis-Ceyhan Projesi 21. Yüzyılın En Büyük Projesi

The Baku-Tbilisi-Ceyhan Project – The Greatest Project Of The Xxi Century

Doç. Dr. Mahammad R. Jamilov

Doç. Dr. Muslum Ibrahimov

Türkiye'nin Dış Ticaret Politikaları

Dr. Ercan SANCAK

Türkiye ve Gürcistan: Sürdürülebilir Büyüme İçin Ekonomik Ortaklık

Turkey and Georgia: Economic Partnership for Sustainable Growth

Prof. Dr. Teimuraz BERIDZE

Türkiye-Özbekistan Ekonomik İlişkileri'nin Kısaca Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Salih AYNURAL

Özbekistan Ekonomisinin Modernleşme Sürecinde Nüfusun Sosyal Güvenliği

Prof. Dr. Alişer ASTANOV

Kırgızistan Ekonomisi ve Yatırımlar

Prof. Dr. Taalaibek KOYÇUMANOV

Avrasya Bölgesinde Kırgızistan'ın Ekonomik İlişkilerini Geliştirme Problemleri

Prof. Dr. Turar KOYÇUEV

Tacikistan'daki Ekonomik Gelişmeler ve Perspektifler

Talib MADİYEYEV

Özbekistan'da Reform Süreci Devam Ediyor

Nadir Haşimov

Kazakistan'da Yatırım Olanakları ve Koşulları

Regional Investment Issues and Investment To The Kazakhstan

Almas KUDİABERGEN

Orta Asya Ülkeleri İle İlişkilerde Bazı Sorunlar

Aybek ABDRAHMAN

Türkiye İle Azerbaycan Arasındaki Ticari İlişkiler, Yatırımlar Ve Gelecekteki Projeler

Doç. Dr. Asuman GULİYEV

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Dr. Sönmez ÖTKEN (MBA)

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Giriş

Sovyetler Birliğinin dağılması ile 18 Ekim 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyetini tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. Türkiye Azerbaycan da 25 Mayıs 1991 tarihinden itibaren Konsolosluk ve 14 Ocak 1992 tarihinden itibaren ise Büyükelçilik olarak temsil edilmeye başlanmıştır. Serbest piyasa ekonomisi modelini benimseyen Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek amacı ile ilk anlaşma 1 Kasım 1992 yılında imzalandı. Bu anlaşma ticari ve ekonomik iş birliği antlaşması olarak da anılmaktadır. Diğer yandan yatırımcılar için önem taşıyan Azerbaycan ile Türkiye arasında çifte vergilendirilmenin önlenmesi anlaşması 9 Şubat 1994 tarihinde, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması hakkında anlaşma ise, 9 Şubat 1995 tarihinde imzalanmıştır¹.

Ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde önemli araçlardan birisi olan Karma Ekonomi Komisyonu Birinci Dönem Toplantısı Protokolü 20 Şubat 1997 tarihinde imzalanmış ve ilişkilerin geliştirilmesi yönünde karar alınmıştır. İkinci Karma Ekonomi Komisyonu Toplantısı Protokolü 30 Ocak 2002 tarihinde imzalanmış ve ilişkilerin geliştirilmesi yönünde karar alınmıştır². Söz konusu protokol iki ülke arasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile sınır ticareti; ikili ilişkilerin finansmanı; küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin geliştirilmesi ve teknik işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma; bilimsel, teknik,

sosyal, kültürel ve iktisadi sahalarda işbirliği; iki ülke arasında gümrük evrakları ve işaretlerinin karşılıklı tanınması gibi konularda değişik tarihlerde protokoller ve anlaşmalar imzalanmıştır. Üçüncü Karma Ekonomi Komisyonu Toplantısı Protokolü 14 Nisan 2005 tarihinde imzalanmıştır³. Bu anlaşmaların yanında 1 Kasım 1992 tarihinde Kara Ulaştırma Anlaşması ile 13 Nisan 2004 yılında uzun vadeli Ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır⁴.

Azerbaycan Cumhuriyetinin kurulmasını takip eden yıllarda Türkiye ile Azerbaycan arasında ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik hukuki alt yapı büyük ölçüde tamamlanmıştır⁵.

Türkiye'nin Azerbaycan ile olan ticari ve ekonomik ilişkileri diğer bölge ülkeleri ile mukayese edildiğinde oldukça yüksek seviyelerde olmasına karşın mevcut durum, ortak bağlara sahip, ortak kültürel mirası paylaşan, ortak bir dili konuşan farklı iki devlet olmasına rağmen bir millet olan iki ülke için sahip olunan potansiyelleri yansıtmaktan uzaktır⁶.

Bununla birlikte, Azerbaycan Kafkaslarda ekonomik ve siyasi açıdan en istikrarlı ülke konumundadır. Bu da, ülkedeki yabancı yatırımları olumlu etkilemekte ve Türk iş çevrelerine önemli imkânlar sunmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyetinin kurucusu Haydar Aliyev'in sağlığında başlatılan ve 2003 yılında cumhurbaşkanlığı görevine gelen İlham Aliyev ile devam eden reformlar sayesinde ülke, yabancı sermaye için kısa dönemde daha fazla ümit vaat eden, büyük bir pazar niteliği kazanmıştır⁷.

1. Azerbaycan ile Tarım alanında işbirliği

Tarım sektöründe işbirliği iki ülke arasında 9 Şubat 1994 yılında imzalanan Tarım alanında bilimsel, teknik ve ekonomik işbirliğine ilişkin protokolüne göre yürütülmektedir. Bu protokol Tarım Yürütme Komitesi tarafından yürütülmektedir. Tarım yürütme komitesi ikinci dönem toplantısı 17-21 Temmuz 2001 tarihinde Bakü'de yapılmış ve bir protokol imzalanmıştır⁸. T.C Tarım bakanlığı ve Tıka ile işbirliği içerisinde yürütülmekte olan Avrasya Ülkelerinde Tarım Seminerleri Araştırma ve Geliştirme Projesi Çerçevesinde Azerbaycan Bitki Sağlığı ve Karantina Laboratuvarları Revizyonu projesi devam etmektedir⁹. Azerbaycan'ın Haçmaz yöresinde Azerbaycan -Türkiye ortak tohum işletmesi kurulmuş ve faaliyetlerini geliştirerek arpa, buğday, mısır, ayçiçeği ve soya gibi tohumları üretmekte ve denemelerini yapmaya devam etmektedir.

2. Azerbaycan ile sanayi alanında işbirliği

T.C Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan Türk Patent Enstitüsü'nün görev alanına giren Sınai Mülkiyet Hakları kapsamında Türk Cumhuriyetleri patent kuruluşları arasında işbirliği başlatmak ve geliştirmek için

12 Kasım 1998 tarihinde Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Moğolistan ve Tacikistan arasında niyet protokolü imzalanmıştır¹⁰. Azerbaycan ve Türkiye arasındaki stratejik, ekonomik ve siyasi açılardan dikkat çeken en önemli işbirliği, Bakü- Tiflis- Ceyhan boru hattı projesi ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı projeleridir. Bakü- Tiflis -Ceyhan petrol boru hattı inşaatı 25 Mayıs 2005'te tamamlanmış, Mayıs 2006 tarihinde itibaren Azeri ham petrolü Ceyhan limanından dünya pazarlarına ihraç edilmeye başlanmıştır¹¹. Bakü-Tiflis- Erzurum Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile ilgili 12 Mart 2001 de hükümetler arası imzalanan anlaşma gereği proje yürütülmekte ve proje tamamlama çalışmaları sürmektedir.

3. Azerbaycan ile turizm sektöründe işbirliği

Azerbaycan ile Türkiye arasında 1992 yılında Turizm işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma uyarınca, Azerbaycan turizm sektöründe çalışan işgücü Türkiye'de eğitilmekte ve iki ülke arasında karşılıklı turizm turları düzenlenmektedir¹².

4. Azerbaycan ile eğitim sektöründe işbirliği

Büyük öğrenci projesi kapsamında diğer Türk Cumhuriyetlerinde olduğu gibi Azerbaycan'dan da Türkiye'ye lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi amacı ile öğrenciler gitmektedir. Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye eğitim amacı ile giden öğrencilerin 0,11.5 Azerbaycanlı öğrencilerden oluşmaktadır.

Azerbaycan'daki okulların tamiri, ders kitaplarının karşılanması, demirbaş alımları gibi gereksinimlerin karşılanmasında Türkiye maddi yardımda bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Bakü Devlet Üniversitesi bünyesinde İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Yine aynı kurum tarafından açılan Bakü Türk Lisesi hem Azerbaycan' a hem de Türkiyeli öğrencilere eğitim vermektedir. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından Devlet İktisat Üniversitesi bünyesinde Türk Dünyası İşletme Fakültesi ile aynı Vakıf tarafından kurulan Atatürk Lisesi eğitim faaliyetlerini yürütmekte ve Azeri ve Türk öğrencilere eğitim vermektedir¹³. Türk iş adamları tarafından kurulan Çağ öğretim kurumları da Azerbaycan'ın bölgelerindeki liseleri ile Kafkas Üniversitesinde Türkiyeli ve Azerbaycanlı öğrencilere eğitim vermeye devam etmektedir¹⁴.

5. Azerbaycan ile ticaret sektöründe iş birliği

Açıklama	İthalat	İhracat	Dış ticaret	Denge
Yıllar				
2002	156,2	83,4	239,6	-72,8
2003	195,1	107,0	302,1	-88,1
2004	224,8	182,6	407,4	-42,2
2005	312,8	276,0	588,8	-36,8
2006	385,0	388,1	773,1	+3,1

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 2006 yılında 733,1 milyon doları seviyesinde gerçekleşmiş olup, bu yıl itibarı ile ilk defa Azerbaycan'ın ihracatı ithalatını aşarak 3,1 milyon dolar artı bakiye vermiştir. İhracatı 388.1 ithalatı 385 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Özellikle petrol ve doğal gaz ihracatındaki artış ticaret hacmini Azerbaycan lehine çevirmiştir. Türkiye'nin Azerbaycan'dan ithal ettiği başlıca mallar arasında; meyhan kökü, şeker pancarı, buğday kepeği, ham petrol, uçak yakıtı, motor benzinleri, dizel yakıt, mazot, LTP doğal gaz, polietilen, polimer ürünler, büyük ve küçükbaş hayvan derisi, pamuk ipliği, ham alüminyum, tünel kazı makineleri ve parçaları bulunmaktadır¹⁵ Türkiye'nin Azerbaycan'a ihraç ettiği mallar arasında ise yumurta, işlenmemiş şeker, makarna ürünleri, elektrik enerjisi, ilaç ürünleri, inşaatla kullanılan yangına dayanıklı malzemeler, şampuanlar, temizlik malzemeleri, kağıt ürünleri, triko ürünleri, yangına dayanıklı tuğlalar, çelik gönyeler, çeşitli borular, metal iskeleler, asansörler, patates, tahıl imali makineleri, güç transformatörleri, elektrik kabloları, otobüsler, otomobil, kamyonlar, mobilya ve benzer mallar bulunmaktadır¹⁶. Bu veriler incelendiğinde, birçok ortak başa sahip bu iki ülke arasındaki ticari ilişkiler çok ileri düzeyde olacak iken, mevcut durumda çok yetersiz konumdadır¹⁷.

Azerbaycan'ın 2006 yılı ithalatı (milyon ABD doları)

Tutarlar	Tutar	Oran
Ülkeler		
Rusya	1,016.4	0.22
İngiltere	422.8	0.09
Türkmenistan	362.2	0.07
Almanya	353.2	0.008
Türkiye	337.9	0.07

Azerbaycan'ın 2006 yılı ihracatı Milyon ABD doları

Tutarlar	Tutar	Oran
Ülkeler		
İtalya	2,158.0	0.45
İsrail	522.2	0.09
Türkiye	375.6	0.07
Fransa	312.2	0.06
Rusya	290.7	0.05

Azerbaycan'ın 2006 yılı dış ticaret rakamları dikkate alındığında yapılan ithalat ve ihracat işlemleri itibariyle Türkiye (0.07), oranı ile İtalya (0,25.7) ve Rusya'nın (0,12.8) ardından en çok dış ticaret işlemi yapılan 3. ülke konumundadır. 2006 yılında Azerbaycan'ın en çok ithalat gerçekleştirdiği ülkeler itibariyle Türkiye 5. sırada yer alırken, en çok ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında 3. sırada bulunmaktadır¹⁸. Azerbaycan'ın ithalatında ve ihracatında Türkiye geri sıralarda bulunmaktadır.

7. Azerbaycan ile yatırım işbirliği

2006 yılı sonu itibariyle Azerbaycan'a gelen Türk sermayesi toplamı 2.706.7 milyon ABD dolarıdır. Bu tutarın sektörler itibariyle dağılımı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir¹⁹.

Sektörler	Sermaye tutarı (US\$)
Bankacılık	5,938.872
Enerji	2,632,661.542
İmalat	29,020.792
İnşaat	506.000
Madencilik	2,066.515
Sigortacılık	480.930
Telekomünikasyon	23,199.687
Ticaret	12,510.241
Ulaştırma	100,000
Toplam	2,706.733.221

2006 yılı itibarı ile Türkiye'ye giren Azerbaycan kaynaklı sermaye tutarı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir²⁰.

Yıllar	Sermaye Tutarı (USD)
2002	105.195
2003	709.253
2004	49.992
2005	1,520.871
2006	22.813
Toplam	2,408.124

1994–2005 dönemi itibarıyla ülkeye giren direkt yabancı yatırım tutarı 18.5 milyar ABD dolarına ulaşmış olup, yatırımların sektörel paylaşımına bakıldığında petrol ve gaz sektörüne yapılan yatırım oranı 0.85 ile en büyük payı almıştır. Bu sektörü, alt yapı inşaatları, ulaştırma, hizmetler, telekom ve imalat sanayi sektörüne yapılan yatırımlar izlemektedir. Ülkeler itibarıyla gelen direkt yabancı sermaye yatırımları dağılımında ise 1994–2005 döneminde Türkiye, ABD ve İngiltere'nin ardından en çok sermaye getiren 3. ülke konumunda iken 2006 yılında Türkiye direkt yabancı sermaye girişlerinde 6. sıraya kadar gerilemiştir²¹.

Ülkeler	2006 Yabancı Yatırımlar Oranı
İngiltere	0.469
ABD	0.174
Japonya	0.097
Almanya	0.066
Norveç	0.064
Türkiye	0.062

Ülkeler	1994-2005 Yabancı Yatırım Oranı
ABD	0.36
İngiltere	0.25
Türkiye	0.17
Norveç	0.09
Japonya	0.07
Rusya	0.06

Türk işadamlarının faaliyetlerinin bir kısmı ferdi girişim, bir kısmı küçük ve orta ölçekli işletmeler şeklinde başlamış ve bunların bazıları başarılı çalışmalar sonucunda Azerbaycan'ın öncü kuruluşları haline gelmişlerdir²².

Azerbaycan, Türk sermayesinin Türkiye'den tüm dünyaya ihracında Hollanda'dan sonra en fazla gittiği ülke konumundadır²³.

	Sicil Kayıtlı Toplam
Toplam	1837
%100 Türkiye Sermayeli şirketler	127
Ortak şirketler	864
Temsilcilikler	249

31.12.2005 tarihi itibarıyla ticaret siciline kayıtlı olan 1837 adet Türk firması bulunmakta olup, bunların sermaye paylarına göre dağılımı yukarıdaki tabloda gösterildiği gibidir. Bu yıl itibarıyla 1837 adet firmadan 730 tanesi faaliyetini sürdürmektedir. Azerbaycan'da faaliyet gösteren firmalar arasında sayı ve sektör çeşitliliği itibarıyla en çok Türk firmalar mevcuttur. 1991 yılından itibaren Azerbaycan'a yatırım için gelen Türk firmaları petrol, inşaat, telekomünikasyon, bankacılık, sigortacılık, ulaştırma, nakliyat, gıda maddeleri alım ve satımı, tekstil, mobilya, dekorasyon, inşaat malzemeleri satışı, konfeksiyon, unlu mamuller, çeşitli hizmet sunumu, mali ve hukuki danışmanlık, makine imalat, kırtasiye, orman ürünleri, çay paketleme, akü imalatı, metal işleme gibi konularda faaliyet göstermektedirler²⁴.

8. Azerbaycan'daki Türk Yatırımcıları

Türkiye, yatırımlarının en büyük kısmını Azerbaycan petrol sanayine yapmıştır. Bu yatırımın 0.971'lik kısmı Türkiye petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından gerçekleştirilmiştir. TPAO Azerbaycan'da 3 adet arama, geliştirme ve üretim projesinin ortağıdır. Bunlar, AÇG (Azeri – Çıralı-Güneş-

li) projesi 0.0675, Şahdeniz projesi 0.09, Alov projesi 0.10 ‘dur. Ayrıca TPA-O Bakü-Tiflis- Ceyhan ham petrol boru hattı projesini hayata geçirmek amacıyla kurulan BTC Co. ‘da 0.0653, Şahdeniz doğal gazını Gürcistan- Türkiye sınırına kadar taşıyacak Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı projesinde (scp) ise 0.09 hisseye sahiptir²⁵.

Türkiye, Azerbaycan’da petrol sektörü dışındaki sektörlere en fazla yatırım yapmış olan ülkedir. Üçüncü ülkeler üzerinden gelen sermaye ve ülke içinde edilen gelirin tekrar yatırımda kullanılmaması gibi durumlar hesaba katılmadığı için bu yatırımlar büyük ölçüde hazine müsteşarlığı tarafından yayınlanan sermaye ihracı verilerine yansımamaktadır. Azerbaycan’da petrol sektörü dışındaki Türk yatırımlarının tutarının 2.2 milyar dolara yaklaştığı ifade edilmektedir. Firmaların en faal oldukları alanlar ise telekomünikasyon, gıda, bankacılık ve sigorta, perakende ticaret, inşaat ve inşaat malzemeleri, tekstil, otomotiv, taşımacılık, kimyasal maddeler, petrokimya, demir, çelik, eğitim, medya, pazarlama ve fırıncılıktır²⁶.(26)

Azerbaycan’da petrol sektörü dışındaki diğer önemli yatırımların bir bölümünü Koç Holding yapmıştır. Azerbaycan pazarına 1996 yılında açtığı ofisle giren Koç Grubu bünyesindeki MigrosTürk, yurt dışında yatırımını 1996 yılında Bakü’de RamStore adı altında gerçekleştirmiştir. Azerbaycan’da 3 adet süpermarketi bulunmaktadır. Bu süpermarketlerde çoğunlukla Türkiye de üretilen, Rusya’dan ithal edilen ürünler tüketilmekte ya da satışa sunulmaktadır. Otomotiv sektöründe önemli yatırımı bulunan grubun bankacılık kolu olan Koçbank da Azerbaycan’da faaliyet göstermektedir²⁷.

İçecek grubunda BAKU COCA-COLA BOTTLERS LTD Bakü’de Coca-Cola ürünleri üretimini ve şişelemesini yapan bu firmanın 0.78 hissesi Anadolu Grubuna aittir. Fabrika 1996 yılından beri faal durumdadır ve ürünler, ülke çapında 360 distribütör ve toptancı üzerinden satış noktalarına ulaştırılmaktadır²⁸.

Diğer önemli bir yatırım ise Azersun Holding tarafından yapılmıştır. Azersun holding 1994’ten bu yana Azerbaycan’da faal Azersun grubu, yerel ortaklarıyla kurduğu firmalarının aracılığıyla ticaret, inşaat, paketleme, taşımacılık, bitkisel yağlar, çay, kâğıt ürünler, yatırım bankacılığı ve sigortacılık sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Grubun en büyük yatırımı Bakü’deki yağ ve gıda fabrikasıdır. Bunun yanında Azersun Holding’in bir konserve sebze-meyve fabrikası, 3 çay paketleme fabrikası ve bir şeker fabrikası bulunmaktadır²⁹.

İletişim ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren diğer bir Türk ortaklığı Azercell Telecom’dur. Azercell Telecom Azerbaycan GSM pazarında 0.78’lik

paya sahip olan Azercell Telecom'un yüzde 35.7'si devlete, 0.63 'ü Azertel firmasına aittir. Türkcell'in bir iştiraki olan (0.4145) Fintur International Holding B.V firması Azertel de 0,80 hisseye sahiptir. Diğer 0.2022lik hisse ise Cenay inşaata aittir. Azercell'in abone sayısı 2005 yılı itibariyle 1.6 milyona ulaşmış durumdadır.

Diğer bir Türk sermayeli grup ise Star Şirketler Grubudur. Bakü'de işletmekte olduğu Elite Ticaret ve eğlence Merkezi'nin yanı sıra, 2005 yılında Şamahı kentinde televizyon seti üreten bir fabrikayı hizmete sokmuştur ve aynı kentteki başka bir fabrikada İran malı Samandar otomobillerin montajını yapmaktadır. Grup, Azerbaycan'da ayrıca buzdolabı, klima ve çamaşır makinesi imalatı yapmayı da planlamaktadır³⁰.

Telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren bir diğer Türk şirketi de Karel'dir. Karel, Azerbaycan'ın telekomünikasyon altyapısının yenilenmesinde önemli rol oynayan firma, tamamladığı iki projeden sonra Temmuz 2005'te Azerbaycan'ın 28 yerleşim bölgesinde kırsal alan santrallerinin kurulmasına yönelik bir ihale almıştır³¹.

Azerbaycan'da çok yönlü faaliyet gösteren bir diğer şirkette Ata Holding'dir. Ata Holding Azerbaycan inşaat, gıda, leasing ve turizm sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Bakü 'de ki EXEL HOTEL'in inşaatını tamamlayarak hizmete açan ve işletmeciliğini yapan grup bünyesinde banka ve bir yumurta tesisi bulunmaktadır³². Finans sektöründe Koçbank'tan başka 0.50 sermayesi Ziraat Bankası'na ait olan Azerbank, Baybank, Royalbank, Atabank, Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türk sermayeli bankalardır³³.

Azerbaycan'daki diğer Türk yatırımları arasında Pet Holding, Anşat ve Atilla Doğan Şirketler Grubu'nun enerji; Kerpiçsan'ın tuğla; Elif Ltd.'nin dericilik, Bilfa'nın boya; Fatoğlu, Güllüoğlu, Elvan Çikolata ve Sür kit'in gıda; Alprof, ENJT 2000 ve Oruçoğlu'nun alüminyum doğrama; Çağdaş Ltd. Şirketinin sünger ve Beta'nın çay üretimi alanlardaki yatırımları sayılabilir³⁴.

Türkiye'de yatırım yapan Azerbaycan kaynaklı yaklaşık 100 civarında firma bulunmaktadır ve bu firmaların çoğu hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Söz konusu firmaların toplam sermayesi 5 milyon dolar civarındadır ve bu tutar içerisinde Azerbaycan kaynaklı sermayenin payı 0.85 'in üzerindedir. Türkiye'de yatırım yapan Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri içerisinde Azerbaycanlı işadamları, hem firma sayısı ve hem de sahip oldukları sermaye miktarı açısından ilk sırayı, BDT ülkeleri olarak ele alındığında ise Rusya Federasyonu'ndan sonra ikinci sırayı almaktadır³⁵.

Müteahhitlik hizmetleri veren işletmeler Türk müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da 2005 yılı sonu itibari ile toplam 1 milyar 483 milyon dolar değerinde 150' ye yakın proje üstlenmişlerdir. Son yıllarda diğer bağımsız devletler topluluğu ülkelerinde olduğu gibi Azerbaycan'da da Türk firmalarının üstlendikleri projelerin sayısında ve hacminde bir düşüş söz konusudur³⁶.

Azerbaycan'da faal olan başlıca Türk müteahhitlik firmaları arasında Atilla doğan Alarko, Baytur, Borova, Burç, Cenay, Ekpar, Enka, Gama, Pet, Tefken, Tepe, Turan Hazinesaroglu, TML, Yücelen ve Zafer inşaat sayılabilir. Türk firmalarının tamamladıkları başlıca projeler ise Bakü Uluslararası Havaalanı, Bakü-Supsa Petrol Boru Hattı'nın Batı güzergahı, Merkez Bankası Binası, Bakü Tersanesi, Coca-Cola Fabrikası, UNOCAL binası, Türk Büyükelçiliği, Ramstore Binaları, Azer Yapı Market Binası, Hazar Eğitim Merkezi, Karadağ Doğalgaz Kompresör istasyonu, SPS, Severnya Kombine Elektrik Santrali ve Ulusal Petrol Şirketi'nin tesisleridir³⁷.

9. SONUÇ

Küreselleşme, evrimsel tarih sürecinde bütün ülkeleri ve ülkede faaliyet gösteren işletmeleri etkisi altına almış, etkilemiş ve mevcut sorunları daha da arttırmıştır. Bu etkilenme ve değişme ülkelerin ve işletmelerin tek başlarına büyüyen sorunların üstesinden gelinmesini de imkânsızlaştırmıştır.

Böylesine zorlu bir konjonktürde tek başına mücadele etmenin sıkıntılarını çeken ülkeler ve işletmeler, bu dönemi atlatmaları ve başarılı sonuçlara ulaşabilmeleri için kendi aralarında ekonomik entegrasyona giderek bölgesel duvarlar oluşturmaktadır. Bu bölgesel duvarlar iki ülke arasında oluşturulduğu gibi, daha fazla ülke ile de kurulabilmektedir.

Ülkelerin oluşturdukları bölgesel duvarlar ve entegrasyon ülkeleri de işletmeleri ve toplumları birbirine bağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda entegre ülkeler, sınırlamaları, emek ve sermaye dolaşımını, ülkeler arası sorunları süratle çözüme kavuşturarak, ülkelerin milli gelirlerini yükseltmeyi, ekonomik huzuru, işsizlik sorunlarını müştereklik içinde çözmeyi amaçlamaktadırlar.

Bu dünya gerçekleri karşısında rekabette daha ileri ve değişen koşullara daha kolay adapte olabilmek amaçları göz önüne getirildiğinde, Türkiye ile Azerbaycan arasında oluşturulacak ve geliştirilerek genişletilecek ekonomik entegrasyon iki ülkeye ve ülke ekonomilerine, işletmelere önemli ekonomik katkılar ve siyasi güç sağlayacaktır ve bugün iki ülke arasında sağlanan ekonomik entegrasyon ile ilgili yaptığımız incelemede, ilişkilerin mevcut seviyesi ve durumu olması gerekenden daha geri seviyelerde olduğu gözükmektedir.

Ekonomik göstergeler mevcut entegrasyonun ilerideki yıllarda daha da kuvvetleneceği ve gelişeceği yönünde işaretler vermektedir.

Azerbaycan, Türkiye gibi güçlü deneyimleri olan bir ülkeden daha fazla yararlanarak aynı coğrafi bölgede bulunan, ortak bağlara sahip, ortak kültürel mirası paylaşan ve aynı dili konuşan iki ülkenin sahip olması gereken potansiyeli yansıtmaktan uzak kaldığı dikkatlerden kaçmamalıdır.

Bu entegrasyonu oluşturan Türkiye ve Azerbaycan'ın bu gelişme ve genişleme açısından çabaları burada yadsınamaz. İki ülke arasında mevcut olan ekonomik ve siyasi ilişkilerin daha yüksek seviyelere çıkarılması için özellikle dış ticaret alanında birbirlerini tamamlar durumda olan bu iki ülke arasında, yatırım sahalarına yapılan yatırımları daha da ileriye götürerek mevcut entegrasyonu kuvvetlendirerek ve daha fazla kazanç elde ederek küresel Dünya da ilerilerde olmayı amaçlamalı ve bu amaç için ortak çabaları arttırmalı ve geliştirmelidir.

Dipnotlar

¹ Aras, Osman Nuri, Azerbaycan Ekonomisi ve Yatırım İmkanları, Bakü, 2005, s. 346 www.dtm.gov.tr ,S. __, www.dtm.gov.tr , S ,1/5

² Aras Osman Nuri , a.g.e , S.346 www.dtm.gov.tr , S. 3/5

DEİK/Türk-Azerbaycan İş Konseyi. S. 21/35

³ a.g.e , S.21/35 www.dtm.gov.tr S. 1/2

T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Anlaşmalar Genel Müdürlüğü. s. 4

⁴ a.g.e S. 4

⁵ a.g.e, S. 1/2

⁶ DEİK/Türk- Azerbaycan İş Konseyi. S.16, s 20/35

⁷ a.g.e, s. 16, 21/35

⁸ (8) Aras, Osman Nuri, a.g.e, s, 346

⁹ a.g.e, s, 347

¹⁰ a.g.e, s, 347

¹¹ DEİK/Türk- Azerbaycan İş Konseyi, S.16, s. 21/35

¹² Aras, Osman Nuri, a.g.e. S. 349

¹³ a.g.e, S. 350

¹⁴ a.g.e, s.350

¹⁵ T.C Azerbaijan Bakü Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği www.turk.gov.tr , bdtdtm.gov.tr

¹⁶ a.g.b www.tuik.gov.tr, bdtdtm.gov.tr

¹⁷ (17) Gökdemir Levent vb. Türkiye -Azerbaycan entegrasyonu Niçin ve Nasıl, Globalleşme Sürecinde Kafkas ve Merkezi Asya 2. Uluslararası Konferansı tebliği, Bakü, 2007,S. 230

¹⁸T.C Azerbaijan Bakü Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, Levent Gökdemir vb a.g.e, s.230 Aras, Osman Nuri, a.g.e. , s 354

¹⁹T. C Azerbaijan Bakü Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, Levent Gökdemir ve diğerleri a.g.e, s. 231

²⁰ a.g.b

²¹ (21) T.C Azerbaijan Bakü Büyükelçiliği, Ekonomi Müşavirliği

²² Gökdemir Levent ve diğerleri, a.g.t. S, 232

²³ a.g.t. s, 232

²⁴ T.C Azerbaijan Bakü Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği

²⁵ DEİK/Türk- Azerbaijan İş Konseyi, s, 17, 22/35

a.g.k. , s, 17, s, 22/25

²⁶ a.g.k. , s, 17, s, 22-35

²⁷ a.g.k. s, 17, s, 22/35

²⁸ a.g.k., s, 17, S , 22/35

²⁹ a.g.k , s ,17 , S , 22/35

³⁰ a.g.k., s ,18 , S , 22/35

³¹ a.g.k. , S ,18 , S, 22/35

³² a.g.k., S.18 , S, 22/35

³³ a.g.k.,S.18 , S 22/35

³⁴ a.g.k., S.18, S, 22/35

³⁵ a.g.k, S 18, S, 22/35

³⁶ a.g.k .,S 19. S, 24/35

³⁷ a.g.k. ,S 19, S. 24/35

Bakü-Tiflis-Ceyhan Porojesi 21. Yüzyılın En Büyük Projesi

Doç. Dr. Mahammad R. Jamilov

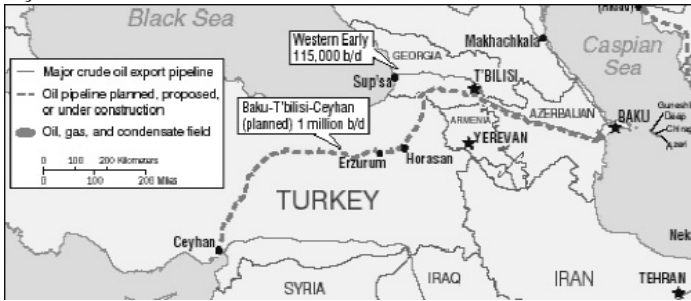
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Uluslararası Ekonomik İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Muslum Ibrahimov

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Uluslararası Ekonomik İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Çev: Emre YILDIRIM

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı, (BTC boru hattı olarak da biliniyor) 1.776 km uzunluğunda, Hazar Denizi'ndeki "Azeri-Chirag-Guneshli" petrol bölgesinden Akdeniz'e kadar ham petrol taşımaktadır. Boru hattının Azerbaycan topraklarındaki bölümü 440 km, Gürcistan'daki bölümü 260 km ve Türkiye topraklarındaki bölümü 1076 km uzunluğundadır. Boru hattı güzergahı boyunca 8 adet pompa istasyonu bulunmaktadır. Hat, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'den, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'ten ve Türkiye'nin Güney-Doğu Akdeniz kıyısında bulunan, ilçenin ismiyle aynı adı taşıyan Ceyhan limanından geçmektedir. BTC, dünya çapında en büyük ikinci petrol boru hattıdır. İlk defa, 10 Mayıs 2005'te Bakü'den pompalanan petrol 28 Mayıs 2006'da Ceyhan'a ulaşmıştır.

BTC boru hattının yapımı, son 10 yılın en büyük mühendislik projelerinden biridir ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Asya'nın batısında gerçekleştirilmiş en büyük projelerdendir. Boru hattı, her biri 12 metre uzunluğunda 150.000 birbirinden bağımsız borudan oluşmaktadır. Bunlar, yaklaşık olarak 655.000 amerikan tonu ağırlığa denk gelmektedir. BTC'nin yapım süreci, büyük ölçüde BP Azerbaycan Başkan Yardımcısı David Woodward ve ekibinden BTC boru hattı proje yöneticisi Michael Townshend tarafından yürütülmüştür. Boru hattının sahipleri, hattın işletmecisi olan BP (eski British Petroleum) başkanlığında enerji şirketlerinden oluşan bir konsorsiyumdur. BTC'nin büyük hissedarları %30.1 ile BP, %25 ile Azerbaycan Devlet Petrol Ofisi SOCAR, %8.9 ile Unocal (ABD), %8.71 ile Stat Oil (Norveç), %6.53 ile Türkiye Petrolleri, %5 ile ENI (İtalya), %5 ile Total Fina Elf (Fransa), %3.4 ile Itochu (Japonya), %2.5 ile Conoco Phillips (ABD), %2.5 ile Inpex (Japonya) ve %2.36 ile Delta Hess (Suudi Delta Petrol ile Amerikan Amerada ortak girişimi)'dir. BP, petrol araştırma ve keşif, işletme ve boru hattı yapımı için 15 milyar dolardan fazla bir yatırım yapmıştır ve Bakü'de 'vali' gibi sözü geçen başkanı David Woodward ile Suudi Arabistan'daki Aramco kadar güçlü bir konuma gelmiştir.

Boru hattının yapımı 2002 Eylül'de başlamış ve 13 Temmuz 2006'da resmi olarak faaliyete geçmiştir. 2008 yılı itibariyle günlük 1 milyon varil petrol transferi yapması beklenmektedir. Petrofac International şirketi, boru hattı, pompa istasyonları, pig istasyonları ve blok valf istasyonlarının Azerbaycan ve Gürcistan'daki bölümlerinin yapımındaki ana firmadır.

Boru hattının güzergahı, Azerbaycan'dan geçmekte, Ermenistan'ın etrafından dolaşmakta, Gürcistan'ın ve Türkiye'nin içlerinden geçmektedir. 1.760 km (1.094 mil) toplam uzunluğunun 440 km.si Azerbaycan, 244.5 km.si Gürcistan ve 1.070 km'si Türkiye'de yer almaktadır.

Boru hattı boyunca 8 pompa istasyonu, 2 orta pig istasyonu ve 101 blok valf istasyonu bulunmaktadır. Sabotaj girişimlerinden en az hasarla kurtulmak amacıyla boru hattı, güzergah boyunca ulusal birimler tarafından korunmakta ve yerin altından gitmektedir. Boru hattının tamamına yakını, 1070 mm çapındadır, sadece Ceyhan yakınlarında 865 mm çapına düşmektedir.

40 yıllık ömrü olan bir proje olarak tasarlanan BTC, 2009 itibariyle normal kapasiteyle çalışmaya başlayınca, günlük 1 milyon varil (160 000 metreküp) petrol transfer edecektir. Saniyede 2 m akışla kapasitesi 10 milyon varil (1.6 metreküp) olarak hesaplanmaktadır. Boru hattının, dünya genelindeki ihtiyacın yaklaşık %1'ine karşılık geleceği beklenmektedir.

BTC boru hattının finansmanı, büyük ölçüde Dünya Bankası Uluslar arası Finans Kuruluşu ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından sağlanmıştır. Toplam maliyetin 3.6 milyar dolar olduğu rapor edilmiştir.

Transit vergilerinin önemli oranda Gürcistan ve Türkiye'ye gitmesi beklenmektedir ve bunun sonucu Gürcistan'ın GSMH'sinin %1.5 oranında artması öngörülmektedir. Azerbaycan, boru hattının getirisi olarak ekonomisinin %18 büyümesini beklemektedir. Türkiye de yıllık olarak 200 milyon dolar transfer ücretlerinden gelir elde etmeyi hesap etmektedir.

Boru hattı, resmi olarak 25 Mayıs 2005'te Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Gürcistan Devlet Başkanı Mikhail Saakashvili, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve ABD Enerji Bakanı Samuel Bodman'ın katılımıyla açılmıştır. Mayıs 2006 itibarıyla boru hattından petrol akışının startı verilmiştir.

“Yüzyılın Kontratı”nın imzalanmasının ardından, Azerbaycan'ın büyük petrol politikası gerçekleşmeye başlamıştır. Ülkenin yeni petrol stratejisini geliştiren Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in bilgeliği ve ileri görüşlülüğü, bizi kendi imkanlarımızı kullanarak bütün amaçlarımızı gerçekleştirmeye yaklaştırmıştır. “Azeri-Chirag-Guneshli” bölgesinden çıkarılan Azerbaycan petrolü bugün farklı yollardan tüm dünya pazarlarına ihraç edilmektedir.

Günümüzde, Azerbaycan petrolü üç farklı boru hattı kullanılarak dünya pazarlarına ihraç edilmektedir, en büyüğü Haydar Aliyev'den sonra isimlendirilen Bakü-Tiflis-Ceyhan hattı'dır. Azerbaycan'ın petrol altyapısı son yıllarda elden geçirilmiş ve modernize edilmiştir. Yeni, yüksek nitelikli uzmanlar ve işçiler istihdam edilmiştir. Proje'nin tüm katılımcıları 1994'den beri Azerbaycan'da faaliyet gösteren uluslararası konsorsiyumlardandır. Doğal olarak Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinde lider rol oynayan dünyanın en tanınmış şirketi BP, bu oluşumu idare etmektedir.

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının faaliyete geçmesi, Azerbaycan'a yeni açılımlar, fırsatlar sağlamakta, Azerbaycan'ı petrol ihraç eden önemli ülkelerden biri haline getirmektedir. Petrol ihracının ülkeye sağladığı girdiler ile Azerbaycan'ın birçok sosyal problemi çözebileceği söylemek, ülkemizin dünya ekonomisine daha rahat entegre olabileceğini görmek mümkündür.

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının faaliyete geçmesi, bölgedeki diğer projelerinde gerçekleştirilebileceği fikrinin mümkün olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Bakü-Tiflis-Ceyhan'ın ardından Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz hattı için start verilecektir. Bugün herkes, doğalgaz hattının stratejik değeri

rinin farkına varmıştır. Dünyanın ve Avrupa'nın güvenliği probleminin günümüzde ulaştığı önem derecesini hesaba katacak olursak, Azerbaycan'ın 'mavi yakıt'ının Gürcistan ve Türkiye'ye ulaştırılmasının stratejik açıdan ne kadar değerli olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

Bilindiği gibi, hayat devam ediyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının hayata geçirilmesi yeni bir çalışma aşamasının başlangıcı anlamına geliyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan sadece ekonomik veya teknik bir proje değildir. Her ne kadar ekonomik, teknik ve politik bir bakış açısı içerse de beraberinde büyük zorluklar getirmektedir. Bakü-Tiflis-Ceyhan bölgemizin sınırlarını aşmış ve küresel bir düzeye ulaşmıştır. Artık dünya için yakın gelecekte daha da önemi artacak olan en temel değeri sembolize etmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin önemi de artacaktır. Oluşturulan bu hattın avantajlarına diğer devletler de sahip olacaklardır. Sonuç olarak, çok geniş olanaklar gözükmektedir.

Bugün iyi ilişkiler geliştiren bu üç devlet yeni problemlerle karşılaşmaktadır; birçok yeni projenin üzerinde çalışılmaktadır. Bugünlerde Kars-Tiflis-Bakü demiryolu inşaatı konusu gündeme girmiştir. Uzmanlar bu konu üzerinde ciddi biçimde çalışmaktadırlar. Petrol boru hattı eski İpek Yolu'nun önemini yeniden gündeme getirmiştir. Aslında bu proje üç ülkenin ortaklaşa gerçekleştirdikleri birçok projenin olumlu sonuçları olarak küresel bir önem kazanmıştır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol ana boru hattının açılış töreninde Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev şöyle söyledi: "... Bugün hayata geçirilen bu proje dünya genelindeki en büyük enerji projesidir ve gelecekte dünya enerji kaynaklarıyla birbirine bağlanacaktır. Herkesin bildiği ve gördüğü gibi güç kaynaklarının güvenliği genel olarak ülkenin güvenliğine büyük destek sağlamaktadır. Kaynaklar üzerindeki bağımsızlık devletin bağımsızlığını güçlendirmektedir".

Aslında Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihrac hattı egemenliğimizi güçlendirecek ve gücümüzü garanti altına alacaktır. Bağımsız bir politika izlememiz Azerbaycan halkının refahını artıracak, milli menfaatlerimizi daha rahatça korumamızı sağlayacaktır. Bu gibi sebepler yüzünden petrol boru hattının çok farklı cepheleri vardır. Bu proje Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin zenginliklerini artırmak ve geleceklerini daha iyi kılmak için stratejik bir öneme sahiptir.

The Baku-Tbilisi-Ceyhan Project - The Greatest Project of the XXI Century

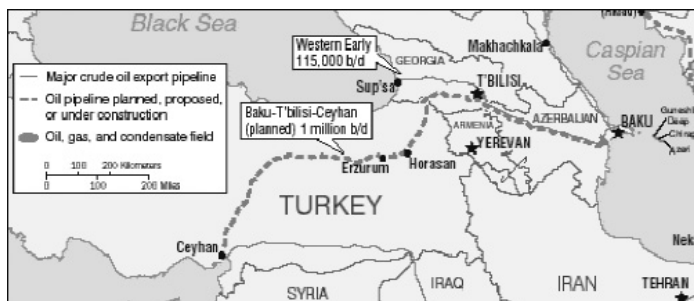
Acc.prof. Mahammad R.Jamilov

Acc.prof. at department of International Economic Relations in
Azerbaijan State Economic University, AZERBAIJAN

Acc.prof. Muslum Ibrahimov

Acc.prof. at department of International Economic Relations in
Azerbaijan State Economic University, AZERBAIJAN.

The Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline (sometimes abbreviated as BTC pipeline) transports crude petroleum 1,776 km from the Azeri-Chirag-Guneshli oil field in the Caspian Sea to the Mediterranean Sea. The total length of the pipeline in Azerbaijan is 440 km long, in Georgia it is 260 km long and in Turkey is 1076 km long. There are 8 pump stations through the pipeline route. It passes through Baku, the capital of Azerbaijan; Tbilisi, the capital of Georgia; and Ceyhan, a port on the south-eastern Mediterranean coast of Turkey, hence its name. It is the second longest oil pipeline in the world. The first oil that was pumped from the Baku end of the pipeline on May 10, 2005 reached Ceyhan on May 28, 2006.

The construction of the BTC pipeline was one of the biggest engineering projects of the decade, and certainly one of the biggest to have occurred anywhere in western Asia since the fall of the Soviet Union. It was constructed from 150,000 individual joints of line pipe, each measuring 12 m in length. This corresponds to a total weight of approximately 655,000 short tons. The construction was largely overseen by David Woodward, BP Azerbaijan Associate President and his understudy Michael Townshend, Executive Director of the Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) pipeline project.

The pipeline is owned by a consortium of energy companies led by BP (formerly British Petroleum), the operator of the pipeline. The BTC's major shareholders are BP (30.1%) and the Azerbaijani state oil company SOCAR (25%), followed by Unocal (US, 8.9%), Stat oil (Norway, 8.71%), Turkish Petroleum (6.53%), ENI (Italy, 5%), Total Fina Elf (France, 5%), Itochu (Japan, 3.4%), Conoco Phillips (US, 2.5%), Inpex (Japan, 2.5%) and Delta Hess (a joint venture of Saudi Delta Oil with American Amerada, 2.36%). BP has invested at least \$15 billion in exploration, exploitation, pipeline construction and could be as powerful as Aramco once was in Saudi Arabia, with its chairman David Woodward ruling the roost and known in Baku as "the viceroy".

Construction began in September 2002. The Pipeline was officially inaugurated July 13, 2006. It is expected to transport 1 million barrels of oil per day by 2008. Petrofac International was a major contractor in constructing the pipeline, pumping stations, pigging stations and block valve stations in the Azerbaijan and Georgia sections.

The route of the pipeline crosses Azerbaijan and skirts Armenia to pass through Georgia and Turkey. Of its total length of 1,760 km (1,094 miles), 440 km lies in Azerbaijan, 244.5 km in Georgia and 1,070 km in Turkey.

Its structure includes 8 pumping stations, 2 intermediate pigging stations and 101 block valve stations. It will be patrolled by national guards and buried for its entire length, making it less vulnerable to sabotage. The pipeline is 1,070 mm diameter for most of its length, narrowing to 865 mm diameter as it nears Ceyhan.

It has a projected lifespan of 40 years, and when working at normal capacity, beginning in 2009, will transport 1 million barrels (160 000 m³) of oil per day. It has a capacity of 10 million barrels (1.6 million m³) of oil, which will flow through the pipeline at 2 m per second. The pipeline will supply approximately 1% of global demand.

Funding for the BTC pipeline is largely through the World Bank's Inter-

national Finance Corporation and the European Bank for Reconstruction and Development. The cost has been reported at \$3.6 billion.

Substantial transit fees will accrue to Georgia and Turkey, which are expected to produce for Georgia about 1.5% of national income. Azerbaijan expects its own economy to grow by 18% as a result of the pipeline. Turkey expects to obtain \$200 million US per year in transit fees.

The pipeline was officially opened on May 25, 2005 in the presence of, President Ilham Aliyev of Azerbaijan, President Nursultan Nazarbayev of Kazakhstan, President Mikhail Saakashvili of Georgia, and President Ahmet Necdet Sezer of Turkey, and United States Secretary of Energy Samuel Bodman. By May 2006, oil had started to flow through the pipeline.

After signing of “the Contract of the Century”, the big oil policy has started in Azerbaijan. Wisdom and foresight of the president of Azerbaijan Heydar Aliyev, who has developed new oil strategy of the country, has allowed reaching all set goals, using our own opportunities. The Azerbaijan oil produced from “Azeri-Chirag-Guneshli” field today is exported to the world markets by different routes.

In the present day the Azerbaijan oil is delivered to the world markets by three export oil pipelines, the largest of which is Baku-Tbilisi-Ceyhan named after Heydar Aliyev. The oil infrastructure of Azerbaijan has been essentially modernized and updated for the last years. There have appeared new, highly skilled specialists, workers. All participants of the project highly estimate the activities of the international consortium functioning in Azerbaijan since 1994. The world famous company BP, which simultaneously plays the leading part in the project of Baku-Tbilisi-Ceyhan, heads this structure.

New horizons, new opportunities have been opened for Azerbaijan after the commissioning of Baku-Tbilisi-Ceyhan. Azerbaijan becomes very important country – exporter of “oil”. It is possible to hope, that due to use of oil incomes many social questions will be solved in Azerbaijan, and our country will integrate into the world economy even more confidently.

It should be noticed, that the beginning of functioning of Baku – Tbilisi Ceyhan oil pipeline was powerful impulse for realization of other projects in the region. After Baku-Tbilisi-Ceyhan, there will be commissioned Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline, as well. At present everyone understands what a strategic value will have this gas pipeline. If to take in account, that the question of power safety in Europe and the world are of great importance nowadays, it is possible to understand what an important strategic value has the de-

livery of Azerbaijan “blue fuel” to Georgia and Turkey.

As it is known, life is going on. Putting in operation of Baku – Tbilisi – Ceyhan pipeline means the beginning of a new stage of work. Baku-Tbilisi-Ceyhan is not only economic or technical project, though from economic, technical and political point of view it was followed by great difficulties. Baku –Tbilisi-Ceyhan has stepped out the limits of our region and passed to a global plane. Now it represents the major value for the world, which in the nearest future will even more increase. Consequently, the significance of Azerbaijan, Georgia and Turkey will be increasing, too. Other states may take advantage of the created corridor, as well. As a result, there have appeared ample opportunities.

Three friendly countries today face new problems; many new projects are being worked out. The issue of construction of Kars-Tbilisi-Baku railway has been put forward on the agenda at present. Specialists are seriously working on this project. The oil pipeline Baku-Tbilisi-Ceyhan represents essential value for revival of the ancient Great Silk Route, as well. In fact, this project has already gained a global significance that is caused not least by fruitful cooperation of the three countries.

At the opening ceremony of Baku-Tbilisi-Ceyhan main oil pipeline, the president of the Azerbaijan Republic Ilham Aliyev has told:”... Project implemented today are the largest energy projects of the world. And the future of the world is connected with energy sources. Everybody already knows and sees that power safety bring huge contribution to the general safety of the country. Power independence strengthens independence of the state”.

Actually, Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline will strengthen our sovereignty, and provide power safety. Carrying out an independent policy we shall improve well –being f Azerbaijani people, and protect more confidently our national interests. That is why the oil pipeline has very wide aspects. This project has the strategic value, providing prosperity of Azerbaijan, Georgia, Turkey, and their happy future.

Türkiye'nin Dış Ticaret Politikaları

Dr. Ercan SANCAK

Fatih Üniversitesi öğretim üyesi, TÜRKİYE

Bir ülkenin gelişmesi ve kalkınmasında dış ticaret politikalarının ülke menfaatleri doğrultusunda yürütülmesinin önemi çok büyüktür.

Bilindiği gibi 1980 yılından sonra Türkiye serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde dış ticarete de liberalleşmeye gitmiş ve gümrük vergi oranlarını da bu istikamette yeniden gözden geçirmiştir.

Dış ticaretteki gelişmeler cari işlemler tablosundan izlenebilmektedir. Son dört yılda ekonomik yapımızda en sorunlu kalemlerden biri cari işlemler dengesi ve bu kalem içinde izlenen dış ticaretin kompozisyonundadır.

Cari işlemler dengesini sağlayamayan ülkelerin uzun dönemde büyüme oranı, bütçe dengesi ve fiyatlar genel seviyesinde istikrarı yakalaması oldukça zordur. Cari denge ise dış ticaret dengesinin sağlanması ile mümkündür.

1980 Sonrası Dış Ticaret Politikaları

1980 sonrası dünya ticaretinin liberalleştirilmesi yönünde gelişmiş devletlerin bu cümleden ABD'nin ciddi baskıları olmuştur. Bu baskıların nihai hedefi gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere yapılan ihracatın yüksek gümrük vergileri ile engellenmeyi önlemektir.

1984 yılında serbest dalgalanan kur sistemine geçişle birlikte iç fiyatlarla dış fiyatlar arasında gerçekçi bir denge kurarak ihracat artırılmak istenmiştir.

1980- 1989 yıllarda uygulanan ihracata dayalı kalkınma politikasının bir sonucu da devalüasyonlar olmuştur. Kur politikasının yansırı ihracat bir kısım kolaylıklarla teşvik edilmiştir. Uzun yıllardan beri süren dış ticaret açıkları dış borçlanmaya ve döviz kurlarının dalgalanmasına dolayısıyla enflasyona sebep oldukları için ivedilikle ortadan kaldırılması gerekiyordu.

Dış ticaret dengesini sağlamak için çok kapsamlı bir gümrükler politikasının uygulanması gerekmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine (AB) tam üyelik güvencesini almadan Gümrük Birliğine girmiş olması pek çok açıdan olumsuz olmuştur. Tarife dışı engellemeler, ihracat yapan işadamlarına vize uygulanması gibi hususlar AB ile eşit şartlarda rekabeti engellemektedir.

Tablo 1 : Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

	1980	1982	1984	1986	1988	1990	1991
İhracat	2,910	5,890	7,134	7,457	11,662	12,959	13,593
İthâlat	-7513	-8518	- 10,138	-10,559	-13,545	-22,535	-20,943
Dış ticaret dengesi	-4603	-2628	-3,004	-3,102	-1,883	-9,576	-7,350
İhracatın İthâlatı Karşılama Oranı (%)	36.8	60.2	66.3	67.1	81.4	58.1	64.6
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
İhracat	14,715	15,345	18,106	21,636	23,224	26,291	26,974
İthâlat	22,930	-29,542	-22,355	-34,886	-43,627	-48,559	-45,921
Dış ticaret dengesi	-8,215	-14,197	-4,249	-13,250	-20,403	-22,268	-18,947
İhracatın İthâlatı Karşılama Oranı(%)	64.3	52.1	77.8	60.6	53.2	54.1	58.7
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
İhracat	26.588	27.774	31.334	36.059	47.253	63.167	73.476
İthâlat	40.671	54.503	41.399	51.554	69.340	97.540	116.773
Dış ticaret dengesi	14.083	-26.729	-10.065	-15.495	-22.087	-34.372	-43.297

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, DTM, 2006

1990 sonrası ihracatta artışlar sürmüştür. Kuşkusuz, bu gelişme 1980 sonrası ihracata yönelik sanayileşme politikalarının 1990'a doğru semere vermeye başlaması ile açıklanabilir. 1993 yılından 1994 yılına kadar 3milyar dolarlık bir artış olmasına karşılık, ithâlatımız 6 milyar dolar azalarak 22.5 milyar dolara düşmüştür. İhracatın ithâlatı karşılama oranı en yüksek orana yükselecek %77,8 olmuştur. Dış ticarete bu gelişme korunamamış ihracatın ithâlatı karşılama oranı 1995'de %60,6'ya, 1996'da %53,2'ye düşmüştür.

Dış ticaret göstergelerinin doğruluğu üzerinde hayli tartışma vardır. Bilindiği gibi 1980'li yıllarda "hayali ihracat" yoluyla devletten teşvik alan onlarca firma söz konusu idi.

GATT Uruguay anlaşması (1993) üye devletler açısından dış ticaret politikasını WTO'ya (Dünya Ticaret Örgütü) bıraktı. Ulus-devlet üstü belirlenen kurallara uymamak ise yaptırımlara bağlandı¹.

1994 yılında Gümrük Birliğinin imzalanmasından sonra ithalat hızla artmış ve bu açıklar cari açıklarında artmasına sebep olmuş ve cari açıkların finanse edilebilmesi için de kısa süreli sermaye akımlarından istifade edilmiştir.

Bazı çevrelerce Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin dış ticaret dengelerini düzeltici etki yapacağı iddiası son dört yılda değil lehimize aleyhimize bir görüntü sergilediği açıktır. Bunun en büyük sebeplerinden biri Türkiye sanayisinin ithalata bağımlı olmasındandır.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu ithalatın kesintisiz yapılabilmesi ve dış borç servisi için ekonomide belirli bir miktarda döviz rezervi bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle, ithalattaki artış ve dış borç servisine bağlı olarak rezervler artmış bu ise dış finansman ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Rusya gibi ülkeler ülkelerinde bulunan petrol ve gaz gibi ürünleri ihraç ederek ülkelerinin ihracat-ithalat dengesini sağlayarak ekonomideki dengeleri yürütmekte zorluk çekmiyorlar. Türkiye gibi kaynak ve tasarruf sıkıntısı çeken ekonomiler ise ekonomisini düzlüğe çıkarabilmek için ithalatı azaltacak şekilde üretim seviyesini yükseltmek zorundadır. Bu konuda bir stratejik plana ihtiyaç vardır.

İhracatın Sektörel Dağılımı

Türkiye'de açıklanan dış ticaret rakamlarının da sağlam verilere dayandığını söylemek mümkün değildir. İthalatla meşgul olan ticaret erbabını dinlediğimizde gümrüklerde yolsuzluk ve rüşvetlerin önünün alınamadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Seçilmiş ülkelerde İhracat artış oranları

Ülkeler	1980	1990	1996	2000	2001	2002	2003	2004
Almanya	12,30	20,85	-0,2	1,33	3,75	8,24	22,03	20,90
Avusturya	11,3	26,4	0,4	0,4	3,4	10,1	21,6	24,0
Fransa	14,8	21,3	1,1	-0,5	-1,2	4,2	17,8	16,3
Hollanda	15,5	20,2	-0,2	4,4	0,0	1,1	21,9	20,5
İngiltere	27,4	20,7	7,8	5,7	-3,7	2,2	10,1	13,4
İspanya	11,9	23,8	9,9	3,1	1,4	8,4	24,6	15,4
Portekiz	29,3	28,1	6,6	-1,2	-1,9	7,4	22,4	14,8
İtalya	8,1	21,1	7,7	1,9	1,8	3,1	18,0	18,1
Arjantin	2,7	29,0	13,6	13,0	0,4	-3,0	15,2	16,8
Meksika	56,6	15,7	20,6	21,8	-4,4	1,4	2,3	14,1
Brezilya	32,0	-8,6	2,8	14,7	5,7	3,6	21,0	32,0
Pakistan	31,8	12,1	1,8	13,9	4,5	7,6	20,7	12,5
Rusya	-	-	8,8	39,0	-3,0	-5,3	26,68	34,96
Türkiye	28,70	12,05	48,21	6,51	11,89	16,73	27,62	30,84

Kaynak: DPT, 2005, Uluslararası Ekonomik Göstergeler

Çin, Hindistan gibi ülkelerden getirilen mamullerin gümrük vergisinden kaçınmak için gerçek satış değerlerinin çok altında rakamlar yazılmakta ve Türkiye Gümrüklerinde yeterli denetim yapılmamaktadır. Bu durum yıllarca dış ticaret yetkilerince bilinmesine rağmen çözüm getirilmemektedir.

Tablo 3: Seçilmiş ülkelerde İthalat artış oranları

Ülkeler	1980	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Almanya	18,1	29,2	-1,4	-2,9	5,9	1,4	4,2	-2,3	1,7	23,7	18,8
Avusturya	20,1	26,3	1,4	-3,5	6,4	1,6	-0,9	1,1	2,8	26,3	20,9
Fransa	24,8	21,8	-0,3	-2,9	7,3	1,8	6,6	-3,3	2,7	19,7	19,7
Hollanda	14,8	19,9	0,3	-2,5	4,5	2,3	4,1	-1,8	1,8	20,7	21,1
İngiltere	14,3	12,1	8,1	6,8	2,0	2,6	5,8	-0,6	5,6	10,2	18,2
İspanya	34,2	20,6	6,4	1,1	10,3	7,7	5,6	-0,4	6,9	25,9	22,9
İtalya	29,9	20,8	1,4	1,3	3,2	2,6	8,7	-0,7	4,3	19,8	19,1
Arjantin	55,8	-3,6	18,5	28,1	3,4	-18,4	-0,9	-19,8	-55,8	54,8	62,5
Meksika	54,4	19,6	23,5	22,7	14,2	13,2	22,9	-3,5	0,2	1,1	15,4
Brezilya	27,8	13,1	7,3	12,3	-3,5	-14,7	13,2	-0,4	-15,0	2,2	30,0
Pakistan	26,9	9,9	8,1	-11,6	-8,5	-3,2	3,9	-1,6	7,1	14,9	39,7
Rusya	-	-	0,8	-13,8	-33,7	17,1	31,4	-2,9	4,5	17,4	27,0
Türkiye	64,3	41,2	22,3	11,3	-5,4	-12,5	35,2	-26,8	24,5	34,6	39,4

Kaynak: DPT, 2005, Uluslar Arası Ekonomik Göstergeler

Tablo 4: Türkiye'nin seçilmiş ülkelerle ihracat ve ithalatı

	İthalat			İhracat		
	2003	2005	2006	2003	2005	2006
Almanya	9.453,0	13.617,5	13.301,9	7.484,9	9.455,0	9.673,0
Rusya	5.451,3	12.866,6	15.784,0	1.367,6	2.377,0	3.226,5
İtalya	5.471,5	7.557,8	7.777,1	3.751,6	5.616,8	6.748,9
Çin	2.610,3	6.865,7	8.689,6	504.626	549.764,0	693.038,0
Fransa	4.164,1	5.883,2	6.111,5	2.826,1	3.805,8	4.602,3
ABD	3.495,8	5.371,4	5.335,9	3.751,6	4.910,7	4.995,8
İngiltere	3.500,0	4.660,5	4.660,0	3.670,1	5.917,2	6.811,9
İsviçre	2.968,2	4.053,6	3.769	352.971,0	553.457,0	880.847
İspanya	2.003,7	3.549,3	3.485,0	1.789,5	3.010,9	3.679,2
Güney Kore	1.312,4	3.478,6	3.170,0	57.928	99.771	155.966
İran	1.860,7	3.469,5	5.285,3	533,8	912,8	1.058,2

Kaynak: DPT ve DTM, 2007

Türkiye’de 2001’de daralan ekonomi nedeniyle ithalatla daralmış ve -26,8 olmuştur. 2002 sonrası ithalat sürekli artış göstermiştir. 2002’den 2003’e 10 puanlık bir artış olması ekonomide ithalatı teşvik edici politikaların uygulanması sonucudur. TL’nin yabancı para karşısında değer kazanması, ham petrol ve demir-çelik fiyatlarındaki artışlardan kaynaklanmıştır.

Yukarıdaki tablo 4’de görüldüğü gibi ithalatımızda önemli olan 11 ülkenin hiç birine karşı Türkiye bir denk bir dış ticaret yapamamaktadır.

Türkiye’yi yurt dışında temsil ettiği ile övündüğümüz Koç Holding’in Rusya’daki mağazalarında satılan Türk malı oranı ancak yüzde üçtür. Bu oran Başbakan Tayip Erdoğan’ın 2005 yılında Moskova’yı ziyaret ettiğinde kendisine bildirildiğinde ciddi üzüldüğüne şahit olduk. Türkiye’deki en büyük sermayenin Türkiye’nin çıkarlarını ne kadar koruduğu tartışmalıdır. Bugün dünyada Güney Kore başarılı ise bu ülkenin KIA, Samsung, LG gibi firmalarının kendi ülkesinin ürünlerin dünya pazarlarına satarak ülkelerine büyük hizmet ettiklerini görüyoruz. Türkiye’de en büyük özel kuruluşların ithalat ve ihracat rakamları incelendiğinde -ki bu ayrı bir araştırmanın konusudur- nasıl bir durum ortaya çıkacaktır? Burada sorulması gereken sorular şunlardır:

1-Ülkemizin önde sanayi kuruluşları Türkiye’deki diğer sanayicilerinin önünü kapatmakta mıdır?

2- Önde görünen sanayi kuruluşları Türkiye’yi uluslar arası piyasada temsil edemeyecekleri veya etmeyecekleri anlaşıyorsa devletin başka arayışlara girmesi gerekiyor mu? Türkiye’de hâla yerli bir otomobil sanayisi, makine ve elektronik sanayi kurulamadıysa bunun suçlusu kimdir?

Uluslararası Rekabet ve Ülkemizin Gücü

Ülkemizin uluslar arası ticarete hak ettiği yeri alabilmesi için pek çok çalışmanın eşgüdüm içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunlar arasında; yerli üretimin yeniden yapılandırılması, katma değeri yüksek teknolojik alanlara yatırımların kaydırılması, üretim verimliliği ve kalitenin yükseltilmesi, işletmelerin uluslar arası ve hatta çokuluslu şirketler haline dönüştürülmesi, gümrük politikalarının ihracatı esnek biçimde yapmaya elverişli biçimde yeniden ele alınması, şirketlerin pazarlama ve ihracat ağırlıklı çalışmalara yönlendirilmesi gibi.

Ülkemiz ekonomisinin dünya ile rekabet edebilmesi için birkaç konuda ciddi atılımlara ihtiyacı vardır:

Birincisi: Üretim maliyetlerini azaltmaktır. Türkiye’de enerji maliyetleri, emek maliyetleri yarıştığımız ülkelere göre yüksektir. Birim başına düşen ve-

rimliliği artırmak için firmalar gerekli bütün adımları atmalıdırlar. Hantal bir üretim yapısıyla dünya ile rekabet etme şansımız yoktur.

İkincisi: Üretim yapan firmalarının politikalarıdır. Türkiye malını pazarlamada uluslararası mevzuatı ve piyasaları bilen eleman sıkıntısı çekmektedir. Bu konuda üniversitelerimize ve sanayi odalarına büyük görev düşmektedir. Üniversitelerimizin ekonomi fakültelerinde bu alanda uzman yetiştirme konusunda çalışma yapılmalı, yeni bölümler açılmalıdır.

Üretici firmaların pazarlama stratejisinde bazı strateji değişikliğine gitmeleri gerekmektedir. Uluslar arası piyasalara mal satan pek çok firma sattığı malın kârından fedakârlık etmeye yanaşmamaktadır. Bu ise uzun dönemde pazarın kaybı ile sonuçlanabilecektir. Çin'in dünya piyasa ve pazarlarında üstünlük sağlaması fiyatlardaki diğer ülke ürünlerine göre düşük olmasıdır. Çin'de bugün hem işçi hem de işveren büyük fedakârlıklar yapmaktadır. Uzun vadede ise Çin kazanacaktır.

Üçüncüsü: Uluslararası piyasaların istediği ürünleri o piyasalarla irtibat kurarak ulaştırmaktır. Afrika gibi bir coğrafyada bizden mal satın alabilecek birçok ülke vardır. Bu ülkelerdeki dış ticaret temsilciliklerimiz daha güçlü örgütlenerek işadamlarımıza fırsatlar sunmalıdır.

İthalat Ve İhracatımız: Nerede Yanlış Yapıyoruz?

Tablo 5: Türkiye'nin İthalat Ve İhracat Rakamları (Milyon Dolar)

Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ürünleri	7.908,8	16.438,8	1.522,9	3.060,5
Organik kimyasal ürünler	1.645,5	3.292,4	149,4	230,6
İnorganik kimyasal ürünler	429,1	771,9	216,0	366,3
Debatat ve boyacılıkta kullanılan ürünler	675,7	1.121,1	114,3	238,4
Tıp ve eczacılık ürünleri	1.721,1	3.183,8	164,0	316,7
Uçucu yağ, rezinoit, parfümeri, kozmetik,	409,6	751,5	355,5	658,0
Tuvalet müstahzarlar				
Gübreler (272, grubun dışındakiler)	265,3	751,1	36,2	37,5
İlk şekilde plastikler	1.689,2	4.468,2	121,7	254,6
İlk şekilde olmayan plastikler	374,7	715,7	283,1	783,6
Başka yerde belirtilmeyen kimyasal madde ve ürünler	698,6	1.383,0	82,8	174,8
Başlıca sınıflara ayrılarak işletilmiş mallar	8.813,6	19.989,7	10.589,7	20.408,9
Başka yerde belirtilmeyen deri, işlenmiş kürk	296,5	269,3	46,8	102,7
Başka yerde belirtilmeyen kauçuk eşya	330,4	736,7	509,2	1.000,6
Mantar, ahşaptan eşya (mobilya hariç)	112,3	439,5	82,4	224,6
Kâğıt, karton ve kâğıt hamurundan, kâğıt veya kartondan eşya	831,4	1.737,9	307,1	560,4
Başka yerde belirtilmeyen tekstil iplikleri, kumaşlar, şekil verilmiş mensucatın eşyaları	2.844,3	4.440,5	4.268,3	7.075,5
Başka yerde belirtilmeyen metal olmayan maddeden yapılmış eşyalar	380,0	968,6	1.310,6	2.390,1
Demir ve çelik	2.198,2	6.746,6	2.831,0	5.827,0
Demir ihtiva etmeyen madenler	1.090,1	3.006,2	350,9	917,0
Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşyalar	730,4	1.644,2	883,5	2.311,0
Makine ve ulaştırma araçları	15.609,4	38.028,1	8.631,9	21.609,0
Güç üreten makineler ve araçlar	2.031,0	3.647,0	636,7	1.377,8
Belirli sanayiler için özelliği olan makine ve cihazlar	2.894,0	5.181,4	385,2	1.089,1
Metal işleme makineleri	432,5	1.205,3	115,5	308,2
Başka yerde belirtilmeyen genel endüstri makine,	2.145,5	4.469,8	608,7	1.394,5
Büro makineleri, otomatik veri işleme makineleri	986,5	2.464,7	39,7	69,5
Haberleşme, sesi kaydetme ve kaydedilen	1.088,6	2.970,9		
Sesi tekrar vermeye yarayan aletler			1.554,7	3.118,8
Elektrik makine, cihaz ve alet, vb. aksamlar	2.901,6	6.152,6	1.677,8	3.292,2
Kara taşıtları(hava yastıklı taşıtlar dâhil)	2.298,9	10.378,8	3.179,8	9.428,9
Diğer taşıt araçları	830,9	1.557,6	433,9	1.530,0

Çeşit mamul eşya	3.253,3	6.705,9	10.062,5	16.051,5
Prefabrik yapı; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları	130,8	374,7	270,5	833,9
Mobilya, yatak takımı, yatak payandaları ve yastıkları	125,6	365,0	288,5	706,9
Seyahat eşyaları, el çantaları vb. taşıyıcı eşya	36,8	231,8	42,9	81,4
Giyim eşyaları ve bunların aksesuarları	283,3	787,8	8.093,7	11.833,1
Ayakkaşılar	116,5	412,8	131,9	215,8
Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol aletleri ve cihazları	749,9	1.681,1	64,7	151,9
Fotoğraf malzemeleri, optik eşyalar; saatler	305,1	594,1	18,6	20,8
Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamul eşyalar	1.505,2	2.258,5	1.151,9	2.207,7
Hiçbir yerde sınıflandırılmamış eşya ve mamuller	1.407,9	4.036,9	53,0	391,3
	1.407,9	4.036,9	53,0	391,3
Toplam ithalat ve ihracat	51.553,8	116.774,2	36.059,1	73.476,4

İthalat ve ihracat rakamlarına baktığımızda, tarım sektöründe neredeyse başa baş bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Türkiye nüfusunun önemli bir bölümü köylerde yaşamasına ve tarımla uğraşmasına rağmen ihracatta yeterli ölçüde bir ivmeyi kazanamadığını görüyoruz.

Türkiye 2005 yılı itibarıyla 9 milyar 958 milyon dolarlık ithalat yapmıştır. Bu rakam toplam ithalat içinde çok büyük bir rakam değildir.

İhracatın lokomotifi diye yutturulan otomotiv sektöründe daha geniş kapsamlı kara taşıtları ithalat ve ihracat rakamlarına baktığımızda yaklaşık bir milyar dolarlık bir açık söz konusudur. Öte yandan bu sektörde ihracatı gerçekleştiren firmalar genel itibarıyla yabancı olduğundan karların yüzde en az %15-20'si yurt dışına transfer edildiğinden Türkiye'ye bu sektörden kalan çok az bir şeydir. Ancak bu yolla Türkiye'nin yerli otomobil sanayisinin gelişmesi önlenmiş olmaktadır.

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi ülkemiz yeterli üretim seviyesine ulaşamamıştır. İhracatın düşük, ithalatın yüksek seviyede olmasının başlıca nedeni budur. Ülke içi üretim yeterli seviyede artırılmadığı sürece dış ticaret açığı sürecektir.

Türkiye'de İhracat Gerçekten İthalata Bağımlı Mı?

Türkiye'de dış ticaret açığının bu kadar yüksek olmasını yatırım mallarındaki ithalata bağımlı olması gösterilmektedir.

Türkiye’de montaj için getirilen ara maddeler ve parçalar yatırım malları sınıfına girmemektedir. Şu halde yatırım malları sınıfında sayılabilecek makine ve teçhizat ürünleri nedir ve bunların dolar cinsinden toplam değeri ne kadardır?

Sanayi sektöründe ihracat ile ithalat arasındaki fark oldukça yüksektir. 1998 itibarıyla -13 873 milyon dolarlık bir açık söz konusudur.

Sanayi sektöründe kimyasal ürün ihracatımızla ithalat karşılaştırıldığında yine önemli bir fark görüyoruz. Kimyasal ürün imalatında ülkemizde daha yoğun bir desteğin sağlanması gerekmektedir.

Sanayi alanında ithal ettiğimiz kalemlerin ülke içinde üretimini sağlamak için gerek doğrudan yatırımlara, gerekse yerli müteşebbislerimize destek sağlanarak ciddi bir çalışma yapılması gerekmektedir.

İhracatın sektörel olarak dağılımına baktığımızda 1980 yılına kadar tarım ürünleri önemli bir ağırlık taşımakta olduğunu görüyoruz. 1985 yılına geldiğimizde tarım ürünlerinin ağırlığının %21,6’ya düşerken sanayi ürünlerinin ağırlığı %75,3’e yükselmişti. Buradaki çok büyük değişme biraz da hesaplama yöntemlerinden kaynaklandığını bazı tarım ürünlerinin sanayi ürünü olarak kabul edilmesiyle bağlı bir gelişme olduğunu vurgulamak gerekiyor. 1998’e geldiğimizde sanayi ürünleri ihracatının %88,5’ yükseldiğini ve böyle bir gösterge ile sanayileşmiş ülke görüntüsü çizdiğimiz söylenebilir. İthalât kalemlerine baktığımızda ise, 1980 yıllarda hammadde ithalatımız tüm ithalat içinde önemli bir pay tutmakta ve %77,9 ile çok önemli bir ağırlık taşımakta idi. 1998 yılına geldiğimizde ise hammadde ithalatımızın %64,4 olduğu ve çok önemli bir düşüş yaşamadığını görüyoruz. Şu halde Türkiye sanıldığı gibi hammadde zengini bir ülke değildir. Bu açıdan sanayide kullanılan hammaddelerin yurt içinde üretimi mümkün olanlarının üretimine destek sağlamalıdır. İzlenen sanayileşme politikalarına bağlı olarak 1980’de %20,0 olan yatırım malları payının 1998’de %23,1’e yükseldiğini görüyoruz. Tüketim malları ithalatı ise 1980 yılında %2,2 iken 1998 yılında %11,7 olmuştur.

Türkiye’de büyük şirketler, holdingler yeni mamul geliştirip üretme yerine kolay yolu yani ithalatı tercih etmektedirler. Dış ticaret politikaları da bu kolaycılığa imkân sağlamaktadır. Bu durum Türkiye açısından oldukça büyük maliyet taşımakta, ihracatla ithalat dengesi sürekli açılmaktadır. Büyük şirketler AR-GE araştırmaları yerine patent alma yolunu tercih etmektedirler.

Sanayi alanında Türkiye’de yapılması, ele alınması gereken artık katma değeri yüksek projeler olması gerekmektedir. Bu projeler nasıl gerçekleştirilebilir? Ekonomide bazı sektörlerle aktarılan kaynaklardan kesinti yapılarak dü-

şünülen yüksek katmalı projelere yönlendirilmelidir. Türkiye'nin proje ortaya koyduğunu gören yabancılar bu projelere ortaklık veya başka şekilde iştirak etmek isteyeceklerdir. Bu tip uygulamalar yabancı sermaye yatırımlarını da çekmeye uyarıcı etki yapabilir.

Hükümet dış borçlarını daha da artırmayı önlemek için döviz kurunu değerli tutmak amacındadır. Sanayicimiz ithal girdilere muhtaçtır. Ara maddelere ve yeni nesil teknolojik ürünlere Türk sanayisinin ihtiyacı vardır. Bu durumda döviz değerli tutulduğunda sanayi girdi maliyetleri düşse ihracat için bu noktadan bir avantaj sağlayabilir. Öte yandan döviz kurunun değersiz tutulduğu durumda ise ihracatçı dış piyasada satış fiyatı açısından avantaj sağlayacak ama üretim girdisi açısından bir maliyet yüksekliliği ile karşılaşacaktır. Bu noktada şuna bakmak gerekiyor: döviz kurunun değerli tutulması ile üreticinin elde ettiği ucuz girdi avantajı ile döviz kurunun değersiz tutulması karşısında ihracatçının elde ettiği avantaj arasındaki gelir farkının bulunması. Hangi yolu izlediğimizde ülkemiz daha fazla döviz kazandırıyor ise döviz politikalarının o yöne kanallı edilmesinde fayda vardır. Diğer durumda iç piyasaya üretim yapan sanayici döviz değerli tutulsun, yerli girdi ağırlıklı çalışan sanayici-ihracatçı da döviz kuru düşürülsün diyecektir. Bunun ortasını bulmak ise ekonomide çok sayıda değişken olduğu düşünüldüğünde ise oldukça zordur. Zira bilinen ifadeyle kur, iki tarafı keskin bıçak gibi kullanım şekline göre sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Gümrük Birliğine girdikten sonra döviz politikaları ile gümrük politikaları arasındaki ilişkiye çok dikkat etmek gerekmektedir. Gümrüklerin serbestleştiği dönemde ülkemiz yeterli üretim ve ihracat gücünü sağlayamadığından döviz kuru değerli halde tutulursa bu kez ithalat patlayacak ve cari işlemler dengesi olumsuz etkilenecektir. Finansal serbestleşme ile birlikte gümrüklerin serbestleşmesi gelişmiş ülkeler için sorun teşkil etmese de bizim gibi gelişmekte olan ülkeler için büyük bir risktir. Zira istikrar politikalarının yürütümü için döviz ve faiz gibi değişkenlerle sürekli oynanmak zorunda kalınmaktadır.

1990–2005 yılları arasında reel ekonomik kesime, bu cümleden reel ekonominin aynası hükmünde olan dış ticaret dengelerine baktığımızda, başarılı bir çizgi yakalandığını söyleyemeyiz. Ve hatta cari işlemler dengesi yanında ekonominin dış borç, bütçe açıkları gibi dengelerini de dikkate aldığımızda ekonominin şoklara açık bir yapıda olduğu ve ekonominin enflasyonla mücadelede sağlam temellere oturtulamadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye mevcut ihracat potansiyelini daha da artırmak için çok iyi yönetilen dış ticaret şirketleri yanında aynı zamanda çağdaş ölçülerde pazarlama anlayışına ve yönetimine de sahip kadroları yetiştirmek zorundadır. Çok kali-

teli ürün üretebilen bir firma eğer ihracatı gerçekleştiriyorsa bu ülke ekonomisi için bir kayıptır.

Dünyada artan rekabet ve uzak doğudaki Çin, Tayvan gibi ülkelerin ucuz mal üreterek dünya piyasalarında etkinliğini artırdığı dönemde ihracatı artırmak oldukça zorlaşmış görünmektedir. Şu halde Türkiye ihracatını bütün zorlamalara rağmen çok ciddi artıramayacağına göre yerli üretim seviyesini yükselterek ithalatı azaltmak suretiyle dış ticaretteki dengeyi sağlamak zorundadır.

Kısaca, Türkiye'nin uzun dönemli ekonomi politikaları üzerinde ciddi durmayıp, ekonomide yapısal dengeleri sağlamlaştırmadan, katma değeri yüksek teknolojik ürünler üretmeden, ihracat-ithalat dengesini sağlamadan düşük enflasyon seviyesini gerçekleştirmesi ve bu seviyeyi koruyabilmesi mümkün değildir.

Türkiye'de imalat sanayinde tam kapasite çalışmama nedenleri arasında en önemli faktör olarak talep yetersizliği yer almaktadır. İç piyasa bir şirketin karlılığını devam ettirebilmesi için yeterli olmayabilir. Bu durumda yerli şirketlerin dış piyasaya açılmaktan başka çaresi yoktur.

Tablo 6: Özel İmalat Sanayinde Tam Kapasite İle Çalışmama Nedenleri

	Hammadde yetersizliği		Talep yetersizliği		Mali imkânsızlıklar	İşçilerle ilgili sorunlar	Enerji
	İç pazarda	Dış pazarda	İç pazarda	Dış pazarda			
2002	2.5	1.8	64.9	17.5	4.4	1.2	1.1
2003	2.7	1.6	62.0	19.9	3.5	1.3	0.9
2004	3.2	1.8	53.7	25.2	2.7	1.4	1.0

Kaynak: DPT; Ekonomik Gelişmeler, Ekim 2005

Yukarıdaki tablo 6'da görüldüğü gibi Türkiye'nin üretimle alakalı en önemli problemi üretilen ürünlerin satılamamasıdır. İç piyasadaki kaynaklanan talep yetersizliğinin oranı büyüktür. Çıkarılabilecek diğer sonuç firmalarımızın uluslararası piyasadan kaynaklanan talep yetersizliği ile karşı karşıya oluşudur. Bu yetersizlikler sadece yerli veya uluslararası piyasadan değil aynı zamanda şirketlerin pazarlama fonksiyonunun öneminin yeterince algılanamaması iç ve dış piyasaları analiz edecek yapıya kavuşturulmuş olmamasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Günümüzde firmaların büyüyebilmesi ve uluslararası serbest rekabet koşullarında ayakta kalabilmesinin en önemli şartı daha fazla üretmek ve daha fazla satmaktan geçmektedir. Bugün için kendi kazancı ve karı ile yetinen işverenin yarın olduğu yerde de kalması mümkün olmayacaktır. Zira serbest koşullardan yararlanan büyük çapta iş yapan yabancı şirketler yerli piyasayı da ele geçireceklerdir.

Tablo 7: İhracatın ithalatı karşılama oranı (aylara göre)

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ocak	55,6	65,7	54,9	76,0	79,8	73,0	69,2	63,0
Şubat	62,2	57,6	70,0	78,5	69,8	59,7	67,9	61,8
Mart	53,7	55,6	81,9	74,1	67,9	61,7	64,6	63,9
Nisan	49,9	54,3	86,1	65,1	70,3	63,9	63,9	55,6
Mayıs	41,6	49,8	81,1	69,7	69,8	64,7	60,9	56,6
Haziran	51,0	46,8	77,7	70,4	66,3	62,4	60,7	64,1
Temmuz	48,9	48,9	72,3	67,5	67,6	64,5	60,1	60,9
Ağustos	55,2	41,9	73,7	67,3	64,1	59,7	54,1	56,6
Eylül	57,1	51,8	75,8	71,4	66,3	66,6	65,7	62,4
Ekim	58,3	44,7	83,6	72,5	73,4	72,5	67,1	60,6
Kasım	56,5	46,6	79,8	72,4	75,7	66,9	61,4	66,8
Aralık	52,4	56,1	77,3	60,4	55,8	62,4	62,0	

Kaynak: DPT

Rakamlar gerçek mi?

Maliye Gelirler Kontrolörleri'nin yaptığı, ihracatta KDV iadesi araştırmasında yapılan ihracatın yüzde 55'inin gerçeği yansıtmadığı ortaya çıktı..

Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörleri'nin, ihracatın rekorlar kırdığı 2006'da, ihracatçıya katma değer vergisi (KDV) iadesi incelemelerinde, her 100 YTL'lik iadenin 55.2'sinde usulsüzlük ve hatalı işlem tespit edildi. Gelirler Kontrolörleri, 2006 yılında son 6 yılın toplamından da fazla KDV iadesi incelemesi gerçekleştirdi. 157 raporun düzenlendiği bu dönemde, incelenen dosyalarda ihracatçılar 1 milyar 766 milyon 643 bin 728 YTL KDV iadesi talebinde bulundu. Gelirler kontrolörleri, incelemeleri sonucunda 788 milyon 979 bin 345 YTL tutarındaki KDV iadesine onay verirken, 975 milyon 26 bin 837 YTL'lik iadeyi ise usulsüzlük ve hatalı işlem nedeniyle reddetti. Böylece geçen yıla dönük incelemeler sonucunda, her 100 YTL'lik KDV iadesi talebinin 55.2 YTL'si geri çevrilmiş oldu. Düzenlenen raporlarda, işlemlerde aykırılık

ve usulsüzlük nedeniyle ihracatçılara 424 milyon 549 bin 708 YTL tutarında ceza kesilmesi de istendi².

Döviz kurunun düşük tutulmasının dış ticarete etkisi nedir?

Döviz kurunun yüksek tutulmasının en önemli sebeplerinden biri döviz kuru ile dış borçlarımız arasındaki ilişkisidir. Döviz kuru değerli tutulduğunda ödememiz gereken dış borçlar azalmaktadır. Değerli tutulması ile değerli tutulmaması durumunda sonucun ne olacağı konusunda bir analiz yapmak gerekmektedir.

Türkiye'nin 2006 Ağustos ayı itibarıyla toplam dış borcu 160 milyar dolardır. Devalüasyon yapıldığında toplam dış borcumuz artacaktır. Peki devalüasyon yapıldığında bunun dış ticaretimize etkisi ne olacaktır? İthalat ne kadar azalacak ihracat ne kadar artacaktır?

Tarife Dışı Engeller

Uluslar arası ticarete şeffaflığın sağlanmasının en etkin yolu ülkelerin uygulamak istedikleri tarifeleri açık ve net bir şekilde ortaya koymuş olmalarıdır. GATT, tarife dışı engellerin bazı istisnalar dışında tümüyle yasaklanmasını, tarifelerin de giderek azaltılmasını öngörmektedir. Ancak uygulamada pek çok ülke bu anlaşmalara aykırı davranmaktadır.

GATT çerçevesinde öncelikle gümrük tarifelerinin indirilmesi üzerinde yoğun olarak durulmuştur. Her üye ülkenin taviz listesinde yer alan oranlar bağlı oranlar (bound rates) olarak adlandırılmakta ve ülkeler, uygulamada söz konusu oranların üzerine çıkamamaktadırlar. Bir başka deyişle, söz konusu oranlar o üye ülke bakımından bağlayıcı olmakta ve önemli ticaret ortaklarıyla telafi amacıyla müzakere etmeksizin artırılmamaktadır. Uruguay Round müzakerelerinin en önemli sonuçlarından biri, ülkelerin taviz listelerini geliştirmeleri ve bağlı oranlar çerçevesinde yapılan ticaretin artmasıdır. Gelişmiş ülkeler için bağlı oranlar Uruguay Round öncesinde %78 iken, bu oran Uruguay Round sonrasında %99'a; gelişme yolundaki ülkeler için %21'den %73'e, geçiş ekonomileri için ise %73'ten %98'e yükselmiştir³.

Türkiye Avrupa Birliği ülkeleri ile yapmış olduğu ticarete bazı tarife dışı engellerle karşılaşmaktadır. Türkiye Avrupa mallarının kolayca girdiği bir ülke iken Türkiye ihracatta pek çok zorluklarla karşılaşmaktadır.

Türkiye gümrük politikalarını yeniden gözden geçirmek zorundadır. Dünyada ABD hariç ülkemiz kadar dış açık veren başka ülke yoktur. Türkiye 1970'li yıllar boyunca sürdürdüğü "açık Pazar" konumunu Gümrük Birliği ile değiştirememiş ve bu gidişle de değiştirecek gibi gözükmemektedir. 1996 yılında gerçekleşen Gümrük Birliği 2 yıl içindeki uygulamalar bakıldığında "engelleyci" ticari-politik faktörlerin hâlâ devam ettiği görülmektedir.

Türkiye’de Dış Ticaret Açıklarının Nedenleri ve Çözüm önerileri

1. Türkiye’de uzun yıllardan beri devletin stratejin bir dış ticaret politika-sı net olarak ortaya konulmamıştır. Bu açıdan ülkemizin dış ticaret politikası her yönüyle ele alınmalı, Gümrük Birliği dâhil bütün dış ticaret anlaşmaları yeniden değerlendirilmelidir.

2. Ülkemizde yerli üretime yönelik iç pazarda yeterli talep yoktur. Dış pazarlara da bazı engeller yüzünden arzu edilen seviyede açılma sağlanamamıştır. Bunun için yapılması gereken hususlar; halkımız yerli mal satın alma konusunda bilinçlendirilmeli, üretim yapan firmalar dış rekabete karşı güçlü hale getirilmeli, ithalatı yapılan pek çok ürünün ülkemizde yapılmasına teşvik edilmelidir.

3. Ülkemize büyük oranda döviz kazandıracak ve dış ticaret açıklarının kapanmasına imkân sağlayacak sanayi ürünleri imalatı yetersizdir. Ülkemizde üretilen pek çok sanayi ürünü ara ürün olarak büyük ölçüde ithalat bağımlıdır. Türkiye’de maalesef büyük sermaye sahibi kuruluşlar son yıllarda ithalat ağırlıklı çalışmaktadırlar. Ülke içinde üretmiş oldukları malların pek çoğu da ithalat ağırlıklıdır ve sadece montaj kısmı Türkiye’de gerçekleşmektedir. Milli sanayi politikasının ne devlette ne de özel sektörde var olduğunu söyleyemeyiz.

4. Dış ticarete ülkemiz haksız olarak tarife dışı engellerle karşılaşmaktadır. Bunun nedeni ülkemizin yurtdışındaki imajını yükseltmemiş ve dışışleri bakanlığı temsilciliklerinin talepleri etkin seviyede karşılayamamış olmasıdır.

Ülkemize karşı tarife dışı engeller çıkaran ülkelere karşı başta Dışışleri ve Dış ticaretten sorumlu bakanlıklarımız etkin mücadele vermelidir. Avrupa’ya ihracat yapacak işadamlarımızın vize alması Avrupalı işadamlarının ülkemize elini kolunu sallayarak gelmesi konuyu yeterince açıklamaktadır.

5. Dış ticaret açıklarının artması ve bunun da cari işlemler dengesinin açıklarına neden olmasından kaynaklanan krizler döviz rezervlerinin ciddi ölçüde azalmasına yol açmaktadır. Bazen bu krizler merkez bankasının piyasaya müdahalesi ile önlenmektedir. Ancak merkez bankasının kurum spekülatif hareketlerine müdahale ederek devalüasyonu önlemeye çalışması ekonomide krizin olmadığı anlamına gelmez. Ekonomi Bakanı M. Babacan’ın “Cari açık karşılanıyorsa sorun yoktur” ifadesi bu konuda hükümet dış ticaret politikalarının ciddiyetle ele almadığını göstermektedir.

6. Türkiye yerli malları korumak için iç piyasada bazı ithal ürünlerden vergi oranını artırmalıdır. GATT sözleşmesinin Ulusal Muamele Kuralına göre, iç pazara ilişkin düzenleme ve uygulamalar yönünden ithal ve yerli mallar arasında ayırım yapılmamasını öngörmektedir. Ulusal Muamele İlkesi yalnız

bir mal, hizmet ve fikri mülkiyet pazara girdikten sonra uygulanır. Bundan dolayı, yerli üretimden gümrük vergisine eş bir vergi alınmamış olmasına rağmen, ithal mal üzerinden gümrük vergisi alınması ulusal muamele ilkesine aykırılık teşkil etmez.

Tablo 8: Özel Tüketim harcamaları (bir önceki yıla göre yüzde değişim)

	2002	2003	2004	2005	2006
Almanya	-0.8	-0.1	0,1	0,1	1.0
Bulgaristan	3,5	6,4	4,7	7,7	6.0
Fransa	2.4	2.0	2.3	2.0	2.8
Finlandiya	2.2	4.8	3.2	3.8	3.7
İngiltere	3.5	2.9	3.4	1.4	2,3
İtalya	0.2	1.0	0.6	0.1	1.6
Türkiye	1.9	7.2	10.6	9.1	7.8

Kaynak: DPT, Şubat, 2007

Türkiye’de tüketim harcamaları pek zengin batılı ülkeye göre hızla artmaktadır. Türkiye bu kadar zengin ülke değildir. Batı ülkelerinde tüketicilerin daha bilinçli hareket ettiklerini bilinmektedir. Ülkemizde yılda bir kez telefonlar değiştirilmektedir. Örneğin ithal telefonları iki yılda bir kez değiştirmeye kalkanlara vergi artırımı getirilebilir.

7. Türkiye’nin komşuları ile dış ticaret hacmi düşük seviyededir. Bugün dünyanın ileri ülkelerinin dış ticaret hacimleri genelde komşuları ile gerçekleştirmektedir. Almanya Hollanda’dan 2003 yılında 44 milyar dolarlık ithalat yaparken 40 milyar dolarlık ihracat yapmıştır. Bu açıdan Türkiye bir yandan komşuları ile ticaretini geliştirirken, öte yandan bölgenin istikrarsız bir yapı yüzünden ticaret yapılamaz hale gelmesini önleyici dış politika da üretmelidir.

Dipnotlar

¹ Kazgan Gülten., Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen, Altın Kitaplar, 1997, İstanbul, s.225

² www.sabah.com.tr, erişim tarihi: 5 Haziran 2007

³ www.dtm.gov.tr, erişim: 21.05.2007

Türkiye ve Gürcistan: Sürdürülebilir Büyüme İçin Ekonomik Ortaklık

Prof. Dr. Teimuraz BERIDZE*

Uluslararası Karadeniz Üniversitesi, Tiflis-GÜRCİSTAN

Çev: Caner SANCAKTAR

Giriş

Gürcistan, geçmiş on yıllarda uygulanmış olan merkezi planlamadan, hatalardan ve kötü yönetimden kaynaklanan ekonomik problemlerin üstesinden gelebilmek için oluşturulmuş radikal bir ekonomik reform programı uygulamaktadır. Bu reform programı, özellikle “Gül Devrimi” sonrasında halen uygulama sürecindedir. Devrim sonrası yönetim, devlet bütçesinin gelirlerinde hızlı artış, yolsuzlukla mücadele, ekonomik büyüme, sosyal meseleler ve alt-yapı alanlarında önemli bir gelişme kaydetmiştir. Ekonomik büyümeyi etkileyen ve belirleyen çok sayıda faktör mevcuttur. Bunlardan birisi uluslararası ticaret ve uluslararası ekonomidir. Gürcistan ekonomisi, dış ticaret ve yabancı doğrudan yatırımlar vasıtasıyla Türkiye ekonomisi ile geleneksel ve etkili bağ-lara sahiptir. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattı ve Güney Kafkasya doğalgaz boru hattı projeleri Gürcistan için hem ekonomik hem de siyasal açıdan son derece önemlidir.

Türkiye ve Gürcistan, büyüklük ve potansiyel açıdan farklı ekonomilere sahiptir. Fakat bu iki komşu ülke müşterek çıkarlara sahiptir. (Bkz. Ek 1, 2, 3, 6)

Gürcistan’ın Profili

Yönetimin işleyişi, reform süreci için son derece önemlidir. Bu nedenle hükümet içinde gerçekleştirilen yapısal reformlar büyük önem arz ediyor: Bakanlıkların sayısı 18’den 13’e, hükümet ajanslarının sayısı ise 52’den 3’e düşürüldü ve kamu hizmetlerinde yeni, objektif, evrensel seçim kriterleri uygulamaya sokuldu. Ekonomi üzerindeki bürokratik yükün azaltılması ekonomik gelişme için gerekli olan koşullardan birisidir. 2006 Dünya Özgürlük Durumu

İndeksi verilerine göre Gürcistan 166 ülke arasında 58. sırada yer alıyor. (Bu sıralamada üç kriter göz önünde bulundurulmuştur: bireysel özgürlük, ekonomik özgürlük, hükümetin büyüklüğü ve vergilendirme)

Liberalizasyon

Ekonominin liberalizasyonu konusunda vurgulanması gereken önemli reformlar şunlardır: ekonomi alanında deregülasyon ve yaygın özelleştirme yapıldı; yeni liberal vergi yasası uygulamaya sokuldu; vergilerin sayısı 21'den 7'ye düşürüldü; katma değer vergi oranı %20'den %18'e, gelir vergisi %20'den %12'ye ve sosyal vergi %33'ten %20'ye düşürüldü; Gümrük Vergileri Hakkında Yeni Yasa kabul edildi (Temmuz 2006); Gümrük Yasası Parlamento tarafından kabul edildi; iş sistemi alanı (iş kurma, lisans alma, işçi istihdam etme, kredi alma, dış ticaret yapma, sözleşme yapma ve uygulama, vs...) modernize edildi ve basitleştirildi; gümrük prosedürü basitleştirildi (ihracat için aranan resmi işlemlerin yapılması daha önceden ortalama 54 gün sürerken bu zaman 13 güne düştü); iş kurmanın maliyeti azaltıldı (yeni bir iş kurmak için gerekli olan sermaye minimum 2.000 GEL* (1.180 \$)'den 200 GEL (118\$)'e düştü).

Ticaret Politikası

İthalatta düşük gümrük vergisi sistemi uygulamaya sokuldu. İthal ürünlerinin çoğu vergisiz olarak ithal ediliyor. Bazı ürünler için uygulanana gümrük tarifesine ise %5 ve %12'dir. İhracat/İthalat Lisans sayısı 14'ten 8'e düşürüldü. Ayrıca OECD Tüzüğü ile Avrupa Konseyi Ticaret Tüzüğü kabul edildi.

Ticaret Rejimi

Dünya Ticaret Örgütü üyeleri ile En Çok Gözetilen Ulus Tarifeleri uygulaması yapılıyor ve Avrupa Birliği'nin uyguladığı GSP+* projesinden faydalıyor. (Gürcistan, bu projeden faydalanan iki Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi ülkeden birisidir). Gürcistan ayrıca ABD, Kanda, İsviçre ve Japonya tarafından uygulanan GSP projelerinden de faydalanmaktadır. Gürcistan, 8 BDT üyesi ile Serbest Ticaret Antlaşması imzalamıştır.

Sosyal Siyaset

2006 yılında devlet bütçesi 417 milyon GEL fazla verdi. Sosyal programın bir parçası olarak 2006 bütçesinde eğitime ayrılan pay 8, sağlık hizmetlerine ayrılan pay 3 kat artırıldı. 2003 – 2005 döneminde kamu işçilerinin ortalama ücret seviyesi 1/6 kat, emeklilik maaşları 2,4 kat yükseldi. Son altı yıl içinde Eylül 2006'ya kadar emeklilik maaşları %30 arttı. Emeklilik maaşlarının ve kamu çalışanlarının ücretlerinin son altı yıl içinde ödenmemiş ve birik-

miş olan kısımları tamamen ödendi. Ayrıca altyapıda ciddi gelişme kaydedildi.

Uluslararası Değerlendirme

- Dünya Bankası'na göre Gürcistan, reformların yoğunluğu sıralamasında 2005 yılında ikinci, 2006 yılında birinci ülkedir.

- Gürcistan, Dünya Bankası'nın hazırladığı "Ekonomik İş Yapma Sıralaması"nda iş ortamı açısından 2005'te 112. sırada iken 2006'da 37. sıraya yükselmiştir.

- Gürcistan, "2007 Dünya Bankası İş Yapma Sıralaması"na göre, reform yapma alanında BDT içinde lider ülkedir, dünyada ise ilk 10 ülke içindedir.

- "Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2005 Geçiş Raporu"na göre Gürcistan, Vergi Yönetiminin geliştirilmesi alanında en başarılı ülkedir.

- "The Heritage Foundation/Wall Street Journal Ekonomik Özgürlük İndeksi"nde "çok özgür" olarak tanımlanan Gürcistan Ekonomisi, 161 ülke arasında 68. sırada yer alıyor.

- Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve diğer uluslararası finans kuruluşları "2005 Yılı Gürcistan Finans Göstergeleri"ni başarılı olarak nitelendirdi.

Gürcistan – Türkiye İlişkileri

Ticaret ve Yatırım

Türkiye, Gürcistan'ın en önemli ticaret ortaklarından birisidir. Son iki yıldan beri Türkiye, Rusya'dan sonra Gürcistan'ın en büyük ticaret ortağıdır. 2007 yılının birinci çeyreği verilerine göre Gürcistan'ın toplam ticaret hacmi içinde Türkiye'nin payı %13,6 (172,1 milyon \$)'dır. Rusya'nın payı ise %14,3 (182 milyon \$)'tür. Türkiye ile Gürcistan arasında gerçekleşen ticaret hacmi sürekli artış göstermektedir. Konuyla ilgili 2000-2007 (1. çeyrek) verileri Ek 4 'de görülmektedir.

Gürcistan, Ocak 2006 tarihinde beri Türkiye ile GSP+ olarak bilinen özel bir tercihlî ticaret rejimi uygulamaktadır ve bunun sağladığı olanaklarından faydalanmaktadır. Bu rejime göre, tarım dışı ürünler gümrük vergisi ödenmeden Gürcistan'dan Türkiye'ye satılabiliyor. İki ülke hükümetleri bazı tarım ürünlerinde ayrıcalıkların sağlanması için görüşmeler sürdürüyor.

Gürcistan ve Türkiye, iki ülke arasında ticareti daha fazla kolaylaştıracak ve ekonomik bağları güçlendirecek olan bir Serbest Ticaret Antlaşması yap-

maya karar verdiler. Böyle bir antlaşmanın yapıp hayata geçirilmesi, Gürcistan'ın, Avrupa Birliği ile bir Serbest Ticaret Antlaşması sürecini ne kadar çabuk başlatabileceğine bağlıdır. Çünkü Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yürürlükte olan bir Gümrük Birliği ilişkisi vardır ve uygulanan politikaların yüksek düzeyde uyumlaşması gerekir. Türkiye piyasasında şarap ithalatı ve tüketiminin hızla büyüdüğü göz önünde bulundurulursa, Gürcistan'ın önceliği Türkiye'ye şarap ihracatını arttırmak olmalıdır.

Son iki yılda Gürcistan'da yapılan yatırımlar çok hızlı artmıştır. Bir Türk firması olan TAV, Tiflis ve Batum uluslararası havalimanlarında 90 milyon doları aşkın yatırım gerçekleştirmiştir. Gürcistan'ın değişik bölgelerinde ve özellikle Adjara'da büyük turizm yatırımları yapılmıştır. Türkiye ile Gürcistan arasında turizm ilişkilerinin geliştirilmesi her iki ülke hükümetlerinin öncelikli hedeflerinden birisidir. Bu hedef doğrultusunda Gürcistan ve Türkiye arasında serbest seyahat vizesi uygulamaya sokulmuştur. Gürcü turistleri için Türkiye gözde bir ülkedir ve bizim amacımız Türk turistleri için Gürcistan'ın çekiciliğini arttırmaktır.

2006 yılı itibarıyla Gürcistan'daki doğrudan yabancı yatırımların toplam tutarı 1.147 milyon \$'dır. Bunun 127 milyon \$'ı Türkiye'den gelen yatırımlardır. Gürcistan'daki doğrudan yabancı yatırımların toplam tutarı 2004 yılında 499 milyon, 2005 yılında 450 milyon \$ idi. Türk yatırımlarının payı ise 2004'te 34 milyon, 2005'te 22 milyon \$ idi. 2003 öncesinde Gürcistan'daki doğrudan yabancı yatırımların toplam tutarı GSYİH'nın %5'inden az idi. Bu oran 2004'te %9,7'ye, 2005'te %7'ye ve 2006'da %7,5'e yükseldi (Bkz. Ek 5).

Taşımacılık

Türk-Gürcü ikili ilişkilerinin en önemli hedeflerinden birisi iki ülke arasında taşımacılık ağının geliştirilmesidir. Kars-Akhalkalaki demiryolu hattının yapımı, taşımacılık politikamızın önceliklerinden birisidir. Bu projenin tamamlanması, Türkiye ile Gürcistan ve daha da öteye Azerbaycan, Kazakistan, Çin arasında doğrudan demiryolu bağlantısının kurulmasını mümkün kılacaktır. Bu beş ülke, Kars-Akhalkalaki demiryolu projesini, malların Çin'den Batıya taşınmasını sağlayan cazibeli bir proje haline dönüştürmek için yoğun bir biçimde çalışıyor.

2005 yılında Türkiye ve Gürcistan yeni bir havacılık antlaşması imzadılar. Bu antlaşma, iki ülke arasında hava taşımacılığı kurallarını esnekletirdi ve uçuş, yolcu, varış, gün sayısındaki sınırlandırmaları kaldırdı. Şu anda Türk Havayolları her gün İstanbul'dan Gürcistan'a ve Gürcistan'dan İstanbul'a uçuş gerçekleştiriyor.

Gürcistan ayrıca Türkiye ile karayolu bağlantısını geliştirmek ve iki komşu bölge halkları arasında bağları güçlendirmek amacıyla, mevcut karayolu altyapısının iyileştirilmesine büyük önem veriyor. İki ülke arasında karayolu taşımacılığı kurallarının esnekleştirilmesi 2007 yılında başlatıldı. Halen var olan bazı sınırlandırmalar ise önümüzdeki yıllarda kaldırılacaktır.

Sonuç

- Büyümenin sürdürülebilir olup olmadığı ve orta vadede Gürcistan ekonomisinin gelişimini engelleyebilecek tehditlerin neler olduğu sorusu ile karşı karşıyayız.

- Gürcistan küçük bir iç pazara sahiptir. Bu nedenle, Gürcistan ekonomisinin büyümesi dışsal taleplere bağlıdır.

- İhracat kalemlerinin çeşitlendirilmesi, Gürcistan ekonomisi için halen önemli bir sorundur. Bu konuda Gürcistan, AB tarafından kendisine tanınan GSP+ projesinin sunduğu avantajlardan en iyi şekilde faydalanmalıdır.

- Ekonomik büyümeyi tehdit eden bir başka sorun, ithal edilen doğal gaz-da fiyat artışıdır. Dolayısıyla, enerji arzının çeşitlendirilmesi Gürcistan ekonomisi için hayati önem taşıyor. Azerbaycan ve Türkiye ile yapılan antlaşmalar sayesinde Gürcistan, yeni inşa edilmiş olan Kafkasya boru hattı üzerinden Azerbaycan'dan büyük miktarda doğal gaz alabilecek.

- Doğrudan yabancı yatırımlarda veya bütçe gelirlerinde yaşanan artış her zaman para arzında önemli artışlara neden olur. Bu nedenle Gürcistan ekonomisinde enflasyon beklentisi halen yüksek düzeyde gerçekleşiyor.

- Adli reformlar, ekonomik alanda gerçekleştirilen liberalizasyonun gerisinde kalıyor. Bu konuda Gürcistanlı yetkililerin daha etkin çalışmaları gerekiyor.

EKLER

Ek 1. Türkiye Profili

Yüzölçümü: 780.580 km kare
 Nüfus: 71.158.647 (Temmuz 2007 tahmini)
 Nüfus artış oranı: %1,04 (2007 tahmini)
 GSYİH: 627,2 milyar \$ (2006 tahmini)
 GSYİH (resmi değişim oranı): 358,2 milyar \$ (2006 tahmini)
 GSYİH artış oranı: %5,2 (2006 tahmini)
 Kişi başına GSYİH: 8.900 \$ (2006 tahmini)
 GSYİH'nın sektörel kompozisyonu: tarım %11,2; sanayi % 29,4; hizmetler %59,4 (2006 tahmini)

Emek gücü: 24,8 milyon ülke içinde; 1,2 milyon ülke dışında (2006 tahmini)

İşsizlik oranı: %10,2; %4 eksik istihdam (2006 tahmini)

Yoksulluk sınırı altındaki nüfus: %20 (2002)

Enflasyon Oranı: %9,8 (2006)

Gayrisafi sabit sermaye yatırımları: GSYİH'nın %20,1'i (2006)

İhracat: 85,21 milyar \$ (2006 tahmini)

İthalat: 120,9 milyar \$ (2006 tahmini)

Ek 2. Gürcistan Profili

Yüzölçümü: 69.700 km kare

Nüfus: 4.646.003 km kare (Temmuz 2007 tahmini)

Nüfus artış oranı: % -0,329 (2007 tahmini)

GSYİH: 17,79 milyar \$ (2006 tahmini)

GSYİH (resmi değişim oranı): 7758,1 milyon \$

GSYİH artış oranı: %9,4

Kişi başına GSYİH: 3.800 \$ (2006); resmi değişim oranı: 1.763\$ (2006)

GSYİH'nın sektörsel kompozisyonu: tarım %17,7; sanayi %27,5 ; hizmetler %54,8 (2006 tahmini)

Emek gücü: 2,04 milyon (2006)

İşsizlik oranı: %13,2 (2006)

Yoksulluk sınırı altındaki nüfus: %40 (2006)

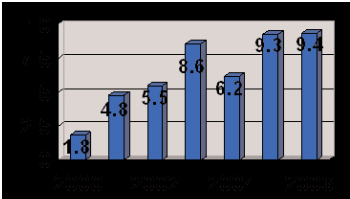
Enflasyon Oranı: %8,8 (2006)

Gayrisafi sabit sermaye yatırımları: GSYİH'nın %30'u (2006 tahmini)

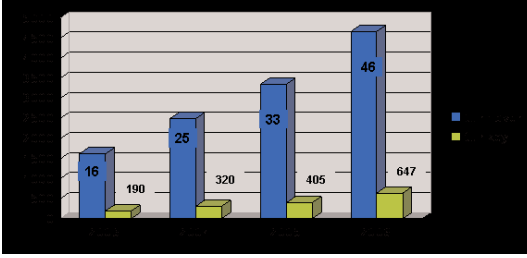
İhracat: 1,761 milyar \$ (2006 tahmini)

İthalat: 3,32 milyar \$ (2006 tahmini)

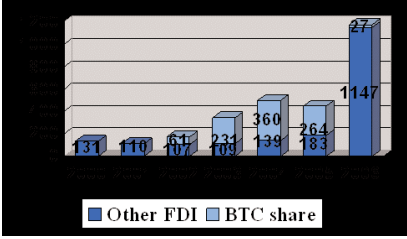
Ek 3. GSMH Artış Oranı

Ek 4. Dış Ticarete Büyüme (milyon Amerikan Doları)

Ek 5. Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Artış (milyon Amerikan Doları)

Ek 6.

	İthalat	İhracat	Denge	Toplam
2000	72,8	111,5	- 38,7	184,3
2001	69,9	107,1	- 37,2	176,9 (-5%)
2002	53,7	89,6	-35,9	143,3 (-19%)
2003	82,5	112,0	- 29,5	194,6 (+35%)
2004	118,6	202,1	- 83,5	320,7 (+64%)
2005	121,9	283,0	-161,1	404,9 (+26%)
2006	124,9	522,6	-397,7	647,5 (+59%)
2007(Iq)	35,8	136,2	-100,4	172,1

Dipnotlar

* GEL: Gürcistan Para Birimi (ç.n.)

* *Generalised System of Preferences – plus* (Geliştirilmiş Tercihler Sistemi – artı) (ç.n.)

Turkey and Georgia: Economic Partnership for Sustainable Growth

Prof.Dr. Teimuraz BERIDZE

International Black Sea University, Tbilisi, GEORGIA

Abstract. Georgia has been carrying out a radical programme of economic reform designed to overcome problems of the economy resulting from central planning and mistakes, mismanagement of recent decade. The reform is still in process, particularly after the “Rose revolution”. The post-revolution government achieved a progress in areas such as rapid increasing state budget revenues, combat corruption, economic growth, social issues and infrastructure. There are a number factors which influence and determine economic growth, and one of them is international trade, international economics. The Georgian economy has traditional and effective ties with Turkey economy by foreign trade and foreign direct investment. The Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) pipeline and the South Caucasus gas pipeline projects are primary importance for Georgia, both from economic and political points of view.

Turkey and Georgia has different size and potential of economies, but there are neighbor and therefore they have mutual interests (Annex 1, 2, 3, 6)

Georgia Profile

The process of governance is very important for reforming process. From that point of view it is notable the Structural Reforms in the Government: number of ministries reduced from eighteen(18) to thirteen(13), the number of government agencies reduced from fiftytwo(52) to three(3), and the new, objective and universal professional selection criteria for Public Service has introduced.. The less bureaucratic burden on economy is one of the pillows for economic developments. In 2006 State of World Liberty Index data Georgia holds the 58th position among 166 countries (the ranking is based on three criteria: individual freedom, economic freedom and government size and taxation).

Liberalization: From the point of economy liberalization it must be stressed: deregulation of economy and intensive privatization, new liberal tax code introduced: number of taxes reduced from 21 to 7; value added tax (VAT) reduced from 20% to 18%; income tax reduced from 20% to 12%; social tax reduced from 33% to 20%; New Law on Customs Duties adopted (July 2006); Custom Code adopted by the Parliament; modernization and simplification of the system of business (starting a business, dealing with licenses, employing workers, access to credit, trading across borders, enforcing contracts); “one stop shop” for businesses; “One stop shop” for custom procedures (administrative requirements to export now take just 13 days, down from 54 days previously; reduced the minimum capital required to start a new business from Lari 2,000 (US\$ 1,1184) to Lari 200 (US\$ 118).

Trade Policy.

Low import tariff system was introduced with 0% rate on majority of import goods, 5% and 12% rates on few variety of goods; reduced the Number of Export/Import Licenses from 14 to 8; Recognition of OECD and European Council Technical Regulation in Trade.

Trade Regimes.

Most Favored Nation Tariffs with WTO Members. GSP + scheme granted by the EU (Georgia being one of two beneficiaries of the scheme in CIS); GSP scheme granted by the USA, Canada, Switzerland and Japan; Free Trade Agreement with 8 CIS members.

Social Policy

State budget surplus GEL 471 ml in 2006. 8 times increase in financing education and 3 times increase in healthcare as social programs in the 2006 budget. 1/6 times increase in the average salary of public employees from 2003 to 2005. 2,4 times increase in pensions.

Pension and wage arrears, accumulated over a period of 6 years, paid up. Pensions to grow 30% by September 2006.

Improvement in infrastructure throughout the country.

International Evaluation.

-According to the World Bank, Georgia ranks 1st in the world for the intensity of reforms in 2006, moving from the 2nd position in 2005;

- In the World Bank's Doing Business Economic Ranking Georgia ranks 37th in terms of business environment, moving from the 112th position in 2005;

- According to World Bank Doing Business 2007 Georgia was the top reformer in the CIS and led the global top 10 reformers rankings in 2005-2006;

- EBRD Transition Report 2005 ranks Georgia as a best performing economy in terms of its success in improving Tax Administration;

- Described as “mostly free” Georgia’s Economy was ranked 68th among 161 countries of the world by the Heritage Foundation/Wall Street Journal Index of Economic Freedom, following those of Czech Republic, Israel, Spain and Greece;

- The WB, IMF and other international financial organizations assess Georgian Financial Indicators for 2005 as successful;

Georgia-Turkish Relations

Trade and Investment. Turkey is one of the main trade partner of Georgia. Since a couple of years, after Russia, it has been the second largest trade partner of Georgia. Based on the trade statistics of the 1 quarter of 2007, Turkey’s share in Georgia’s total trade turnover is 13,6% and by volume 172,1 ml USD (Russia-182 ml USD, 14,3% of total turnover).

Trade turnover between Georgia and Turkey has been steadily growing and 2000-2007

(1 quarter) statistics look as follows (Annex 4).

Since January 2006 Georgia enjoys a special preferential trade regime with Turkey, the so-called GSP+, which means that non-agricultural products can be imported duty free from Georgia to Turkey. The Governments of two countries are currently conducting negotiations on granting preferences also on some agricultural products.

Georgia and Turkey are committed to initiate a Free Trade Agreement (FTA), which will further facilitate trade and intensify economic ties between the countries. Success in this depends how quickly Georgia can embark on the way towards an FTA with the European Union, since Turkey and EU have a Customs Union and their policies require a high degree of harmonization. Georgia priority is to increase export of wine to Turkey, taking into consideration that wine import and consumption on the Turkish market grows substantially.

Georgia experiences extremely fast growth investments in the last two years. Turkish TAV had invested over 90 ml USD in Tbilisi and Batumi inter-

national airports. Large investments are being undertaken in tourism sector in various regions of Georgia and particular in Adjara. Tourism development between Turkey and Georgia, also in the bordering regions, is one of the priorities of both Governments. With this aim visa free travel between Georgia and Turkey has been introduced. Turkey is a favorite destination for Georgian tourists and our priority is to raise the attractiveness of Georgian resorts for Turkish visitors.

Foreign Direct Investment (FDI) from Turkey reached 127 ml USD (2006), from total

1.147.2 ml USD. In 2004, FDI totaled \$ 499 million (Turkey - \$34 ml), more than half of which was invested in construction of Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) oil and the South Caucasus gas pipeline, in 2005 FDI reached \$450 million (Turkey - \$22 ml).

Prior to 2003, net FDI to Georgia hovered at or just below 5% of GDP per year. In 2004, by contrast, it rose to 9.7% of GDP and was 7% in 2005 and 7.5% of GDP in 2006 (Annex 5).

Transport

Development of transport networks is one of the goals of Georgian-Turkish bilateral relations. Construction of the Karsi-Akhalkalaki railway link is one of the priorities in our transport policy. Realization of this project will make it possible to establish direct railway connection between Turkey and Georgia and further to Azerbaijan, Kazakhstan and China. The five countries work intensively together to turn the Karsi-Akhalkalaki railway into an attractive project for transportation of goods from China to the West.

In 2005 Georgia and Turkey signed a new civil aviation agreement, which liberalized air transport rules and lifted restrictions of the number of flights, passengers, destinations and days. Now Turkish Airlines flies every day from Istanbul and back.

Georgia is putting a particular emphasis on the rehabilitation of road infrastructure in the regions neighbor to Turkey in order to improve road connections and intensify contacts between the people of neighbor regions. Liberalization of road transport rules started from 2007 and restrictions in road transport, bilateral as well as transit, will be lifted.

Conclusions

-A question arises whether or not the growth is sustainable and how serious are the threats that may impede Georgia's economic development in the mid-term perspective;

-Georgia has a small domestic market and, therefore, its economic growth depends upon external demand;

-The diversification of exports remains a major challenge for the Georgian Economy. Georgia should fully utilize the advantages it has a country qualifying for the GSP+ scheme granted by the EU;

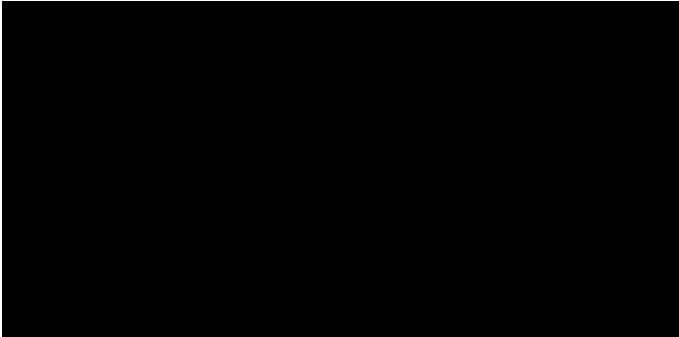
- Another challenge to the economic growth stems from the price rise on the imported natural gas. The diversification of energy supplies, therefore is vital to the Georgian economy. Under Agreements achieved with Azerbaijan and Turkey, Georgia will receive a considerable amount of natural gas from Shah-Deniz gas field in Azerbaijan through a newly-built South Caucasus pipeline;

An increase in FDI inflows or budget revenues always result in a substantial increase in money supply. So, the inflation expectation in the economy still remains high;

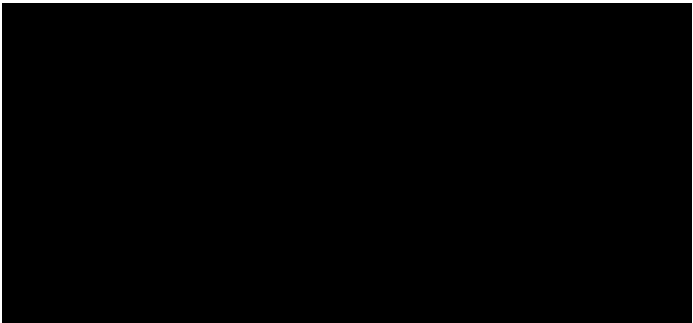
The reforms of the judiciary lag behind the liberalization of the business environment, calling for effective actions from the side of Georgian authorities.

Annex 1. (page 1 from presentation)

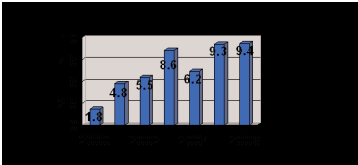
Turkey profile

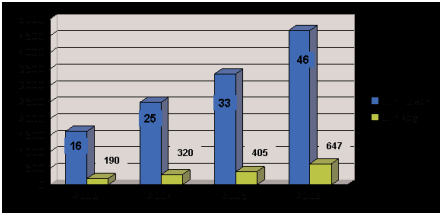
Annex 2. Georgia profile

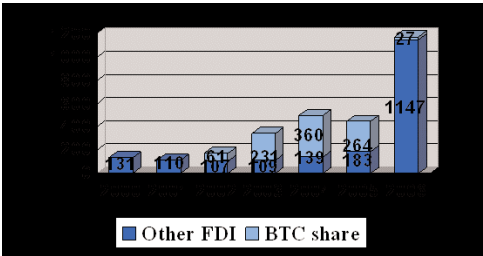
Annex 3. Georgia profile Real GDP Growth

Annex 4. Foreign Trade Growth (ml USD)

Annex 5. Increase in Foreign Direct Investments (ml USD)

Annex 6. Trade Turnover between Georgia and Turkey (ml USD)

	Export	Import	Balance	Turnover
2000	72,8	111,5	- 38,7	184,3
2001	69,9	107,1	- 37,2	176,9 (-5%)
2002	53,7	89,6	-35,9	143,3 (-19%)
2003	82,5	112,0	- 29,5	194,6 (+35%)
2004	118,6	202,1	- 83,5	320,7 (+64%)
2005	121,9	283,0	- 161,1	404,9 (+26%)
2006	124,9	522,6	-397,7	

Türkiye-Özbekistan Ekonomik İlişkileri'nin Kısaca Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Salih AYNURAL

Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Fakültesi Öğretim üyesi

Özbekistan, Türkistan dediğimiz Orta Asya Cumhuriyetleri içerisinde önemli bazı özelliklere sahip bir ülkedir. Birinci özelliği ve önemi, Türkistan Cumhuriyetlerinin (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan) tam merkezinde yer almasıdır. Dolayısıyla bütün bu cumhuriyetlerle sınırı olan tek ülke olma özelliğine sahiptir. Ayrıca Afganistan dahil bütün komşu ülkelerinde önemli sayıda Özbek kökenli nüfus yaşamaktadır. İkinci özelliği, 27 milyon nüfusu ile bu bölgenin en fazla nüfusuna sahip ülke konumunda olmasıdır.

Doğal gaz rezervi bakımından 15. sırada olan Özbekistan, yılda 65 milyon m³ doğalgaz üretimiyle, dünyada 9. sırada yer almaktadır. Altın rezervi bakımından ise dünyada 4. olan bu ülke¹ yılda 80 ton kaliteli altın üretimiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Ayrıca, 3.5-4 milyon ton pamuk üretimiyle dünyanın sayılı pamuk üreticileri arasında yer almaktadır. Pamuk ihracatı bakımından ise dünyada ikinci sıradadır.

Özbekistan bağımsızlığının 16. yılı içerisinde olan genç bir ülkedir. Bu kısa sürede ekonomik istikrarsızlıklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu istikrarsızlıkların en önemli sebebi, merkezi planlı bir ekonomiden pazar ekonomisine geçişin sorunlarını yaşamasıdır. Ülkede pazar ekonomisini bilen tecrübeli yöneticilerin ve kadroların bulunmaması, ekonominin toparlanmasını geciktirmiştir. Özbekistan bağımsızlığından itibaren GSYİH ve kişi başına düşen gelir bakımından düşüşler yaşamıştır. Enflasyon rakamlarında inişli çıkışlı grafikler çizmiştir. Bütün bunlara rağmen 2003 yılından itibaren ekonomisini toparlamayı başarmış, makro ekonomik göstergeler istikrara kavuşmuştur. GSYİH'da büyüme %7'lerin üzerine çıkmıştır. Kişi başına düşen gelirden önemli artışlar meydana gelmiştir. Enflasyon tek haneli rakamlara düşmüş, refah seviyesi artış trendine girmiş, 2006 yılı içerisinde en düşük ücret iki katına çıkmıştır².

TABLO I. MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELER*

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006
GSYİH büyüme %	4.2	4.2	4.4	7.7	7.0	7.3
Enflasyon	26.6	21.6	3.8	3.7	7.8	6.8
Endüstri büyüme	8.1	8.5	6.2	9.4	7.3	10.2
Tarım büyüme	4.5	6.1	5.9	10.1	6.2	6.2

Kaynak: K.Shakirov, Curent Social and economic development and investment Climate in the Republic of Uzbekistan, Head of Asian and Pacific Countires Department Ministry for foreing economic relations, Investment and Trade Republic of Uzbekistan, s.3

DIŞ TİCARET

Özbekistan, 2003 yılından itibaren dış ticarete de istikrarı yakalamıştır. Bu yıllardan itibaren sürekli büyüyen bir dış ticarete sahiptir. 2006 yılı itibarıyla 10.780 milyon dolar dış ticaret hacmine ulaşmış, aynı zamanda 2 milyar dolar dış ticaret fazlası oluşmuştur. Özbekistan dünyada dış ticaret fazlası veren sayılı ülkelerden birisini teşkil etmektedir.

2003 yılı dış ticaret rakamlarına göre, 2006'da %61'lik dış ticaret artışı gerçekleştirmiştir. Bu dönemde ihracat %71,4, ithalat %48 artış göstermiştir. Dış ticarete lehte bir artış söz konusudur. Bu artışın 2007'de de devam etmesi tahmin edilmektedir.

TABLO. II ÖZBEKİSTAN DIŞ TİCARETİ (MİLYAR DOLAR)*

YILLAR	2003	2004	2005	2006
İhracat	3.725	4.853	5.408,8	6.384,5
İthalat	2.964,2	3,816	4.091,3	4.396,2
Toplam	6.689,2	8,669	9,5001	10.780,7

Kaynak: Özbekistan İstatistik Komitesi

Özbekistan-Türkiye Ekonomik İlişkileri

Türkiye, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan ülke olma onurunu yaşamıştır. Bağımsızlığın ilk yıllarında iki ülke arasında çok iyi ilişkiler kurulmuş, hatta Özbekistan Türkiye'yi örnek model seçmiştir. Fakat çok kısa süre sonra, iki ülke ilişkileri çok küçük sorunların karşılıklı çözümünün geciktirilmesiyle gerilmeye başlamıştır. Oysa ortak paydaları olan bu iki ülkenin ekonomik, kültürel ve siyasal ilişkilerini geliştirmeleri, her iki taraf için de önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu hususta Avrupa devletlerinin tutumlarından ders çıkartılmalıdır. II.Dünya savaşında yaklaşık 30 milyona yakın insan ölmüş, milyonlarcası sakat, evsiz ve barksız kalmıştır. Ölenlerin, sakat kalanların çoğunluğu, Avrupa ülkeleri vatandaşlarıydı. Avrupa ülkeleri birbirleriyle kıyasıya savaşmışlar, bir birlerini katletmişlerdi. Ancak II. Dünya savaşının sona ermesinden 6 sene sonra 1951'de AB'nin temelleri olan Kömür ve Çelik Birliğini kurmuşlardır. Bugün AB her ülkenin imrenerek baktığı bir birlik haline gelmiştir. Bu tutum, uluslararası ilişkilerde duygusallığa yer olmadığını önemli göstergesidir.

Türkiye-Özbekistan dış ticaretine bir göz attığımızda 1996'dan 2001'e kadar istikrarsız bir durum göze çarpmaktadır. 2001 yılından itibaren devamlı yükselen bir trend içerisinde. Türkiye-Özbekistan dış ticaretinde 2004 yılına kadar Türkiye dış ticaret fazlası vermektedir. Ancak 2004 yılıyla beraber Özbekistan dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır. Hatta 2006 yılında Özbekistan'ın Türkiye'ye ihracatı, Türkiye'nin Özbekistan'a ihracatının iki katından daha fazladır.

Bu dış ticarete Türkiye, Özbekistan'a daha çok makine ve parçaları, halı, motorlu kara taşıtları, plastik ve plastik mamul eşyaları ihraç ederken, Özbekistan'dan büyük oranda bakır ve bakır eşya ve pamuk ithal etmektedir. Bu iki kalem Türkiye ithalatının en az %80'ine denk gelmektedir. Zaten son dönemlerde ithalattaki büyük artış bakır ithalatının artmasından kaynaklanmaktadır.

TABLO. III Türkiye-Özbekistan Dış Ticareti (Bin Dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat	Toplam
1997	58054	230192	288546
1998	94773	210588	305361
1999	96207	156181	252388
2000	47477	99139	146616
2001	85794	82647	168441
2001	36045	89725	125770
2002	75342	93735	169077
2003	99462	138422	237884
2004	178671	145226	323897
2005	261466	151071	412537
2006	405565	175995	581560

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye-Özbekistan dış ticareti 2006 yılı itibariyle 600 milyon dolara yaklaşmıştır. Türkiye, Özbekistan'ın en fazla ihracat yaptığı 3. ithalat yaptığı 6. ülke konumuna gelmiştir.

Özbekistan’da Yatırım

Özbekistan son yıllarda yabancı yatırımcı çekme yolunda önemli mesafeler kat etmiş, son altı yılda doğrudan doğruya yabancı yatırımlar on kat artış göstermiştir. Bağımsızlığından bu yana Özbekistan’a 20 milyar dolar civarında yabancı yatırım gerçekleşmiştir³. 2006 yılında %25.4 artış gösteren yabancı yatırımlar 1 milyar dolara ulaşmıştır⁴. 2007 yılında da bu artışın süreceği tahmin edilmektedir.

Yabancı yatırımların profiline bakıldığında, bunun %30’nun petrol ve doğal gaz sahalarına, %15’nin iletişime, %13’ünün tekstil, %7’sinin finans sektörüne yönelik olduğu görülmektedir⁵.

Bugün Özbekistan’da 3500’den fazla irili ufaklı yabancı sermayeli işletme mevcuttur. Ayrıca, 85 ülkeden 800 şirket temsilcisi bulunmaktadır⁶.

Özbekistan, yabancı sermayeyi çekebilmek için birtakım teşvik uygulamalarını başlatmıştır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

-ihracat amaçlı üretim yapan işletmeler ile ürünlerinin en az %25’ini çocuklara yönelik üretim yapan işletmeler 5 yıl;

-petrol ve doğal gaz sahalarında yatırım yapan yabancı ortaklardan 7 yıl;

-50 milyon dolar ve üzeri yabancı sermayeli işletmeler 2 yıl;

-şehir dışında faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmeler 1. yıl %100, 2. yıl %75, 3.yıl %50 gelir vergisinden muaf tutulmaktadırlar.

-Ayrıca yabancı sermayeli fabrikalarda 2 yıl süreyle toprak vergisi alınmamaktadır⁷.¹

Özbekistan’da yabancı sermayeli yatırımlarda başı Japonya çekmektedir. Daha sonra Kore, Rusya, Çin, Almanya, Fransa ve Türkiye gelmektedir. Türkiye, Özbekistan’da en fazla yatırım yapan 7. ülke konumundadır

Özbekistan, Türkiye’nin yatırım yapabileceği cazip ülkelerden birisidir. Özbekistan’a yapılacak yatırımlarla kardeş ülkeler Afganistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan pazarlarına kolayca ulaşabilme imkânına kavuşmak mümkündür.

Bugün Özbekistan’da 400’ün üzerinde Türk işletmesi bulunmaktadır. 1995 yılına kadar yatırım yapan işletmeler daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelerdi. 1995 yılından itibaren büyük ölçekli işletmeler de yatırımlarını başlatmışlardır. Bunlardan bazıları: Bursel, Koç, Tefken ve Demir Holding, Dedeman Otelcilik ve sairidir⁸.

Aslında Özbekistan kalabalık nüfusuyla ve gelişen ekonomisiyle her alanda yatırıma açık bir ülke özelliği göstermektedir. Türkiye'nin gerek inşaat sektöründe, gerek tekstil ve turizm sektöründe dünya ülkeleriyle rahatlıkla rekabet edebilecek konumda olması, bu sektörde çok ciddi tecrübelerle sahip bulunması nedeniyle yatırım önceliklerini bu sahalara yönlendirmesi, her iki ülke açısından yararlı olacaktır. Çünkü Özbekistan da bu sektörlerde önemli potansiyele sahiptir.

Türk firmaları bugüne kadar Özbekistan'da otel, fuar merkezi, havaalanı ve büyükelçilik binaları gibi yapıları tamamlarken, birçok projeyi de üstlenmişlerdir. Nitekim 2004 sonu itibarıyla Türk müteahhitlik firmaları toplam değeri 1 milyar 589 milyon dolarlık 63 projeyi üstlenmiş durumdadırlar⁹.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, dünyada sayılı pamuk üreticisi olan Özbekistan'da pamuk ipliği, kumaş ve konfeksiyon üretiminde Türkiye'nin daha fazla yatırımla ve ticari bilgi birikimiyle ön plana çıkması gerekmektedir.

Türk firmaları Özbekistan'daki ucuz ve eğitimli iş gücü ve enerji kaynaklarından yararlanarak yatırımlarını artırdıkları takdirde büyük ölçüde dünya pazarında rekabet avantajına da sahip olacaklardır. Kısacası, kaliteli pamuk üretimi yapan Özbekistan'da tekstil sektörüne yatırım için her şey mevcut durumdadır.

Aynı şekilde Özbekistan, Türkistan coğrafyasının en önemli turizm potansiyeline sahip bir ülkedir. Ancak bugüne kadar bu potansiyelini hiç kullanmamıştır. Özbekistan, bulunduğu coğrafyanın tarihi zenginlik bakımından da merkezini teşkil etmektedir. Buhara, Semerkand ve Hive gibi şehirleri tarihi abidelerle doludur. 1997 yılında Buhara şehrinin 2500. kuruluş yıl dönümü UNESCO desteğiyle kutlanmıştır¹⁰.

Özbekistan hem tarihi ve coğrafi, hem de dini turizm açısından çok büyük potansiyele sahiptir. İslam ve Türk dünyasınca bilinen ve sevilen önemli din alimlerinin türbeleri Özbekistan'da bulunmaktadır. Mesela, hadis külliyyatıyla meşhur İmam Buhari ve İmam Maturidinin türbesi Semerkand'dadır. Nakşibendi tarikatının kurucusu Bahauddin Nakşibendi'nin türbesi Buhara'dadır. İmam Tirmizi'nin kabri Tirmiz şehrinde. Ayrıca her ne kadar Kazakistan topraklarında olsa da Ahmet Yesevi'nin türbesi Taşkent'e 100 küsur km mesafededir.

Bu turizm zenginliğine rağmen, Özbekistan'ın turizmden elde ettiği gelir yok denecek kadar azdır. Şayet bu sahada Türkiye ciddi yatırımlar yapar, tecrübesini aktarırsa, Özbekistan'da büyük işlere imza atar ve Özbekistan'ın 5 yıl içerisinde turizm gelirlerinin milyar dolarları bulması kaçınılmaz hale gelir.

Sonuç

Özbekistan'ın istikrarsız ekonomisi 2003 yılından itibaren rayına oturmuş gözükmemektedir. 2003'den bu yana makro ekonomik göstergelerde olumlu gelişmeler kat edilmiştir. Bugün için Türkiye-Özbekistan ekonomik ilişkileri arzu edilen boyutlarda değildir. Bu ekonomik ilişkilerin karşılıklı geliştirilmesi iki ülke için de büyük katkılar sağlayacaktır. Neticede, iki ülkenin birbirlerinden faydalanacakları çok sayıda imkân mevcuttur.

Dipnotlar

¹ Uzbekistan Development Gateway About Uzbekistan Feet Sheet, s.1

² Uzbekistan Avesta Resarch, s.7

³ Investitsia imkonyatları” <http://www.gov.uz>

⁴ K.Shakirov, a.g.m. s 9

⁵ 24 January 2007 Today Newspaper Singapur

⁶ K.Shakirov. a.g.m. s 9

⁷ Canip Giritlioğlu,”Özbekistan Cumhuriyeti 15.Yaşında”

⁸ Türkiye-Özbekistan Ticari ve Ekonomik İlişkileri, DEİK, 2006 Mart, s 4.

⁹ DEİK, s 3.

¹⁰ The Republic of Uzbekistan, Taskent, 2003, s 69.

Özbekistan Ekonomisinin Modernleşme Sürecinde Nüfusun Sosyal Güvenliği

Prof. Dr. Alişer ASTANOV

Semerikand Devlet Üniversitesi, Ekonomi Fakültesi / ÖZBEKİSTAN

Çev: Dr. Almagül İSİNA

Piyasa ekonomisine geçiş, “nüfusun sosyal güvencesi” tanımının uygulanmasına şiddetli bir şekilde gereksiniminin olduğunu hissettirmiştir. Sosyal güvenlik sistemi, piyasa sisteminin etkinliğine dair dar anlamdaki düşüncelerden değil, sosyal ve ekonomik etkinliği fiilen sağlayacak hedeflerin çözümünden yola çıkılarak oluşturulmalıdır. Sosyal güvence bu durumda, bir taraftan fonksiyon gösterdiği iktisadi ilişkilerle, bir diğer taraftan dünya ekonomisinin, genel anlamdaki insan toplumunun mevcut seviyesinin şartlarıyla daimi olarak objektif bir şekilde çözülmüş olacaktır.

“İnsan odaklı” çağdaş ekonomiler, sosyal ve ekonomik statüsüne, aynı şekilde dahil olduğu sosyal ve ekonomik grubuna bağlı kalmadan, her insanın iş potansiyelinden yararlanmaya müsaade eden efektif bir sosyal koruma sistemini gerektirmektedir. “Yarınların yatırımı” adı verilen insan potansiyelinden verimli olarak yararlanma, ancak bu şekilde sağlanabilir.

Bu güvence sağlanmadığı durumda, vasıflı iş gücünden yararlanma mümkün olmayacak veya en azından meslek geliştirme, yenilikler ile yaratıcılığı benimseme yeteneklerine sahip olması gereken potansiyel iş gücünden yararlanma tamamen zorlaşacaktır. Bir başka deyişle, etkili sosyal güvence sisteminin mevcudiyeti, vasıflı personelin emeğini temel alan çağdaş ekonominin ayrılmaz bir parçası olacaktır. Aksi takdirde XXI. yüzyılda verimli bir ekonomi temelini oluşturmak mümkün olmayacaktır.

Etkin bir sosyal koruma (veya güvence), toplumun her ferdine, yeteneklerini geliştirmeleri ve kullanabilmeleri için asgari yaşam standardı; çalışma gücünün yitirildiği (sağlanmadığı) veya herhangi bir yeteneğe (yaşlılar, malul-ler, hastalar, çocuklar vb) sahip olunmadığı durumlarda belirli bir yaşam standardı güvencesini sağlayan iktisadi ilişkiler sistemi demektir.

Sosyal güvencenin tanımına bu şekilde yaklaşıldığında, aşağıdaki güvenceler onun esaslarını oluşturacaktır:

-çalışma gücü olanlara iş (işsizlikten koruma);

-maluller ile nüfusun sosyal anlamda yoksullaşmış diğer grubu da dahil olmak üzere çalışamaz durumda olanlara sosyal yardım sağlama;

-iş faaliyeti veya (temel maddi ihtiyaçlar, ayrıca her şeyden önce gıda tüketimi de dahil olmak üzere) sosyal yardım geliri üzerinden normal hayat standardı temin etme;

-asgari olarak herkesin eşit bir biçimde yararlanabileceği şekilde konut, sağlık ve kültür hizmeti sağlama;

-günün şartlarına uygun ve vasıflı iş gücü oluşturmak amacıyla gereken eğitimin verilmesi için zemin hazırlama;

Buna uygun olarak, devlet ve onun ilgili organları aşağıdaki hedeflere ulaşmayı garanti etmektedir.

Birincisi, kamu; iş yeri veya gereken kaynakları ve maaş güvencesini de kapsamak üzere çalışma hakkı garantisini vermektedir. Devlet, sosyal bakımdan kabul edilebilir iş şartlarını, asgari maaş şartlarını garanti etmektedir, ayrıca iş piyasasında (karmaşık ekonomilerde mevcut olduğu ölçüde) eşit nesne oluşturma, özgür bir biçimde meslek, iş türü, iş yeri ile iş alanı seçme ve emek uygulama yerleri kurma güvencesi sağlamaktadır.

İkincisi, bu sistem sadece devlet organlarının faaliyetini değil, aynı zamanda özel kuruluşların ve kendiliğinden örgütlenen kuruluşların, buna ilaveten sendikalar şahsında işçilerin, iş sendikalarının, günlük kiralık işçilerin veya emekçilerin menfaatlerini temsil eden ve işletmelerin sahipleri olarak iş derneklerinin ve diğer organların gelişmiş sisteminin de aktif faaliyet göstermesini öngörmektedir.

Üçüncüsü, kamu; ilgili organları ile diğer sivil kuruluşların aracılığıyla iş günü, iş haftası, iş senesi rejiminin yasal ve sosyal açıdan korunmasını, yüksek verimli emek gerektiren durumlarda uzun süreli çalışma kapasitesini muhafaza etmek için uygun şartların oluşturulmasını garanti etmektedir.

Dördüncüsü, kamu; nüfusun sosyal açıdan korunmasında öncelikli bir şart olarak göz önünde bulundurma suretiyle, sosyal ve kültür alanlarını geliştirmeyi garanti etmektedir. Bu amaç, iş izinlerinin altyapı sistemini geliştirme yoluyla özellikle günlük, haftalık ve yıllık izinlerin uygun şartlarına istinaden gerçekleştirilmektedir.

Bir sonraki amacı sağlık, öğrenim ve eğitim, toplumsal miras olan ve herkesin ulaşabileceği yerli ve dünya medeniyetin değerlerini öngören yüksek seviyeli kültürün geliştirilmesi oluşturmaktadır.

Nüfusun sosyal korunması, aşağıdaki yardımlarla sağlanmaktadır.

-emekli maaşı, maddi yardım, imtiyaz, ayrıcalık ve hizmetler; defaten verilen (sistematiik olmayan) maddi yardım;

Sosyal koruma altına alınması gereken nüfus kesimi aşağıdakilerdir:

-yaşlılar; bakmakla yükümlü kimsesinin olmadığı maluller, yoksul aile çocukları, işsizler, hamile kadınlar ve küçük yaştaki çocuğuna bakması sebebiyle çalışamayan kadınlar; hastalık nedeniyle çalışamayanlar; öğrenciler; çalışabilir, ancak çalışamaz halde olanlara bakmakla yükümlü işsiz vatandaşlar.

Emekliler; yaşlılık veya özürlü olması sebebiyle çalışma güncü kaybedenlerden, ayrıca aile içinde geçimini sağlayanları yitirenlerden (yetimler) meydana gelen bir kesimdir. Bu kesimin sosyal açıdan korunması, emeklilik maaşı sistemiyle sağlanmaktadır. İşsizler ise çalışabilir, ancak farklı nedenlerden dolayı işini kaybeden ve istihdam edilmeyi bekleyen nüfus kesiminden meydana gelmektedir. Bu kesimin sosyal güvencesi işsizlik maaşıyla sağlanmaktadır.

Yoksul aile çocukları, her ferdinin toplam gelirinin, resmi makamlarca tespit edilen asgari geçim geliri altında olan ailelerin, yaşları itibariyle çalışmayacak durumda olan fertleridir. Söz konusu kesim, çocuklara verilen aylık maaşla sosyal koruma altına alınmıştır.

Nüfusun sosyal korunması, ihtiyarlık, çalışma gücünü veya bakmakla yükümlü kimseyi (emeklilik, onun içinde özel emeklilik) kaybetme sigortası, dar gelirli ailelere verilen sosyal yardım maaşı (çocuklara verilen aylık), geçici olarak çalışmayanlara sosyal destek (işsizlik maaşı), maddi durumları ve hizmeti göz önünde bulundurularak, nüfusun bazı kategorilerine (hasta bakıcılık hizmeti, gıda ve yakıt yardımı şeklinde) imtiyaz ve ayrıcalık tanıma, anneliği koruma (doğum öncesi ve doğum sonrası iş izinlerinin verilmesi), sağlığın korunması (sağlık sigortası ve geçici bir süre çalışamaz halde olanlara verilen aylık), öğrencilere maddi destek sağlama (burs), malullüğü önleme ve çalışma gücünü yeniden kazandırma (malullerin rehabilitesi, protez ve ortopedik merkezi) sistemiyle sağlanmaktadır.

Devlet, nüfusu sosyal açıdan koruma seviyesini, yasalar ve yönetmelikler sistemi kapsamında düzenlemekte olup, asgari geçim endeksini hesap ederek asgari ücret, sosyal yardım, sigorta primleri ile sosyal yardım türlerini (im-

tiyazlar) belirlemekte, ayrıca sosyal koruma alanında faaliyette bulunan kuruluşların çalışmalarını koordine etmektedir.

Ancak, nüfusun sosyal korunma seviyesini düzenlerken devletin nispeten etkin rolü, ek iş yerleri oluşturmayı (özellikle maluller için) teşvik etmekten, nüfusun mesleki eğitim almasına, meslek geliştirmesine ve kalifiye seviyesini yükseltmesine yardım etmekten ibaret olup, daha ön plana çıkmaktadır. Sosyal güvence sisteminin, nüfusun hayat standardının tamamen yoksullaşmasını önlemeyi amaçladığı dikkate alınarak, “yoksulluk” kavramı gündeme getirilmekte ve yoksulluk sınırı, ayrıca bundan yola çıkılarak sosyal yardımda “ihtiyaç” kriterleri belirlenmektedir.

Yoksulluk, genel anlamda toplumda daha yaygın ve belirlenen standartların altında bulunan hayat standardı olarak belirlenmektedir. Yoksulluk sınırı zaman ve yere bağlı olarak değişmektedir. Yoksulluğun alt seviyesi olan mutlak yoksulluk, bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması ve yaşamını sürdüremez hale gelme durumudur. Bu sınır, herhangi bir düzenlemeye tabi değildir. Yoksulluğun üst sınırı ise (nispi yoksulluk) genel anlamda belirli bir toplumun orta seviyelerdeki yaşam standardını geçmeyen bir yoksulluk sınırıdır. Söz konusu yoksulluk sınırı devlet tarafından düzenlenebilir ve belirlenebilir.

Mutlak ve nispi yoksulluk arasındaki fark, nüfusun sosyal açıdan korunma seviyesini belirlemekte, yani aradaki mesafe fazla oldukça toplumun hem ekonomik anlamda olduğu gibi, sosyal anlamda da refah seviyesi yüksek demektir. Buna uygun olarak, mutlak yoksulluğu, devlet tarafından tespit edilen asgari geçim seviyesi oluşturmaktadır.

İhtiyaç, temel ihtiyaçları karşılama gereksinimidir. Sosyal koruma açısından, ihtiyaç, belirli bir şahsın gelirini yoksulluk seviyesinden, resmi makamlarca tespit edilen asgari geçim seviyesindeki bir gelire kadar yükseltmeyi öngörmektedir. İhtiyacın karşılanması, çeşitli sosyal yardımların toplamı ile sağlanmaktadır. Sosyal yardım türlerinin toplamının, şahsi gelirleri dikkate almasıyla, resmi olarak tespit edilen asgari geçimin altında olmaması gerektiği gibi, üzerine de çıkmaması gerekmektedir. .

Sosyal koruma türleri, ayrıca maddi yardım miktarı yerel ekolojik durum, köy ekonomisi ile sanayi ile olan ilişkiler de göz önünde bulundurularak, tespit edilmelidir. Bu durumda, yardımın sağlanması ve miktarı, toplumun üzerinden geçinimini sağlayan asalaklığın gelişmesi için herhangi bir temel hazırlamamalıdır. Nüfusu sosyal koruma sistemini oluştururken, onun gelişme perspektifi ve oluşma aşaması, demografik durumdaki olası değişiklikleri de

göz önünde tutmalıdır. Örneğin, ortalama olarak nüfusunun yarısının çalışamaz halde olması, Özbekistan'daki demografik durumun özelliklerini oluşturmaktadır. Ancak eski SSCB'nin Avrupa kısmında bulunan ülkelerden farklı olarak, ülkedeki çalışamaz durumda olan kesimin %80'ini çocuklar teşkil etmekte, yani ülkede yaklaşık 9.5 milyon kişi henüz çalışır yaşa gelmemiş olup, bu durumda nüfusun sayısının doğal yollarla hızla artması devam etmektedir.

Çalışma yaşına gelmemiş olan nüfusu sosyal açıdan koruma sistemi, bireyin piyasa şartlarına uygun bir biçimde adapte olmasına yardımcı olmalı ve onun fiziki ve manevi gelişimini sağlamalıdır.

Sosyal korumanın esas prensibi, sadece gelirlerinin miktarına, refah seviyesine ve yaptığı kamuya yararlı işin kalitesi ile devamlılığına bağlı olarak her bireyin veya her ailenin yardım almasını sağlamaktır. Sosyal yardım mekanizması, yoksulluk sınırı altında bulunan bireyleri koruma altına alarak, onları desteklemeli ve yardım etmeli, aynı zamanda vatandaşların ihtiyarlık döneminde ve çalışabilirliğini kaybettiği durumlarda kendini sosyal güvence altına almaları için teşvik etmelidir. Özbekistan'da sosyal koruma altına alınması gereken esas kesimi, kamu yararına iş yapma gücünü kaybedenler ile çalışma yaşına gelmemiş olanlar da dahil, sırasıyla kendi içinde iki ana gruba ayrılan çalışamaz halde olanlar teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak, sosyal yardım türünü iki ana gruba ayırmak daha doğru olacaktır. Bunlar;

- emeklilik maaşı;
- sosyal yardım maaşı:

Yaşlılar, malullerle birlikte, bakmakla yükümlü kimsesini kaybedenleri sosyal açıdan koruma sisteminin ana halkasını emeklilik maaşı oluşturmaktadır. Emeklilik maaşı, en önemli fonksiyonu, çalışma gücünü kaybetme durumunda ödenen tazminat olmak üzere birkaç fonksiyon üstlenmektedir. Piyasa ilişkilerinin gelişimi, toplum, devlet, kooperatif, sanayideki özel sektör ve köy işleri, hizmet sektörü ile ticaretin vb. gelişmesinde emeğe katkının doğrudan bir sonucu olarak, emekliliğinin görevini daha da öne çıkarmaktadır.

Emeklilik sistemi, emeklilik yaşının artırılmasını, malullüğün rehabilite edilmesini özendirmeyi, travmalar ile mesleki hastalıkların azalmasını teşvik etmelidir. Emeklilik maaşının miktarı, çalışma süresi ile verimliliğe bağlı olarak tespit edilmelidir.

Özbekistan'da emeklilerin sosyal güvencesini güçlendirmeye yönelik birçok yasal temeller hazırlanmıştır. Eylül 1993 tarihinde "Vatandaşların Emekliliğinin Devlet Tarafından Sağlanmasına İlişkin" ilk ulusal yasa kabul edilmiştir. Yasa, emeklilik maaşının miktarının sosyal sigorta primlerinin tuta-

rına bağlılığını güçlendirmiş ve böylece gelişmiş ülke standartlarına önemli bir ölçüde yaklaşmıştır.

Özbekistan'daki sosyal koruma sisteminin tek mali kaynağını oluşturmak amacıyla 1993 yılından itibaren Sosyal Sigorta Fonu faaliyetlerine devam etmektedir. Fon, emeklilik maaşı, geçici işsizlik ve sosyal yardım ödemelerini gerçekleştirmektedir. Emeklilerin sosyal güvencesinin başlıca amacı, emeklilik maaşını asgari ücretin üzerinde tutulmayı sağlamaktır.

2000-2005 yılları arasında Özbekistan'da asgari emekli maaşı, asgari ücretle kıyaslandığında, hemen hemen 3 kat daha fazla artırılmıştır. Bu durum, çalışanlar için asgari ücretten oldukça fazla kazanma imkanının sağlanmasını beraberinde getirmiştir.

Nüfusun en mağdur kategorilerinden birini maluller teşkil etmektedir.

Ülkede, malullere yardım sağlamak için Özbekistan Cumhuriyeti devleti tarafından kabul edilen "Malullerin Sosyal Koruma Altına Alınmasına İlişkin" ve "Malullerin Rehabilitasyonuna İlişkin Devlet Programı" şeklindeki yasal temeller mevcuttur. Söz konusu programda maluller için eşit olanakların oluşturulmasına çok büyük önem verilmiştir.

Ülkede Özbek Engelliler Derneği, Özbek Görme Engelliler Vakfı, Özbek İşitme Engelliler Derneği gibi sivil toplum kuruluşları başarılı bir biçimde çalışmalarına devam etmektedir. Bu kuruluşlar, kendilerine ait işletmelerde malullerin iş faaliyetlerini organize etmekte ve malullere sadece ek gelir kazanma fırsatı sağlamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda onlara kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetme imkanı tanımaktadır.

Özbekistan'daki çocuklara yapılan sosyal yardım aşağıdaki şekildedir:

1. Dünyaya gelen çocuğu için anne babaya bir kereye mahsus olmak üzere iki asgari ücret tutarında sosyal yardım verilmektedir. Bu da söz konusu yardım türünün enflasyon artışına endeksli kalmasını sağlamaktadır.

Çocuk doğumunda verilen yardım dışında anne veya çocuğa bakmakla yükümlü olan şahıslar, çocuk iki yaşa gelinceye kadar sosyal yardım alma hakkına sahiptir.

2. 16 yaşa kadar verilen aynı miktardaki yardım.

Bu yardım türü, ebeveynlerin gelirlerine bağlı olarak ailelere verilmektedir. Ancak bu yardım türünün miktarı, dört veya daha fazla çocuklu ailelere verilen yardımın azami miktarı-asgari ücretin %50'si kadar olup, fazla değil-

dir. Devletin, vatandaşlarına bu tür yardım sağlamadaki esas amacı, çocuklu ailelerin maddi durumuna katkıda bulunmaktır. .

1990'lı yılların ortalarından itibaren Özbekistan'da doğrudan yardıma çok muhtaç ailelere yönelik sosyal koruma şekli gelişmeye başlamıştır. Söz konusu yardım türü devlet bütçesi tarafından karşılanmakta ve yardıma muhtaç olanlar hane, mahalle temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarda alınacak kararlar belirlenmektedir. Toplantıda maddi yardım gösterilmesi konusunda başvuruda bulunanların ihtiyaçları denetlenip, karara bağlanır. Yardım miktarı, asgari ücretin %50'sini oluşturmaktadır.

Asırlarca süregelen Özbek halkının milli geleneklerine başvurma, devlet organlarının sayısının artırmaksızın, (mahallenin) yerel yönetim organları sayesinde, gayrisafi yurtiçi hasılanın bir kısmının çok mağdur olanlara yönlendirilmesini temin etmektedir. 1995 yılında Özbekistan'da kenli her sekizinci aile, köylerde ise her beşinci aile sosyal yardım almıştır.

Özbekistan'da devam eden ve dünyada benzerinin bulunmadığı bu organizasyon sistemi, uluslararası kuruluşların uzmanları tarafından "eşsiz benzersiz" bir sistem olarak kabul edilmiştir. Sağlığa zarar veren ve şartlarının ağır olduğu iş yerlerinde çalışan şahısların ayrıcalıklı emekli maaşı, çalışma şartlarının düzeltilmesinin mümkün olmadığı işletmeler hariç, tüm işletme ve işveren tarafından sağlanacaktır.

Özbekistan'da çocuklara verilen sosyal yardım sistemi, aşağıdakilerle sınırlandırılmıştır:

1. çocuğun doğumundan sonra verilen para yardımı,
2. (öğrenci olup, burs almayanlar da dahil olmak üzere),yoksul ailelerin 16 yaş altı çocuklarına verilen aylık;

Bu yardımların miktarı, ailenin toplam geliri ile devlet tarafından açıklanan asgari geçim maaşını karşılaştırılma suretiyle tespit edilmektedir.

Bunların yanı sıra, iş piyasasının kurulmasıyla, sosyal koruma altına alınmayı gerektiren bir nüfus kesimi olan işsizler grubu ortaya çıkmıştır. Nüfusun bu kesiminin dikkat çekici özelliği, çalışma gücüne sahip olmasıdır, bu nedenle yardım alma hakkını kazanamazlar. Bu kategoriye dahil olan nüfus kesimi için, çalışmaya motive eden ve bütçe yükü gerektirmeyen bir mekanizma geliştirilmelidir. İşsizlik maaşı sistemi, işsizleri hızlı bir biçimde istihdama motive etmeli ve onların mesleki gelişim seviyesini artırmalı veya iş piyasasında ihtiyaç duyulan yeni meslek türünü edinmeleri için temel hazırlamalıdır. Bununla ilgili olarak, işsizlik maaşı, miktarı gibi, ödeme süresi açısından da sı-

nırlı tutulmaktadır. Ayrıca ödenen yardım maaşı zamana göre değişmektedir. Örneğin, dönemin ilk çeyreğinde yardım tam olarak ödenir, ikinci çeyreğinde yardım miktarı %25'e, üçüncü çeyreğinde %50'ye azaltılır ve nihayet en son çeyreğinde ise ilk belirlenen miktarın sadece %25'i kadar ödenecektir, ancak her durumda resmi olarak belirlenen asgari geçim maaşından altına düşmeyecektir.

Sosyal güvencenin en önemli amaçlarından biri, sağlığı korumadır. Konu ülke nüfusunun tümünü kapsamakta ve bu nedenle çok büyük miktarda kaynak da gerektirmektedir. Sağlık koruma sistemi, sağlıklı yaşam tarzını teşvik etme ve sağlık hizmetinin seviyesinin artırılmasını gerektirmekte, ancak bu uygulama toplum üzerinden geçinen kesimin gelişmesi için bir temel hazırlamalıdır.

Geçici olarak iş göremez hal durumunda verilen yardım miktarı hastalığın ortaya çıkış nedenlerini göz önünde bulundurmalıdır. Hastalığın tedavisine harcanacak olan masrafları hesap eden ek yardım mekanizması da Özbekistan'da geliştirilmektedir. Sağlık koruma alanında yapılacak olan sosyal güvence reformu, gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden yararlanılarak yapılmakta ve sağlık sigortası sistemine aşama aşama geçilmektedir. Sağlık sigortası uygulaması, devlet tarafından finanse edilen ve tam teşekküllü her türlü hizmeti sunan devlet sağlık hizmetini ortadan kaldırmamalıdır. Söz konusu devlet sağlık hizmetinin varlığı, belli bir ölçüde nüfusun nispeten mağdur kesiminin sağlığının korunmasında yardımcı olmaktadır.

Ülkede 1998 yılı Aile yılı, 1999 Kadın yılı, 2000 Sağlıklı Nesil yılı, 2001 ise Anne ve Çocuk yılı ilan edilmiştir. Özbekistan'daki sosyal korumanın her alanında bir dizi devlet programları uygulanmaktadır. Bunların arasında:

-Nüfusa İstihdam Sağlanmaya Yönelik Program; Uzman Yetiştirmeye İlişkin Ulusal Program;

-“2009 Yılına Kadar Okullar ve Eğitim Sistemine Dair Program”;

-“Anne ve Çocuk”, “Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Toplumun Temeli” Adlı Programlar;

-“Ekoloji Ve Anne”;

-Çalışan kadınların sosyal güvencesini ele alan programlar, ayrıca 2005-2007 yılları için kadın istihdamını sağlayacak bölgesel programlar geliştirilmiştir. Ailede sağlık kültürünü artırıcı, anne sağlığını güçlendirici programlar ile sağlıklı nesli dünyaya getirme ve yetiştirme gibi öncelikli amaçların uygulanmasını öngören programlar da gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra, dev-

let tarafından hamile kadınlar ile çocuk sağlığının iyileştirmesine yönelik birçok program hayata geçirilmektedir. Aynı zamanda Özbekistan’da BM Nüfus Fonu, Dünya Sağlık Örgütü, UNİCEF, “Sağlam Avlot Üçün” (Sağlam Çocuk İçin) isimli uluslararası hayır kurumunun katılımıyla anne ve çocuk ölümünü azaltıcı ortak projeler de uygulanmaktadır. Özbekistan devleti ile BM arasında “Özbekistan Cumhuriyetinin İstikrarlı Gelişiminin Ulusal Platformu, Asya Kalkınma Bankası ile “XXI. yüzyılın Gündemi, Hayat Standartlarını Yükseltmek” isimli ortak projeler geliştirilmiştir.

2010 yılına kadar fiziksel engelli çocukların rehabilitasyonunu ve onların sosyal haklarına yönelik programları hayata geçirmeyi, köy nüfusuna sağlanan hizmeti iyileştirmeyi, eğitimi geliştirmeyi vb. amaçlayan programların uygulanması öngörülmektedir.

Avrasya Bölgesinde Kırgızistan'ın Ekonomik İlişkilerini Geliştirme Problemleri

Prof. Dr. Turar KOYÇUEV

Kırgızistan Devlet Başkanlığı Ekonomik Strateji Merkezi Direktörü,
Kırgızistan İlimler Akademisi üyesi, Kırgızistan

Çev: Dr. Almagül İSİNA

Kırgızistan Cumhuriyeti, bugünlerde diğer BDT ülkeleri gibi, pazar ekonomisine geçiş sürecinde büyük zorlukları geride bırakarak, yeni bir ekonomik gelişim dönemi yaşamaktadır. Bu ortamda Kırgızistan'ın diğer ülkelerle karşılıklı işbirliğinin güçlenmesini sağlayacak olan makroekonomik istikrarın elde edilmesi, ekonomik açıdan büyümek için uygun şartların oluşturulması, ülkenin refah seviyesini ve ekonomik alandaki istikrarını yükseltmek gibi meselelerin çözüme kavuşturulması, devletin en öncelikli hedeflerinin başında gelmektedir. Dolayısıyla, Kırgızistan ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi, ülkedeki reform sürecinin ayrılmaz bir parçadır.

Küresel ve bölgesel olmak üzere farklı seviyelerdeki bütünleşme sürecinde yer alırken, aynı zamanda çok önemli bir prensibi de benimsemek gerekmektedir: bir ülkeyle yakınlaşmak, bir diğerinden uzaklaşmak anlamına gelmemelidir. Ülkenin genel anlamda dünya ekonomi ilişkilerinde aktif olarak yer alması, sırasıyla iş ilişkileriyle birlikte mal üreticilerinin yatırım aktivitesine pozitif olarak yansıdığı istikrarlı ve tahmin edilebilir ticari politikaya sahip bir devlet olarak onun statüsünün yükselmesini de sağlamaktadır.

Ekonomik ve finansal kaynaklarının sınırlı, kolayca çıkarılan doğal kaynak hacminin yetersiz, üstelik küçük bir ülke olması, iç piyasasının dar ve küçük, dünya deniz taşımacılığının ana arterlerine çıkışı bulunmaması sebebiyle, uluslararası ekonomik işbirliği, Kırgızistan açısından özellikle önemlidir. Kırgızistan'ın dış ekonomi politikası, 1991 yılında kabul edilen mevzuatlarında da şekillendirildiği gibi, dış ekonomik ilişkileri en üst seviyede liberalleştirmeyi, ekonominin ise şeffaflaştırılmasını amaçlamaktadır.

Bu amacı gerçekleştiren, ekonominin gelişmesi için gereken yapısal yeniden oluşumlar ile kaliteli bir değişimi, kapalı ulusal çerçeveye gerçekleştirmenin mümkün olmadığı hesap edilmiştir. Bu yüzden olası tek bir yol seçilmiştir: devletlerarası iş paylaşımında hızlı bir şekilde yer almak, dış finans kaynaklarını ülkeye çekmek.

Dış ekonomik ilişkilerin verimliliği, genelde ülkenin dış ticaret dönüşümünün hacmine göre değerlendirilir. Kırgızistan'ın mal dönüşümü, üyesi olduğu ticari ve ekonomik kuruluşların esas ortaklarının destekleriyle artmaktadır. Ancak ülkenin ithalat ve ihracat oranlarının uygun olduğunu kabul etmek henüz zordur.

İthalat ihracata göre %2,16 kat fazladır, yani ülke ekonomisi ile nüfusun hayat standardı hala dış piyasaya bağlıdır. Kendileri tarafından üretiminin mümkün olduğu ve bunun için gereken hammadde kaynakları ile azami derecede yararlanılmaya, bazılarının ise yeniden onarıma ve rekonstrüksiyona ihtiyaç duyulduğu üretim kapasitesinin bulunduğu tüketim malları ve gıda ürünleri, ülkeye büyük ölçüde dışarıdan getirilmektedir.

Bunun yanı sıra, esas ticaret ortaklı Kırgızistan'ın karşılıklı mal dönüşümünün strüktüründe hammadde ve diğer ara ürünler büyük bir paya sahiptir.

Bu durum, uygun ulusal üretim mallarının rekabet edebilme gücünün düşük olduğunun, Kırgız ekonomisinin hala kötü durumda bulunduğu ve modernizasyon aşamasına ulaşmadığının ve sağlam ilerleme kaydetmediğinin ispatıdır.

Aynı şekilde Kırgızistan'ın son derece olumsuz ticaret bilançosu, onun (ekonominin hâlihazırdaki strüktürü durumunda) ithalat olanaklarının tükenmek üzere olduğunu ve ithal alımlar için kaynakların azaldığını göstermektedir.

Ekonomik ilişkiler başlangıç, (mal dönüşümü) ilkel aşamalarını yaşamakta olup, devletlerarası üretim kooperatiflerinin gözle görülür belirtileri mevcut değildir, uzmanlaşma ise her ülke için özel doğal hammadde kaynaklarının değişimiyle sınırlı kalmaktadır.

Kırgızistan'ın Dış Ticareti, milyon ABD doları

No:1 Slayt

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dış ticaret dönüşümü	1058.6	943.3	1072.2	1298.7	1659.8	1773.3	2512.3
İhracat	504.5	476.1	485.5	581.7	718.8	672	794.1
İthalat	554.1	467.2	586.7	717	941	1102.3	1718.2
Bilanço	-49.6	8.9	-101.2	-135.3	-222.2	-429.3	-924.1

“Döviz kazanma” açısından ihracat sektörü hala cazip değildir. Ülkeye, yeniden işlenebilen ve ardından dış piyasaya sürülebilen işlenmemiş hammadde getirilmektedir. Yeniden işlenen ürünlerin ihracattaki payı azdır. Sanayini teknik anlamda donatan ve sanayiye teknik alandaki yenilikleri uygulayan makine sanayiciliğinin payı da aynı şekilde çok düşüktür.

No:2 Slayt

Bazı Mal Türlerinin İhracatı, bin ABD doları

Yıllar	2000 yıl	2001 yıl	2002 yıl	2003yıl	2004 yıl	2005 yıl
Sebze ve meyve	9118,1	10936,2	16248,4	14594,7	21859,1	19710,9
Tütün (işlenmiş ve işlenmemiş)	30154,4	25390,6	19710,6	12401,0	11581,6	11504,1
Büyükbaş hayvan derisi	4721	6084,7	17165,2	6170,1	4581,5	6454,7
Pamuk lifi	32344,9	22115,7	45171,7	43126,5	42626,9	41364,6
Hurda ve bakır parçaları	5295,9	904,6	1457	533,9	737,6	379
Hurda ve alüminyum parçaları	19337,3	1933	4286	3905	3112,8	3406,8
Uçak yakıtı	1564,4	5764,9	34960,2	47697,7	55098,4	47028,9
Elektrik enerjisi	79782,7	46821,9	22039,8	19179,8	21902	20447,2
Organik olmayan kimyasal maddeler	12721,3	16273,2	43641,4	8376,9	19252,4	9813,1
Pamuk kumaş	1238,7	306,9	499	187,9	121,5	86,1
Suni tekstil malzemelerden yapılan kumaşlar	98,7	260,7	2128,6	3961,3	3781	2544,9
Çimento, Portland çimento	1983,1	1540	1541,7	5872,4	9473,2	13072,8
Damtaşı	2981,8	4280,9	5601,4	7702,3	8849	9647
Cam	172,9	21,4	2295,1	15891	25397,9	32690,2
Elektrik ampulleri	11590,1	12266,1	13795,2	15578,2	21504,6	15627,5
Giyim ve giyim aksesuarları	2578,6	2347	5769,9	14866,3	23189,3	23224
Değerli madenler	195347,9	224573,3	162758,9	259732,3	287389	230692,4
Toplam	504489,2	476151,6	485544,0	581728,9	718840,5	672013,7

Örneğin, makine, ekipman ve mekanizmalar, elektrik ekipmanları ve yedek parçaları, televizyon görüntüleri ile ses kayıt ve montaj aparatlarının ihracattaki payı sadece %6,4 civarındadır. Kıyaslama yapmak için söz konusu malların ithalattaki payına gelirsek, bütün ithalat mallarının %16'sını oluşturmakta olup, bir diğer ifadeyle 5.3 kat azdır.

Kara, hava ve deniz nakli, onların parçaları ile ekipmanlarının ithalatı tüm ithalat hacminin sadece %8'ini teşkil etmektedir, bu durumda söz konusu nakil mallarının ihracatı %3 veya 5.7 kat azdır.

Optik, fotoğraf, sinema, ölçme ve tıp cihazları ile aparatları, saat, müzik enstrümanları ve onların parçaları ile ekipmanlarının genel ihracattaki payı %0,1 olup, onların ithalatı ise %1,5 veya 3,2 kat fazladır.

No:3 Slayt

Bazı Malların İthalatı, bin ABD doları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Buğday	33271.9	6673.5	11749.2	7460.3	11080.4	17573.6
Sigara	11022.8	9783.1	7805.3	9339.1	11785.7	18299.3
Kömür, kok kömürü, yarı kok kömürü	11106.3	6386.9	13926.4	22147.8	18306.2	18528.9
Oto benzin	24019.9	22136.8	20794.2	42954.2	82160.7	104106.1
Uçak yakıtı	11508.4	11817.4	42504.8	53432.3	73542.8	104851.1
Dizel yakıtı	17196.2	19930.1	11796.7	17029.0	33626.4	42253.2
Doğal gaz	33233.8	33160.4	41760.7	30762.7	32779.5	30425.0
Organik kimyasal maddeler	4577.6	2996.4	4522.4	2397.4	2529.0	2912.6
İnorganik olmayan kimyasal maddeler	9179.1	17490.2	18996.1	11290.7	24970.4	15800.6
Mazot	4113.2	1223.9	1063.0	2119.2	1567.9	172.2
Tıbbi malzemeler	20358.2	20545.3	26678.2	34614.9	27944.6	43332.7
Plastik ve plastik ürünler	8466.3	8697.8	8977.0	14895.6	26184.7	28447.6
Kâğıt, karton ve onlardan yapılan ürünler	11704.5	10846.5	10662.3	14775.9	19292.0	20097.4
Suni tekstil liflerden yapılan kumaşlar	7836.6	6751.5	9718.2	13628.3	15700.1	13732.5
Dökme demir ve çelik	9781.1	8707.1	10657.3	17707.1	31936.7	31866.3
Demir ve diğer metallerden yapılan ürünler	14116.8	13176.8	10777.5	17344.3	20836.7	26047.0
Sivil inşaat ve müteahhithlik işler için makine ve ekipmanlar (onların yedek parçaları)	19133.4	9743.0	12387.2	6930.1	12502.9	12776.4
Elektrik makineler, aparatlar, cihazlar ve onların yedek parçaları	15988.8	8510.1	16244.6	17484.6	21393.0	33272.2
Oto arabalar /II. El	6011.7	11077.8	14276.9	20236.3	34343.3	3222.2
Oto araba yedek parçaları ve teçhizatları	10241.3	5579.6	2449.6	8963.9	12338.0	14433.2
Giyim ve aksesuarları	11014.7	10071.9	17523.7	20105.6	11870.0	9175.7
Özel, bilimsel ve kontrol cihazları ve aparatları	7861.8	6590.2	9510.4	9137.4	11557.2	18110.5
Toplam	554113.7	467242.1	586752.5	716959.8	941026.3	1101333.7

İthalatta Rusya menşeli malların payı %38, Asya'daki büyük ülkelerin (Çin, İran, Kore Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirliği, Türkiye, Japonya) payı %20, Merkezi Asya ülkelerinin payı ise (eski SSCB ülkeleri: Kazakistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan)-%16'dır. Kırgızistan'ın en büyük ithalatçıları Çin, Kazakistan ve Özbekistan'dır. İthalat, yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere, Rusya, İran, Çin, Birleşik Arap Emirliği, Kore Cumhuriyeti, Türkiye ve Japonya ile Postsovyet Merkezi Asya ülkeleri olmak üzere, büyük bir ölçüde (%74) Avrasya pazarı sayesinde sağlanmaktadır.

No:4. Slayt

Kırgızistan İthalatının Yapısı, bin ABD doları

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam	554113.7	467242.1	586752.5	716959.8	941026.3	1101333.7
Rusya	132614.6	85052.1	116705.1	176128.2	293662.8	378944.4
Kazakistan	57399.7	81801.4	123902.5	170929.2	202904.5	174397.5
Özbekistan	74573.1	66733.4	60144	39214.9	51881.2	60112.1
Tacikistan	1908.9	1501.5	3483.2	3068.7	2371.2	2001.1
Çin	36895.2	48537.5	59114.7	77690	80086.7	102911.4
Almanya	25178.9	24272.4	31397.1	38215	52554.4	37593.3
İsviçre	3133.6	1237.4	3542.7	2475.1	2943.8	4368
ABD	53778.7	26773.2	47384.4	47931.1	44605.9	67244.2
İngiltere	5553	4830.2	2777.7	2498.9	4184	4663
Afganistan	113.3	-	2.5	61.1	258.7	190
Hindistan	2897.5	4271.5	2888.1	3731	4022.8	3866.9

Kırgızistan ihracatındaki Rusya'nın payı %19, Asya ülkeleri ortaklarının payı (Afganistan, Hindistan, Irak, Moğolistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye) %20, Postsovyet Merkezi Asya ülkeleri ile Azerbaycan'ın payı %28 veya Avrasya'nın toplamı %67, yani Kırgızistan'ın dış pazarı daha ziyade Avrasya'da "yerleşmiş" bulunmaktadır.

Büyük ölçüde Kazakistan'a, gözle görülür seviyede Afganistan'a ihracat yapılmakta, diğer ülkelere, onlardan alınan ihraç mallarla kıyaslanmayacak kadar az da olsa mal ihraç edilmektedir. Örneğin, Çin'den ithal edilen mallar 246 milyon ABD dolarını, Çin'e yapılan ihracat ise 38 milyon ABD dolarını oluşturmakta, yani ihracat ithalattan 6.5 kat azdır. Rusya'yla yapılan ithalat 652 milyon ABD doları, ihracat ise 154 milyon ABD dolarını oluşturmakta, yani ithalat 4 kat fazladır.

No: 5. Slayt

Kırgızistan'ın İhracatının Yapısı, bin ABD doları

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam	504489.2	476151.6	485544	581728.9	718840.5	672013.7
Rusya	65125.1	64510.2	80035.8	97016.9	137729.5	134397.9
Kazakistan	33393.8	39032.2	36826.2	57133.4	87311	116134.9
Özbekistan	89413.6	47997.6	27835.8	16258.9	14690.8	17095.4
Tacikistan	7489.2	6743.3	10193.9	18855.9	22073.1	22903.9
Çin	44129.8	19374.1	41059.4	23342.5	39344.1	26572.2
Almanya	144577	94403.2	1756.7	3011.3	3099.7	4104.4
İsviçre	34101.2	124188.6	96372.5	117868.7	101760.5	65273.3
ABD	2814.8	7149.6	36063.7	6515.1	3230.6	3270.5
İngiltere	18757.2	14064.5	862.2	80.9	282.4	2298.3
Afganistan	4492.9	1592.3	4405.6	6128.1	8023	12389.7
Hindistan	838.9	1368.3	6111	667.3	581.1	10154.5

Kırgızistan'ın Avrasya ülkeleriyle karşılıklı ilişkilerini daha ayrıntılı olarak değerlendirmek için bölge ülkelerinden biri, özellikle Türkiye ile olan ekonomik ilişkilerin üzerinde durmak istiyorum.

Türkiye, Kırgızistan Cumhuriyetinin mal dönüşümü açısından ticari ilişkilerinin 5. sırada olduğu dış ülkelere biridir. Kırgızistan ile Türkiye arasındaki dış ticaret dinamiğinin analizi, son yıllarda Türkiye ile olan dış ticarete bir büyümenin gerçekleştiğini göstermiştir. Örneğin, iki ülke arasındaki dış ticaret 2006 yılında 66,6 milyon ABD dolarını (Kırgızistan Cumhuriyetinin toplam mal dönüşümünün %2,6'sını ve yabancı ülkelerle yapılan mal dönüşümünün %5,8'i) oluştururken, 2005 yılıyla karşılaştırıldığında bu rakam %29'a yükselmiş veya 15 milyon dolar artmıştır.

Mal dönüşümünün artması, ithalat büyümesiyle birlikte, ihracatın artması sayesinde de gerçekleşmiştir. Ticaret bilançosu 2006 yılında olumsuz olup, 12,2 milyon doları oluşturmuştur.

No: 6 Slayt

Kırgızistan Cumhuriyetinin Türkiye'yle Yaptığı Mal Dönüşümünün Dinamiği, bin ABD doları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mal dönüşümü	34	29,6	33,4	37,0	50,2	51,6	66,6
İhracat	7,2	13,8	16,4	11,0	17,0	18,2	27,2
İthalat	26,8	15,8	17	26,0	33,2	33,4	39,4
Bakiye	-19,6	-2	-0,6	-15,0	-16,2	-15,2	-12,2

Türkiye'ye ihraç edilen esas mallar: sebze ve meyve, fasulye, nohut, soya, ham deri, petrol ürünleri, pamuk ve ceviz.

2005 yılında genel olarak sebze ve meyve ihraç edilmiş, bu rakam Türkiye'ye yapılan ihracatın toplamının (%41,8'ini oluşturmuştur), deri ve ham deri (%11), uçak yakıtı (%29,4), ceviz (%6,3). Ham deri ve uçak yakıtı ihracatı sayesinde ihracat %6'ya artmıştır. Diğer pozisyonlarda ise düşüş gözlenmiştir.

No: 7. Slâyt

Kırgızistan'ın Türkiye'ye ihracatının yapısı, bin ABD doları

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam	13772,0	16402,0	11002,5	17046,1	18178,0
Bunlardan:					
Taze veya dondurulmuş sebzeler	3958,3	2478,4	2508,4	7615,7	7605,0
Taze veya kuru cevizler	306,2	2334,7	1952	1454,8	1149,1
Hayvan derisi (kürkü hariç)	1235,7	2774,7	1923,6	1410,9	2013,1
İşlenmemiş pamuk	407,3	1993,1	453,1	-	202,4
Uçak yakıtı	697	609,6	2780,1	4262,4	5336,0
Otolar (2. el)	489,3	601,4	-	-	-

Türkiye'den ithal edilen esas mallar: sanayi teçhizatları ve mekanizmaları, tekstil ve gıda ürünleri, sabun ve diğer temizlik ürünleri, ayakkabı, demir metalinden yapılan eşyalar, plastik eşyalar, mobilya ve aydınlatma cihazları.

İthalat %0.4'e artmış ve 33,4 milyon dolar oluşturmuştur. 2005 yılında bu gösterge genel olarak şunlardan oluşmuştur: belirli alanlar için özel makineler (Türkiye'den yapılan ithalatın %12,1'i), plastik (%6,7), giyim ve aksesuarları (%4,9), elektrik makineleri, aparatları ve cihazları (%6,4), kağıt ve karton (%4,2), metal eşyalar (%4,2).

No: 8. Slayt

Kırgızistan'ın Türkiye'den yaptığı ithalatının yapısı, bin ABD doları

	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam	15772,2	17006,3	25988,9	33242,7	33401,1
bunlardan:					
Sabun, temizlik malzemeleri ve cila maddeleri	691,3	829,2	1089,1	757,4	948,6
İşlenmemiş ve işlenmiş plastik		480,8	1160,8	2090,2	2222,5
Kağıt ve karton ürünler	1099,3	712,7	985,9	1781	1415,1
Yer döşemeleri	438,1	828,9	1786,3	2129	1309
Alüminyum	218,2	297,1	703,7	633,6	323,9
Metal eşyalar	562,1	814,4	1855,2	1148,3	1387,6
Belirli alanlar için özel hazırlanan makineler ve yedek parçaları	804,5	853,3	1240,1	6109,9	4055,7
Elektrik makineler, aparatlar, cihazlar ve onların yedek parçaları	599,4	1308,2	4234	1013,5	2145,4
Mobilya ve yedek parçaları	634,6	819,9	1272	1165,2	935,4
Giyim ve aksesuarlar	2317,1	1933,3	2059,1	2663	1635,3
Plastik eşyalar	550,2	651,2	885,4	996	1013,5

Bunun yanı sıra, Kırgızistan ekonomisine yapılan yabancı yatırımın hacmine göre, Türkiye, yatırımcı-ülkeler arasında ilk sıralarda bulunmaktadır. Türkiye'nin esas yatırım alanları: eğitim, bankacılık, inşaat, otel ve plastik şişe fabrikası işletmeciliği, çay paketleme, soğuk içecek üretimidir.

2005 yılında Kırgızlarla Türklerin ortak olarak kurdukları işletmelerinin sayısı 276'yı oluşturmuş veya bu sayı toplam sayının %15,1'ine tekabül etmiştir, bunlardan 207'si %100 yabancı sermaye katılımıyla gerçekleştirilmiştir. . Kıyaslayacak olursak, 2004 yılında ortak işletmelerin sayısı 290'dı veya %15,3'e tekabül ediyordu, bunların arasında %100 yabancı sermayeli işletmelerin sayısı 194'tü. 2006'nın 9 ayı içinde Türkiye'den yapılan doğrudan yatırım 11,1 milyon ABD doları olup, bu rakam ülkeye yapılan yabancı yatırımın toplam hacminin %5,8'ini teşkil etmiştir.

Daha önceki dönemlerde olduğu gibi, Türk yatırımının esas alanı ticaret (Türkiye'den yapılan yatırımların toplam hacminin %41,6'sına tekabül etmiştir), inşaat (%28,4), köy işletmeleri (%20,2), işleme sanayisi (%6,1) ve finansal faaliyetler olmuştur.

No: 9 Slayt

Ekonomik faaliyet türlerine göre, Türkiye'nin doğrudan yatırımlarının girişi, bin ABD doları

	2006'nın 9 ayı içinde
Toplam	11132,9
Köy işletmeciliği, avcılık ve orman işletmeleri	2249,8
Madencilik endüstrisi	8,9
Bunlardan:	
Yakıt ve enerji hariç, madencilik ürünlerinin çıkartılması	8,9
İşleme sanayisi	678,4
Bunlardan:	
İçecekler ve tütün de dahil olmak üzere gıda ürünleri üretimi,	352,8
Tekstil ve giyim eşyası üretimi	25
Lastik, plastik ve plastik ürünler üretimi	117,4
Diğer maden olmayan mineral ürünler üretimi	43,4
Metal sanayisi ve hazır metal ürünleri üretimi	24,4
Makine ve teçhizat üretimi	88,2
Elektrik, elektronik ve optik teçhizat üretimi	10,7
Diğer üretim alanları	16,5
İnşaat	3167,3
Ticaret; otomobil, beyaz eşya ve özel eşya tamiri	4636,8
Otel ve restoranlar	2,5
Finans faaliyetleri	389,1
Gayrimenkul işlemleri, emlakçilik ve tüketiciye sunulan hizmet	0,1

* Nakit akışı dikkate alınmadan.

Buna ilaveten Türkiye'nin Kırgızistan'daki yatırımlarını değerlendirirken, onun önemli kısmını küçük ölçekli ve orta ölçekli yatırımların oluşturduğunu, Türk yatırımcısının büyük çaptaki işletmelere yatırım yapma konusunda fazla ilgisinin şimdilik olmadığını da belirtmek gerekir.

Hatta bu durum, Kırgızistan'daki Türkiye yatırımlarını karşılıklı olarak korumaya ve teşvik etmeye, yatırım ortamını iyileştirilmeye yönelik çift taraflı anlaşmaya (28 Nisan 1992) ve çifte vergilendirmeyi önlemeye ilişkin (1 Temmuz 1999) iki taraflı anlaşmaya ve kısıtlayıcı ekonomik şartları ortadan kaldırma, yani idari engeller ve sınırlamaları, ayrıca yatırım ortamının iyileş-

tirilmesi için devlet organlarının girişimcilerin faaliyetlerine yasadışı olarak karışmasını engelleyici düzenlemelerin sürdürülmüş olmasına rağmen devam etmektedir.

Yukarıda belirtilenlerden yola çıkıldığında, Kırgızistan'daki ihracat genel olarak Avrasya pazarında yerini almakta ve ülkeye ilk olarak söz konusu bölgeden doğrudan yatırımlar yapılmaktadır. Bu bağlamda Avrasya ticaret pazarının ortak çabalarla genişlemesi, derinleşmesi ve sağlamlaşması Kırgızistan açısından çok büyük önem arz etmektedir. Kırgızistan bu süreçte kendi imkânları dâhilinde katkı sağlamalıdır. Bu politikanın yararlı olduğunu jeoekonomik ve "üretim" olmak üzere, iki durum belirlemektedir. Jeoekonomik bakımdan Kırgızistan Avrasya'nın merkezinde yer almakta, denize çıkış yollarından uzakta bulunmaktadır. Bu yüzden, Kırgızistan'ın iş ortakları, haliyle, sınırında bulunan ülkeler ve onlar geniş bir sahip ülkelerdir. Demek ki Kırgızistan'ın denize çıkış yolunun olmaması durumunu, Avrasya'daki merkezi bir ülke olma konumunun doldurması lazım.

Malın türüne ve kalitesine göre, üretim tüketicisini bulmakta ve Avrasya bölgesinde son derece rekabet edebilir durumdadır. Sözü edilen durum, daha geniş anlamdaki dünyayla, gelişmiş Avrupa ülkeleri ve ABD ile dış ekonomik ve dış ticaret ilişkilerinin sınırlandırılması meselesini gündeme asla taşımaz. Daha geniş bir küresel piyasaya çıkış yolu bulmak, işbirliklerini tespit etmek, derinleştirmek ve genişletmek gerekir. Kırgızistan hem rekabet edebilir ve hem kendine yeterli bir ekonomi oluşturarak, hem onu geliştirerek dünya ekonomisinde hak ettiği yerini alması lazım. Bizim dünya piyasasının bulunduğu seviyeye ulaşmamız gerekiyor. Ancak bu durum Avrasya alanında aktif yer almamızı engellemez. Dünya piyasası ve Avrasya pazarı bizim için bir birlerini karşılıklı olarak tamamlayan pazarlar olmalıdır.

Kırgızistan, bugünlerde Avrasya kıtasındaki ülkelerle ekonomik işbirliğini geliştirme hedefine ulaşmak için, işi öncelikli olarak Merkezi Asya ülkeleri arasındaki ekonomik işbirliği açısından uygun bir ortam oluşturmakla başlamalıdır. Merkezi Asya'da çok eski tarihlerden beri çoğu zaman sınırların yakınlığı, nüfusun aynı etnik kökenden gelmesi, yani ortak tarih, dil, din ve mantaliteye sahip olması sebebiyle iyi komşuluk geleneği oluşmuştur. Bölgede, coğrafik durumdan, onun zenginliğinden, ayrıca bölgenin doğal ve iklim şartlarının çeşitliliğinden kaynaklanan doğal iş paylaşımı mevcut idi.

Merkezi Asya'da tarih bakımından Sovyet dönemine denk gelen sanayileşme döneminde, iletişim ile devletlerarası çağdaş ekonomik işbirliğinin oluşmasının önemli şartları olan ve bir birlerini karşılıklı olarak tamamlayan ekonominin temel alanları gelişme kaydetmiştir. Merkezi Asya'daki bütün ül-

kelerin bağımsızlıklarını kazandıkları günümüz şartlarında, bu süreçleri, herkesçe kabul gören uluslararası normlara uygun uygar mecralara doğru yönlendirmek gerekir.

Bir diğer taraftan her devletin çıkarları açısından, bölgenin yararlanılabilecek ortak kullanım alanlarının verimliliği, önemli ölçüde artırılmalıdır. İki veya birkaç ülkenin ekonomilerinin bütünleşmesinin, ekonomik ilişkilerinde sadece dış ekonomiden yararlanan ülkelerin sahip olamadıkları sistemli etki denilen ek bir etkiyi onun her katılımcısının alabilmelerini sağladığı, dünya pratiğinden bilinmektedir.

Bütünleşme sürecine dinamizm kazandırmak, ortama daha sıkı karşılıklı ekonomik işbirliği sağlaması için nispeten hazırlıklı olduğu bölgelerde büyümenin yaşanması gerekiyordu. Sıkı ekonomik birliklerin deneyimi, bölgesel oluşumların küresel yapılara göre daha yaşamsal ve esnek olduğunu göstermiştir. Her şeyden önce Merkezi Asya ülkeleri arasında, ticari ve ekonomik işbirliklerinde yer alan engelleri kaldırılma yoluyla ticaret ve yatırımlarda, özellikle ticari ve yatırım faaliyetlerinde elverişli bir ortam yaratılmalıdır.

Bunun yanı sıra, Merkezi Asya ve genel olarak Avrasya'yla işbirliğinin rolünün artırılması da, dış ekonomik değişimin strüktürü ile oranını hazır ürün yararına iyileştirmeden, daha etkili işbirliği şekilleri olan üretim ve ilmi ve teknik kooperatif, yatırım ilişkileri, ortak yeni projelerin, satın alınacak ürünün rekabet edebilirliğini artırmaya yönelik projelerin gerçekleştirilmesi gibi şekillerin aktif olarak benimsenmesi olmadan imkânsızdır.

Kırgızistan'daki bu tür işbirliğinin geleceğe yönelik planları şunlardır: yakıt ve enerji santrali (Kambarata Hidro elektrik santrali inşaatında yer alma), petrol ve gaz sahası (petrol çıkarma ve jeolojik araştırma çalışmalarında yer alma, gaz hatlarının rehabilitasyonu, petrol ve gaz sahasının geliştirilmesini kapsayan ortak işletmenin kurulması), sanayi ve tarım alanı (ortak işletme oluşturma, tarım ürünlerinin satışına destek sağlama), ulaşım ve bilgi teknolojisi (kara yollarının rekonstrüksiyonu, bilgi teknolojisi alanında birçok ortak projenin hayata geçirilmesi). Kırgızistan'ın Avrasya ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinin geniş kapsamlılığı ile olağanüstü çok yönlü yapısı dikkate alınırsa, karşılıklı ve ortak ekonomik işbirliğini genişletmek için düşünülen perspektifin muazzam olduğu söylenebilir. Söz konusu rezervler, yeni şartlarda işbirliğinin derinleştirilmesiyle tarafların her birinin ilgisinin artmasıyla ancak harekete geçirilebilir.

Tacikistan'daki Ekonomik Gelişmeler ve Perspektifler

Talib MADİYEV

Tacikistan Cumhuriyeti Ticaret Odası Türkiye Temsilcisi, Tacikistan

Çev: Dr. Almagül İSİNA

Çok değerli heyet başkanları, hanımefendiler ve beyefendiler,

Uluslararası II. Türk-Asya Kongresine davet ederek katılmamızı sağladıkları için Kongre organizatörlerine kalpten şükranlarımı sunuyorum.

Bu tür buluşmayı gerçekleştirmenin amacı, ekonomik işbirliklerine yeni biz hız kazandırmak, ticaret, nakil, ulaşım ve girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesi vb. gibi meseleleri yeniden değerlendirmektir.

Tacikistan Cumhuriyeti Hükümeti pazar ekonomisine geçiş sürecinin ilk aşamalarından itibaren bütünleşme sürecinin kökleşmesine, dış ticaretin liberalleştirilmesine ve dünyanın önde gelen ülkeleriyle karşılıklı kazanıma dayalı işbirliğinin geliştirilmesine yönelik liberal politika izlemeye başlamıştır.

Ülke yönetiminin yürüttüğü dengeli ve ölçülü ekonomik politikaları sayesinde, temel makroekonomik göstergelerin istikrarlı olarak büyüme eğilimini gösterdiği ve ülke nüfusunun yaşam standartlarının yükseldiği gözlenmektedir. Günümüzde Tacikistan BDT, Avrasya Ekonomik Birliği, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Merkezi Asya İşbirliği Örgütü ve Ekonomik İşbirliği Örgütü üyesidir.

Bizler Avrasya bölgesinde bulunan ülkeler arasındaki işbirliğinin muazzam potansiyelinin olduğunu çok iyi biliyoruz. Aynı bölgenin temsilcileri olarak, ortak kültürel özelliklere de sahibiz. Bir birimizin dillerini çok iyi biliyoruz. Bu yüzden ticaret, sanayi, hizmet sektörü, ulaşım ve iletişim alanlarında, aynı zamanda doğal kaynakların işlenmesindeki mevcut potansiyeli en iyi şekliyle değerlendirmeliyiz.

Avrasya bölgesinde gelecekte ortak faaliyet yürütmemizi sağlayan birçok alan mevcuttur. İnsan kaynaklarını ekonomik kaynaklarımızla birleştirmeyi başatabildiğimiz takdirde, çok mühim bir potansiyelden yararlanma fırsatına kavuşmuş olacağız.

Burada şu konuların üzerinde durmak istiyorum. Hepimizin bildiği üzere, bir ülkenin ekonomisinin gelişmesi için yabancı yatırımlar çok büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla biz Tacikistan'daki yatırım ortamını iyileştirme konusundaki çabalarımızı sürdürmekteyiz. Aynı bölgede bulunan ülkeler olarak, yabancı yatırım akışının artması için ortaklaşa gayret etmemizin, hepimiz açısından yararlı olacağını özellikle belirtmek istiyorum.

Uluslararası işbirliğinin ilgi noktası olmaya uygun ekonomi alanlarının daha öncelikli yönlerine yönelik çok sayıda yatırım projeleri ile programları geliştirilmekte olup, bunlardan birçoğu uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Tacikistan hacmi ve çeşitliliği bakımından eşi benzeri bulunmayan mineral ve hammadde kaynaklarına, özellikle petrol, gaz, kaya tuzu, antimon, cıva, altın, gümüş, kurşun, çinko, değerli ve yarı değerli madenler de dahil olmak üzere bir çok kaynağa sahiptir.

Tacik ekonomisine yapılan öncelikli yatırım alanları şunlardan oluşmaktadır: hidroenerji, tekstil, kıymetli ve yarı kıymetli taşlar, polimetal çıkarma işleme, iletişim geliştirme, kimya sanayisi, tarım, üzüm, pamuk ve bakır işleme, sebze ve meyve suyu üretimi, ticaret, finans ve bankacılık sistemi, turizm altyapısının oluşturulması vb.

Karşılıklı kazanıma dayalı uluslararası ekonomik işbirliğinin önemli yönlerinden biri, her türlü yatırımdan yararlanarak ortak işletmeler kurmaktır. Günümüzde Tacikistan'da toplam 450 kadar yabancı ortaklı işletme faaliyetlerine devam etmekte olup, bunlardan 150'si %100 yabancı sermayelidir.

Bu işletmeler genel olarak, maden yatakları işleme, değerli ve yarı değerli madenler çıkarma, tarım ürünleri üretimi ve satışı, hafif sanayi vb. üzerine kurulmuştur.

Tacikistan Cumhuriyeti'nin yatırım ortamını iyileştirilmeye yönelik küçük, orta ölçekli ve ortak işletmelerin kurulmasını öngören bir dizi yeni yasalar kabul etmesi, ticari ve ekonomik politikaların uygulanmasında kesin olarak olumlu faktörler teşkil etmektedir.

Bunların arasından "Tacikistan Cumhuriyeti'nde Girişimcilik Faaliyetlerinin Devlet Tarafından Korunmasına ve Desteklenmesi", "Yabancı Yatırımlar", "Dış Ekonomik Faaliyetler", "Limited Şirketlere İlişkin", "Leasing", "İmtiyaz Haklarına İlişkin", "Tacikistan Cumhuriyetindeki Serbest Bölgeler

Hakkındaki” mevzuatları belirtmek gerekir. Tacikistan’da uluslararası normlara uygun yeni vergi ve gümrük kodeksleri kabul edilmiştir.

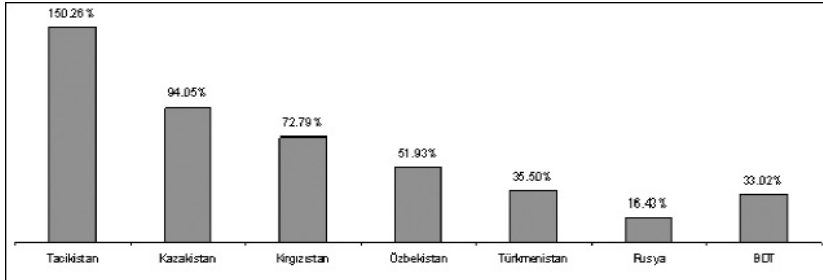
Ticaret Odasının statüsünü belirleyen “Tacikistan Cumhuriyeti Ticaret Odası Hakkındaki” kanunda, onun ekonomik gelişim ve işbirliğine yönelik amacı ve hedefi yansıtılmıştır. Bugünlerde Tacikistan Ticaret Odası, hukuki faaliyet alanını genişletmiştir.

Dış ekonomik işbirliğini ülke ekonomisini geliştiren çok önemli bir faktör olarak değerlendirmekteyiz. Ticaret Odasının esas amacı: Piyasa ilişkilerinin modern altyapısını oluşturmak, yatırım işbirliği ile girişimciliği geliştirmek, Avrasya bölgesindeki ülkelerin iş ortamlarıyla ülke girişimcilerinin ticari ve ekonomik, ayrıca ilim ve teknik alanlardaki ilişkilerini genişletmeye katkıda bulunmaktır.

Girişimciliğin gelişmesi, ekonomik sorunları sivil inisiyatiflerle çözme mekanizmalarından yararlanmayı gerektirmektedir. Bu yüzden Tacikistan Ticaret Odasının inisiyatifiyle, Uluslararası Ticaret Tahkimin daimi kuruluşlarının gelişmesini hukuki açıdan destekleme merkezi kurulmuştur. Hiç şüphesiz ki, çeşitli kooperatiflerin kurulması ve Asya ülkelerindeki benzer kuruluşlarla işbirliği yapmaları gerekmektedir. Tacikistan devleti olarak bu yönde karşılıklı işbirliğine hazır olduğumuzu belirtmeliyim.

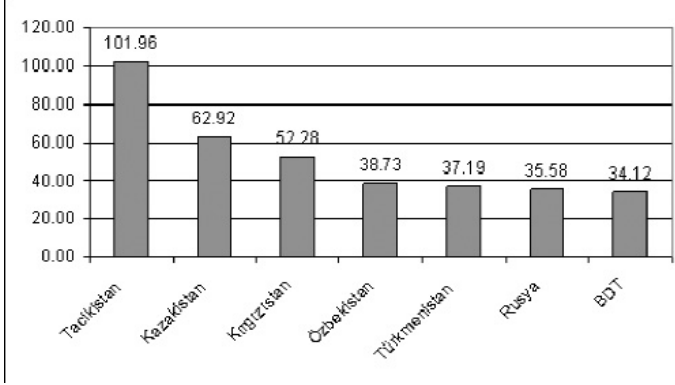
Daha önce belirtildiği üzere, Tacikistan topraklarında diğer ülkelerde büyük ihtiyaç duyulan eşsiz benzersiz doğal kaynaklar bol miktarda bulunmaktadır.

Bu bağlamda, ilgili tarafların çabalarının söz konusu kaynakları, Asya ülkelerinin mali, teknik ve yatırım olanaklarını ülkeye çekme yoluyla paylaşmak ve kullanmak için bir araya gelmesi, karşılıklı kazanıma dayalı işbirliğinin temelini oluşturabilir.

Bu yüzden kanaatimize göre, danışma, bilgilendirme, pazarlama, eğitim ve iş merkezleri halkasının oluşturulması ile diğer hizmetlerin toplu olarak yü-

rütülmesini sağlayan girişimcilik alanları iş birliği merkezi kurulmalıdır. Ulaşım, ticaret, transit ve mal hareketi gibi alanlar konusundaki işbirliğinin geliştirilmesi, toprakları karmaşık yüzeyli ve deniz limanlarına çıkışı bulunmayan bir ülke olarak, Tacikistan Cumhuriyetini çok yakından ilgilendirmektedir.

Günümüzde mal transiti problemi, ticaretin gelişmesini engelleyen temel bir faktördür, bu yüzden söz konusu problemi değerlendirilirken, bölge ülkelerinin ulaşım ve transit politikalarının aynı yolu izlemesinin çok büyük önem arz eden pratik hedeflerden biri olduğunu unutmamak gerekir. Ticareti geliştirmeyi ve yatırım hareketini teşvik etmek için gerekli temel şartlardan biri olan ulaşım alanındaki mevcut altyapı potansiyelinden verimli bir biçimde yararlanmanın, ayrıca transit olanaklarını geliştirilmenin büyük ölçüde önem taşıdığını belirtmekte yarar vardır.

Duşanbe-Kulma geçidi karayollarının, Karakorum ana karayolu ile diğer ulaşım koridorlarına açılmasıyla, gerçek anlamda güneydeki deniz limanlarına engelsiz çıkmak için büyük bir imkan elde edilmiştir. Söz konusu olgu, ulaşım koridorlarına bakış açımızı belli bir ölçüde yeniden değerlendirmemize ve onu daha kapsamlı temellerde gündeme getirmemize müsaade etmektedir. Bu durum, Tacikistan topraklarındaki Piyanj ırmağı üzerinde inşa edilen üç köprü ile gelecekte Afganistan, Pakistan, İran, Çin ve Hint Okyanusu ile Basra Körfezi üzerinden doğrudan ulaşımı sağlayacak olan iki köprüünün inşaatına bağlıdır.

Konuşmamın sonunda, Uluslararası II.Türk-Asya Kongresi'nin Asya ülkelerinin gelişmesine, her alandaki karşılıklı kazanıma dayalı işbirliği ile ekonomik ve ticari işbirliği alanlarının derinleşmesine katkıda bulunacağından emin olduğumu ifade etmek istiyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Özbekistan’da Reform Süreci Devam Ediyor

Nadir HAŞİMOV

Özbekistan Ankara Büyükelçiliği, Ekonomi Ataşesi

Değerli Başkan,

Saygıdeğer Bakanlar ve değerli katılımcılar,

TASAM tarafından düzenlenen II. Uluslararası Türk-Asya Kongresi’nde, böyle bir güzel ortamda sizlerle birlikte olmak, bizim için büyük bir onurdur. Bu vesileyle hepinizi saygıyla selamlamaktan ve en iyi dileklerimi arz etmekten şeref duyuyorum.

Benden önceki konuşmacıların söylediği gibi Özbekistan’da birçok olumlu göstergeler elde edildi.

Jeopolitik ve coğrafik konumundan dolayı ilgi odağı haline gelen ve dünyanın “kalbi” Orta Asya bölgesinin merkezinde yerleşen Özbekistan, tarihsel açıdan çok kısa süre sayılan bağımsızlığı dönemlerinde ekonomi, politika, toplumsal yapılanma, demokrasi süreçlerinin sürdürebilirliğini sağlama atılımları, ayrıca uluslararası arenadaki faaliyetleri ile ilgili büyük adımları atmış bulunmaktadır.

Tarih sayfalarına bakıldığında, tanınmış büyük devlet adamları, alim, din adamları ve efsanevi kumandanlarının Özbekistan bölgesinde yetiştiği dünyaca bilinmektedir. Bu bağlamda, “Büyük İpek Yolu” diye adlandırılan güzergahta kilit ülke konumundaki Özbekistan, yüzyıllardır ekonomi ve siyasi açıdan çok önemli stratejik konuma sahiptir. Aynı zamanda Özbekistan’da din özgürlüğü kapsamında herkes istediği inanç ve dini gelenekleri uygulayabilme özgürlüğüne sahip olmakla beraber kültürel açıdan da özellikle İslam Kültürü mirasçısı niteliğini hiçbir zaman yitirmedi. İslam Konferansı Teşkilatı bünyesindeki İslam Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nce (ISESCO) 2007’de Taşkent şehrinin “İslam Kültürü’nün Başkenti” olarak ilan edilmesi bir rastlantı değildir.

Hepimiz için değerli ve kutsal sayılan büyük ve güzel başkentimizin böyle bir itibar kazanması sadece bizi değil, aynı zamanda komşularımızı ve uzakta bulunan dostlarımızıda mutlu etmekte ve kalplerini iftihar duygusuyla doldurmakta dersek hiç yanılmamış oluruz.

Sahip olduğumuz maddi ve manevi mirasımızın geniş bir şekilde araştırılarak kamuoyuna tanıtılması ile ilgili çalışmaların Özbekistan Hükümeti tarafından büyük özenle ve titizlikle yürütülmekte olduğunu belirtmek gerekir.

Semerkant şehrinin 2750, Karşı şehrinin 2700 ve Mergilan'ın 2000 yıl dönümü devlet düzeyinde ülkede kutlanıyor olması, Özbek yöneticilerin ortak Türk tarihimize büyük önem verdiğini göstermektedir.

Özbekistan'da bağımsızlığını ilan ettiği ilk dönemlerde ülke ekonomisi politikadan daha da öncelikli bir konu olarak ele alınıp, Devlet Başkanı önderliğinde 'açık kapılar' temelinde herkese eşit düzeyde yaklaşım sergileyerek piyasa ekonomisine geçiş süreçleri başlatılmıştır ve bu süre zarfında bir takım reformlar gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya konulan reformlar sonucunda ülkede özel mülk düşüncesinden yola çıkarak, ekonomide devletin rolünü azaltmak suretiyle özel sektöre büyük önem verildi. Aynı zamanda dünya ekonomisiyle entegrasyon ve yabancı yatırımcıları çekme kapsamında teşvik politikaları uygulandı.

Bu durum Özbekistan'ın her yönden kalkınması ve ilerlemesini sağlayacak rasyonel adımlarla, yabancı denetiminde olmayan, sağlıklı ve onurlu bir yönetim tarzıyla mevcut milli kaynaklarını verimli şekilde değerlendirerek gelişen Özbekistan'ın ortaya çıkması için temel hazırlamıştır.

Ekonomik açıdan sağlıklı olmanın belirtileri çerçevesinde altın ve döviz rezervlerinde ve ihracatta büyük artış gösteren Özbekistan, 2006'da ciddi bir milli gelir yükselmesiyle de bu başarıyı perçinlemiştir. 2006 yılında Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) yüzde 7,3 artışı, özellikle sanayi sektöründeki yüzde 10,8 ve hizmetler sektöründeki yüzde 19,5 gibi artışlar izlemiştir. Aynı zamanda tarımda yüzde 6,2 ve inşaat sektöründeki yüzde 12,8'lik artışlar, sürdürülebilir bir kalkınmanın işaretleridir. Özellikle GSMH'deki bu artışların geleneksel üretim sektörlerinden ve hammadde ihracından ziyade yeni ve modern üretim alanlarından elde edilmiş olması daha da önemlidir.

Bu sağlıklı göstergeler ile özellikle sosyal ve hukuk alanlarında, pazar ekonomisi ile ilgili reformların yapılmış olması, ekonomik liberalizasyonun gerçekleştirilmesi ve mülkiyet haklarının korunmaya alınması gibi iş hayatını düzenleyici yasaların çıkarılmasıyla ülkedeki yatırımlar ciddi şekilde artmış.

Bu anlamda 2006’da ülke yatırım hacminin 3 milyar 150 milyon dolara ulaştığı söylenebilir. Ayrıca doğrudan yabancı sermaye yatırım sayısının da büyük artış gösterdiği görülmektedir.

Özbekistan gibi bereketli topraklar üzerinde kurulu bir ülkenin tarım alanındaki uygulamalar ve etkin üretim yöntemler sayesinde son yıllarda pamuk, tahıl, meyve ve sebze üretimi rekor artışlar göstermiştir. Özbekistan tarımsal üretimde kendine yeten nadir ülkelerden biri haline gelmektedir.

Sanayi ve tarımdaki gelişmelerle bir ülke ekonomisinin en önemli canlılık göstergesi olan ihracatın da 2006 yılında yüzde 31,5 artmış olması ve ihracatın 2000 yılına göre ikiye katlanmış olması önemlidir. Bu noktada özellikle üzerinde durulması gereken husus, bu artışın pamuk, maden gibi ham maddelerin ihracatındaki artıştan değil, otomobil, petrol-kimya, metalden mamul ürünler, suni gübre, iplik, inşaat malzemesi ve konfeksiyon ürünleriyle yaratılmasıdır.

Genel yapısal değişim ve reformların sonucu olarak ülkede çeşitli alanlarda istihdamların yaratılması hızla devam etmektedir. Bu kapsamda ülkedeki istihdam 2006 yılında yüzde 2,7 artmıştır. Bu ise ülkedeki siyasal gelişmelerin yanı sıra ekonomi kaynaklarını hızla değerlendiren Özbek yönetiminin halkının çağdaş ve hak ettiği yaşam düzeyine kavuşması konusunda ekonomik ve sosyal reformların uygulanmasında kararlı olduğunu göstermektedir.

Orta Asya bölgesinde bulunan ülkeler içinde en çok nüfuslu olan Özbekistan’da uygulamaya konulan reformların en başında insanların sosyal korunması hedefi gözlenmesi büyük önem taşımaktadır. Özbekistan Devlet Başkanı İslam Karimov tarafından 2007 yılının “Sosyal Koruma” yılı olarak ilan edilmesiyle ülkede sosyal koruma ile ilgili geniş çaplı uygulama ve düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede “Sosyal Koruma Yılı” adlı devlet programı kabul edilmiştir.

Özbekistan’da gerçekleştirilen reformlar sadece adı geçen konularla sınırlı kalmaksızın, ülke yönetim sisteminde yapısal değişiklikler yapılarak, merkezi yönetim yapısından yerel yapıya geçilerek, demokrasi ve liberalleştirme süreci başlatıldı. Bu girişimlerle, Orta Asya’daki birçok ülkeleri içinde ilke imza atılıyor olması da Özbekistan yönetiminin yargı-hukuk ve ceza sistemlerinin liberalleştirilmesine ne denli önem verdiğini gözler önüne sermektedir. Bununla ilgili yasa ve uygulamalar alanında da ciddi değişiklikler yapılmıştır.

Son yıllarda halkın yönetimdeki söz hakkını arttırmasında en etkili araç olan sivil toplum kuruluşları konusunda atılan çok önemli adım ve en güzel ör-

nek olarak “Mahalle Vakıfları” Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov’un girişimiyle 1992’de oluşturdu.

Ayrıca ülkede çok partili siyasi sistem yola koyularak, insanlara kendi iradesiyle seçme hakkı tanındı. Günümüzde Özbekistan’da 5 siyasi parti faaliyet göstermektedir. Ülkede demokrasi sürecine devamlılık sağlama kapsamında, Özbekistan Devlet Başkanı’nın önerisiyle mevcut siyasi partilerin rolünün daha da artırılması için anayasaya bir takım değişikliklerin yapılması gündemdedir. Aynı zaman ülkede, yasama ve senato olmak üzeri iki kanattan oluşan parlamento sistemi faaliyet göstermektedir. Ayrıca Özbekistan hukuk devleti olma yönünde ve Özbek halkına daha ileri düzeyde bir yaşam sağlama yolunda ekonomi, sosyal ve idari reformlar uygulama becerisini de göstermektedir. Çok önemli bir husus: Hukuk alanında, insan haklarının korunması adına ciddi adımların atılmaya başlanmasıdır.

Bu bağlamda, bağımsız mahkeme sistemi, tahkim, ambusdman gibi sistemlerin işlevselliği arttırılarak uygulamaya konuldu ve ulusal hukukun iç hukuktan öncelikliliği sağlanmıştır. Her ne kadar Özbekistan’da yıllardır ölüm cezası uygulanmıyor ise de BDT ülkeleri arasında ilk olarak Özbekistan’da önümüzdeki senede uygulamaya konulması koşuluyla özel bir yasayla idam cezası kaldırıldı. Fakat şu anda bile ülkede idam cezası uygulanmamaktadır.

Özbekistan yönetiminin bütün bu çalışmalarının, BM’nin “İnsan Hakları” ile ilgili 92 sayılı kararına uygun olarak, “Özbek vatandaşlarına ölüm cezasının uygulanmasının kaldırılması” yönündeki tavsiyesi uyarınca yasal hale getirmesi, Özbekistan’ın uluslararası örgütler ile olan işbirliğini daha da güçlendirmiştir.

Ülkenin doğal rezervleri konusunda dünya çapında altın rezervinde 5., bakırda 11. ve uranyumda 8. sırada yer almaktadır. Günümüzde ülkenin altın rezervinin sadece yüzde 20 oranı kullanılmaktadır. Bu ise gelecekte geniş perspektif imkanların açılmasını sağlayacaktır.

Ayrıca Özbekistan’da doğal toprakaltı kaynakların 750’den fazla maden kaynaklarına sahip olup, onun yaklaşık değeri 3.5 trilyon Amerikan Doları’ndan fazla olduğu uzmanlar tarafından tespit edilmiştir. Bununla beraber ülkede araştırılan doğal gaz rezervleri 2 trilyon m³’den fazla olup, bunun sadece 58 milyar m³ kısmı kullanılmaktadır.

Mevcut Özbek-Türk ilişkilerine gelirsek, tarihten de bilindiği gibi Özbekistan bağımsızlığı ve egemenliğini ilk tanıyan ve yardım elini uzatan ülke Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Elbette ki, kardeş Türkiye Cumhuriyeti’nin bu adımlarını hiçbir zaman unutmayacağız.

Bu süre zarfında Türkiye ile ekonomi alanında ilişkileri ve işbirliği geliştirilmesi yönünde gerekli adımlar atılarak, büyük ivme kazanmıştır. Türkiye, Özbekistan’ın dış ticaretinde 6. büyük ortağıdır. Bu çerçevede 2006 Türk istatistik sonuçlarına baktığımızda Türkiye ile Özbekistan arasındaki dış ticaret hacmi 572 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Aynı zamanda Özbekistan bilgilerine göre 670 milyona dayanıyor. Böylece dış ticaretin yüzde 38 büyüdüğünü görebiliriz. Bu ticaretin Özbekistan lehine olduğunu söyleyebilirim. Günümüzde Özbekistan’dan Türkiye’ye yarı mamul ürünleri ihraç edilmektedir. Türkiye’den ise makine tesisat, tüketim ve yatırım ürünleri ithal edilmektedir. Tabii ki, bu gösterge iki ülkenin gerçek potansiyelini yansıtmasa da son 5 yıllık dönemde dış ticaretimizin 5 kat arttığını sevinerek söylemek isteriz.

Özbekistan’da Türk yatırımı kapsamında toplam 353 işletme mevcut. Bu işletmelerin 273’si ortak şirket olup, geri kalan 80’ü yüzde 100 Türk sermayeli işletmelerdir. 55 Türk şirketinin temsilcilikleri akrediteden geçmiştir. 2006 yılında Özbekistan’da 46 Özbek-Türk ortaklık ve 20 tamamen Türk menşeli şirket ve 21 temsilcilik olmak üzere, toplam 87 şirket kaydı bulunmaktadır. Bu ise Özbekistan’ın Türk yatırımcılara olan büyük ilgi ve tercihini göstermektedir.

Diğer sevindirici bir husus da, Türk yatırımcılarının Özbekistan’a olan ilgisinin artmasıdır. Şu anda toplam Türk yatırım hacminin 1 milyar ABD dolarından fazla olduğunu belirtebiliriz.

Türk yatırımcıları ülkemizde ağırlıklı olarak sırasıyla tekstil, inşaat, gıda, ticaret ve hizmet alanlarında Özbekistan ekonomisine büyük katkı sağlıyor. Bugünkü oturumumuzda katılımcı olarak iştirak edenler arasında da Özbekistan’da inşaat alanında başarılı faaliyetini sürdürmekte olan şirket temsilcileri de bulunuyor.

Umuyoruz ki, Türkiye’nin uluslararası arenada Özbekistan’a verdiği desteğini kararlılıkla devam etmesinin, mevcut Özbek-Türk ilişkileri ve işbirliğinin daha da gelişmesine büyük ölçüde etkisi olacaktır. Her iki ülkenin büyük bir potansiyele sahip olduğu herkes tarafından kabuledilmiştir. Bizim bu üstünlüğümüzü iyi değerlendirmemiz gerekir ve ikili ilişkilerimizi daha da ileriye götürülmesinde tüm çabalarımızı devreye sokmamız lazım.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Bölgesel Yatırım Meseleleri ve Kazakistan'da Yatırım

Almas KUDAİBERGEN

Kazakistan Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yatırımlar
Komitesi Başkan Vekili-Kazakistan

Çev: Caner SANCAKTAR

Saygıdeğer dinleyiciler, Orta Asya, Uzak Doğu ve Afrika hükümetleri yetkilileri ve şirket temsilcileri. Sizlerin huzurunda konuşmak benim için büyük bir mutluluk

Konuşmamda, bölgesel ticaret ve yatırım işbirliği, Kazakistan Cumhuriyeti'nde yatırım olanakları, yatırım faaliyetlerinin hukuksal zemini, yatırım ayrıcalıkları, bu ayrıcalıkların elde edilme koşulları ve nihayet Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanına bağlı olan Yabancı Yatırımcılar Konseyi hakkında sizlere bilgi vereceğim.

Kazakistan'ın diğer Orta Asya devletleri ile olan ticaret hacmi yüksek bir düzeydedir ve her geçen yıl daha fazla büyümektedir.

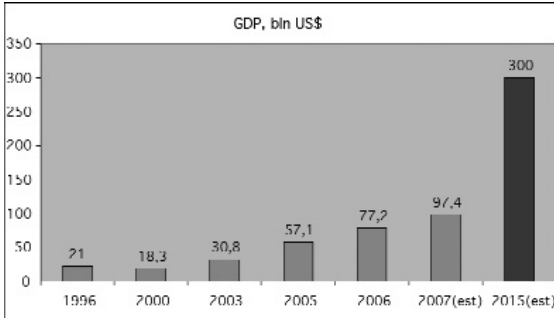
Kazakistan'ın Orta Asya Ülkeleri ile Ticaret Hacmi (2006, milyon \$)

Ülke	Ticaret Hacmi	İhracat	İthalat
Toplam	61 927.2	38 250.4	23 676.9
<i>Orta Asya Ülkeleri</i>	<i>1 448.8</i>	<i>830.5</i>	<i>618.3</i>
Kırgızistan	406.7	267.8	138.9
Tacikistan	185.1	157.4	27.7
Özbekistan	703.8	384.7	319.1
Türkmenistan	153.3	20.7	132.6
Türkiye	906.6	348.2	558.4

Kazakistan bölgedeki en önemli yatırımcı devletlerden birisi haline dönüşmektedir. Kazakistan'ın Orta Asya ülkelerindeki yatırımları aşağıdaki tabloda görünüyor.

Ülke	Yatırımlar (milyon \$)			
	Doğrudan	Portföy	Diğerleri	Toplam
Kırgızistan	151,8	0,1	157,2	309,2
Tacikistan	9,0	---	85,1	94,1
Türkmenistan	---	---	5,8	5,8
Özbekistan	91,7	---	60,7	152,4

Kazakistan ekonomisine baktığımızda, ekonominin son yedi yıl içinde hızla büyüdüğünü görüyoruz. Kazakistan Hükümeti, ekonomik büyümeyi daha da hızlandırmaya yönelik son derece iddialı planlar oluşturmuştur.

On the other hand, Kazakhstan is a recognised as a leader in the post Soviet

Öte yandan, Kazakistan Sovyetler Birliği sonrası dönemde yatırım cazibesi konusunda bölgede lider ülke olarak kabul ediliyor. Kazakistan, yaklaşık 3 bin \$ ile kişi başına düşen doğrudan yatırım düzeyi en yüksek olan Orta Asya ülkesidir.

Davos Dünya Ekonomi Formu tarafından yayınlanan son rapora göre, Kazakistan rekabet gücü konusunda 125 ülke arasında 56. sırada yer alıyor. Bu sıralamada Kazakistan diğer Orta Asya ülkelerinin ve 62. sıradaki Rusya ile 78. sıradaki Ukrayna'nın üstünde yer alıyor. Kazakistan, 54. sıradaki Çin'e yaklaşmaktadır.

Yabancı yatırımcıların yatırım yapma konusunda Kazakistan'a büyük ilgi göstermelerinin diğer önemli bir nedeni de, ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerin sayısının hızla artıyor olmasıdır. 1999 yılında Kazakistan'da faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin toplam sayısı 1865 iken, 2003 yılına kadar bu sayı 6579'a ulaşmıştır. 2005 yılı verilerine göre Kazakistan'da faaliyet gösteren yabancı şirketlerin toplam sayısı son altı yıl içerisinde yaklaşık dört kat artarak 7185'e yükselmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, 1993-2006 yıllarında Kazakistan'da gerçekleştirilen yabancı doğrudan yatırımların toplam tutarı 51,2 milyar Amerikan Dolarını aşmıştır.

Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Türk yatırımlarını incelediğimizde, bu yatırımların 1 milyar Amerikan Doları yaklaştığını görüyoruz. Gerçekleştirdiğimiz işbirliği çalışmaları gösteriyor ki Türkiye, her ne kadar Kazakistan'da lider yatırımcı ülke konumunda olmasa da, ülkemiz için en faydalı yatırımcı ülkelerden birisidir. Kazakistan'daki lider yatırımcı ülkelerin yaptıkları yatırımlar petrol, doğal gaz ve madencilik sektörlerinde yoğunlaşırken, Türk yatırımları daha çok petrol dışı sektörlerde gerçekleşiyor. Günümüzde Kazakistan'da çok sayıda Türk şirketinin şubesi faaliyet gösteriyor. Şu anda Kazakistan'da faaliyet gösteren Türk şirketlerinin sayısı 1674'tür. Bu şirketlerden bazıları Koç Holding, Enka, Turkuaz gibi büyük Türk şirketleridir. Kazakistan'da iş yapan Türk şirketlerinin sayısını arttırmak için büyük bir potansiyelin var olduğu kanaatindeyim.

Öte yandan Türkiye'deki Kazakistan yatırımları da son yıllarda artış kaydetmektedir. Son beş yılda Kazakistan'dan Türkiye'ye yönelen yatırımların tutarı 500 milyon \$'ı aşmıştır. Türkiye'deki Kazak yatırımları önümüzdeki yıllarda artmaya devam edecektir. İlerleyen yıllarda Türkiye'deki Kazak yatırımlarının, Kazakistan'daki Türk yatırımlarını aşmasını umut ediyorum. Hiç kuşkusuz, Türkiye ile Kazakistan arasında gerçekleştirilecek karşılıklı yatırımlar, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğini güçlendirecektir.

Yatırımlar Hakkında Kanun

Yatırım ortamını düzenleyen çok sayıda yasal düzenlemelere sahibiz. Bunlardan birisi, yatırımlara ilişkin vergi indirimi mekanizmasını düzenleyen Vergi Kanun'udur. Gümrük Kanunu, gümrük vergisi ödeme muafiyetini; Toprak Kanunu ise, yatırımcılara serbest bölge sağlama mekanizmasını düzenliyor. Bunlara ilaveten, yatırım kontratlarının uygulanması ile ilgili konuları düzenleyen bir İdari Kanun mevcuttur. Nihayet, Yatırımlar Hakkında Kanun, yerel ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi meselesini düzenliyor.

Yatırımlar Hakkında Kanun, Avrupa Birliği TACIS Projesi uzmanlarının danışmanlığı altında hazırlandı ve Dünya Ticaret Örgütü'nün TRIM standartlarına uygun olduğu kabul edildi.

Bu kanun 8 Ocak 2003 tarihinde kabul edildi ve 1997 tarihli "Doğrudan Yatırımların Devlet Teşviki Kanunu"nun yerini aldı. Kanunun benimsediği yeni konsepte göre, Kazakistan'daki yerli ve yabancı yatırımcılar arasında her hangi bir ayırım yoktur. Her ikisinin hakları bu kanun tarafından garanti altına alınır ve korunur. Yatırımlar Hakkında Kanun, Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki yatırımlar faaliyetlerini düzenleyen temel kanundur. Bu kanun, yatırımcıların haklarını tam olarak garanti altına alıyor, ülkedeki yatırım faaliyetlerini teşvik ediyor, yatırımcılara yönelik devlet desteklerini düzenliyor ve anlaşmazlıkların çözüm yollarını belirliyor.

Yatırımlar Hakkında Kanun şunları içeriyor:

- *Kazakistan Cumhuriyeti ülkesinde yatırımcı faaliyetlerin yasal koruma altına alan garantiler*
- *Kazancın kullanımına ilişkin garantiler*
- *Devlet kurumlarının faaliyetlerinde şeffaflık*
- *Devlet organlarının kontrollerine ilişkin garantiler*
- *Millileştirme ve el koymaya karşı garantiler*
- *Sözleşmelere ilişkin garantiler*
- *Uyuşmazlıkların çözümü mevzuatı*
- *Yatırımlara yönelik hükümet destekleri*

Şimdiye kadar yaşanan deneyimlerden hareketle şunu kesin olarak söyleyebilirim ki, yabancı yatırımcılar Kazakistan'daki şirketlerin %100 sahibi olabilirler. Bizim Komitemiz*, kesinlikle yatırımcılar arasında yerli veya yabancı ayırımı yapmıyor. Her ikisine karşı eşit davranıyoruz. Ayrıca, Kazak şirketlerinin yabancı sahipleri, Kazakistan dışındaki yatırım faaliyetlerinden elde edilen karın tamamını alabilirler.

Yatırım Ayrıcalıkları

Şimdi yatırım ayrıcalıklarının nasıl elde edilebileceği konusu hakkında konuşmak istiyorum. Temsilcisi olarak bu kongreye katıldığım Yatırımlar Komitesi, hükümet adına sözleşme yapan ve yatırımcılara yatırım ayrıcalıkları veren ana devlet kurumudur. Şunu belirtmek önemlidir ki, bizim Komitenin işlevleri sadece petrol dışı sektörlerle ilgilidir ve bu nedenle Komite, petrol ve doğal gaz sektörlerinde yatırım ayrıcalıkları veremez.

Yatırımcılar Kazakistan devletinden başlıca şu ayrıcalıkları elde edebilir:

A) Vergi Ayrıcalıkları:

(1) On yıla kadar süren kurumlar vergisi ayrıcalıkları. Yürürlükte olan Vergi Kanununa göre, Kazakistan'da faaliyet gösteren şirketler için ortalama kurumlar vergisi oranı yüzde 30'dur. Kazakistan'da iki türlü kurumlar vergisi ayrıcalığı mevcuttur:

(a) Kazakistan devleti, yeni kurulmuş şirketlere, tek bir alanda gerçekleştirilen yatırım faaliyetlerinden elde edilen gelirler üzerinde 10 yıllık %100 vergi muafiyeti ayrıcalığı veriyor.

(b) Faaliyet halindeki şirketlere ise, üretime sokulan sabit varlıkların maliyetini ödenen kurumlar vergisinden düşme hakkı tanınıyor.

Yatırım ayrıcalıklarının devam edebilmesi yapılan yatırımların miktarına bağlıdır. Örneğin, öncelikli iktisadi sektörlerle 20 milyon \$ yatırım yapan bir şirket 5 yılığına kurumlar vergisinden muaf tutulur. Bir şirketin 10 yıllık vergi muafiyeti elde edebilmesi için ise 154 milyon \$'dan daha fazla yatırım yapması gerekir.

(2) Kazakistan devleti ayrıca, yatırımcılara beş yıla kadar sürebilen emlak vergisi ayrıcalığı sunuyor. Kazakistan'da yıllık emlak vergisi ortalama oranı, şirketlerin ve bireysel müteşebbislerin sahip oldukları toplam emlak değeri üzerinden %1'dir.

(3) Üçüncü olarak, beş yıla kadar süren arazi vergisi ayrıcalıkları mevcuttur. Arazi vergisinin ortalama oranı arazinin tipine ve bulunduğu yere bağlıdır. Şirketin 3 yıllık arazi vergisi muafiyeti alabilmesi için 10,5 milyon dolara kadar, 4 yıl için 21 milyon dolara kadar, 5 yıl için 21 milyon dolardan daha fazla yatırım yapması gerekiyor.

B) Diğer bir devlet desteği türü, gümrük vergileri ödemeleri ile ilgili tanınan ayrıcalıklardır. Yatırımlar Hakkında Kanuna göre Kazakistan devleti, yatırımcıları, yatırım projelerini gerçekleştirebilmek için ithal edilen ekipman ve parçaların gümrük vergilerini ödemekten muaf tutuyor. Fakat hammadde ithalatı gümrük vergisi ayrıcalıklarına konu olamaz. Gümrük Kanununa göre, Kazakistan'da ortalama gümrük vergisi oranı %8,5'tir. Bu oran, diğer ülkelerdeki gümrük vergisi oranlarıyla karşılaştırıldığında bir hayli düşüktür.

C) Son devlet desteği türü, yatırımcılara verilen çeşitli devlet hibeleridir. Bu hibeler, yatırım projeleri ile ilgili bedava arazi, bina, makine ve diğer ekipmanlar şeklinde olabilir. Değeri piyasa fiyatları üzerinden hesaplanan devlet hibelerinin toplam tutarı, şirket tarafından yapılan yatırımın sabit değerlerinin toplam tutarının %30'unu aşamaz. Fakat eğer verilecek olan hibelerin toplam

tutarı bu oranı aşarsa, yatırımcı şirket aradaki farkı ödemek koşuluyla söz konusu devlet hibelerini alabilir. Devlet, yatırımcı şirkete verilen hibelere her hangi bir vergi ayrıcalığı tanımaz.

Yatırım Ayrıcalıklarının Elde Etme Aşamaları

Yukarıda anlatılan vergi ayrıcalıklarını ve devlet desteklerini almak için ne yapmanız gerekir?

İlk önce Kazakistan'da bir şirket kurmanız gerekir. Burada özellikle vurgulamak istiyorum ki, kurulacak olan şirketin sahibi %100 yabancı veya kısmen yabancı olabilir. Bu tamamıyla yatırımcıların kararına bağlıdır. İkinci olarak, sabit değerlere yatırım yapmak gerekir. Üçüncü koşul ise, Kazakistan ekonomisinin öncelikli sektörlerine yatırım yapılması gerekir. Yatırım ayrıcalıklarının verildiği öncelikli sektörler listesi 245 iktisadi faaliyeti içeriyor. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

- Tarım sektörü
- Gıda sektörü
- Tekstil sanayi
- Mobilya sektörü
- Deri sanayi
- Kimya ve petrokimya sanayi
- IT
- Teknolojiler-nükleer materyaller
- İnşaat sektörü ve inşaat malzemelerinin üretimi
- Sanayi makineleri ve ekipmanları üretimi
- Petrol ve gaz sektörlerini destekleyen sanayi dalları
- Makine imalatı (oto, medikal ekipmanlar, radyo-TV ekipmanları, vs.)
- Elektrik ve su üretimi
- Su-hava-kara taşımacılığı
- Turizm

Yatırımcı adayları, yatırım ayrıcalıklarını elde edebilmek için gerekli olan dokümanları Yatırımlar Komitesi'ne sunmaları gerekir. Bu dokümanların sayısı ve listesi Yatırımlar Hakkında Kanunun 19. maddesi tarafından belirlenmiştir. Talep edilen dokümanlar şunlardır: yatırım ayrıcalıklarını elde etmek için başvuru formu, yatırım projesi iş planı, şirket tüzüğü, finans kaynakları hakkında doküman, proje harcamaları hakkında doküman. Yatırımlar Komitesi, küçük ve orta ölçekli şirketleri cezp etmek için yatırımcılardan istenen dokümanların sayısını azaltma çalışmalarını sürdürmektedir.

Yatırımlar Hakkında Kanununa göre, Yatırımlar Komitesi, gerekli olan dokümanları, teslim aldıktan itibaren 30 iş günü içerisinde inceler. Bu incele-

me olumlu sonuçlandığı takdirde, yatırımcı şirket, Yatırımlar Komitesi ile yatırım projesi ve yatırım ayrıcalıkları konusunda bir sözleşme imzalar. Hükümet kararnameyi tarafından onaylanan sözleşme standart ve modülerdir.

Yatırımlar Komitesi 1997 yılından bu yana 6,8 milyar dolar tutarında toplam 637 yatırım sözleşmesi imzalamıştır. Aktif sözleşme sayısı 304'tür. Bunların toplam yatırım tutarı 5 milyar dolardan fazladır. Yatırımlar Hakkında Kanunun kabul edilmesinden buyana toplam tutarı 3,6 milyar dolar olan 294 sözleşme imzalanmıştır.

Şirketler-yatırımcılar Kazakistan'ın her yerine şirket kurabilir ve yatırım ayrıcalıklarından faydalanabilirler. Şu anda Kazakistan'da 4 Özel Ekonomik Bölge mevcuttur ve ikisi daha oluşum aşamasındadır. Bu bölgeler Yatırımlar Hakkında Kanun tarafından değil, Vergi ve Gümrük Kanunları tarafından düzenleniyor. Özel Ekonomik Bölgelerin farklılığı şudur: Buralarda faaliyet gösteren şirket, sadece kurumlar, arazi ve emlak vergilerinin ödenmesinden değil, aynı zamanda katma değer vergisinin ödenmesinden de muaf tutuluyor. Yatırımcılar, Özel Ekonomik Bölge ayrıcalıklarını elde edebilmek için, bu bölgede bir şirket kurmaları ve bölge kurallarına uygun biçimde çalışmaları gerekiyor. Özel Ekonomik Bölgelerde şirketlere tanınan ayrıcalıklar Özel Ekonomik Bölge Yönetimi tarafından düzenleniyor.

Yabancı Yatırımcılar Konseyi

Yabancı doğrudan yatırımları çekmenin en etkili yollardan birisi, yatırımcılardan gelen kurumsal ve sağlam bir geri besleme (*feed-back*) mekanizmasına sahip olmaktır. Dolayısıyla Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanına bağlı olarak çalışan Yabancı Yatırımcılar Konseyi hakkında söz etmek istiyorum.

Yabancı Yatırımcılar Konseyi, ülkemizde faaliyet gösteren yatırımcılarla en üst yönetim düzeyinde doğrudan diyalog ve haberleşme sağlamak ve yatırım faaliyetleri ile ilgili ortaya çıkan sorunları çözmek amacıyla 30 Haziran 1998 tarihinde kuruldu. Şu anda Konseyde yer alan 21 üyeden birisi Koç Holdingdir. Konsey, her yıl tüm üyelerin katıldığı iki oturum ve çalışma grupları şeklinde çok sayıda toplantılar gerçekleştiriyor. Konsey bünyesinde, yatırımcılar için önem arz eden konularda uzmanlaşmış beş sürekli çalışma grubu yer alıyor. Çalışma gruplarında ele alınan konular şunlardır

- Vergi ile ilgili meseleler
- Hukuksal meseleler
- Yürütülen güncel faaliyetler
- Petrol ve gaz sektörleri ile ilgili konular
- Yatırım konusu

Yatırım faaliyetlerinde her hangi bir sorun ortaya çıkarsa, yatırımcı bu sorunları, devlet kurumlarının üst seviyede temsil edildiği ilgili çalışma grupları toplantılarında gündeme getirebilir. Yatırımlar Komitesi, Yabancı Yatırımcılar Konseyinin bir organı olarak çalışıyor.

Çok iyi biliniyor ki, bir ülkede yatırım yapmak isteyen şirketler öncelikle o ülkede siyasal ve sosyal istikrar, yatırım güvencesi, uygun altyapı imkanları ve beşeri sermaye, enerji, madenler gibi kaynaklar arar. Bu unsurların hepsinin Kazakistan'da mevcut olduğunu belirtmek isterim. Bunlardan en önemlisi beşeri kaynaklardır. Her yıl 3000 yetenekli Kazakistanlı genç Batının prestijli üniversitelerine eğitim almaya gidiyor.

Kazakistan ayrıca maden kaynakları konusunda da son derece zengin bir ülkedir. Ülkemiz dünyada, uranyum, krom ve fosfor madenlerinde ikinci, kurşun ve molibden madenlerinde dördüncü, demir cevherinde ise sekizinci en büyük rezerve sahiptir. Sizlerin de çok iyi bildiği Kazakistan'ın petrol ve doğal gaz zenginliğinden ise söz etmeme gerek yok sanırım.

Kazakistan'ın en önemli avantajlarından birisi, konum itibarıyla çok sayıda gelişmekte olan ekonomileri barındıran Avrasya'nın ortasında bulunuyor olmasıdır. Orta Asya ve Kafkasya devletlerini, Güney Rusya'yı ve Batı Çin'i kapsayan bölge pazarı 250 milyondan fazla tüketiciyi içeriyor. Kazakistan, gümrük birliği antlaşmaları yoluyla bazı bölge devletleriyle serbest ticaret içine girmiştir.

Sonuç olarak belirtmek isterim ki, ülkemizde yatırım yapma ve büyük karlar sağlama konusunda uygun olanaklar mevcuttur. Petrol dışı sektörlerde çalışmaya hazır, ileri teknolojiye sahip, teknoloji transferi konusunda tecrübeli ve tecrübelerini bizimle paylaşacak olan ortaklara ihtiyacımız var. Türk şirketlerinin bu özelliklerin hepsine sahip olduğundan eminim. Şu anda Kazakistan'da çalışan ve büyük karlar elde eden şirketler gibi, sizleri de ülkemizde yatırım yapmaya ve büyük karlar sağlamaya davet ediyoruz. Konuyla ilgili olarak istediğiniz zaman bizimle iletişime geçebilirsiniz.

Dikkatle dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

* Kazakistan Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yatırımlar Komitesi (çevirmenin notu).

Regional Investment Issues and Investment to the Kazakhstan

Almas KUDIABERGEN

Deputy Chairman of the Committee for Investments of the Ministry of Industry and Trade-Kazakhstan

Dear Ladies and Gentlemen,

It is a great pleasure to speak in front of such respectable audience, officials of the Central and East Asian and African Governments and representatives of companies.

In my speech, I am going to tell briefly you about regional trade and investment cooperation, investment opportunities in the Republic of Kazakhstan, about legal base for investment activities, investment preferences and conditions of getting them and finally the Foreign Investors Council under the President of the Republic of Kazakhstan.

Kazakhstan's trade with other Central Asian states are on the hinges level and growing every year.

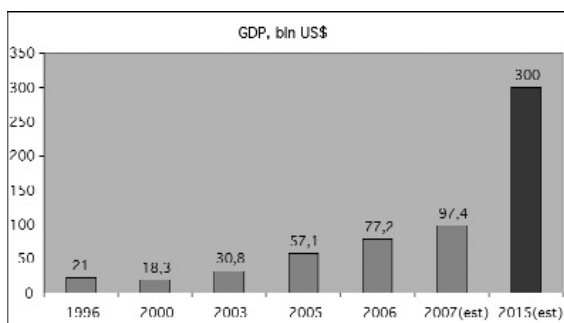
Kazakhstan trade with Central Asian countries in 2006, mln. USD

Country	Turnover	Export	Import
Total	61 927.2	38 250.4	23 676.9
<i>Central Asian countries</i>	<i>1 448.8</i>	<i>830.5</i>	<i>618.3</i>
Kyrgyzstan	406.7	267.8	138.9
Tajikistan	185.1	157.4	27.7
Uzbekistan	703.8	384.7	319.1
Turkmenistan	153.3	20.7	132.6
Turkey	906.6	348.2	558.4

On the other hand Kazakhstan is getting to be one of the important investors in the region. For example, Kazakhstan investments in Central Asian countries are as follows;

	Investments, mln. USD			
Country	Direct	Portfolio	Others	Total
Kyrgyzstan	151,8	0,1	157,2	309,2
Tajikistan	9,0	---	85,1	94,1
Turkmenistan	---	---	5,8	5,8
Uzbekistan	91,7	---	60,7	152,4

Coming to Kazakhstan's economy which is growing very rapidly in last 7 years, the Government has ambitious plans to develop it more.

On the other hand, Kazakhstan is a recognised as a leader in the post Soviet Union by the level of investment attractiveness.

By the level of the foreign direct investment per capita Kazakhstan has the highest rate in CIS countries, about 3 thousands US Dollars.

According to the recent published Report on competitiveness of the World Economic Forum from Davos Kazakhstan is ranked 56th from 125 countries. This is the highest rating among the CIS countries, and Russia – 62, Ukraine – 78. We are approaching to the China's rank which is 54.

Another fact of enormous interests of foreign investors in doing business in our country is a growing number of foreign enterprises operating in Kazakhstan.

If in the year of 1999 the total number of companies with foreign capital was 1865, by the year 2003 this number reached 6579.

By last data, end of 2005, the total foreign companies operating in Kazakhstan was 7185 corporations, increasing nearly 4 times in last 6 years.

As it was told earlier, the total volume of foreign direct investment to Kazakhstan 1993-2006 exceeds 51.2 billion US Dollars.

Coming to Turkish investment to the Republic of Kazakhstan, this volume is approaching to 1 billion US Dollars.

Despite the fact that Turkey is not a leading investor to Kazakhstan, the experience of our cooperation shows that Turkey is one of the most valuable investor to Kazakhstan. If in the structure of investment of leading countries-investors dominates the oil-gas and extracting sectors the investment from Turkey flow to the non-oil sectors.

Currently in Kazakhstan we have branches of many Turkish companies. The number of Turkish companies acting in Kazakhstan is 1674. From them I want to mention Koc Holding, Enka, Turkuaz and many others. I am sure that there is a great potential to increase this number.

On the other hand investment from Kazakhstan to Turkey is also growing and in last 5 years it's exceed 500 mln. US dollars. And it will be growing with years, and I hope that the rate of Kazakh investments to Turkey will be higher than Turkish to Kazakhstan.

I am sure mutual investment will enhance economic cooperation between two countries.

The Law "On Investment"

We have several legal acts related to the investment climate, first is a Tax Code, which is regulating the mechanisms of getting investment tax preferences. The Custom Code mentions the exemption from paying custom duties; the Land Code regulates the mechanisms of granting free land to the investors. In addition, Administrative code, which is regulating issues related to non-execution of investment Contracts.

Finally the Law "On investments" regulates the issues of stimulating the local and foreign investments.

International consultants from TACIS project of the European Union expertises our law "On investment" and it was recognised as adequate to all standards of the TRIMs (Trade related investment measures) of the World Trade Organization.

This law was acted on 8th of January 2003 and replaced the old law "On state encouragement of direct investment" acted in 1997.

According to the new concept of law, there is no distinction between local and foreign investors in Kazakhstan, rights both of them are guaranteed and protected by this law.

The law “On investment” is the main legal act which regulating the investment activity in the Republic of Kazakhstan. This document fully guarantees the right of investors, stimulates the investment activities in the republic, regulates the state support to the investors, the ways of solving the disputes.

The law “On investment”:

- *Guarantees for the legal protection of investors’ activity on the territory of the Republic of Kazakhstan*

- *Guarantees for the use of income*
- *Transparency of the government institutions’ activity*
- *Guarantees while government bodies’ controls*
- *Guarantees in case of nationalization and requisition*
- *Guarantees the Contracts stability*
- *Disputes settlement order*
- *Measures of government support for investments*

From experience of working with potential investors, I want to make sure that the foreign investors can be 100 percent owners of companies in Kazakhstan. Our Committee does not divide investors to local or foreign owned, we act equally to both of them.

On the other hand foreign owners of Kazakh companies can take out all profit received from investment activity out of Kazakhstan.

Investment preferences

Let me say several words on how to get investment preferences. The Committee for Investments, which I am representing, is the main state institution acting on the behalf of the Government, is granting investment preferences to the investors. It is important to note that our functions are related to the non-oil sector only and our Committee is not giving any preferences in oil and gas sector.

Let me stop more on investment preferences regulated by the law “On investment”. Investors can obtain from the Government of Kazakhstan:

A) Tax preferences:

1) Preferences on corporate tax up to ten years. Currently, according to the Tax Code, in Kazakhstan the average rate of corporate tax is 30 percent for corporations.

There are two types of corporate tax preferences:

a) For newly established companies, which means in the year of signing investment contract with the Committee, the state gives 100 percent exemption up to 10 years on revenues from investment activity in the only (single) field of activity.

b) For the existing companies, enterprises are granted the right to deduct the cost of fixed assets entered to exploitation from corporate taxation base.

The duration of investment preferences depends to the amount of investment. For examples, if any company invests in priority sectors of economy 20 millions US Dollars, it can obtain 5 years of exemption on corporate tax. In order to get 10 years tax exemption, Company has to invest more than 154 million US dollars.

2) On the other hand, the state gives investors preferences on property tax up to 5 years.

In Kazakhstan, the average annual rate for this type of tax is 1 percent from the cost of the property of the corporations and individual entrepreneurs.

3) Thirdly, preferences on land tax up to 5 years. The average rate of land tax depends on the land type and the location of the land. In order to grant exemption from land tax for 3 years company has to invest up to 10.5 millions US Dollars, 4 years – up to 21 millions US Dollars, 5 years – more than 21 millions US Dollars.

B) It is important to mention other type of state support, which is preference to the payment of custom duties. According to the law “On investments”, state exempts investors from paying custom duties for the equipment and components imported for the realization of the investment projects.

Here to note that raw materials cannot be subject of custom duty preferences.

According to the Custom Code, in Kazakhstan, the average custom duty rate is 8.5 percent, which is quite low comparing to other countries.

C) The last type of state support is giving state grants in kinds to the investors. These grants can be in of form of free land, buildings, machinery and other equipments related to the investment projects.

The maximum volume of state grants, which are assessed by markets prices, can not exceed the 30 percent of investment to the fixed assets of the projects.

However if it is exceed the maximum volume the company-investor can receive the state grants by paying the differences between market price and 30 percents maximum limit.

It important to note than state does not give any tax preferences to the state grants.

Steps to getting investment preferences:

What you need in order to receive the tax preferences and state support:

Firstly, establishing a company in Kazakhstan. Here I want to make a strong note that the owners of company can be 100 percent foreign owned or partially, it depends to the investors decision.

Secondly, invest in fixed assets. Fixed assets – basic and intangible assets, considered in the balance sheet of the tax-payer and used for getting aggregative year revenue.

Third condition is to invest in priority sectors of the Kazakh economy. List of priority sectors of economy to which investment preferences given approved, by the Government degree and includes more than 245 economic activities. The main from them are:

- Agriculture sector
- Food processing sector
- Textile industry
- Wood processing – Furniture
- Leather industry
- Chemical and petrochemical industry
- IT
- Technologies – nuclear materials
- Construction and manufacturing construction materials
- Industry machinery – instruments,
- Supporting industries for oil and gas sector
- Metallurgy
- Manufacturing of machinery (auto, medical equipment, radio-TV equipment etc)
 - Electricity and water producing
 - Water-air-land transportation
 - Tourism
 - etc

In order to get the investment preferences the potential investors have to provide the documents to the Committee for Investments. The list and number of documents is formulated by article 19th of the law “On investment”, and these documents are application form for getting investment preferences, business plan of investment projects, charters of company, the documents on source of financing and justification on project expenses.

Currently in order to attract small and medium companies the Committee for investments is in a process of reducing the number of documents.

As the Committee for Investment receives all necessary documents, according to law “On investment” the Committee analyses these documents in 30 working days. As the results, investor signs a Contract with the Committee for Investment on project and investment preferences. The Contract is a modular and standard, which is approved by the degree of Government.

Since 1997 Committee for Investments signed **637** contracts with a overall volume of investments \$ 6.8 billions.

The total amount of active contracts is 304, with a cost more than \$ 5 billions.

Since the adoption of Law on Investments 294 contracts costing \$ 3.6 billions were signed.

The company-investor can establish a company in any part of Kazakhstan and can benefit from investment preferences.

Minister in his speech mentioned about the Special economic zones in the Republic of Kazakhstan. Just to remind that there are 4 special economic zones already, and two in the process of formation.

These zones are regulated by Tax and Custom Codes, not by the law “On investments”. To clarify, distinction of taxation in the Special economic zones territory is that company is exempted not only from paying corporate, land and property taxes but also from Value-added tax (Sales tax in some countries). In order to get these SEZ preferences the investors have to establish a company in Zone and operate according to the function of the Zone. The administration of the Zone regulates the preferences there.

Foreign Investors Council

One of the effective ways of attracting the FDI is to have an established and strong feed-back from investors. Let me say several words on the Foreign Investors Council under the President of the Republic of Kazakhstan.

The Council was established on the 30th of June 1998 year in order to establish a direct dialogue and communication with investors working in our country at the highest government level and to solve the issues related to the investment activity.

Currently there are 21 member companies in the Council, one of which is Turkish Koc holding.

The main activities of the Council are plenary and intermediate sessions - twice a year, and several meetings of the working groups.

Under the Council, there are five permanent working groups specialized on the following issues, which are important to investors:

- Issues on taxation
- Legal issues,
- Current activities,
- Oil and gas issues,
- Investment image issues

Therefore, if some problems occur in the investment activity, the investor can raise these issues of the meetings of the working groups where also senior level representatives of state institutions presented. The Committee for Investment is the working body of this Council.

It is well known that companies interested for country to invest firstly looking for political, social stability and investment guarantees, presence of any kind of resources such as human capital, energy and mineral and adequate infrastructure. I want to note that all these resources are found in Kazakhstan. Coming to the most important – human resource, every year we are sending 3000 young talented people from Kazakhstan to the prestigious Western universities.

Kazakhstan also is rich in mineral recourses, and our country has the second largest reserves of uranium, chrome and phosphrous ore, fourth – of lead and molybdenum, eighth – of total reserves of iron ore. I am not mentioning about oil and gas sectors, which are well-known to you.

One of the competitive advantages of Kazakhstan is its location in the middle of Eurasia, where surrounding many emerging economies are booming. A regional market, which includes Central Asia and Caucasus states, South Russia and Western China consists of more than 250 mln. consumers. With some countries, Kazakhstan has already free trade according to the custom union agreements.

To conclude there are good opportunities for investing to our country and making large profits.

We need partners, which are ready to work in non-oil sector, with innovative technologies, with experience of technology transfer and delivering their working experience. I definitely sure that Turkish companies have all stated characteristics.

We are inviting to join many other companies, which are already working in Kazakhstan and enjoying high profits.

If you have any questions, I am happy to answer. In addition, here is my telephones and emails address. You are welcome to contact me on any matter related to investment.

Thank you for your kind attention

Moğolistan'daki Yatırım Ortamı: ABD'den Moğolistan'a Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI) Teşviki

Battumur CHIMMIDDORJ

Maden Kaynakları, Petrol ve Gaz Komitesi, Departman Direktörü,
Moğolistan

Çev: Emre YILDIRIM

- Yabancı Yatırım Ortamı
- Moğolistan'ın Avantajları
- Yabancı Yatırımda Mevcut Durum
- ABD'nin Moğolistan'daki Yatırım Durumu
- Moğolistan Hükümet Projeleri

Yabancı Yatırım Ortamı

- Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Üyesi– 1997
- “Yatırım Anlaşmazlıkların Çözümü Konusunda Washington Sözleşmesi 1965”- 1996
- “Yatırım Güvenliği Seul Sözleşmesi”- 1999
- Uluslararası Yatırımları Garanti Kurumu (MIGA) Üyeliği
- 39 ülke ile “Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Artırılması Anlaşması”: Çin ile 1993’de, Almanya ile 1996’da, ABD ile 1997’de, Japonya ile 2001’de, Rusya ile 2006’da imzalanmıştır.
- 34 ülke ile “Çifte Vergilemenin Önlenmesi Anlaşması”: Çin ile 1993’de Almanya ile 1997’de Rusya ile 1998’de imzalanmıştır.

Yabancı Yatırım Hukuku: 1990’da kabul edildi, 1993, 1998, 2002’de gözden geçirildi.

Yabancı Yatırımcının Hakları

- Moğolistan yasaları tarafından yasaklanmayan tüm üretim ve hizmet sektörü iş sahalarında çalışma

- Tamamen yabancı sermayeli ya da Moğol yatırımcılarla ortaklaşa girişimlerde bulunabilme

- Yerli yatırımcılarla aynı anlaşma şartlarında yer alma
- Varlık ve sermayeye sahip olma, kullanma ve yararlanma.

Vergi: Bölgedeki en düşük vergi

- Şirket vergisi, -%10, %25
- Katma değer vergisi, -%10

Moğolistan'ın Avantajları

Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GSP) + projeler Moğolistan'ın 7200'den fazla ürünü ihraç etmesini sağlar. Bunlardan bazıları:

- Bakır ve bakır ürünler
- Demir ve demirden ürünler
- Çinko
- Alüminyum
- Deri ve deri ürünleri

Herhangi bir kota uygulanmadan AB pazarına ihraç edilir.

Moğolistan İstatistikleri

- UNCTAD Raporu Yatırım Kapasite İndeksine göre Moğolistan 140. sıradadır.

- Moody's and Fitch Rakamlarına göre uzun dönem yabancı yatırım ve yerli yatırıma göre Moğolistan B+ dır.

- WTO Sekreteryası'nın Moğolistan Ticaret Politikası Raporu, Mart 2005'e göre Moğolistan istikrarlı bir ekonomik büyüme ve ortalama enflasyondadır.

- WTO ve IFC'nin 175 ülkeyi karşılaştırdığı İş Yapma 2007'e göre Moğolistan yatırım için 45. sıradadır.

Mevcut FDI Durumu

Toplam FDI, 1 milyar 804 milyon dolar, 6375 şirket

FDI

Çin %46,60

Kanada %13,74

Güney Kore %6,69

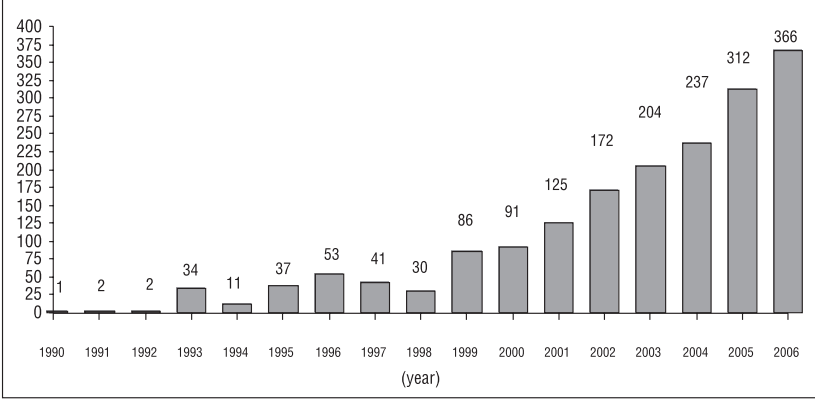
ABD %4,9

Japonya %4,26

Rusya %3,12

Diğer Ülkeler %20,65

FDI miktarı (milyon dolar)

Çin 841

Kanada 247

Güney Kore 120

ABD 88

Japonya 76

Rusya 56

Madencilik %48,4

Ticaret, yeme içme %17,7

Hafif sanayi %4,9

Bankacılık %4,9

İnşaat %3,2

Ham madde işleme %3

Diğer %10,7

Moğolistan'daki ABD Yatırımı

- 1990'dan beri 88.5 milyon dolar
- Dördüncü büyük yatırımcı ülke
- 1990'dan beri 148 şirket
- Büyük Yatırımcı Şirketler;
- LTC,
- Erdmin,
- Mongol Amikal,
- GL Monpolimet,
- Wagner Asia,
- Lotus Construction,
- Hasge etc.

Moğolistan Hükümeti

Aşağıdaki sektörlerde toplam 38 milyar dolar tutarında 50’den fazla proje ile sizi beklemektedir:

- Madencilik
- Hafif Sanayi
- Altyapı
- İnşaat
- Benzin ve Enerji
- Turizm
- Ekonomik Serbest Bölge
- Sanayi parkı kalkınması

Investment Environment of Mongolia: FDI Promotion of the USA to Mongolia

Battumur CHIMMIDDORJ

Naturel Resources and Petroleum Agency, Department Direktor,
Mongolia

Contents

- Foreign Investment Environment
- Advantages of Mongolia
- Current Foreign Investment Situation
- Investment Situation of the USA in Mongolia
- Mongolian Government Projects

Foreign Investment Environment

- Member of WTO – 1997
- “Washington Convention on Investment Dispute Settlement of 1965” – 1996
- “Seoul Convention on Investment Insurance of 1985” - 1999
- Member of the Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)
- Agreement on Mutual Protection and Promotion of Investment” with 39

countries:

- with China in 1993
- with Germany in 1996
- with USA in 1997
- with Japan in 2001
- with Russia in 2006
- “Agreement on Avoidance of Double

Taxation” with 34 countries:

- with China in 1993
- with Germany in 1997
- with Russia 1998

Law on Foreign Investment:

Approved: - 1990

Revised: - 1993 - 1998 - 2002

Rights of Foreign Investor

- run any business in all areas of production and all services other than those prohibited by the laws of Mongolia;
- establish wholly foreign-owned business entities or joint business entities with Mongolian investors;
- receive treatment equal to that enjoyed by domestic investors;
- own, utilize and exploit assets and capital.

Foreign Investment Environment

TAX: Lowest in the region

- **corporate tax - 10%, 25%**
- **value added tax - 10%**

Advantages of Mongolia

GSP+ Scheme

allows Mongolia to export over 7200 product items

for instance:

- copper and copper products,
- iron and iron products,
- zinc,
- aluminum,

- ***Mongolia currently enjoying stable economic growth and moderate inflation*** according to a WTO Secretariat report on Mongolia Trade Policy Review made in March, 2005

- ***Doing Business 2007*** by WTO and IFC comparing business regulations of 175 economies, Mongolia ranked **#45** on the ease of doing business

lead and lead products

without any duties or quota to the EU market

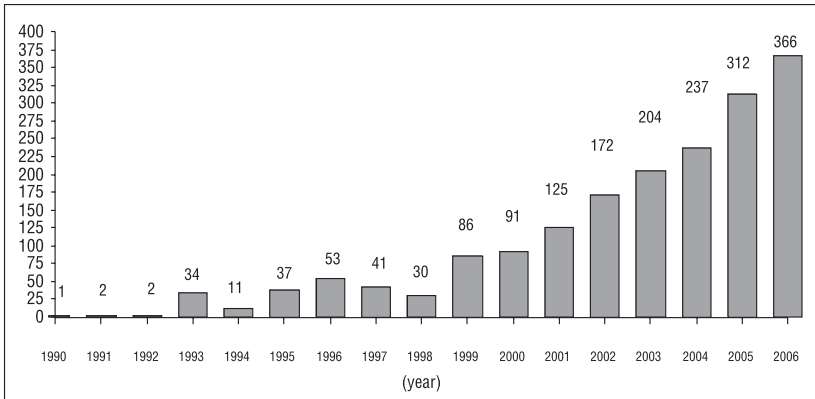
Mongolia's Ranks

- **UNCTAD Report**

Mongolia is among leading countries out of 140 by the investment capacity index

- **Moody's and Fitch Ratings**

long-term foreign currency and local currency rating **B+** to Mongolia

Current FDI situation**Foreign Direct Investment****FDI amount (mill.USD)****China 841****Canada 247****S.Korea 120****USA 88****Japan 76****Russia 56****USA Investment in Mongolia**

- 88.5 million USD since 1990
- Fourth largest investor country
- 148 companies since 1990

Major investor companies:

- LTC,
- Erdmin,
- Mongol Amikal,
- GL Monpolimet,
- Wagner Asia,
- Lotus Construction,
- Hasge etc.

The Government of Mongolia

Welcomes you to cooperate on over 50 projects in total amount of 38 billion USD from below sectors:

- **Mining**
- **Light industry**
- **Infrastructure**
- **Construction**
- **Fuel and Energy**
- **Tourism**
- **Economic Free Zone**
- **Industrial Park Development**

Orta Asya Ülkeleri ile Taşımacılık Sektöründe Bazı Sorunlar

Aybek ABDRAHMAN

UND İcra Kurulu Üyesi, Türkiye

Bilindiği üzere, Türkiye, Avrupa ile Asya arasında yapılan mal taşımacılığında transit ülke konumundadır. Karayolları üzerinden taşımacılığın gerçekleştiği Asya ülkelerinin çoğu, denize çıkışı olmayan ülke grubundadır.

Bu ülkelerdeki Ulusal Derneklerle yakın işbirliği içindeyiz. Ancak, yine de nakliyecilerimiz, bu ülkelere gerçekleştirdikleri taşımalarda birçok sorun ve engelle karşılaşmaktadır.

Bu ülkelere has ortak sorunlar şunlar:

- Vizelerin uzun sürede alınması ve maliyetinin yüksek olması;
- Geçiş ücret ve tarifelerin yüksekliği;
- Gümrük altyapı eksikliği;
- Geçiş belgelerini yetersizliği.

Azerbaycan

2001 yılında nakliyecilerimiz Azerbaycan'a 3.800 taşıma yapmışken, 2005 yılında 11.800, 2006 yılında ise 13.400 taşıma gerçekleştirmiştir.

Aktau/Kazakistan limanından sonraki bozuk yolun rehabilite edilmesi ve Hazar denizinde düzenli Ro-Ro hatlarının tesis edilmesi halinde Azerbaycan, Çin ve Kazakistan taşımaları için transit ülke haline gelecektir.

Bu ülkeyle Türkiye arasındaki yıllık geçiş belgesi kotası 3.000 adet olup ilk 3 ayda tükendiği için 4 parti şeklinde teati edilmesine karar verilmiştir. Belgeler tükendikten sonra sınırda giriş belgesi temin edilebilmektedir. Geçiş belgesi, gümrük masrafları, Devlet Yol Fonu, güzergah haritası gibi masraflar 450 dolara yakın.

Ayrıca, Avrupa'dan Azerbaycan'a yapılan transit taşımalar için sınırda 600 dolar karşılığında geçiş belgesinin temin edilmesi gerekmektedir. Bu yüksek ücretler bu ülkeye yapılan taşımaların maliyetini arttırmaktadır.

Diğer sorunlar:

- Gümrüklerde uzun süreli beklemler yaşanmakta;
- Devlet Yol Fonu altında yüksek vergi alınmakta;
- ADR Eşyasının tasnifi net değil;
- Vize ücretlerinin yüksekliği;
- UBAK belgelerinin kabul edilmemesi.

Türkmenistan

Orta Asya'ya yönelik taşımalarımızda transit ülke konumunda olan bir diğer ülke de Türkmenistan'dır. 2006 yılında bu ülkeyi transit geçen araç sayımız 9.000 civarındadır.

Türkmenistan ile aramızda geçiş belgesi kotası belirlenmemiştir. Bu yüzden nakliyecilerimizin bu ülkeye girişleri ve transit geçişleri ücretli olarak yapılmaktadır. Geçiş belgesi, vize, gümrük, akaryakıt farkı ve sigorta masrafları toplamda 800 doları bulmakta. Nakliyecilerimiz Türkmen vizeleri konusunda zorluk yaşamakta. Bu vizeler ancak 20 güne yakın bir sürede alınabilmekte. 2001 yılında nakliyecilerimiz Türkmenistan'a 2.450 taşıma yapmışken, 2005 yılında 4.800, 2006 yılında ise 5.500 taşıma gerçekleştirmiştir. Taleplerimize rağmen, ülkeler arasında karayolu taşımacılığındaki sorun çözüm platformu olan Kara Ulaştırması Karma Komisyon toplantısı da Türkmenistan ile 2002 yılından beri yapılamamıştır.

Özbekistan

Özbekistan da bizim için önemli transit ülke konumundadır. 2001 yılında 2.100 taşıma yapılmışken, 2003 yılında 6.000, 2005 yılında 3.200 ve 2006 yılında 2.800 ikili taşıma gerçekleştirildi. Rakamlardan da anlaşacağı üzere, taşımalarda düşüş trendi mevcuttur. Özbekistan üzerinden ise yılda yaklaşık 5.000 transit taşıma yapmaktayız. Özbekistan taşımalarında yaşadığımız sorunlar içerisinde yine yüksek maliyet unsuru ön plana çıkmaktadır.

Özbekistan ile yıllık kotamız 400 adettir. Bu belgeler tükendikten sonra ücretli geçiş belgesiyle taşıma yapılabilir. Ancak, geçişin nakliyeciyeye maliyeti 400 dolardır. Buna sigorta, teknik muayene ve vize masrafları eklenince ödenen ücretler 600 doları bulmaktadır.

Diğer bir sorun ise, yük boşalttıktan sonra veya boş giriş yaptıktan sonra yük almak için yeni bir özel izin belgesini temin edilmesi gerekmektedir. Özbekistan Hükümeti Eylül 2006'da bu belgelerin tahsisini durdurmuştur. Dönüş yükü alınamadıktan sonra nakliyecilerimizin taşıma masrafları artmaktadır. Özbekistan ile de KUKK toplantısı yapılamamaktadır.

Türkiye'den KIRGIZİSTAN ve TACİKİSTAN'a fazla taşıma yapılmamaktadır.

Bu ülkelerde benzer sorunlar yaşamaktayız. Az sayıda belirlenen geçiş belgesi kotaları tükendikten sonra yüksek ücretle giriş yapılmaktadır.

Kırgızistan'ın kotası 500 adet iken, nakliyecilerimiz 2006 yılında 1.000 taşıma gerçekleştirdi. Tacikistan'ın kotası yine 500 adet iken 2006 yılında 900 taşıma olarak gerçekleştirildi.

Kazakistan

En çok taşımanın yapıldığı ülkeler arasında bulunan ve hızla gelişmekte olan Kazakistan, ayrıca Dünya Ticaret Örgütü'ne de girmek üzeredir.

2004 yılında Kazakistan Hükümetinin sınırda verilen ücretli belge tahsisine son vermesiyle beraber başlayan geçiş belgesi sorunu, 8-9 Mart 2007 tarihinde yapılan Türkiye-Kazakistan KUKK toplantısında iki ülke arasında 8.000 adet geçiş belgesinin teati etmesine karar verilmesiyle son bulmuştur. İkili belge dışında bu toplantıda 100 adetlik 3. ülke belge kotası da tesis edilmiştir.

2001 yılında nakliyecilerimiz Kazakistan'a 3.200 sefer yapmışken, 2005 yılında 4.800 ve 2006 yılında ise 6.600 sefer gerçekleştirmiştir.

Kazak nakliyeciler de Türkiye-Kazakistan taşıma pazarından pay almak istemekte. Bunu anlayışla karşılıyoruz. Bunun için bu ülkeyle yapılan son Kara Ulaştırması Karma Komisyon Toplantısında bir Bonus sistemi uygulamaya konmuştur. Bonus sistemine göre, Türk nakliyecilerinin Türkiye'de yükleyeceği her Kazak aracı karşılığında Kazak Ulaştırma Bakanlığı 4 adet geçiş belgesi verecek.

UND olarak bu sistemi çalıştırabilmek için Kazak Uluslararası Karayolu Taşımacıları Birliği ile işbirliği içinde çalışarak nakliyecilerimizi bu iş için organize ettik. Ancak, Bonus sistemini verimli çalıştıramadık. 2006 yılında ancak 130 Kazak aracı yüklenebilmiştir. Sebeplerine gelince: Kazak nakliye firmalarının öncelikle Çin ile Rusya ve Çin ile Avrupa ülkeleri arasında çalışmaya alışmış olması, güzergahın uzun olması, araç filosunun kısıtlı olması, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye-Kazakistan arasındaki ana güzergah üzerinde bulunan ülkelerle vize sorununun olması.

Diğer taraftan, her iki ülke TRACECA programı üyesidir. Bu platformda da girişimlerimiz var. Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan-Bakü Limanı-Aktau Limanı güzergahından az sayıda direkt olarak Kazakistan'a taşıma yapılmakta. Ancak Aktau limanından sonra yolun bozuk olması bu güzergahın gelişmesi-

ni engellemekte. Kazak tarafı, bu yolun 3 sene içinde rehabilite edileceğini söylüyor

Hepimiz biliyoruz ki, Çin Halk Cumhuriyeti'nin TIR Sistemine girişiyle bu ülkenin önemi kat kat artacaktır.

Olası çözüm önerileri:

1. Bu ülkelerdeki yerel nakliyecilerinin taşımalardan pay almalarını sağlamak amacıyla nakliyeciler ve ulusal dernekler arasında daha yakın işbirliği tesis edilmeli.

2. Bölge ülkelerinde vize prosedürleri uzun süreçlerde gerçekleştirilmektedir. Ortak bir vize politikası oluşturulmalıdır.

3. Alınan geçiş ücretleri ve vergiler çok yüksektir. Ortak ücret ve tarife politikası uygulamaya konmalıdır.

4. Gümrük altyapısında teknolojik donanım eksikliği görülmektedir. Rehabilitasyon çalışmalarına hız kazandırılmalıdır.

5. Geçiş belge sayısı ihtiyacın çok altındadır. UBAK Çok Taraflı Kota Sistemi benzeri bir sistem oluşturulmasında fayda görülmektedir.

6. Ülkeler arası işbirlikleri yeterli düzeyde değildir. Ortak şirket kurulmasına yönelik imkan ve destekler oluşturulmalıdır.

Batı BDT Ülkelerinde Yaşanan Sorunlar

Rusya Federasyonu

Rusya Federasyonu ile ülkemiz arasındaki dış ticaret hacmi yıldan yıla artmakta olup, Rusya geçiş belgelerinin yetersizliği yüzünden nakliyecilerimiz bu artışı karşılamakta zorluklar çekmektedir. Rusya geçiş belgesi sorununuz, Rus tarafının 2001 yılında kendi milli nakliyecisini kaldırmaya yönelik politika izlemeye başlaması ve ücretli geçiş belgelerinin tahsisini durdurmasıyla meydana gelmiştir.

Hâlihazırda ikili/transit belge kotası 5.000 adet, 3. ülke belgesi kotası 1.500 adettir.

Kota üstü taşımalar, 2002 yılında tesis edilen Bonus sistemi kapsamında üretilen belgelerle karşılanmaktadır. Bu sistem Türkiye'de yüklenen beher Rus aracı karşılığında Türk tarafına 4 adet Bonus belgesinin tahsisini öngörmektedir. 2000 yılında 550 adet Rus aracı yüklenmişken, 2006 yılında 2.600 adet Rus aracı yüklenmiştir. Ancak, Türkiye'ye çalışan Rus araçları yine Türk firmalarınca Rusya'da kurulmuş olan şirketlere ait olması ve asıl Rus firmala-

rının Türkiye pazarını pek karlı bulmadığı için Rus araç yüklemelerinde doyum noktasına ulaşıldığı düşünülmektedir. 2007 yılında en fazla 3.000 Rus aracının yüklenebileceği düşünülmektedir. Dolayısı, 2007 yılında Bonus sistemi de Rus belge ihtiyacımızı karşılamayacaktır.

Rus tarafının ihtiyacımızı karşılayacak kadar geçiş belgesi vermemesinin doğal sonucu olarak, üçüncü ülke nakliyecileri Türkiye-Rusya taşımacılık pazarında büyük paya sahip olmaktadır. Şöyle ki, Rusya gümrük makamlarından temin edilen istatistiki verilere göre, Türkiye'den Rusya'ya eşya taşıyan üçüncü ülke araç sayısı 2005 yılında 6.089 iken, 2006 yılında bu sayı 8.063'e yükselmiştir. 2006 yılında gerçekleştirilen bu taşımaların %67'si UBAK belgesiyle yapılmıştır. Ayrıca, bu taşımaların büyük bir kısmı Moldovalı nakliyeciler tarafından gerçekleştirilmiştir (%67).

Türkiye'den Rusya'ya yapılan ikili taşımalarda 2006 yılı itibarıyla pay dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir: Türk araçları %58, Rus araçları %11 ve üçüncü ülke bayraklı araçlar %31'dir.

Üçüncü ülke taşımacılarına, özellikle UBAK belgesini yanlış kullanarak ülkemizden ihraç yükü alan Moldovalı nakliyecilere karşı aktif bir mücadele başlatılarak, paylarının Türk ve Rus nakliyecileri arasında dağıtılması son derece önemlidir.

Vize Sorunu

Profesyonel TIR sürücüleri için tek girişli Rusya vizesi temininde getirilen yeni uygulamaya göre, vize başvurularında Rusya'daki ithalatçı firmadan davetiye alınarak Rusya Federasyonu İçişleri veya Dışişleri Bakanlıklarına onaylatılması gerekmektedir. Sadece yıllık vizeler için geçerli olan ve temin süreci 3-4 hafta ile 350-400 USD'yi bulan bu davetiyenin tek girişli vizeler için de istenmesi nakliyecilerimizi zor duruma düşürmektedir.

Başta Rusya, Ukrayna ve Beyazrusya olmak üzere, BDT ülkelerinde yaşadığımız ortak sorun, taşınan eşyanın gümrük vergi ve harçlarının 50.000 doları geçmesi halinde yerli yetkili makamlarınca gümrük refakatinin uygulanmasıdır. Rusya'da 2.000 dolarlara varan bu ücret nakliyecilerimize ilave maddi külfet getirmektedir.

III. OTURUM / 3rd SESSION**ORTADOĞU'DA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA
ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT IN
MIDDLE EAST**

Oturum Başkanı / Head of Session: Prof. Bülent ARAS

Irak-Türkiye İşbirliği

The Cooperation Between Turkey and Iraq

Salah ABDUSSALAM

İran-Türkiye Ekonomik İlişkileri ve İyileşme İmkanları

Iran-Turkey Economic Ties: Prospects For Improvement

Ph. Dr. Mohammad Hossein HAFEZİAN

Suriye'deki Yatırım Atmosferi ve Geçerli Yatırım Olanakları

Investment Atmosphere and Available Opportunities of Investment in Syrian Arab Republic

Dr. Muhamed Iqbal FARHAT

Mısır-Türkiye Ticari İlişkileri

Trade Relations between Egypt and Turkey

Dr. Hassan A. M. El-HAYAWAN

Türkiye-KİİK Ekonomik İlişkilerinin Geleceği

The prospect of Turkish-GCC Economic Relations

Dr. Tayseer ALKHUNAİZİ

Irak-Türkiye İşbirliği

Salah ABDUSSALAM

* Irak Ankara Büyükelçisi

Çev: Muharrem Hilmi ÖZEV

Irak Ekonomisinin Mevcut Durumu

Irak ekonomisi son 20 yılda çok kötü bir biçimde bozulmuştur. Çünkü bu süre içerisinde gerçekleşen yıkımlar Irak'ın alt yapısını çökertmiştir ve Irak'ın ihracatının %96'sını teşkil eden petrol artık ihraç edilemez olmuştur. Oysa 1952 yılına dek Irak hükümetleri petrolün bulunup ihraç edilmesi için büyük çabalar sarf etmiş ve elde edilen gelirlerin büyük bölümünü Irak'ın inşası için ayırmıştı. 1952 yılından itibaren petrol gelirlerinden alt yapı için ayrılan miktar %70'e düşmüş, 1959 yılına gelindiğinde bu oran %50ye kadar gerilemişti. 1959-1980 yılları arasında Irak'ın yeniden inşası için milyarlarca dolar harcanmıştı ve Irak ekonomisi muazzam bir büyüme kaydetmişti. 1960-1980 yılları arasında GSMH'da beş katına varan bir artış görülmüş, kişi başına düşen gelir de yıllık %4.8 oranında artmıştır. Eğer ekonomik büyüme bu oranda sürdürülebilmiş olsaydı Irak ekonomisi daha gelişmiş olacak ve daha müreffeh bir hayatı destekleyebilir hale gelecekti.

Irak'ın Borçları

Irak'ta Saddam iktidara geldiğinde İran ile savaş, Kuveyt'in işgal edilmesi ve ardından 12 yıl süren ambargo nedeniyle ekonomi çöktü. Tüm bu olaylar Irak'ın 35-40 milyar dolarlık döviz rezervlerini kuruttu. Bu da yabancı borçların daha da artmasına neden oldu. İran ile savaşta silahlanmaya 105 milyar dolar harcanmasıyla birlikte, Irak'ın borçları 43 milyar dolara yükseldi. Sonuçta yaşam standardı ve kişi başına düşen gelir ciddi biçimde azaldı. Irak ekonomisi gittikçe daha da kötüleşmekteydi. Bu durum Irak'ta bir orta sınıf oluşmasını engelledi çünkü petrol gelirleri heykel yapımı, rüşvet, adam satın alma ve polis rejimini sürdürmek için silah alımı yolunda harcanmaktaydı.

Ekonominin Bozulması

Irak ekonomisinin bozulması ülkede son yirmi yıldır olup bitenlerle yakından ilişkilidir. Bu süre içerisinde, Irak'ın ithalat kaynaklı ihtiyaçları artarak devam ederken, ülkenin altyapısı çökmüş, Irak ihracatının %96'sını oluşturan petrol ihracı durma noktasına gelmiş, tüm dış ilişkiler sona ermiştir. Sonuçta Irak sanayinin düzeyi ile birlikte, GSMH'de Irak dinarının değerinde de ciddi düşüşler yaşanmıştır ve bu düşüş zamanımıza dek sürmüştür. Daha önceki Irak hükümeti tarafından basılan banknotlar değersiz hale gelmiş, yüksek enflasyon nedeniyle fiyatlar aşırı derecede artmıştır ve bu durum Irak dinarının sonunu getirmiştir. Bunlara ek olarak, talep artışı, arzın düşmesi, ithalat yoluyla karşılanan malların karşılanamaz hale gelmesi gibi nedenler fiyat artışlarını daha da körüklemiştir. Bunun sonucu olarak fakirlik yayılmış ve orta sınıf daralmıştır. Bu gün Irak'ın yüzleşmek zorunda olduğu en büyük problemler artan yoksulluk ve işsizlik, GSMH'deki azalma, yeni iş imkânlarının yaratılamaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Üstelik geçen yıllarda orduda ve poliste yaşanan işten çıkarmalar nedeniyle işsizlik daha da artmıştır. Sabotajlardan ve savaştan kaynaklanan yıkımların da etkisiyle işsizlik oranı %60'a kadar çıkmıştır. Irak nüfusunun %42'sinin 15 yaş altı gençlerden ve çocuklardan oluştuğu ve hane halkı gelirlerinin %60'ının sadece gıda için ayrıldığı göz önünde bulundurulacak olursa, Irak hükümetinin nasıl bir yük altında olduğu anlaşılacaktır.

Hayat Standardının Düşmesi

Nüfus artışı ve bunun sonucu ihtiyaçların artmasına bağlı olarak düşen hayat standardı, standartların hastanelerde %10, sağlık merkezlerinde %33 düzeyine inmesine neden olmuştur. Son on yıl içerisinde tarım ürünlerinden elde edilen kişi başına düşen gelir %56 oranında azalmış, tarım ürünlerindeki %43'lük azalmanın sonucu gıdasızlık problemi ciddi biçimde büyümüştür. Tarım ürünlerinde ithalata olan bağımlılık her geçen gün artmaktadır.

Ekonomik istikrarın sağlanması yolundaki en önemli problemlerden biri de bütçe açıklarının dengelenip Irak dinarının istikrara kavuşturulmasıdır. 63 milyar dolara varan savaş tazminatlarına ek olarak Irak'ın dış borçlarının yaklaşık 120 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Irak'ın yeniden inşası için ise ilk dört yıl için 55 milyar dolarlık bir yatırım yapılması gerekmektedir. Dahası, güvenlik konusunda yaşanan istikrarsızlık ilave kaynak gerektirmektedir çünkü bu, reform sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu problemlerle baş edebilmek için Irak'ın ABD'nin dış borçları azaltma ve petrol şirketlerinin Irak petrol sektörüne katılımlarını sağlama çabaları gibi, dış desteğe ihtiyacı vardır. Kuveyt gibi diğer ülkeler de Irak'tan alacakları savaş tazminatından vazgeç-

melidirler. Çünkü Irak artık Saddam diktatörlüğünden kurtulmuştur ve eski rejimin suçlarını üstlenmek zorunda bırakılmamalıdır.

Öneriler

Irak bütçesindeki mevcut açığı kontrol altına alabilmek için giderler azaltılmalı, savaş tazminatları ve diğer borçlar yönetilebilir hale getirilmelidir. Tahminlere göre, 13 yıl birikerek artan bütçe açığı 2020 yılında 42 milyar dolara çıkacaktır. Dahası petrol gelirlerinin %5'i savaş tazminatı olarak ayrılacak, bu da petrol gelirlerinin yeniden inşa programı için yoğunlaştırılmasını engelleyecektir. Dolayısıyla ekonomik yapının yeniden biçimlendirilmesi ve pazar ekonomisine geçiş zorunlu hale gelmiştir. Ancak bu takdirde, ülkeye yabancı yatırımcı gelecek ve beraberinde yüksek teknolojiyi getirecektir. Bu, ülkedeki hukuk ve vergi sistemlerinin de yeniden düzenlenmesini ve yeni bir vergi ödeme mekanizması gerektirecektir. Bu şekilde yıllık en az %3 ya da %2'lik bir büyüme hedeflenmelidir. Ayrıca, ekonomik işlemler için yeterli bir para piyasası sunulmalı, yabancı sermaye için asgari bir oran belirlenmeli ve yabancı sermaye kullanımı özendirilmelidir. Son olarak, ithalat azaltılarak enflasyon düşürülmelidir.

Uygulama Aşamaları

Irak ekonomisinin son zamanlarda yaşadığı bütçe açığı ile başa çıkabilmek için Irak hükümeti stratejik büyüme politikaları çerçevesinde aşamalar halinde bir takım uygulamalar başlatmıştır. Şu ana kadar bu uygulamalardan bir takım önemli sonuçlar alınmıştır. Örneğin;

1. IMF ve diğer kreditorler ile birlikte çalışarak Irak ekonomisinin sırtındaki ağır yük olan borç mirasını azaltmaya çalışmak. Bu sayede Irak'ın borçları %80'e indirilmiştir. Şu an için Irak'ın dış borç ve tazminatlarının toplamının 200 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir.

2. Tasarrufları artırmak için döviz değer eşitliğinin sabit kalmasına çalışarak işçi ücretlerini artırmak.

3. Sanayi sektöründe uzmanlaşmayı ve küçük işletmeleri teşvik etmek.

4. Yabancı ve yerli yatırımları teşvik etmek.

5. Rehabilitasyon adımlarına gereken dikkati göstermek ve bu sırada ortaya çıkacak olan yeni fırsatları değerlendirmek

6. Yıllarca süren boykotun ve ekonomik ve siyasi izolasyonun ardından küresel ekonomiye açık olmak. Irak'ın bölgesel ve uluslararası örgütlerde aktif yer almasını sağlamak

7. Petrol, gıda kuponları vb alanlardaki hükümet desteğini azaltmak. Petrol gelirlerinin çok yüksek olduğu dönemlerde makul sayılabilecek olan bu harcamalar şu an için hükümetin sırtında çok büyük bir yükür.

8. Hükümet Integrity Assembly (Bütünleşme Asamblesi) aracılığıyla yönetim ile ilgili yolsuzlukların önüne geçebilmek için çaba harcamaktadır. Bu yolla pek çok bakan ve üst düzey bürokrat yasal olarak görevinden alınmıştır.

Irak-Türkiye Ekonomik İlişkileri

Yeni dönemde Irak Türkiye ilişkilerinde önemli sektörlerde kayda değer ilerlemeler gerçekleşmiştir. Bu çerçevede elektrik enerjisi genel ticaret ve petrol gibi alanlarda bir takım anlaşmalar ve anlayış muhtıraları imzalanmıştır. Irak'ta sürmekte olan kritik durum nedeniyle Türkiye çok önemli miktarda ekonomik kayba uğramış, sosyolojik ve psikolojik etkilere maruz kalmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin çıkarları Irak ile olan ekonomik, mali ve ticari bağlarının genişlemesini ve güçlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada, Irak-Türkiye ortak komiteleri tarafından daha önce imzalanan anlaşmaların sürdürülmesi yönünde arayışlar mevcuttur. (1976/2/7 tarihinde iki hükümet arasında imzalanan bir ekonomik ve teknik anlaşmada belirtilen Irak-Türkiye Bağlantıları [Iraqi-Turkish Bonding]). Ayrıca, Türkiye belirli sayıda Iraklı delegayı kabul edip görüşmeler yapmıştır ve bunların bazıları ile yapılan görüşmeler sonuçlandırılmak üzeredir. Aşağıda iki komşu ülke arasındaki mevcut ilişkilerin tartışılması sırasında köşe taşları olarak alınabilecek bazı önemli görüşleri vurgulamak istiyoruz.

1. Türkiye'nin Kredi Önerisi

Türk hükümeti Irak hükümeti tarafından kullanılmak ve çeşitli projelerde kullanılmak üzere elli milyon ABD doları tutarında kredi vermeyi önermiştir. Irak bu öneriyi yanıtlama konusunda ağırdan almaktadır.

2. Kontrol Noktaları, Gümrük Önlemleri ve Serbest Bölgeler

Şu an için İbrahim El Halil (Al Kahbour) Irak-Türkiye arasında mal akışının sağlandığı ana sınır kapısı konumundadır. İki ülke arasındaki gümrük tanımını örgütlemek üzere bir anlayış muhtırası (MOU) üzerine anlaşmaya varılması beklenmektedir. İki ülke arasında yeni bir sınır kapısı daha açılması için müzakereler sürmektedir. Yeni bir sınır kapısının açılması yolunda iki ülke arasındaki görüş birliğine rağmen, uygun bir yer konusunda henüz bir anlaşmaya varılamamıştır. İki tarafın kendine ait bakış açıları mevcuttur. Türk tarafı Shenoah (Şenova) ve O'fa'qwe da iki sınır kapısının ve buralara ulaşımı sağlamak üzere her iki tarafta yapılacak olan otoyolların belirli bir zaman dilimi içerisinde açılması ile ilgili olarak Türk Dışişleri Bakanı'nın 2006'da ger-

çekleştirdiği ziyaret sırasında başlatılan diyalogun sürdürülmesi konusunda ısrar etmektedir.

3. Elektrik Sektörü

Türkiye Irak'a gönderdiği elektriğin miktarını 200 megavattan 350 megavata çıkarmıştır. Ayrıca, elektrik voltajının yükseltilmesi ve Irak'taki satışların 1200 megavata yükseltilmesi için KERTIT Türk Şirketi ile görüşmeler devam etmektedir. Dahası, 2004 yılında Türkiye'nin Irak'a verdiği elektrik miktarını 1000 megavata çıkaran bir anlaşma da imzalanmış bulunmaktadır.

4. Su ile ilgili problemler

24/5/2006 ve 14/5/2006 tarihlerinde Türkiye Irak'tan gelen iki teknik delegasyonu kabul etmiştir. Görüşmelerde su konusundaki işbirliği alanları ve bilgi değişimi üzerinde durulmuştur. Bu adım, sınırlı olsa da iyi bir başlangıç olmuştur. Türkiye üç ülke (Suriye, Türkiye ve Irak) arasında görüşmelerin sürdürülmesini kabul etmiştir. Konu halen Su Kaynakları Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'nın takibi altındadır.

5. Petrol üretimi

Petrol üretimi ile ilgili olarak Petrol pazarlama şirketi (Somo) tarafından temsil edilen Irak tarafı, Irak Petrol Türevleri ihraç eden ve Türkiye ile resmi temas kurma ve özel şirketlerle işlemler konusunda güvenilirlik krizlerine neden olan Türk şirketler[in tutumları] nedeniyle, mali ödemeleri yavaşlatmıştır. Bu sorun alacakların ödendiği 15/2/2006 tarihine kadar çözülememiştir. 13/6/2006 tarihinde de yürütmede meydana gelebilecek aksaklıkların düzeltilmesi için bir takım müzakereler sonuca bağlanmıştır.

6. Ulaşım Sektörü

İki ülke arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Irak Ulaştırma Bakanlığı ile Türk Dış Ticaret Bakanlığı arasında 30/12/2003 tarihinde Ankara'da bir anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, T.C. Ulaştırma Bakanlığı ve Türk Mafax Şirketi ile de Ulaştırma Bakanı B. Z. Polas'ın ziyareti sırasında birer anlaşma muhtırası imzalanmıştır. Yine, Irak uçaklarının Türkiye'ye girişini engelleyen ve Türk tarafının Irak Ulaştırma Bakanlığı'ndan [ödenmesini] rica ettiği borç sorunu üzerine de bir anlaşmaya varmanın zorunlu olduğunu belirtmek gerekmektedir.

7. Fuarlar

Irak Fuar Şirketi ile varılan bir anlaşma sonucunda T.C. Ticaret Bakanlığı, Fuarlar Komisyonu ve bir yabancı şirket Irak'ın yeniden inşası için 7-

11/6/2006 tarihleri arasında düzenlenen fuara ev sahipliği yapmışlardır. Ayrıca, şu an için de 2007 Aralık ayında Bahreyn'in başkenti Manama'da Irak'ın yeniden inşası için Türk şirketlerinde düzenlenecek olan fuarın hazırlıkları sürmektedir.

Türkiye ile Irak Arasında İmzalanan Diğer Anlaşmalar

Son zamanlarda Sayın Celal Talabani, Başbakan Nuri El Maliki, Başbakan Yardımcısı Barham Salih, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari gibi Iraklı üst düzey yetkililer tarafından Türkiye'ye çok sayıda ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretler iki ülke arasındaki ticaretin gelişmesine çok büyük bir katkı sağlamıştır. Özellikle Sayın Celal Talabani'nin 19/11/2003 tarihinde Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında iki taraf arasında ticari, ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi için bir anlayış muhtırası imzalanmıştır. Dahası, İçişleri Bakanı Al Badran'ın [da katıldığı] 30/11/2004 tarihli Türkiye ziyareti sırasında Irak Ticaret Bakanı ile Türk Dış Ticaret Bakanı arasında bir anlayış muhtırası imzalanmıştır. 9-13/3/2004 tarihinde CPA'dan temsilcilerle birlikte Dışişleri Bakanı ve Ticaret, Ulaştırma ve Petrol Bakanları'ndan oluşan heyetin Ankara ziyareti sırasında gerçekleştirilen teknik ve ekonomik Komiteler toplantılarında [bir takım anlaşmalar] imzalanmıştır. İmar ve İskan Bakanı Sayın Jasim Muhammed Cafer ve beraberindeki delegasyonun 3-7/2/2006 tarihlerinde gerçekleştirdikleri Ankara ziyareti sırasında da imar, iskan ve ticaret alanlarını kapsayan bir anlayış muhtırası imzalanmıştır. Yine, 3-5/7/2006 tarihlerinde gerçekleşen Ankara ziyareti sırasında Türk ve Irak dışişleri bakanları arasında diplomatik ve siyasi konularda işbirliği konulu bir anlayış muhtırası daha imzalanmıştır.

Türkiye'nin Katkı Yapabileceği Ekonomik Alanlar

Türk tarafı aşağıdaki ekonomik faaliyet alanlarında katkı sağlayabilir:

- Petrol ve gaz sahalarına yatırım
- Elektrik sektörüne yatırım
- Baraj inşaatlarına yatırım
- İnşaat ve iskan sektörlerinde yatırım
- Sağlık sektörüne yatırım
- Gaz ve ham petrol ithali ve petrol ürünleri arzı
- Tekstil ve Konfeksiyon sektöründe yatırım
- Sebze meyve konserveçiliğinde yatırım

Öneriler

Öncelikle: Irak ve Türkiye ortak komisyonunca gerçekleştirilen ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin önümüzdeki üç yıl içerisinde 8 milyar dolara

yükseltilmesini hedef gösteren ekonomi, finans, eğitim ve teknik işbirliği alanlarında varılan anlaşmaların karşılıklı iyi niyet ve olumlu yaklaşım çerçevesinde takip ve icrası ve ortak komisyonların periyodik faaliyetlerini sürdürmesi.

İkincisi: İş muameleleri ve ticaret kadar turizm gibi alanlardaki ekonomik faaliyetlerin hızlandırılması için Bağdat-İstanbul uçuşlarını bloke eden engellerin ortadan kaldırılması.

Üçüncüsü: İki ülke arasında sınır ticaret merkezleri ve serbest bölgeler kurulması.

Dördüncüsü: Tekstil sektöründe, sebze meyve konserveçiliği ve tarım alanı geliştirme alanlarında Irak-Türk ortak projelerinin geliştirilmesi.

Beşincisi: Ulaşım şirketleri kurulması konusunda çalışmalar yapılması. Ek olarak, iki ülke arasındaki demiryollarının yeniden faaliyete geçirilmesi ve Irak Ulaştırma Bakanı'nın 29/12/2003 tarihli Ankara ziyareti sırasında imzalanan anlayış muhtırasının hayata geçirilmesi.

Altıncısı: Irak kamyonlarının Türkiye'ye müteakabiliyet ilkesine dayalı olarak daha rahat giriş çıkışlarının sağlanabilmesi için iki taraflı bir anlaşmaya varılması imkanlarının araştırılması.

Yedincisi: Çifte vergilendirmeyi önlemek ve iki ülke arasındaki yatırımları mümkün olan en kısa zamanda koruma altına almak için yapılması zorunlu olan müzakereler göz önünde bulundurularak, iki taraf arasındaki mevcut anlaşmaların yeniden düzenlenmesi.

Sekizincisi: Türkiye ve Irak arasında petrol, doğal gaz ve elektrik alanlarındaki işbirliğinin çok sınırlı olması ve Kerkük-Yumurtalık boru hattına sürekli olarak düzenlenmekte olan sabotajlar gibi durumlar göz önünde bulundurularak Stratejik Boru Hattı Anlaşması noktasında yeni bir anlaşma yapılması.

Dokuzuncusu: Türkiye Ziraat Bankası ve Akbank gibi ticari bankaların Irak'ta şube açmaları yönündeki Türk tarafı talepleri Irak tarafından kabul edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'de Irak bankalarının İstanbul ya da Ankara'da şube açmalarını sağlamak için gerekli kolaylığı göstermelidir.

Son olarak: Sınır kapıları açılması konusunda yukarıda söz edilen acil nedenlerden dolayı ikinci bir sınır kapısının daha açılması amacıyla Türk tarafıyla, Irak Dışişleri Bakanı'nın Temmuz 2006 Ankara ziyareti sırasında dile varılan anlaşmalara uygun olarak, yeni bir anlayış muhtırası imzalanmasının zorunlu olduğunu düşünüyoruz.

İran-Türkiye Ekonomik İlişkileri ve İyileşme İmkanları

Ph. Dr. Mohammad Hossein HAFEZIAN

İslami Azad Üniversitesi (Karaj) Siyasi Bilimler Bölümü,
Bölüm Başkanı-İran

Çev: Caner SANCAKTAR ve Muharrem Hilmi ÖZEV

İran ve Türkiye kökenleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanan dostça ilişkilere sahiptirler. Ülkelerin bitmek tükenmek bilmeyen sınır çatışmaları içinde oldukları ve birbirlerine kuşkuyla baktıkları bir bölge olan Ortadoğu'da bu tür bir ilişkiye nadiren rastlanmaktadır. Dil, kültür ve mezhep farklılıklarını da göz önünde bulundurduğumuzda her iki ülkenin de Arap olmaması bu ilişkiyi daha da çarpıcı bir hale getirmektedir. 400 yıldan fazla bir süredir iki ülke aralarında herhangi bir savaşa girmemiş ve güvenlik ve savunma bağlamında kendilerini bir diğerinin tehdidi altında hissetmemişlerdir. Her iki ülke ilişkilerini geliştirebilecekleri uygun bir ortama her zaman sahip olmuşlardır. Bununla birlikte, karşılıklı bir takım kuşkuvar iki ülke arasındaki bağların bir dereceye kadar zayıflamasına neden olmuştur.

Bu tür kuşkuvarın ortaya çıkmasının bazı nedenleri vardır. Her şeyden önce, Büyük Petro'dan bu yana Ruslar iki ülke arasında iyi ilişkilerin bulunmasını istememişlerdir. Örneğin Eski Sovyetler Birliği İran petrol boru hattının Türkiye yerine Rusya'dan geçmesini talep etmiştir.

İkinci olarak, Avrupalılar İran-Türkiye jeopolitik havzasını kendi çıkarları bakımından hayati bir bölge olarak değerlendirmişlerdir. Üçüncü olarak ise, Amerikalılar Türkiye'nin Ortadoğu'da önemli bir rol oynamasını istememişlerdir ki, bu durumun Araplar tarafından da desteklendiği ileri sürülmektedir. Her şeye rağmen, Türkiye ve İran, kendi dış politikaları bağlamında dikkatlice ele alınmalıdırlar. Çünkü her iki ülke, bir diğerinin güvenliğini artırma noktasında önemli roller oynayabilirler¹

İran-Türkiye ilişkilerinin Genel Özellikleri

Türkiye-İran arasındaki mevcut ilişki kalıpları, örneğin işbirliği yanında rekabet, her iki ülkenin sahip olduğu jeopolitik konum ile ilgili bir durumdur. Yani zaman zaman rekabet ilişkisi içinde olan iki ülke, kimi zaman işbirliği yapabilmektedir. Mevcut olayların ortaya çıkmasında bir takım faktörler önemli rol oynamaktadırlar.

Öncelikle, her iki ülke bölgede önemli bir jeopolitik konuma sahiptir². İkincisi, her iki ülke uzun bir devlet geleneğine sahiptir.

Üçüncüsü, her iki ülke bölgede yüz yıldan uzun bir süredir siyasi reformlara öncülük etmektedir.

Dördüncüsü, her iki ülke Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Mısır dışında kendilerine rakip bir ülke bulunmayacak şekilde 70'er milyonluk insan gücüne sahiptir.

Beşincisi, her iki ülke kendilerini çevreleyen bölgeyi etkileme kapasitesine sahiptir.

Altıncısı, her iki ülke farklı medeniyet havzaları içerisinde yer almaktadır.

Aşağıda ele alacağımız birçok nedenden dolayı iki ülke bir takım konularda ve durumlarda işbirliği yapmak durumunda kalmaktadırlar. İlk, iki ülke çevre alanlardan gelen meydan okumalarla karşı karşıyadır. İkincisi, Avrupa'ya uzanan enerji rotaları her iki ülke içinde hayati önem taşımaktadır. Üçüncüsü, muhtemel bir Kürt devletinin kurulması her iki ülke için de çok zararlı olacaktır. Dördüncüsü, iki ülke arasında üç yüz yıllık bir geçmişe sahip olan ortak sınırlar, bölgenin en istikrarlı sınırları durumundadır. Beşincisi, her iki ülke bir takım yanlış tarihi algılamalardan dolayı hem Türkiye'ye hem de İran'a kuşku ülke bakan Arap coğrafyasına komşu pozisyonundadır. Altıncısı, hem İranlılar, hem Türkler milli egemenlikleri konusunda son derece duyarlı ve güçlü milliyetçi duygulara sahip halklardır.

Karşılıklı İşbirliğini Güçlendirmenin Önündeki Engeller

İran ile Türkiye arasında yakın ilişkilerin ortaya çıkmasını engelleyen bir takım faktörler bulunmaktadır. Her şeyden önce, bölge politikalarını inceleyen kimi analistler Türkiye'nin İran'daki karar alma mekanizmasına karşı bir tür güvensizlik taşıdığına inanmaktadırlar. Bu güvensizliğin altında yatan temel neden son 30 yıl içerisinde İran'ın ilişkilerinin çok kötü olduğu ABD ile Türkiye arasında çok yakın ittifak ilişkileri bulunduğu biçimindeki algıdır. Oysa Türkiye, Irak'ı işgali sırasında ABD'nin İncirlik Üssü'nü kullanmasına izin

vermemiştir. İlişkilerin gelişmesi önündeki diğer bir engel de Türkiye üzerindeki İsrail etkisinin aşırı derecede abartılması ve hatta Türkiye-İsrail arasında imzalanan anlaşmaların doğal olarak İran-karşıtı anlaşmalar olarak değerlendirilmesidir. İsrail'in Filistinlilere karşı düzenlediği saldırıların Türk yetkililer tarafından eleştirilmesi de göstermektedir ki, Türkiye İran'a karşı İsrail'in yanında yer almaktan çok uzaktadır. İran'ın Ankara eski Büyükelçisi Firuz Devletabadi verdiği bir demeçte ABD ile İsrail'in Türkiye üzerindeki etkileri ile ilgili olarak İran'da dile getirilen görüşlerin gerçeklik ile uyuşmadığını dile getirmektedir. Bu nedenle, Devletabadi bölgesel konuları inceleyen İranlı analistleri Türkiye ile ilgili görüşlerini gözden geçirmeye çağırmaktadır³. Yanlış düşüncelerden bir diğeri de Türkiye'deki siyasi partilerin tümünün Pan-Türkist olduğu ve bölgede etnik merkezilik üzerine yoğunlaştıklarıdır. Buna göre, Pan-Türkizm İran'daki etnik grupları politize ederek ülkenin ulusal güvenliğini tehdit etmektedir. Ayrıca, iki ülke arasında dilsel ve kültürel farklılıklar da bulunmaktadır. İran'daki bir diğer düşünce ise, Türkiye'de siyasi alanda en önemli rolün orduya ait olduğu, üstelik Türkiye'de iç siyasi atmosferin algılanandan da karmaşık olduğu biçimindedir. Sonuçta Türkiye ile ilişkilerin güçlendirilmesinin olumlu sonuçlar doğuracağı konusunda İran elitinde bir belirsizlik hakim olmaktadır. Ermeni lobisinin faaliyetlerinin de ikili ilişkiler üzerinde son derece kötü bir rol oynadığı iddia edilmektedir.

Türk dış politikası üzerine çalışan kimi uzmanlar Türk karar alma sisteminde de benzer problemlerin yaşandığına işaret etmektedirler. Birincisi ve en önemlisi, Türk siyasi seçkinlerinde İran'ın dini köktencililiği desteklediği yönündeki kanıdır⁴. Ama işin gerçeği İran radikal Sünni radikalizminden son derece rahatsızdır. İranlıların Afganistan'da Taliban rejimi ile yaşadıkları acı deneyim ve Irak'ta olup bitenler İranlıları büyük çoğunluğu Sünni olan diğer İslam ülkelerinde de benzer oluşumların ortaya çıkabileceği konusunda ciddi endişelere sevk etmektedir.

İran'ın İsrail karşıtı pozisyonundan dolayı, Yahudi lobisinin de Türk-İran ilişkilerinin kötüleşmesi noktasında önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir problem de Türk siyasi çevrelerinin İran'daki iç gelişmelerin farkında olmaması ve tanıyamamasıdır. Aynı şekilde, İran siyasi çevrelerinin de Türkiye'deki dahili dinamizmi anlayamamaları söz konusudur. Kimi analistler Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na bağlı diplomatların doğudaki komşular yerine Avrupa Birliği ile ilişkilerin geliştirilmesine ağırlık verdiklerini ileri sürmektedirler. Hatta bunlara göre, bu yaklaşımın kökenleri Ortadoğu ile ilişkilere fazla önem verilmeyen Atatürk dönemine kadar varıp dayanmaktadır.

Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda Türk tarafının İran'dan paradoksal işaretler aldığı ve bu durumun Türk karar alıcılarını işbirliği potan-

siyelinin artırılması konusunda kaygılandığı iddia edilmektedir. Bunun sonucu olarak, Türkiye'deki İran karşıtı lobinin güçlendiğine inanılmaktadır. Ne var ki, Irak'taki son gelişmeler, Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulması olasılığı, sınır bölgelerindeki terörist eylem tehditleri ve nükleer konuda İran üzerindeki AB ve ABD baskısı gibi nedenler iki ülkenin karşılıklı kaygı alanlarında işbirliği yapmalarını sağlayan ortak zemin sunmaktadır.

Daha da önemlisi, Türkiye 1979 İslam Devrimi'nden bu yana İran üzerine uygulanan Amerikan ambargolarına hiçbir zaman katılmamıştır. Bundan sonrası için de, Türkiye'nin İran'a uygulanacak herhangi bir yaptırıma katılmayacağını kesin olarak ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Genel olarak, gelecekteki engelleri bir tarafa bırakacak olursak, iki ülke dış politikalarında ideolojik tercihlerin zayıflaması tarafların birbirlerine daha da yakınlaşmalarına katkı yapacaktır.

İran-Türkiye Ticari İlişkileri

Türkiye ile ticaretin İran'ın yararına olacağı yönünde İran'da genel bir konsensüs bulunmaktadır. Tuhafır ki, Pehlevi rejimi sırasında Türkiye-İran ilişkileri çok yakın olmasına rağmen, ekonomik bağlantılar son derece sınırlıydı. Örneğin, 1979 İran İslam Devrimi'nden önce Türkiye-İran ticareti 30 milyon dolar civarında iken, İran'ın İsrail ile ticareti 1 milyar doları aşmış bulunuyordu⁵. Her iki ülkedeki iktidar çevrelerinde, ikili ilişkilerin arzulananın çok gerisinde olduğu yönünde yüzyılı aşkındır süregelen bir anlayış bulunmaktaydı. İkili ilişkilerin rekabetçi doğası yanında taraflardan birinin güçlenmesinin diğerinin zararına olacağı yönündeki kuşku her iki ülkedeki siyasi seçkinlerin kafa yapısını etkilemekteydi. Taraflardan biri diğeri için herhangi bir tehlike arz etmeksizin gelişme gösterdiği durumlarda bile bu anlayış geçerli olmuştur.

Ne yazık ki, Ortadoğu bölgesi bağlamında ekonomik bütünleşme son derece zayıftır ve bu nedenle ticari muameleler ilkel biçimiyle sürdürülmektedir. Türkiye'nin dış ticareti içerisinde Türkiye-İran ticaretinin payı sadece %5'tir. Ama bu kapasitesinin artırılması için gerekli potansiyel mevcuttur. Bu arada, siyasi kaygılar bölge ülkeleri arasında ticaretin gelişmesini engellemektedir. Büyük güçler bile bölge ülkeleri arasında ticaretin yaygınlaşmasını engellemeye çalışmaktadırlar. Nitekim ABD bazı Türk işadamlarının İran'a yatırım yapmalarını engellemiştir.

İran İslam Cumhuriyeti'nin ticari performansını ortaya koyan ve İran Ticareti Geliştirme Örgütü tarafından yayınlanan rapor göstermektedir ki, Türkiye İran'ın en fazla ithalat ve ihracat yaptığı ilk on ülke arasında yer almamak-

tadır. İran'ın ilk üç ihracat ortağı Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Çin'dir. İthalatta ilk üç ortak ise Birleşik Arap Emirlikleri, Almanya ve Çin'dir.

Sevindirici olan ise, İran-Türkiye arasındaki ticari değişimin son dört yıl içerisinde beş kat artmasıdır. Bu da iki ülkenin birbirlerine gittikçe daha da yaklaşmakta olduklarını göstermektedir. 2002 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 1.2 milyar dolara ulaşmış bulunuyordu ve bunun mümkün olan en kısa zamanda 5 milyar dolara ulaştırılması hedeflenmekteydi. Şimdi ise iki ülke arasındaki ticaret hacmi 10 milyar doları aşmış bulunmaktadır ki bunda İran'ın ihracat payı 6 milyar dolardır.

Geliştirilmiş Ekonomik İşbirliği Alanları

İran Türkiye'ye en fazla petrol ve doğal gaz ihraç eden ikinci ülkedir. İran ile Avrupa arasında transit ülke olma bakımından, Türkiye hayati önem taşımaktadır. Türkiye ve İran birbirini tamamlayan ekonomiler olarak faaliyet gösterebilirler; Türkiye İran'dan daha fazla hammadde ithal edebilir ve bu ülkeye daha fazla sanayi ürünü ihraç edebilir.

İran ve Türkiye Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) ile nüfusu en kalabalık 8 İslam ülkesinin üyesi olduğu D-8 örgütünün en göze çarpan iki üyesi komundadırlar. AB'ye katılması halinde, Türkiye birlik ve söz konusu iki örgüt arasında köprü rolü oynayabilecektir. Şu an İran'da Türkiye'nin AB'ye üye olması halinde İran'ın ve genelde bölgenin muhtemel kazanımları ile ilgili olarak bazı tartışmalar devam etmektedir. Çünkü bu takdirde İran AB'nin gerçek bir komşusu durumuna gelecektir.

Türkiye'nin enerji kaynakları kıttır ve Avrupa ile İran arasında bir enerji geçiş koridoru olabilir. Dolayısıyla, Türkiye İran'ın petrol ve petrokimya sektörleri kadar elektrik sektörüne de yatırım yapabilir. Unit Company (Birlik Şirketi) hâlihazırda Zancan (İran)'da bir elektrik santrali inşa etmiş durumdadır ve ikinci bir santral daha inşa etme niyetindedir. Türkiye İran'dan elektrik almaktadır ve petrol ve doğal gaz fiyatlarının son derece ucuz olduğu İran'da yapacağı elektrik santralleri ile gittikçe artmakta olan enerji ihtiyacını karşılayabilir. Bunun yanında, Türkiye yaklaşık 15 milyar dolarlık petrokimya ürünü ithal etmektedir. Eğer Türkiye İran'da bu alanda yatırım yapacak olursa petrokimya ihtiyaçlarını garanti altına almış olacaktır. Çünkü İran sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) için 150 milyar dolarlık yatırım çekme kapasitesine sahiptir. Türkiye çelik sanayi İran'ından daha gelişmiştir. Dolayısıyla İran çelik ihtiyacının bir bölümünü Türkiye'den karşılamaktadır. ,

Sonuç

İran ve Türkiye'nin bölgesel sorunlara yaklaşımları birbirine çok yakındır ve her iki ülke Irak ve etnik bölünme gibi pek çok sorun karşısında ortak kaygılar taşımaktadırlar. İki ülkeden herhangi biri diğeri için tehdit unsuru olarak değerlendirilmemektedir. İkili ilişkilerin tarihi göstermektedir ki, Türkiye ve İran birbirlerini yaklaştıklarında jeopolitik bağlantıları nedeniyle daha başarılı olmaktadır. İran ve Türkiye arasında terörist faaliyetlerden kaynaklanan tehditleri gidermek için önemli bir araç olan güvenlik anlaşmasının sonuçlandırılması karşılıklı ilişkilerin daha da geliştirilmesi için gerekli zemini hazırlayacaktır.

İran ve Türkiye arasında bölgede bir dereceye kadar rekabet olduğu doğrudur ama rakip bir ülke ile de işbirliğini sürdürmek mümkündür. Bir ülke için kendini bölgesel ve uluslararası alanlarda soyutlayacak biçimde komşuları ile çatışma içerisinde olması mantıklı değildir. Türkiye ve İran arasındaki serbest ticaretin her iki tarafın da yararına olduğunda hiç kuşku yoktur. Sonuçta her iki ulus birlikte gelişme imkanına kavuşacaklardır. Bu özellikle, Türkiye ve İran gibi birbirini tamamlayan ekonomiler için daha fazla geçerlidir.

Dipnotlar

¹ Rahman Ghahremanpour, *Iran-Turkey Interactions in the 21st Century*, Tehran: Center for Strategic Defense Research, 2006, s. 123-125.)

² (2- Farhad Ataee, "Iran and Turkey in Post-Soviet Central Asia," *Discourse: An Iranian Quarterly*, Vol. 2, No. 1, Summer 2000, s. 147-150.)

³ Iran and Turkey's Security; an Interview with Firouz Dolatabadi," *Hamshahri Newspaper*, 9 July 2006, s. 14.

⁴ Ghahremanpour, op. cit., s. 111

⁵ Iran and Turkey's Security; an Interview with Firouz Dolatabadi," op. cit., s. 14

Iran-Turkey Economic Ties: Prospects for Improvement

Dr. Mohammad HOSSEIN HAFEZIAN

Assistant Professor and Chair of Political Science Department Islamic Azad University, Karaj-Iran

Iran and Turkey have long had friendly relationships which date back to the Ottoman Empire period. This kind of relationship has been unique in the Middle East where most of the regional countries are entangled in endless border disputes and suspicions of each other. The fact that these two countries are not Arab will make such good relations more salient, given the difference in language, culture, and religious denomination. They have not fought any war with each other for more than 400 years and do not feel threatened in security and defense terms. The two countries enjoyed suitable development of their relationship but certain mutual suspicions caused a decline in the level of their ties.

There are certain reasons for the appearance of such suspicions. First, Russians since the era of Peter the Great preferred the two countries not to have good relations. For instance, the Former Soviet Union wanted the Iran's oil pipeline go through Russia rather than Turkey.

Second the Europeans considered Iran-Turkey geopolitical linkage as detrimental to their interests. Third, Americans also did not want Turkey to play a crucial role in the Middle East, something which was supported by the Arabs as well. Notwithstanding, Turkey and Iran should be seriously considered in the countries' respective foreign policies, because they could reinforce each other's security.

General Features of Iran-Turkey Relations

The existing pattern in today's Iran-Turkey relations, i.e. rivalry along with cooperation is something required by the two nations' geopolitical location. It means that they engage in rivalry from time to time and they cooperate occasionally. A variety of factors accounts for the current state of affairs.

First, both nations enjoy desirable geopolitical position in the region. Second, both countries possess a long record of statehood. Third, Turkey and Iran pioneered the process of political reforms in the region more than one hundred years ago. Fourth, both countries possess around 70 million-strong human force that is unrivaled in the Middle East and North Africa region except for Egypt. Fifth, they have the capacity to influence their surrounding regions. Sixth, the two countries belong to different civilizational spheres.

For many reasons which will be followed, the two sides are bound to cooperate with each other on a variety of issues and topics. First, they both face challenges in their surrounding areas. Second, transit routes of energy to Europe are of utmost importance for both nations. Third, the possible establishment of a Kurdish independent state will be detrimental to both nations' interests. Fourth, the common boundaries are one of the most stable one in the region dating back to 300 years ago. Fifth, the two countries are located at the surrounding area of the Arab nucleus which is suspicious of both Turkey and Iran due to deep-rooted historical misperceptions. Sixth, Iranians and Turks are extremely sensitive to their national sovereignty and have strong nationalist feelings among their peoples.

Obstacles in Enhanced Mutual Cooperation

There are certain factors contributing to the lack of close relationship between Iran and Turkey. First of all, some analysts of regional politics believe that there is a type of distrust of Turkey in Iran's decision-making apparatus. The main reason for such distrust can be attributed to the perception that Turkey is a close ally of the United States, a country with which Iran has continued to have bitter relations during the past three decades, while even Turkey refused to allow the American forces use its Incirlik military base for attacking Iraq. Another factor hindering further relationship between the two sides is the exaggeration of Israeli influence in Turkey, and even the Turkish-Israeli treaties were considered as inherently anti-Iranian. The criticisms of Israeli atrocities against Palestinians by the Turkish government demonstrate that Turkey is far from being sided with Israel against Iran. Former Iran's ambassador to Ankara, Firouz Dolatabadi, suggested in an interview that what is said in Iran with respect to the influence of the United States and Israel in Turkey is not consistent with reality. For that reason, he urged the analysts of regional issues in Iran to amend their perceptions of Turkey.

Another wrong notion is that most of Turkey's political parties are Pan-Turkist and as such they seek to intensify ethnocentrism in the region. This in turn would threaten Iran's national security by politicizing Iran's ethnic com-

munities. There are also linguistic and cultural differences between the two nations. There is another perception in Iran that the military plays the most crucial role in Turkey's political scene, whereas the domestic political environment is much more complex in Turkey than what perceived. The result is uncertainty of certain political elites in Iran towards the positive impact of enhanced ties with Turkey. It is claimed that the Armenian lobby is also active in affecting the bilateral relations in an adverse way.

A number of experts on Turkey's foreign policy point to similar problems within the Turkish decision-making system which prevents the expansion of mutual relations. First and foremost, there is a fear among the Turkish political elites of Iran's support for Islamic fundamentalism. But the truth is that Iranians do not feel at ease with the radical Sunni radicalism which in its ultimate form can emerge as the Al-Qaeda type organizations. The bitter experience of Iranians with the Taliban regime in Afghanistan and what is going on in Iraq has made Iranians worried of the possible rise of any similar organization in other Muslim countries with largely Sunni population.

The Jewish lobby seems to be active in destroying the Turkish-Iranian relations, because of Iran's anti-Israeli positions. The other problem refers to lack of familiarity and recognition of Iran's domestic developments within Turkey's political circles, something that can be attributed to Iranian political circles with respect to Turkey's internal dynamism as well. A number of analysts suggest that Turkey's Foreign Ministry diplomats are traditionally more interested in expanding relations with the European Union rather than their neighboring countries on the east. Even it is claimed that it is rooted in Atatürk's foreign policy in which attention to the Middle East was not paramount.

It is said that Turkey receives paradoxical signals from Iran about the elevation of current levels of relations, thus making Turkish policy-makers wary of the potential increased ties. The result is believed to be the reinforcement of anti-Iranian lobby in Turkey. However, recent developments in Iraq and the likelihood of establishment of an independent Kurdish state in northern Iraq and the threat of terrorist activities in bordering areas, US and European pressures on Iran over its nuclear program all have provided common grounds for the two countries to cooperate on areas of mutual concern.

More importantly, Turkey never joined the American embargo and sanctions against Iran which were in place following the 1979 Islamic Revolution in Iran. It is predicted with certainty that Turkey will not join any new sanctions against Iran, too. In general, the weakening of ideological preferences in

both states' foreign policies has had the effect of making the two countries come closer together, apart from traditional barriers.

Iran-Turkey Trade

There is a general consensus in Iran that trade ties with Turkey will benefit Iran. It is ironical that while Iran and Turkey had very close relationships under the Pahlavi regime in Iran, their economic ties were quite limited. For instance, Iran-Turkey trade amounted to 30 million US dollars before the 1979 Revolution in Iran, whereas Iran's trade with Israel surpassed one billion dollars.

There was a century-long understanding in some circles of power within both countries that bilateral relations between the two nations are far from desirable. The competitive nature of the bilateral relations along with suspicions that the other party's development would weaken the other one affected the mindset of some political elites in both countries. This is the case while both countries could and can blossom at the same time without posing any threat to the other.

Unfortunately, economic integration is extremely weak in Middle Eastern context and commercial exchanges are conducted at a primary level. Turkey's trade with Iran constitutes only 5 percent of its foreign trade exchanges, while there is a potential for increasing this capacity. In the meantime, political considerations often prevent the expansion of economic relations between the regional countries. Even the great powers sometimes try to hinder the strengthening of economic ties among the regional states as evidenced by US efforts at preventing the investment by some Turkish businessmen in Iran.

The Trade Performance of Islamic Republic of Iran, a report released by the Trade Promotion Organization of Iran in December 2006, shows that Turkey is not among the top ten countries which are Iran's main exports and imports partners. The first three exports partners of Iran include the United Arab Emirates, Iraq and China. The countries which constitute the first three imports partners of Iran are the United Arab Emirates, Germany and China.

The good news is that Iran-Turkey trade exchanges have experienced a five-fold growth during the past four years indicating the warm relations between the two nations. In 2002, the level of exchanges between the two countries reached 1.2 billion dollars and it was intended to hit five billion dollars as rapidly as possible. Now the total volume of mutual commercial relations surpass 10 billion dollars of which Iran's share of exports are six billion dollars.

Areas of Enhanced Economic Cooperation

Iran is the second largest exporter of oil and gas to Turkey. Turkey enjoys utmost importance as a transit route for Iran and Europe. Iran and Turkey can act as complimentary economies; Turkey can import much raw material from Iran and export industrial goods to the country.

Iran and Turkey are salient members of two regional cooperation organizations including the Economic Cooperation Organization (ECO) and the Developing Eight (D-8) consisting of eight most populous Muslim countries of the world. If Turkey joins the European Union, it can work as a bridge between the Union and ECO and D-8 that will further enhance Turkey's status among its neighboring countries including Iran. There are now certain debates going on in Iran about the possible benefits of Turkey's accession to the European Union for Iran and the region in general, because at that time, Iran will be actually a neighboring nation of the European Union. =

Turkey has poor energy resources and it can become a corridor for transiting Iran's energy to Europe. Thus Turkey can invest in Iran's oil and petrochemical sectors as well as in power plants. The Unit Company has already constructed a power plant in Zanjan, Iran and it intends to build another one. Turkey purchases electricity from Iran and by constructing power plants in Iran where cheap oil and gas are found, it can meet its growing energy needs. Turkey, besides, imports around 15 billion dollars of petrochemical products, while it can invest in the related sector in Iran and secure its petrochemical needs. That is because Iran has the capacity to attract 150 billion dollars of investment for its liquidated natural gas (LNG) sector. Turkey's steel industry is far more advanced than Iran's one, so part of Iran's needs to steel is met by imports from Turkey.

Conclusion

Iran and Turkey's look at the regional issues are very close together and they have similar concerns about many regional problems like the Iraq crisis and ethnic conflicts. Turkey and Iran are not considered as national security threats for each other. The history of bilateral relations shows that whenever Iran and Turkey have come closer together, they have become more successful because of their geopolitical linkage. The conclusion of security agreement between Iran and Turkey which is a comprehensive instrument for removing the threats of terrorist activities to both countries can pave the ground for the enhancement of reciprocal relations.

While there is always a degree of rivalry between Iran and Turkey in the region, it is possible to cooperate with a nation and at the same time to keep

rivalry with it. It is not logical to be in conflict with the neighboring countries as it means isolation in the regional and international stage. There is no doubt that free trade between Iran and Turkey can be beneficiary for both sides, contributing to the mutual, simultaneous flourishing of the two nations. It is true particularly where the economies of two countries are complementary as is the case with Iran and Turkey.

Suriye’deki Yatırım Atmosferi ve Geçerli Yatırım Olanakları

Dr. Muhamed Iqbal FARHAT

Ajman Üniversitesi, Suriye

Çev: Fatma Günce KANLI

Suriye Ekonomisine Giriş

1. Gelişen Suriye ekonomisi çok kaynaklı bir ekonomidir. 2000 yılının sonunda, bütün sektörlerin toplam(brüt) yerel hâsılatı (üretim, randıman) 1709 milyar dolardır.

2. Petrol ve doğal gaz sektörü en önemli stratejik endüstrilerden biri olarak düşünülmektedir. Petrol üretimi metre küpte(m3) 31.6 milyon dolara ulaşmıştır.

3. Suriye’nin milli geliri uluslararası sıralamada 63. sırada, Arap ülkeleri arasında ise 10. sıradadır.

4. Suriye’nin toplam (gayri safi milli hasıla) ihracatının %68’ni petrol endüstrisi oluşturmaktadır ve ihracatın %81.6’sını hammaddeleri (pamuk ve fosfat) teşkil etmektedir. Diğer taraftan, endüstriyel üretimin %32,2’si stratejik endüstriden meydana gelmektedir.

5. Çok yönlü Suriye ekonomisinde; özel sektör, stratejik endüstrileri ve temel hizmet sektörlerini izleyen kamu sektörü ile yan yana çalışır.

Mevcut Ekonomik Durum

1. Suriye ekonomisi günümüzde yurt içi ihtiyaçlardan kaynaklanan reformlar sayesinde piyasa ekonomisine doğru ilerleyen bir geçiş dönemi içerisindedir.

2. Şuan devlet özel sektöre daha fazla olanak vermeye odaklanıyor ve

böylece özel sektör yatırımdan ve yüksek tasarruftan daha iyi gelir elde ediyor.

3. Devlet gelir kaynaklarını geliştirmek ve hayat standartları yükseltmek için birkaç reform metodu üzerinde çalışıyor.

Suriye Piyasasının Özellikleri

1-2002 yılında Suriye piyasası Lübnanlılar ile yakınlaşması ile birlikte 18 milyon Suriyeli tüketici 50'li yıllardaki rakamları aşmış ve yıllık 1098 dolarlık seviyeye ulaşmıştır.

2-Arap ticaretinin serbest piyasa tüketici sayısına eklemeye yapılması ile birlikte 14 Arap ülkesinde 80 milyon tüketiciye ulaşılacaktır.

3-İşçiliğin bütünlüğü ve çeşitliliği herhangi bir yeni projeye nispeten oldukça ucuz maliyetli üretimi sunar.

4-Üç kıtanın ortasındaki coğrafi konumundan dolayı, Akdeniz'deki kilit nokta olarak düşünülmüş ve uluslararası geçişler için en iyi bulunmuş yerdir.

Yeni Düzenleme ve Kalkınma Hedefleri

1-Brüt yerel üretimi ortalama %3'lük arttırmak.

2-(2001–2005) yılları arasında 605,000 iş imkanı sağlamak, özel sektörün bu sayının %60'nı sağlaması.

3-Tarım sektörünün ve gıda sektörünün gelişimi için kullanılabilir ulusal kaynakların üzerinde yoğunlaşmak.

4-Brüt ulusal yatırımı 2003 yılında %18,2'den %26'ya ve 2005 yılında ise %27 arttırmak.

5-2003 yılında brüt yerel tüketimi %76,4'den %78'e arttırmak.

6-Bütün sektörlerde ulusal ekonomi ihtiyaçları için uygun olan mevcut makinelerin ve teknolojilerin kullanımı.

Son 3 Yılda Çıkarılmış En Önemli Kanunlar

1-Özel kurumlara ve ortaklı bankalara izin verilmesi.

2-Banka gizliliği.

3-1991,10 numaralı kanunun düzeltilmesi.

4-Brüksel Tarifesi tarafından bilinen uyumlu hale getirilmiş gümrük tarifesinin oluşturulması.

5-Bazı Arap ülkeleri ile serbest ticaret bölgeleri kurmak için yeni anlaşmalar imzalanması. Ayrıca para değişim piyasası kurumuna tam izin verilmesi.

6-Yabancı paranın Suriye ticaret bankasının gerçek fiyatı ile alımına izin verilmesi.

7-Son safhasında bulunan anonim şirketleri teşvik etmeyi ve yabancı yardımları açıkça belirtmeyi kapsayan ticari kanunun çıkarılması.

8- Sanayi sektörü tarafından kullanılan ve yurtiçinden temin edilmesi mümkün olmayan hammaddelerin ithalatından alınan gümrük vergilerinin azaltılması.

9- Yasaları kolaylaştırmak ve ihracat sürecini ilgilendiren yabancı ticaret kanunlarının düzeltilmesi.

Suriye'nin Özel Sektörü

“Özel sektör aşağıdakilere katkıda bulunmaktadır:

- 1-Milli gelirin %60'ı.
- 2-Yatırımın %50'i.
- 3-Petrol ihracatının dahil olmadığı Suriye'nin brüt ihracatının %54'ü.
- 4-Toplam ithalatının %75.68'i.
- 5-Toplam endüstriyel üretimin %35,4'ü.
- 6-Toplam konversiyon endüstrisinin %57,6'sı.

Suriye'deki Yatırım Havası

- 1-Sosyal ve ekonomik istikrar
- 2-Döviz kurunda istikrar
- 3-Altyapı
- 4-Enerji
- 5-Yararlı doğal kaynaklar
- 6-Yararlı insan kaynakları
- 7-Orta ölçekli piyasa büyüklüğü
- 8-Bankacılık reformu

Yatırım Kanunu No. 10, 25.4.1991

“Yatırım Kanunları No. 10:

“Gurbetçi Suriyelileri ve diğer Arapları veya yabancıları Suriye'de yatırım yapmaya cesaretlendirmek için, 1991 yatırım kanunu no.10 vergi indirimleri, gümrük vergisi imtiyazı ve sermaye hareketlerinin özgürlüğünü gittikçe arttırmayı teklif etti.

“7/2000 Teşrii kararnamesi tarafından 10/1991 kanunu değişikliği

“Yabancı para, yabancı ticaret ve vergi olanakları.

- 1-Suriye'nin genel politikası içinde yatırım projelerini teşvik edilmesi.
- 2-Suriye ticaret bankasında yabancı para hesabı açma ve yurtdışına transferine izin verilmesi.
- 3-Anonim şirketleri gelirden ve yedi yıllığına şirketlere ait gayrimenkulden kesilen bütün vergiden muaf tutmayı onaylanması.
- 4-Yasaklayıcı kurallar ve ithalat kısıtlayıcısı ne olursa olsun yatırımcının ithalat süreçlerinin uygulanması.
- 5-İthalatı yasaklayıcı ve kısıtlayıcı kuralları hesaba katmadan bütün donanımların uygulanması.
- 6-Yatırımcı Suriye ticaret bankasında yabancı para hesabı açtırabilir alacak tarafına kaydedilerek, ihracat gelirlerinden ve proje hizmetlerinden toplam yabancı dövizin %75'i fark edilmesi.
- 7- Donanımların faydalı nakliyat araçlarının ve diğer üretim araçlarının yurt dışından ihraç edilmesine izin verilmesi.
- 8-Yatırımcı bu projenin lehine Suriye ticaret bankasında yabancı para hesabı açabilir.
- 9- Gelirden ve yedi yıllığına şirketlere ait gayrimenkulden fiili üretim miktarının tarihinden itibaren kesilen bütün vergilerden muaf tutulması.

Serbest Bölgeler

- Suriye'nin yedi serbest bölgesi birkaç iyi olanaktan faydalanır.
- 1-Kar ve hasılat ile birlikte yatırılmış projelere dış sermayenin yurt dışı nakliyatına izin verilmesi.
 - 2-Bütün vergilerden ve harçlardan muafiyet.
 - 3-İhracat ve ithalatı ele alırken yabancı ticaret yürütmeliği gerekli olması.
 - 4-Geçiş ve nakil vasıtası için geçici giriş izin verilmesi.
 - 5-Sadece yabancı para ile ilgilenen bankalar açılması.

Elde Olan Yatırım Olanakları

- Tarımsal alanda.

- Endüstriyel alanda.
- Turizmde.
- Finansal ve bankacılık alanında.
- Eğitim ve öğretim alanında.

Yatırımın Turizmdeki Mevcut Olanakları

• Suriye aşağıdaki hususların etrafında merkezileşen kusursuz turizm potansiyellerine sahiptir:

1-Arkeolojik alanların çoğunun ortaya çıkışı milattan önce dördüncü milenyumdur.

2-Tabiat manzaralarının farklılığı ve iklim.

3-Üç kıta arasındaki coğrafik pozisyonu (Asya, Avrupa ve Afrika).

• Bu olanaklar aşağıdaki alanlarda yatırıma dönüşebilir:

1-Otel ve turistik merkezler.

2-Ticari hizmetler ve eğlence merkezleri.

Yatırımın Mevcut Olanakları

• Yatırım kuruluşlarının düzeninde özel ve ortak bankaların kuruluşuna izin verecek kanun çıkarmak.

• Borsada ve finansman kurumlarda yatırım yapmak.

• Eğitim ve öğretim alanlarında.

• Suriye'de değişik şartlarla üniversiteler için şubeler kurmak.

Bazı Yatırım Projeleri

1-İnsani ve veterinerlik ilaçları projesi için etkin malzemelerin üretimi.

2-Yıllık 15000 ton kapasiteli kuvars kumlarını arıtma ve sınıflandırma Al-qaryateen projesi (Homs- Suriye).

3-Boya sanayi için temel hammadde üretim projesi.

4-Kauçuk lastik üretim projesi.

5-Şeker pancarı işleme projesi.

6- Düz cam (serbest yöntem) üretim projesi.

7- Üçlü süper fosfat üretimi (T.S.P)

8- İşlenmiş basma tekstili Suriye'nin pamuk çırçır makinesini kullanıyor.

- 9- Zeytinyağı işleme ve arıtma projesi.
- 10-Plastik granüller üretim projesi.
- 11-Hayvanların derisinin arıtımı ve deri kıyafet üretimi.
- 12-Maden suyu projesi.
- 13-Sitrik asit üretimi şeker pekmezine bağlı, ikinci şekerpancarı sanayisi üretimi Suriye'dedir.
- 14-Elektrik sayaçları için plastik araçlar.
- 15-Elektrikli transformatör projesi 0.4/20 KV.
- 16-Elektrikli kuleler için çeşitli frekans transferleri üretimi projesi.
- 17-Değişik tarzda elektrik transfer tamamlayıcı üretimi için proje.
- 18-Elektrik transfer ayırıcıları üretimi için proje.
- 19-Bütünleştirilmiş beslenme projesi.
- 20-Günlük yüz ton kapasiteli süt ve süt ürünleri fabrikası.
- 21-Balık besleme çiftlikleri projesi.
- 22-71000 m2 Şam'ın doğudan girişine beş yıldızlı otel kurmak.
- 23-170000 m2 Halep'te Tarek Bin Ziyad kışlasının üzerindeki alana turistik merkez.
- 24-300 hektar Um-al Toyor projesi için ve 500 hektar Wadi al-Kandeel projesi için, her ikisi de Suriye'nin kuzey deniz kıyısı Lattakia'da bulunmaktır.
- 25-Suriye'nin güney deniz kıyısı Tartous üzerinde turistik merkez.
- 26-Homs, Tartous ve Hama'nın yanındaki olağanüstü doğal mağaralar ve dağ oyunları yatırım projesi.
- 27-Ras- al Een, Al-Dhmeir'de ve Aleppo'nun yanında sanatoryum ve turistik tatil kasabası kurulması için sıcak sülfür ve doğal kaynakların kullanımı yatırım projesi.
- 28-Euphratesdam'ın üst kısmındaki Assad gölünde beş farklı mevkide turistik merkez kurma yatırım projesi.

Investment Atmosphere and Available Opportunities of Investment in Syrian Arab Republic

Dr Mohamed IQBAL FARHAT

Ajman University, Syria

An Introduction To The Syrian Economy

1. The developing Syrian economy is a multi-resourced economy . at the end pf the year 2000, the gross local output of the all the sectors was \$1709 billion.
2. The oil and natural gas sector is considered one of the most important strategic industries. The production of oil arrived to 31.6 million m3.
3. The international classification of the Syrian national income is the 63 rd and the 10th amongst the Arabic countries.
4. The oil industry makes up 68% of the gross Syrian export, and its raw materials (cotton and phosphate) form about 81.6% of this gross. On the other hand, the strategic industries form about 32.2% of the industrial production.
5. In the multiple Syrian economy, the private sector works side by side with the public sector, which watch over the strategic industries and the basic services sectors.

The Current Economical Status

1. The Syrian economy is now passing a transitional phase towards the market economy through a number of reformations, which come from stringent internal needs.
2. The government is now focusing on granting more opportunities to the private sectors, and consequently the private sector gains better returns on investment and higher savings.

3. The government is working on several reformation methods in order to enhance income resources and raise the standards of living.

The Characteristics of The Syrian Market

1. With an annual income average of 1098\$ per person, the 18 million Syrian consumers exceeded the 50s since the Syrian market enclosure with the Lebanese in 2002.

2. Adding to it the number of the Arabic trade free market consumers it will reach about 80 million consumers in 14 Arabic countries.

3. The plenitude and the variety of labor offers any new project a relatively cheap cost of production.

4. Due to its middle geographical position between three continents, which considered a pivot point across the Mediterranean sea, and the best place ever found for the international transit movement.

Amendment and Development Goals

1. Increasing the gross local product to a growth average of 3%.

2. Providing 605,000 employment opportunities during the years (2001-2005) with the private sector providing 60% of them.

3. Concentrating on the available national resources to develop the agricultural sector and food industry.

4. Increasing the gross national investment from 18.2% to 26% in the year 2003 and 27% in 2005.

5. Increasing the gross local consumption from 76.4% to 78% in 2003.

6. Using up-to-date machines and technologies, which are suitable for the national economy needs in all sectors.

The Most Important Laws Issued in the last 3 Years

1. Permitting the establishment of private and joint banks.

2. Banking secrecy.

3. Amending law number 10, 1991.

4. Issuing the harmonized custom tariff known by Brussels tariff.

5. Signing new agreements with a number of Arabic countries to establish free trade zones. Besides the complete permitting the establishment of money change market.

6. Permitting buying foreign currency with the real price from the commercial bank of Syria.

7. Issuing trade law is in its final stage that includes encouraging the joint – stock companies and specifying foreign contributions.

8. Decreasing custom fees for the import of raw materials that industrial production uses and provided that it is not available locally.

9. Foreign trade laws are going to be amended to ease the rules and regulations concerning export process.

The Syrian Private Sector

“The private sector contributes to about:

1. 60% of the national gross.
2. 50% of investments.
3. 54% of the Syrian export gross not counting oil export.
4. 75.68% of the import gross.
5. 35.4% of the industrial production gross.
6. 57.6% of the conversion industries gross.

Investment climate in Syria:

1. Social and Economical Stabilization.
2. Stabilization currency rate.
3. Infrastructure.
4. Energy.
5. Good NATURAL RESOURCES.
6. Good human RESOURCES.
7. Med. Market size.
8. The banking reform.

Investment Law No. 10, 25.4.1991

• Investment Laws No. 10:

• In order to encourage expatriate Syrians and other Arabs or Foreign to invest in Syria, the 1991 Investment Law No. 10 offered tax breaks, customs duty concession and increased freedom of capital movement.

• **Modification of law 10/1991 by Legislative Decree 7/2000**

“ **Foreign currency, foreign trade and taxes facilities.**

1. Encouraging investment projects within Syria general policy.
2. Opening a foreign currency account at the commercial bank of Syria and transferring it abroad is permitted.
3. Approved joint – stock companies are exempted from all taxes levied on income and real estates owned by the companies for seven years.
4. Investor’s import processes are carried out irrespective of the rules prohibiting and restricting imports.
5. All equipments are carried out irrespective of the rules prohibiting and restricting imports.
6. Approved joint – stock companies are exempted from all taxes levied on income and real estates owned by the companies for seven years.
7. The investor may open an account in foreign currency at the commercial bank of Syria recording on the credit side: 75% of the total foreign currencies realized from the revenues of exports and services of the project.
8. Equipments utility means of transport and other means of production are allowed to be imported from abroad.
9. The investor may open in favor of this project an account in foreign currency at the commercial bank of Syria.
10. Exempt from all taxes levied on income and real estates owned by the companies for seven years right from the date of actual production.

Free Zones

“Syrian seven free zones enjoy a number of good facilities:

1. Allowing the transfer abroad of the external funds invested in projects, together with the profits and revenues.
2. Exemption from all taxes and fees.
3. Foreign trade regulations are not necessary when discussing import and export.
4. Temporal entry for transit and transport vehicles is allowed.
5. Opening banks dealing only with foreign currency.

Investment Opportunities in Hand

“in the agricultural field.

“in the industrial field.

“in tourism.

“ in the financial and banking field.

“ in the educational and training field.

Available Opportunities of Investment in Tourism

“ Syria has excellent tourism potentials centering around the following points:

1. The existence of many archeological sites that go back to the fourth millennium BC.

2. The diversity of natural landscapes and climate.

3. The geographical position in the middle between the three continents (Asia, Europe and Africa).

“ These potentials can be invested into:

1. Hotels and tourist complexes.

2. Commercial services and amusement centers.

Available Opportunities of Investment

- issuing the law that allowed the establishment of private and joint banks on the format of investing institutes.

- investment in the stocks market and the financing foundations.

- In the educational and training field.

- instituting branches for universities in Syria with different specification.

Some Investment Projects

1.The production of active materials for the human and veterinary drugs project.

2. Cleaning and grading al – qaryateen (Homs – Syria) quartz sands at a capacity of 15000 tons a year.

3.Project for manufacturing essential raw materials for paint industry.

4.Rubber tires manufacturing project.

5.Sugar beet processing project.

6. Sheet glass (floating method) production project.
7. The production of tripled super phosphate (T.S.P).
8. Processed printed cotton textiles using Syrian ginned cotton.
9. Processing and refining olive oil project.
10. Plastic granules manufacturing project.
11. Animal's leathers treatment and the production of leather clothes.
12. Mineral waters project.
13. Citric acid production depending on molasses, the secondary product of sugar beet industry in Syria.
14. Plastic toys for electrical meters.
15. Electrical transformers project 0.4/20 KV.
16. A project for manufacturing various frequencies transfers electrical towers.
17. A project for manufacturing different kinds of electrical transfer complementary.
18. A project for manufacturing electrical transfer isolators.
19. Integrated feeding project.
20. Milk and dairy products factory with a capacity of 100 tons a day.
21. Fish nourishing farm project.
22. A 71000 m² in the eastern entrance of Damascus to establish a five stars hotel.
23. A 170000 m² tourist complex in Aleppo on the land of Tarek bin Ziad barrack.
24. A 300-hectare for um al-Toyor project and a 500-hectare for Wadi al-kandeel project, both on the Syrian coast north of Lattakia.
25. A tourist complex on the Syrian coast south of Tartous.
26. A project to invest in the extraordinary natural caves and mountain cavities near Homs, Tartous and Hama.
27. A project to invest some of the springs and hot sulphurous hot springs into establishing hygienic and tourist resorts in Ras al – Een, al – Dhmeir and near Aleppo.
28. A project to invest al – Assad lake on the Euphrates dam to establish tourist complexes on five different locations.

Mısır-Türkiye Ticari İlişkileri

Dr. Hassan A. M. EL-HAYAWAN

Ain Shams Üniversitesi, Ticaret Fakültesi, Kahire-Mısır

Çev: Emre YILDIRIM

1. Bölüm: Mısır ekonomisinin makro ekonomik göstergeleri, Tablolar
Mısır Merkez Bankası tarafından hazırlanmıştır.

2. Bölüm: Bağımsız bir araştırma merkezi (Mısır Ekonomik Çalışmalar
Merkezi) tarafından Mısır ekonomisinin performansı ile ilgili iş dünyası lider-
lerinin düşünceleriyle yılda iki kez gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları

3. Bölüm: Sanayi Göçü Konsepti'nin ve Mısır ve Türkiye için nasıl ya-
rarlı olacağının tartışılması

4. Mısır ve Türkiye arasındaki Serbest Ticaret Antlaşmasının önemli nok-
taları

Mısır ekonomisi bir dizi siyasi reformun ardından iyiye doğru gitmekte-
dir ve ekonomik göstergeler ileriki on yıllarda şimdikinden daha iyi olacağını
söylemektedir. Milli Gelir Temmuz-Eylül 2006/2007'deki dönemde %7.1 ora-
nında gerçek büyüme göstermiştir, geçen yılın aynı çeyrek döneminde bu oran
% 6.2 dir. Doğalgaz (Milli gelirin %4.4'ü, %17.6 büyüme), inşaat (Milli Ge-
lir %4.7, %15.2 büyüme), Süveyş Kanalı (Milli gelirin %3.5, %14.2 büyüme)
ve iletişim (Milli gelirin %2.3, %12.5 büyüme) sektörlerinin 2006/2007'nin
ilk çeyreğindeki güçlü büyümede başı çekenler oldukları not düşülebilir.
2005/2006 mali yılında kamunun toplam gelirleri 145.7 milyar L.E. ile bütçe-
nin %11.9'unu oluşturmaktadır. Mısır yönetimi mali açıkları kapatmak için
vergi matrahını artırma ve harcamaları kısma eğilimindedir. Mısır'daki doğru-
dan yabancı sermaye yatırımı (FDI) zayıf bir beş yıllık dönemin ardından geliş-
me göstermektedir. 2003-2004 mali yılında 300 milyon dolara çekilen FDI,
90'lı yılların ortalarında 1 milyar dolar civarındaydı. Hükümet Temmuz
2004'te FDI akışını artırmaya çalışacağını belirlemiştir. 2005-2006 mali yılın-

da FDI yatırımları 5.4 milyar dolara yükselmiştir. Merkez Bankası net uluslar arası rezervleri (NIR) 2005/2006 dönemine göre %22.2 artarak 22.93 milyar dolara ulaşmıştır. Enflasyon oranları Ocak 2005'ten beri tek haneli rakamlara düşürülerek sabitlenmiştir. Yinede ÜFE ve TÜFE enflasyonları son bir buçuk yıldaki gösterdiği düşüşe göre son aylarda yükselmeye başlamıştır. Bankacılık sektörü, hedeflenen ekonomik büyüklüklere ulaşabilmek için bölgesel ve uluslararası düzeyde rekabet edebilecek potansiyele kavuşabilecek bir yeniden yapılanma programını hayata geçirmiştir. Banka sayılarındaki azalmaya bağlı olarak hükümet bankaların ödenmiş sermayelerini yükseltmeyi ve böylece onların daha rekabetçi bir şekilde 2. Basel düzenlemelerine uymalarını sağlamayı planlamaktadır. Mısır bankalarının CAGR'deki konsolide aktifleri 2001/2002'den 2005/2006 arasındaki dört yıllık dönemde %11.3 büyümüştür. CAGR'deki bankaların toplam kredi kullandırma kapasiteleri aynı dönemde %5 büyümüştür.

Mısır İş Dünyası Barometresi

- 2006'nın ikinci yarısı aşağıdakilere tanıklık etmiştir:

1. Yükselen ve istikrarlı bir üretim, satış, yatırım ve işe almalar
2. Nisan 2006'daki Dahab bombalanması olayından sonra düşüşe geçen turizm sektöründe bir dirilme.

- 2007'nin ilk yarısında:

1. Olumlu ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak ekonomik büyüme devamlı reform çabalarını güçlendirerek iş dünyası operasyonları için en önemli faktör olan kredi problemlerini ve yatırımlar üzerindeki en önemli yük olan bürokrasi sorununu çözmüştür.

Ekonomik Aktivite Düzeyleri

Ekonomik Büyüme, reel Milli Hasıla'nın, 2005/2006'nın ilk çeyreğine göre 2006/2007'nin ilk çeyreğinde %7.1'lik büyüme göstermesini sağlamıştır. Bu gelişmeler, doğalgaz, inşaat, Süveyş kanalı ve iletişim sektörü gibi sektörlerde %12'yi geçen ve tekstil ve turizm sektörü gibi %7.2 ve 6.8 oranlarına yükselen sektörlerin katkılarıyla gerçekleşmiştir. Ayrı ayrı yatırımların büyüme oranları da 2005/2006'nın ilk çeyreğine göre 2006/2007'de gelişme göstermiş, ayrıca özel ve kamusal harcamaların azalması ödemeler dengesinin ilk ödemelerine göre petrol-dışı ihracat'ın görece yüksek büyüme oranına ulaşmasını ortaya çıkarmıştır.

- Yüksek Milli Hasıla büyüme oranının göstergeleri yatırımlar ve ihracata ve ülke içi harcamaların büyüme oranlarının sınırlandırılmasına bağlanabilir.

- Yatırım ve ihracat teşviki milli hasılanın %7'nin üzerinde büyümesine ve finansal sektörün yatırımcıların ihtiyaçlarına ve kanuni düzenlemelerin iş dünyasını etkilemesi sonuçlarını doğurmuştur.

- Ürünlerin ve hizmetin ihracatının artırılması, Mısır Pound'unun desteklenmesini gerektirmektedir.

Üretim ancak istikrar beklentilerine göre artırılabilir. Baskı, temel metal, tütün ve içki, metal ve mineral ürünler sanayilerindeki firmalar kaliteli üretimin arttığını rapor etmektedir. İnşaat sektörü en olumlu öngörülerini rapor etmekte ve sektördeki hiçbir firma üretim sürecinde herhangi bir azalma beklememektedir. Kağıt, ulaşım, kimyasal ve içki ve tütün sanayileri en iyi beklentiler içerisinde.

Ülke içi satışlarda iyi beklentiler artmıştır. Turizm firmaları satışlarda en yüksek rakamlara ulaşmıştır. Tekstil sektörü ile birlikte, baskı, içki ve tütün, gıda, temel metal ve mineral sanayileri en olumlu görüşleri rapor etmektedir. İnşaat sektöründen gelen en olumlu görüşleri tekstil sektörü takip etmektedir. Turizm sektörünün ülke içi satış beklentileri önemli oranda artmıştır. Satışlar uluslararası alanda da istikrarlı bir şekilde yükselmektedir.

2007'nin ilk yarısı uluslararası satışlarda özellikle hazır giyim, kimyasal, taşımacılık ve metal endüstrilerinde iyimser bir yükselme göstermiştir. Firmalar kapasite kullanımlarını artırmışlardır. Firmaların çoğunluğu stoklarını tüketmiş ya da azaltmıştır. 2007'nin ilk yarısı için, çoğu firma ayısını ya da daha iyisini stoklar açısından beklemekte ve kapasite kullanımlarını artırmayı hedeflemektedir.

Fiyatlar ve Ücretler

• Fiyatlarla ilgili beklentiler istikrar şeklinde belirmiştir.

Firmaların oranları, 2006'nın ikinci yarısında girdiler ve çıktılar için yükselen ve istikrarlı fiyatlar rapor etmiştir ve bu fiyatlar bir önceki döneme göre istikrarlı bir tablo çizmektedir. 2007'nin ilk yarısı fiyatlarında hem girdiler hem de çıktılar açısından önceki dönemle karşılaştırıldığında bir yükselme göstermektedir.

• Büyük beklentiler ve düşük ücretler

2006'nın ikinci yarısında bazı firmalar önceki dönemle karşılaştırıldığında yükselen ücretler rapor etmişlerdir. 2007'nin ilk yarısı, neredeyse tüm firmalar yükselen ücretler beklemektedirler.

Yatırım ve İş Alımı

Artan yatırımlar ve işe almalar ve benzer beklentiler:

2006'nın ikinci yarısında, önceki döneme oranla daha fazla firma artan yatırımlar rapor etmişlerdir. Yine de, bu dönüşüm 2006/2007'nin ilk çeyreğindeki yatırım büyüme oranları resmi rakamlarına göre aynı dereceye düşmüştür. Bütün firmalar 2007'nin ilk yarısında yatırım oranlarını artırmayı ya da korumayı planlamaktadır. Firmaların çoğu, özellikle baskı, lastik, hazır giyim ve temel metal endüstrisi, işe alma da istikrarlı bir düzey rapor etmişlerdir. Firmalar, 2007'nin ilk yarısında işe alma oranlarını korumayı düşünmektedirler.

Sınırlamalar

- Büyük Sınırlamalar: Zayıf talep ve kredi almadaki yetersizlikler

Tekstil ve turizm sektöründeki firmalar, özellikle şu nedenlerden dolayı operasyonel sınırlamalarla karşılaşmaktadırlar: zayıf talep, kalifiye işgücü yetersizliği, finansal yetersizlikler ve ithalat konusunda yaşanan sıkıntılar.

İnşaat sektörü için, finansal yetersizlikler en önemli sorun olarak gözükmekte ve zayıf talep, kalifiye işgücü yetersizliği ve ithalat konusunda yaşanan sıkıntılar bunu takip etmektedir.

3. Bölüm

Sanayi Göçü Konsepti

Düşük profilli sanayiler gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere doğru göç etmektedir. İş gücü yoğun sanayiler: örneğin. Giyim ve elektronik montaj

“Çin Tehlikesi” bu göçü hızlandırmaktadır. Mısır iyi bir göç seçeneği sunmaktadır

Türk Giyim/Tekstil Endüstrisi

Dikey entegre olmuş (tam donanımlı hizmet)

İleri Tekstil Altyapısı

- Esnek ve Çevik/Hızlı Cevap (kısa sürede teslim)
- Ürün bilgisi, yaratıcılık.
- Modaya uygun/bazı kendi markaları.

Mısır: Mükemmel bir Göç Destinasyonu

Mısır'da iş yapmanın rekabete yönelik avantajları:

- Düşük maliyetler (iş gücü, birimler, yer)

- Genel iş ortamına yarar sağlayıcı yeni reformlar
- Büyük marketlere giriş
- Endüstri altyapısı
- İş gücü eğitiminin desteklenmesi

Mısır: Mükemmel Yatırım Fırsatları

Mısır rekabetçi anlamda iş yapma maliyetleri sunmaktadır. Mısır-Türkiye Serbest Ticaret Antlaşması (FTA) Türk Tekstil ve hazır giyim yatırımcılarının Avrupa’da ortak Pazar paylaşımına izin vermektedir. FTA Türkiye’de üretilen kumaşların Mısır’da kesilmesi ve şekillenmesine ve Avrupa Birliği’ne ihraç edilmesine izin vermektedir (ipliğin kökeni kuralına uygun olarak) Türkiye’ye geri ithalata izin vermektedir. Ek olarak, ABD’ye (QIZ altında), Afrika’ya ve Arap dünyasına Mısır’ın diğer pazarlara giriş antlaşmaları altında ihracatını yükseltmektedir.

QIZ ürün ihracatları

Top 10 ABD’nin QIZ altında Mısır’dan satın aldıkları Özel izin fırsatı %30’un üzerinde özel oranlarla tekstil ürünleri tam anlamıyla QIZ Mısır’da sömürü demek değildir!

Endüstriler QIZ 2007 Türkiye’nin ABD’ye ihraçlarından fayda sağlamaktadırlar.

QIZ sadece hazır giyim ürünleri için değildir, Mısır bu konuda atak davranmaktadır

Hazır giyim/tekstilde Türkiye’nin yatırımları

- Büyük Türk şirketleri Mısır’da faaliyete geçmiştir.
- Daha fazlası da üretime geçmek için faaliyette bulunmaktadır.
- Türkiye kaynaklı şirketler Mısır’da yer almaya başlamıştır. Bu fırsatları kaçırmamak gerekmektedir.

Türk yatırımlarının QIZ Mısır’da mevcut durumu:

İplik-Abaliglio

Dokuma-İki büyük firma ilgilenmektedir

Aksesuar-Diktas, Tufan

Boyahane-Zumrut, Taha

Hazır Giyim-Taha, Sahinlar, Casa, Calik, Kipas

Kaynak Ofisleri-Erba, Tureks

Tüm tekstil/hazır giyim arz çemberini kapsamaktadır.

Yardım için Mısır ne yapıyor?

Endüstriyel Bölge Programı

- Kiraya ya da yapıya hazır üniteler vaadi
- Endüstriyel gruplara odaklanan hizmet hedefleri
- Yerel detaylarla ilgili yatırımcıları koruyor

Teknik ve Mesleki Eğitim

- TVT için endüstri odaklı programlar
- Yüksek sübvansiyonlar
- Özel şirket ihtiyaçlarına yönelik özel hizmetler

Özel Destek ve İş Takibi

- MTI'da Türk ünitesi
- Hesap Müdürü (GAFI'de) tarafından yatırım sürecinin birebir takibi
- Her şeyin düzgün ve hızlı ilerlemesi sağlama.
- Kazan-Kazan Fırsatının faydalarını maksimize ediyor

4. Bölüm

Serbest Ticaret Antlaşması

Mısır- Türkiye arasındaki

Antlaşmanın mevcut statüsü: 1.3.2007'de

Endüstriyel Mallar.

Mısır ihracıları: Endüstriyel mallar (25 ile 97 arasında özel ürünler) diğer tüm özel yükümlülüklerden tamamen hariç tutulmuş durumdadır.

• Mısır İthalatları: %75'i mevcut özel yükümlülüklerden muaf tutulmuş Türk kökenli malların Mısır'a ihracatı, Mısır ithalatlarının azalma devresinin ilk dönemini de kapsamaktadır. Bu devrenin en önemli malları şunlardır: alüminyum ham metal, magnezyum oksit, sodyum chlorid, huni tipinde ağaçlar, makine parçaları ve aksesuarları, alüminyum oksit, ham formda bakır tabakalar.

Tarımsal ürünler ve tarımsal-işlenmiş mallar

- Birinci: Mısır İhracatları

Tarımsal ürünler ve tarımsal-işlenmiş mallarda Mısır ihracatları antlaşma yürürlüğe girdiği andan itibaren azalmaları önlemek amacıyla.

- İkinci: Mısır İthalatları

Tarımsal ürünler ve tarımsal-işlenmiş mallarda Mısır ithalatları antlaşma yürürlüğe girdiği andan itibaren azalmaları önlemek amacıyla.

Antlaşma Yönetim Mekanizması

Mısır-Türkiye Ortak Komitesi

İki ülke antlaşmanın 30'uncu maddesine göre, aralarındaki ticaretle ilgili engellerin ortadan kaldırılmasını gerçekleştirebilmek için her iki tarafın da serbest ticaret antlaşmasının yönetiminde olacağı ortak bir komite kurulmasını ve uygun bir biçimde işlemlerini kabul etmişlerdir.

Ortak Komite, antlaşmaya taraf iki ülkenin temsilcilerinden meydana gelmektedir. Bu temsilciler, her iki ülkenin yetkili otoritelerini temsil etmekte ve konseptin hayata geçirilmesi ve ortak bir mekanizmanın kurulması vasıtasıyla hükümetlerin politikalarına uygun işler yapılmasını takip edeceklerdir.

Ortak komitenin konsensüs ile hareket etmesi uygun görülmektedir.

Sorunlu Alanlar

Birinci: Mısır'daki Türk yatırımlarına ilişkin sorunlar

Endüstriyel ya da serbest ticaret bölgelerinde satılık ya da kiralık olarak yatırıma uygun arsa ya da binaların düzgün bir değer bedellerinin tespit edilmemesi.

- El-Obour ve Tenth of Ramadan gibi Kahire'ye yakın endüstriyel bölgelerde kiralık olarak uygun fabrikaların tespit edilmemiş olması.

Türk şirketleri ticaret temsilcilerinin yardımlarını beklemektedir, bu sorun kiralık ya da satılık olarak görünen arsa ya da binaların değerlerinin yükselmesine bağlıdır.

- Ortak kademe yöneticilik ve kalite kontrol mekanizmasında yetişmiş Mısırlı işgücü eksikliği.

- İlgili yönetim birimlerinden izin alarak Mısır'da bir şirket kurmanın 3 ay gibi uzun bir süre alması.

Mısır İthalat Kalkınma Bankası kredi faiz oranlarının Türkiye'deki denk bankalara göre yüksek olması.

İkinci: Ocak 2007'de Türk bakanın Kahire'ye yaptığı ziyaret sırasında dile getirilen sorunlar.

- İskenderiye, Borg El-Arab'dan İstanbul'a haftada 5 uçuş ve düzenleme ve Kahire'den İstanbul'a düzenli olarak yapılan 10 uçuşun artırılarak yolcu sayısı ve uçak modelleri konusunda sınırlama getirilmemesi.

Mısır Sivil Havacılık Dairesi 30-31 Temmuz tarihlerinde bir antlaşma imzalayarak hava taşımacılığında rotaların gözden geçirilmesi üzerinde uzlaşarak mevcut antlaşmada düzenlenmeyen bir noktayı iki ülke arasında çözüme kavuşturmuştur.

Üçüncü: İki ülke arasındaki serbest ticaretin hayata geçirilme düzeyi

- 1 Mart itibarıyla iki ülke arasındaki serbest ticaretin yürürlüğe girmesiyle, Türk şirketleri Mısır gümrüklerindeki satış yerlerinin antlaşmaya dahil olmamasından yakındılar.

Yine de, Mısır Gümrük Dairesi antlaşmanın yürürlüğe girdiğini duyurmuş ve Türk Gümrük Müdürlüğü'nün, EURI ve EUR MED sertifikalarının Türk Gümrük Ofisleri tarafından kullanılan sertifikalarda yer aldığını ve resmi mührünü kullandığını bildirmiştir. Mısır Gümrük bölgeleri onay için bilgilendirilmiştir.

Çözüm Bekleyen Problemler

Şimdiye kadar, yönetimden ve iki ülke arasındaki serbest ticareti antlaşmanın 30. maddesine göre antlaşmayı uygun bir biçimde yürürlüğe geçirmekten sorumlu ortak komite henüz tam olarak kurulmamıştır. Bugüne kadar, Türk tarafı konuyu alelade bir durum olmaktan daha büyük bir şey olarak görmüş ve Ticari Temsilcilik Ofisi 07.07.2007 tarihli 101 no'lu notu, Başbakana sunarak antlaşmayı idare edecek komitenin oluşturulması ve yürürlüğünün doğru bir biçimde sağlanmasını talep etmiştir.

Trade Relations between Egypt and Turkey

Dr. Hassan A. M. El-HAYAWAN

Faculty of Commerce Ain Shams University, Cairo – Egypt

Table of content

Section one : Covers the macro- economic indicators of the Egyptian economy, figures released by the Central Bank of Egypt

Section two : reveals the results of a byannual survey conducted by an Independent research center (Egyptian Center for Economic Studies) measuring the opinion of business leaders about the performance of the Egyptian economy

Section three : Discuss the Industry Migration Concept, and how this can benefit both Egypt and Turkey

Section four : High lights the Free Trade Agreement between Egypt and Turkey

Section one

Egypt Macro Indicators

- The Egyptian economy is benefiting considerably from a series of policy reforms, and economic prospects appear more favorable now than for a decade or more.

- GDP at factor cost realized annual real growth of 7.1 percent during July-Sept 2006/2007, compared to 6.2 percent for the same quarter last year.

- It is note worthy that Natural Gas (4.4% of GDP, 17.6% growth) construction (4.7% of GDP, 15.2% growth), Suez Canal (3.5% of GDP, 14.2% growth), and Telecommunication (2.3% of GDP, 12.5% growth) sectors were the prime driving engines for robust growth realized during first quarter of 2006/2007.

2006	2005	2004	
71.3	70.0	68.6	Population (million)
97.43	83.96	74.20	Nominal GDP (US\$ bn)
5.80	4.90	4.10	Real GDP Growth %
1,366	1,199	1,075	GDP per Capita (US\$ bn)
8.9	4.8	16.5	Inflation %
18.46	13.83	10.45	Exports (US\$ bn)
-30.44	-24.19	-18.29	Imports (US\$ bn)
-11.99	-10.36	-7.83	Trade Balance (US\$ bn)
1.75	2.91	3.42	Current Account (US\$ bn)
1.80	3.47	4.61	Current Account (% of GDP)
8.6	9.5	9.5	Fiscal Balance (% of GDP)
22.93	19.20	14.80	Forex Reserves (US\$ bn)
28.94	28.95	29.87	Foreign Debt (US\$ bn)

- For the fiscal year 2005/2006, total revenues of the government were L.E. 145.7 bn, thereby surpassing the budgeted figure by 11.9%.

- The Egyptian government aims at narrowing down fiscal deficit by increasing the tax base and curbing expenditure on subsidies.

- Egypt's FDI performance is showing improvement after a weak five-year period. It pulled in just US\$ 300mn IN THE 2003-2004 financial year – down from highs of more than US\$ 1 bn in the mid-1990s. The appointment in July 2004 of a government has succeeded in ramping up FDI inflows. In the 2005-2006 financial year, FDI is estimated to have risen to US\$ 5.4 bn.

- The Central Bank's net international reserves (NIR) grew at high rate of 22.2% during 2005/2006 to reach US\$ 22.93 bn.

- Inflation rates have come down and maintained a single digit rate since January 2005. However both CPI and WPI inflation have gone up during recent months after showing a downward trend in last one-and-half years.

- The banking sector is currently undergoing a restructuring program with the aim of increasing its robustness and enabling it to perform competitively on a regional and international level as well as achieving the targeted economic growth. Along with reduction in number of banks, the government plans to increase their paid-in capital to make them more competitive and help them to remain compliant with Basel II regulations.

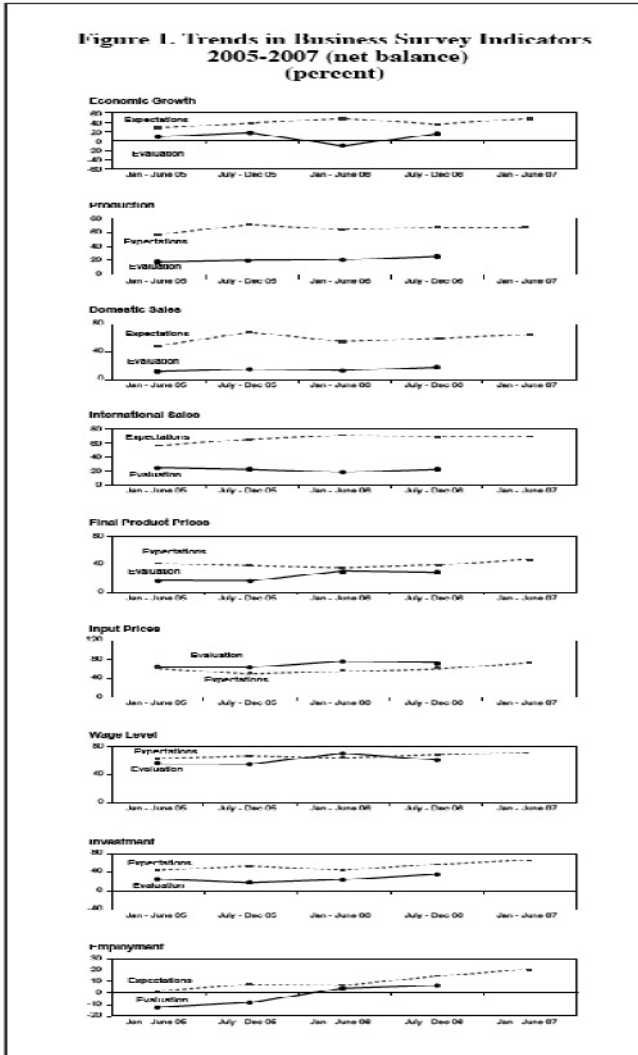
- The consolidated assets of the banks in Egypt grew at CAGR of 11.3%

in the four year period from 2001/2002 to 2005/2006. Total credit facilities extended by banks grew at a CAGR of 5% during the same period.

Section two

Egyptian Business Barometer

- The second half of 2006 witnessed:

- Higher or stable production, sales, investment & employment.
- A start of a recovery in the tourism sector from the slowdown that followed the Dahab bombings in April 2006.
- The first half of 2007 marks:
 - Economic growth as an outcome of positive economic development that reinforced by continuous reform efforts and bolder reforms are anticipated to resolve persistent problems that include access to credit, the most limiting factor to business operations, and bureaucracy, a significant constraint on investment

The Level of Economic Activity

Economic growth is increasing with higher expect Real GDP growth rate was 7.1 percent during first quarter of 2006/2007 compared to 6.2 percent in the corresponding quarter of 2005/2006. This is attributed to the performance of the natural gas, construction, Suez Canal, and communication sectors were real growth exceeded 12 percent real growth rates of the manufacturing and tourism sectors increased to 7.2 and 6.8 percent, respective investment growth rate increased during first quarter of 2006/2007 compared the same quarter in 2005/2006 whereas the growth rates of private and public consumption decline Preliminary estimates of the balance of payment reveal a relatively higher growth rate of non-petroleum exports.

- Prospects of higher GDP growth rate will most probably be related to the performance of investment and exports given the limited possibilities of higher growth rates for domestic consumption.

- Stimulating investment and exports to achieve a growth rate that exceeds the 7 percent GDP growth entails making the financial sector more responsive to the needs of investors, and streamlining government rules and regulations that affect the business environment.

- To increase exports of goods and services also requires guarding against a real appreciation of the Egyptian pound.

Production increased with stable expectation:

Firms in the printing, basic metal, beverages and tobacco, metal products and minerals products industries reported the most favourable production increase.

The construction sector reports the most optimistic views whereas

none of the firms expected a reduction in the level of production

Paper, transport, chemicals and beverages and tobacco industries show the most favourable expectations

3.Domestic sales increased in favourable expectations

Firms in the tourism sector expressed the most remarkable improvement in sales

Within the manufacturing sector, printing, beverages and tobacco food, basic metal and mineral industries reported the most favourable views.

The most favourable views came from the construction sector followed

- by the manufacturing sector.

Tourism sector's expectations of domestic sales improved significantly.

4. A slight increase in international sales with stable expectations:

The first half of 2007 reflects an optimistic increase in international sales for ready-made garments, chemicals, transport and metal product industries

Firms increased capacity utilization

The majority of firms maintained or reduced their level of inventory.

Most firms reported similar or higher levels of capacity utilization

For the first half of 2007, most firms anticipate the same or lower For

- the first half of 2007, most firms anticipate the same or lower levels of inventories with plans to increase or maintain their level of capacity utilization.

Prices & Wages

- Stable views on prices with higher expectation

The percentage of firms reporting higher or stable prices for inputs and outputs during the second half of 2006 remained unchanged as compared to the previous same period due to stability.

The first half of 2007 witnesses a rise in prices of both inputs and outputs as compared to the pervious period.

- Lower wages with higher expectation

In the second half of 2006 fewer firms reported higher wages compared

to the same period. In the first half of 2007, almost all firms expected a rise in wages.

Investment & Employment

- Higher investment & employment and similar expectations

During the second half of 2006, more firms reported higher investments compared to the previous same period, however, this evaluation falls in line with official figures on the growth rate of investment during the first quarter of 2006/2007. All firms plan to increase or maintain the same level of investment during the first half of 2007. The majority of firms especially in the printing, rubber, ready-made garment and basic metal industries reported stable levels of employment.

Firms anticipate to maintain the level employment during the first half of 2007.

Constraints

- Major constraints: weak demand and inadequate access to credit

Firms in the manufacturing and tourism sectors ranked constraints to expanding operations in the following order: weak demand, insufficient skilled workforce, access to finance and inadequate access to imports. For the construction sector, access to finance was cited as the most severe constraint followed by weak demand, insufficient skilled labor and inadequate access to imports

Section three

Industry Migration Concept

Less profitable industries migrate from developed countries to cheaper developing countries.

Labor intensive industries: e.g., Garments and electronic assembly

The “China Threat” accelerates this migration.

Egypt offers a good migration option

Turkish Apparel/Textile Industry

Vertically integrated (full package service)

Advanced Textile Infrastructure

- Flexible and Agile / Quick Response (very short deliver terms)
- Production know-how, creative.

- Fashion oriented / Some has own brands.

US \$ 1.3 Billion	Exports to the USA
US \$ 11.9 Billion	Exports to EU

Egypt .. An Excellent Migration Destination

Competitive advantages of operating in Egypt:

- Low costs (labor cost, utilities, and space)
- New reforms that drastically benefit the general business climate.
- Access to major markets.
- Industry base
- **Support of training workforce.**

Egypt: Excellent Investment Opportunities

International Production Cost Comparison*

Cost Item	Egypt	Jordan	Turkey	India	Italy
Labor cost (\$/hr)	04.	09	2.80	0.50	15
Electricity (cent/kw)	3.00	5.0	7.70	8.60	9.00
Water (cent/m3)	21.00	180	46.00	70.00	28.00
Natural Gas (cent/m3)	2.50	-	26.00	24.50	21.00
Building Costs (\$/m2)	120	200	180	1410	480

Egypt offers very competitive operating costs

Egypt-Turkey FTA Allows Turkish Textile/Apparel Investor to ...

Maintain Market share in Europe

Egypt/Turkey FTA allows fabric made in Turkey to be cut & sewn in Egypt and exported to EU (Yarn forward rule of origin)

Export back to Turkey

In addition, the other benefits of increased exports to USA (under QIZ), Africa and the Arab World under Egypt's other market access treaties.

QIZ Exports by Products

Top 10 US Byers From QIZ Egypt

The Custom-Free Opportunity ...

for apparel products with custom rates above 30%

is not fully exploited in QIZ Egypt!

Industries that Can Benefit From QIZ 2007 Turkish Exports to U.S.

Description	2006 Customs Value	2006 Calculated Duties	Trade Barrier
Food & Beverage Items	\$48,618,552	\$2,111,652	5% - 33.50%
Leather Goods	\$22,269,686	\$1,868,182	5.30% - 30%
Yarns & Fabrics	\$150,029,946	\$14,636,834	5% - 25%
Garments & Home Textiles	\$996,043,372	\$146,626,150	5% - 32%
Footwear	\$1,273,313	\$126,163	7% - 66%
Glass, Porcelain & Ceramic	\$58,440,894	\$4,795,693	5% - 30%
Silver, Precious Metals & Artificial Jewelry	\$352,882,183	\$83,172	5.50% - 13.50%
Iron, Steel & Other Miscellaneous Items (Quilts, Lamps, Hair-Slides, ...etc)	\$10,775,666	\$50,684	5% - 12.78%
Total Export to US 2006	\$1,640,333,612	\$170,298,530	

QIZ is not just for Ready Made Garments

Egypt Is Attracting

Turkish investments from apparel/textile.

- Major Turkish companies have started operations in Egypt.
- Many more are in the process of establishing their production facilities.
- Turkish-based sourcing offices are starting to buy from Egypt.

Do not miss the opportunity

Current Turkish Investments in QIZ Egypt

Yarn	Abaliglio
Weaving	2 Major companies are interested
Accessories	Diktas, Tufan
Dye House	Zumrut, Taha
Apparel	Taha, Sahinlar, Casa, Calik, Kipas
Sourcing Offices	Erba, Tureks

Covers the whole textile/apparel supply chain**What are we doing to help ..?**

- Provide ready-to-rent or built-to-specs units.
- Targets Services to focused industrial clusters.
- Shields investors from the local details.
- Industry-focused programs for TVT.
- Heavily subsidized.
- Customized to fit individual company needs
- Turkey Unit in MTI
- Account Manager (at GAFI) works one-on-one basis to facilitate investments process.
- Ensures that everything runs smooth and fast.

Maximize the benefit of this win-win Opportunity**Section four****The Free Trade Agreement**

Between Egypt & Turkey

The Present Status of the Agreement at 1.3.2007

Industrial Commodities

Egyptian Exports: Industrial commodities (customs items from 25 to 97) are presently totally exempted from all customs duties as well retroactive fees.

• Egyptian Imports: 75% exemption of the basic customs duties is applied on commodities of Turkish origin imported to Egypt which is included within the first phase of Egyptian imports reduction phases. The most important commodities included in this phase are: Aluminum raw material, magnesium oxide, sodium chloride, cone type wood, machines parts and accessories, aluminum oxide and raw-form copper plates.

Agricultural Commodities & agriculturally -manufactured commodities

- First: Egyptian Exports
- Egyptian exports of agricultural commodities and agriculturally-manufactured commodities are subject to immediate reductions once the agreement is put into force
- Second: Egyptian Imports

Egyptian imports of agricultural commodities and agriculturally-manufactured commodities are subject to immediate reductions once the agreement is put into force

Agreement Administration Mechanism

Through The Egyptian-Turkish Joint Committee

The two nations shall review the possibility of further removal of obstacles to trade between the Parties Article (30) of the Agreement stipulates the establishment of a joint committee from the two Parties that shall be responsible for the administration of the free trade agreement, shall ensure the proper implementation

The Joint committee is formed from representative of the two contracting countries that would be identified by each country including the competent authorities so as to unify the concept and set a unified mechanism to follow up the implementation of the ministry's policies in this regard.

The joint committee shall act by consensus.

Problem Areas

First: Problems related to Turkish investments in Egypt

The non-existence of an accurate price list of the lands or buildings available for investments whether in the form of sale or rent in the free zones or industrial zones.

- The non-existence of a list of the factories liable to be rented in the industrial areas close to Cairo such as El-Obour and Tenth of Ramadan.

Turkish companies seek the help of brokers, a matter that leads to the increase of the value of lands and buildings displayed for rent or sale.

- The non-existence of Egyptian trained workforce especially in the fields of medium management and quality control.

- The long duration taken to establish a company in Egypt that reaches 3 months mainly due to the permissions issued by other governmental bodies.

Interests rates of loans granted by Egyptian Export Development Banks is higher than their counterparts in the Turkish banks

Second: Problems raised during the visit of the Turkish Minister of trade to Cairo in January 2007

- Setting a direct airline from Borg El-Arab, Alexandria to Istanbul of 5 flights weekly and increase the number of flights from Cairo to Istanbul to 10 regular flights with no minimum number of passengers or specifying the type of air plane.

The Egyptian Civil Aviation Authority has been contacted and a negotiation round is set on 30th and 31st of July to modify the air routes attachment in the air transport agreement signed by the two countries as the present agreement does not meet such a request.

Third: At the level of implementing the free trade between the two countries

- By enforcing the free trade between the two countries as of March 1st, the Turkish companies complained that the Egyptian customs outlets do not implement the agreement.

However, the Egyptian Customs Authority announced the commencement of the effectiveness of the agreement and acknowledge the official stamp the Turkish Customs Authorities used on the certificates of EUR1 and EUR MED as well as the list of Turkish Customs Offices that issue such certificates. Egyptian Customs sites have been advised to validate it.

Pending Matters

Up till now, the common committee that is concerned with the management and implementation of the free trade between the two countries as per article (30) of the agreement has not been formed yet. Yet, the Turkish side has raised the issue in more than an occasion and the Commercial Representation Office submitted memo no. 101 dated 07.02.2007 to his Highness the Minister proposing the formation of such a committee to manage the agreement and ensure the proper implementation.

Türkiye-KİK Ekonomik İlişkilerinin Geleceği

Dr. Tayseer AL-KHUNAIZI

Öğretim Üyesi, KFUPM, Finans ve Ekonomi Bölümü ve Al- Andalus Group Direktörü, Suudi Arabistan

Çev: Caner Sancaktar ve Hilmi Muharrem ÖZEV

Türkiye – KİK (Körfez İşbirliği Konseyi) ilişkileri son beş yılda hızlı biçimde gelişmiştir. Hızlı büyüyen bu iki ekonomi, ekonomik ilişkileri güçlendirme ve karşılıklı ekonomik çıkarları geliştirme doğrultusunda çalışıyor. Bu tebliği, Türkiye ve KİK arasında ekonomik ilişkilerin doğasını incelemeyi ve ilişkilerdeki temel fırsatları ve sorunları ortaya koymayı amaçlıyor. Hem Türkiye hem de KİK ülkeleri kaynaklar bakımından zengindirler. Fakat bu ülkelerin, ekonomik büyüme ve karşılıklı faydalar sağlamak için sahip olunan kaynakları daha iyi biçimde kullanmaları gerekir.

Ekonomik Özellikler

Türk ekonomisi ve KİK ülkelerinin ekonomileri son üç on yılda çok önemli değişim geçirdiler. Bu süreçte Türkiye ve KİK ülkeleri ekonomileri hızlı büyüme kaydettiler. Körfez ekonomileri son beş yılda %7 ve %8,5 arasında değişen yüksel düzeyde büyüme gerçekleştirdi. 2007 içinde ise %5'in üstünde bir büyüme kaydedildi. Körfez hükümetleri 2002-2005 döneminde enflasyon oranını %2 civarında tutmayı başardılar. Fakat enflasyon oranı, 2006-2007 döneminde %5'in üzerine çıktı. Körfez ekonomisinin önümüzdeki beş yıl boyunca büyüyeceği tahmin ediliyor. Ayrıca yüksel petrol gelirlerinin devam etmesi bekleniyor. KİK ülkelerinin toplam petrol gelirlerinin önümüzdeki 25 yıl içinde beş trilyon dolar olacağı öngörülüyor.

KİK ekonomisinin büyüklüğü Türk ekonomisinin yaklaşık iki katı kadardır. 2006 yılı itibariyle KİK ekonomisi yaklaşık 720 milyar dolara, Türk ekonomisi ise yaklaşık 360 milyar dolara ulaştı. KİK, petrol gelirlerinin artışı sayesinde GSYİH itibariyle en hızlı büyüyen ekonomi haline gelmiştir. KİK

ekonomisinin toplam GSYİH'sı içinde petrol ve doğal gazın payı %35-%42 civarında değişmektedir. KİK GSYİH içinde ihracatın katkısı ise yaklaşık %80'dir. KİK ekonomisinin yaklaşık %50'sini, Türk ekonomisiyle hemen hemen aynı büyüklükte olan Suudi Arabistan'ın GSYİH'sı oluşturuyor. KİK, değişik büyüklükte ekonomilere, yüzölçümlerine ve nüfuslara sahip olan çok sayıda ülkeyi temsil ediyor.

KİK'in toplam nüfusu 37 milyon olup, bunun %70'nden fazlası Suudi Arabistan'da yaşamaktadır. Öte yandan Türkiye 70 milyonluk nüfusuyla KİK ülkelerinin toplam nüfusundan iki kat daha büyüktür.

Türk ekonomisi ile KİK ekonomileri sanayileşme sürecindeki ekonomiler olmakla birlikte sanayileşme düzeyi açısından değişik aşamalarda dırlar. Körfez ülkelerinin petrol sektörü dışındaki diğer üretim sektörlerinde yaptıkları toplam yatırım miktarı 120 milyar dolardır. KİK ülkeleri 2000-2006 yıllarında petrokimya sektörünü geliştirmek için toplam 70 milyar dolar yatırım yapmıştır. Bu yatırımların 2010 yılına kadar 90 milyar dolara çıkacağı umulmaktadır. Günümüzde KİK ülkelerinde petrokimya sektörünün üretim sektörü içindeki payı yaklaşık %59'dur. Bu oran üretim sektörü içinde petrokimya sektörünün ne denli önemli bir yere sahip olduğunu gösteriyor. Dünya üretiminin %7'sini temsil eden körfez petrokimya sanayisi, küresel ekonomi içinde gittikçe bir ana güç haline gelmektedir.

Türk ekonomisi son yirmi yılda hızlı değişim süreci yaşadı. Yıllık ortalama %8'lik büyüme oranıyla Türkiye, son yıllarda yüksek ekonomik büyüme kaydederek 2005 yılında 360 milyar dolar GSYİH'ya ve merkez bankasında 60 milyon dolarlık rezerve ulaştı. Geçmişte ihracatının yaklaşık %80'ini tarım ürünlerinin oluşturduğu Türkiye'nin günümüzdeki ihracatının yaklaşık %90'ını sanayi ürünleri oluşturuyor. Bu veriler, Türk ekonomisinin radikal değişimini gösteriyor.

Körfezde enerji tüketimi yıllık %9 oranında büyüyor. Bu oran, küresel düzeyin üç katıdır. Körfezdeki enerji tüketiminde yaşanan bu hızlı artış, sanayileşme, kentleşme, yüksek yıllık nüfus artış oranı ve GSYİH artışı ile ilintilidir.

Körfez ekonomisinden farklı olarak Türkiye, 1990'lı yıllarda yeni yüzyılın başına kadar iç ve dış borçlardan ve yüksek enflasyondan büyük zarar gördü. Büyük borçlar ülkede yatırımların gerçekleşmesini olumsuz etkiledi. Bununla birlikte, hem Körfez hem de Türkiye ekonomisi, son beş yılda reform gerçekleştirdiler. Türkiye reform sürecini son derece başarılı bir şekilde gerçekleştirdi ve böylece 1994 yılında %125 olan enflasyon oranı 2005 yılında

%9'a düşürdü. KİK'te olduğu gibi, Türk ekonomisinde yapılan reformlar başlıca devlet işletmelerinin özelleştirilmesini içerdi. Özellikle iletişim ve enerji sektöründe faaliyet gösteren devlet işletmelerinin özelleştirilmesi büyük ilgi gördü. Türkiye ve Körfez ülkeleri, yabancı ve yerli sermayeyi çekmek amacıyla çeşitli teşvikleri uygulamaya soktu. Bu teşvikler neticesinde son dönemde Türkiye ve Suudi Arabistan sırasıyla 20 milyar dolar ve 18 milyar dolar tutarında yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekmeyi başardılar.

KİK ülkeleri yatırım ortamını daha uygun hale getirmek ve geliştirmek amacıyla değişik düzeylerde bir dizi teşvikleri uygulamaya soktu. Bu teşviklerden bazıları ucuz elektrik ve doğal gaz, çok düşük kira karşılığında sanayi bölgelerinin sunulmasıdır.

Ayrıca ilk on yıl için gümrük ve vergilerden muafiyet söz konusudur. Yabancı yatırımcının işletmedeki sahipliğinin %49'dan daha fazla olmasına müsaade edilmemekle birlikte, yatırılan sermayenin veya elde edilen karın ülke dışına çıkarılması konusunda tam bir özgürlük mevcuttur.

Türkiye'nin siyaset yapıcıları özellikle yerli ve yabancı sermaye arasında ayrımcılık yapan engellerin çoğunu ortadan kaldırtmak için çalıştılar. Bu çalışmalar neticesinde artık yabancı ve yerli özel sermaye, karın kullanımı ve mülkiyet oranı konusunda aynı haklardan faydalanabiliyorlar. Bu reformlar sayesinde Türkiye önemli miktarda yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmiştir. Sadece 2005 yılında Türkiye 17 milyar dolar tutarında yabancı sermaye çekmeyi başarmıştır.

Türkiye'nin yapısal ekonomi reformları sürekli büyüme, siyasal ve ekonomik istikrarın güvence altına alınması, finans ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve yeni istihdam imkanlarının yaratılması konusunda başarılı olmuştur. Tüm bunların sonucu, büyüme ve gelişme için olumlu bir ortamın ortaya çıkması olmuştur.

KİK, ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla resmen 1981'de kuruldu. KİK ülkeleri, ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla ayrıntılı görüşmeler sonucunda çok sayıda anlaşma imzaladılar. KİK, pek çok bölgeye ve uluslararası ekonomik meseleler karşısında ortak duruş sergileyen bir bloktur. Çeşitli platformlar üzerinden düzenli bir koordinasyon mevcuttur. Ortak gümrük tarifeleri oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılmakta ve ortak paraya geçiş planlanmaktadır.

Türkiye – KİK Ekonomik Çıkarları

Türkiye ekonomisini güçlendirebilmek için Körfez bölgesinde önemli çıkarları olduğunu düşünmektedir. Türkiye'nin Körfez bölgesindeki ekonomik

çıkarları temel olarak enerji ihtiyaçlarının karşılama, sanayi ürünlerine pazar bulma, finansal sermaye yatırımları için kaynak bulma, Türk müteahhitlerine ve diğer işadamlarına pazar bulma gibi konularla ilgilidir.

Türkiye, petrokimya ihtiyaçları yanında enerji ihtiyacının %90'nını Körfez ülkelerinden karşılamaktadır. Türkiye'nin Körfez ülkelerinden enerji ve petrokimya ürünleri talebi, ekonomik büyüme ve kalkınma ihtiyaçları ile orantılı olarak artacaktır. Dolayısıyla, Türkiye'nin petrol ve petrokimya ürünleri ithalatı için yaptığı harcamalar talep miktarı ve fiyat artışı ile birlikte artacaktır. Dünya petrol üretiminde hayati bir role sahip olan Körfez ülkeleri dünya petrol üretiminin %23'ini, dünya doğal gaz üretiminin ise %7'sini gerçekleştirmektedir.

Yabancı yatırımları ve ithalat bakımından oldukça yüksek düzeyde bir açıklık politikası geliştirmiş bulunan Körfez ülkelerinin bu alanda getirdikleri sınırlandırmalar önemsiz denecek düzeyde azdır. KİK ülkeleri yatırımcılar açısından cazip bölgeler arasında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Körfez ülkeleri ile gerçekleştirecek olan anlaşmalar Türkiye'ye 37 milyonluk nüfusa ve 700 milyar dolarlık bir GSMH ile yüksek tüketim kapasitesine sahip bir pazara giriş anlamına gelecektir.

KİK ülkeleri potansiyel olarak önemli bir doğrudan ya da dolaylı sermaye yatırım kaynağı olarak görülmektedir. Körfez ülkelerinin özel sektörleri onlarca milyar dolarlık bir sermaye birikimi gerçekleştirmişlerdir. Bu sermayenin önemli bir bölümü ABD ve AB ülkelerinde bulunmaktadır. Son zamanlarda yayınlanan raporlarda Körfez ülkelerinin yabancı ülkelerdeki varlıklarının 1 trilyon doları aştığı bildirilmektedir.

Türk hükümeti Arap yatırımcıları dokuz önemli sanayi ve tarım projesine katılmaya davet etmiştir. Fizibilite çalışmaları bu projelerin Türkiye ve Arap yatırımcılar için oldukça yüksek kâr sağlayacağını göstermektedir. Söz konusu dokuz proje dünyada planlanan en büyük projeler arasında gösterilmektedir ve büyük sermaye gerektirmektedir. Bu projeler Güneydoğu Anadolu'dadır. Bu dokuz projenin 3.5 milyon kişiye iş imkanı sağlaması beklenmektedir. 2006 Türk -Arap forumunda konuşan Başbakan Erdoğan bu projelerin, katılacak Arap yatırımcılar için şeffaflık vaat ettiğini ve her iki taraf için büyük faydalar sağlayacağını belirtmiştir. Yabancı yatırımcı için gereken koşulların yerine getirilmesi halinde, Türkiye hızlı bir ekonomik kalkınma için gerekli olan kalifiye işgücüne ve doğal kaynaklara sahiptir. Dolayısıyla, Türkiye dolaylı ve doğrudan yabancı yatırımlarını dâhili kalkınma sürecini hızlandırma aracı olarak görmektedir.

Türkiye'nin aksine, yeterli yağışa ve akarsulara sahip olmayan Körfez ülkeleri doğal su kaynakları bakımından son derece fakirdir. Deniz suyunu artırma masrafı Körfez ülkeleri için her yıl on milyarlarca dolara mal olmaktadır. Yıllık %3'ü aşan yüksek nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme arıtılmış suya olan ihtiyacı her geçen biraz daha artırmaktadır. Bol yaşışlar ve akarsuları ile zengin su kaynaklarına sahip olan ve su kaynakları geliştirme yolunda özgün deneyimlere sahip olan Türkiye su temini ve su kaynakları geliştirme konusunda Körfez ülkelerine yardımcı olabilir. Su kaynaklarının nakli ve geliştirilmesi konusunda Türkiye'nin sahip olduğu uzmanlıktan yararlanmanın Körfez ülkeleri açısından uygulanabilir olup olmadığı ise henüz tartışmalı bir konudur.

Gıda endüstrisi de potansiyel işbirliği alanlarından biridir. Körfez ülkelerinin gıda endüstrisi artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için 1970'li yıllardan bu yana gelişmektedir. Suudi Arabistan diğer Körfez ülkelerine başta süt ürünleri olmak üzere, bazı gıda ürünleri ihraç etmektedir. Suudi gıda sektörü Türk yatırımcılar için özellikle süt ürünleri alanında iş ve ortaklık imkanları sunmaktadır. Körfez ülkelerinin gıda sektörünün büyüklüğü ile ilgili herhangi bir ciddi çalışma olmadığı gibi, bu sektörün genel ekonomi içerisindeki payının büyüklüğü de bilinmemektedir. Yine de, Körfez ülkelerindeki petrol dışındaki tüm endüstri alanlarına yapılan yatırımların büyüklüğü 2006 yılı itibariyle 120 milyar doları aşmış bulunmaktadır.

Coğrafi bakımdan Asya ile Avrupa'nın, Karadeniz ile Akdeniz'in kesişim noktasında bulunması nedeniyle, Türkiye siyasi olduğu kadar ekonomik bakımdan da büyük bir rol oynama kapasitesine sahiptir. Eğer Arap gazını Avrupa'ya, Rus gazının da Hindistan'a taşınması noktasında Türkiye'den yararlanılacak olursa, bu durum Türkiye'nin Avrupa ve Ortadoğu'daki rolünü hem siyasi hem de ekonomik bakımdan güçlendirecektir. Eğer bu öneri gerçekleşecek olursa, Avrupa'nın enerji güvenliği Türkiye'ye bağlanmış olacaktır. Bu durumun Türkiye, Körfez ülkeleri ve Avrupa'ya sağlayacağı faydalar iyi araştırılmalıdır.

Türkiye – KİK Ekonomik İlişkileri

Son beş yıl içerisinde Körfez ülkeleri ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler büyük bir hızla gelişmektedir. 2000 – 2005 yılları arasında Körfez ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticaret hacmindeki büyüme yıllık ortalama %20 civarındadır. Ne var ki, Türkiye ile Körfez ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri Türkiye ile diğer ülkelere göre daha ileri bir düzeyde ekonomik ilişkiler geliştirmişlerdir. BAE ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 2004-2005 yılları

arasında %50 bir artışla 1.3 milyar dolardan yaklaşık 2 milyar dolara yükselmiştir. Türk hükümeti tarafından verilen rakamlar BAE'nin Türkiye için en büyük ihrac pazarı olduğunu göstermektedir. Türkiye'den BAE'ye yapılan ihracatın miktarı 2000 yılındaki 315 milyon dolardan, 2005 yılında 1.6 milyar dolara, yaklaşık beş katına yükselmiştir.

Suudi Arabistan'dan Türkiye'ye ihrac edilen malların başında petrol ve petrokimya ürünleri gelmektedir. 2005 yılında Suudi Arabistan'ın Türkiye'ye olan ihracatı 1.75 milyar dolarken, aynı yıl Türkiye'nin Suudi Arabistan'a olan ihracatı 840 milyon dolar olmuştur. 2005 yılında Suudi Arabistan'ın Türkiye'ye ihrac ettiği petrokimya ürünlerinin miktarı ise 1 milyar dolar aşmıştır. Türkiye ithal ettiği petrokimya ürünlerini sanayi hammaddesi olarak kullanmaktadır. Körfez ülkelerinden Türkiye'ye yapılan petrokimya ürünleri ihracatında en büyük pay %83 ile Suudi Arabistan'a aittir.

Suudi Arabistan ile Türkiye arasındaki ticaret hacminin gelişerek 2005'teki 2.6 milyar dolarlık düzeyden 2006'daki 3 milyar dolarlık düzeye erişmesine rağmen, her iki ülke de bu miktarın yeterli olmadığına ve iki ülke arasındaki potansiyel ticaret hacmini yansıtmadığına inanmaktadır. Kral Abdullah'ın Türkiye ziyareti sırasında iki ülke yetkilileri 3 milyar dolarlık ticaret hacmini önümüzdeki birkaç yıl içerisinde 7 milyar dolar düzeyine çıkarmayı arzuladıklarını belirtmişlerdir. Her iki ülke yetkilileri kendi ülkelerindeki işadamlarını ekonomik ve ticari büyüme yolunda seferber etmeleri çağrısında bulunmuşlardır. Türkiye'nin Arap ülkelerine yaptığı ihracat 1995 yılında 13 milyar dolara yükselmiştir. Türkiye'nin uzak görüşlü hedefi Arap ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları imzalayarak üç yüz milyonluk bu pazara daha fazla erişim sağlamaktır.

Dahası, BAE serbest bölgesindeki Türk yatırımları %30 artmıştır. Bu da Türk yatırımcının BAE'de iş kurmanın avantajlarının farkına vardığını göstermektedir. Pek çok Türk şirketi tam-mülkiyet, vergi muafiyeti, vize kolaylığı, son teknoloji iletişim olanaklarına sahip modern ofis ve depo gibi imkânlardan yararlanma amacıyla serbest bölgeye kayıt yaptırmıştır.

Son yirmi beş yıl içerisinde Türkiye'nin dış ticaret hacmi büyük bir sıçrama gerçekleştirmiştir. 1982'de 14 milyar dolar olan dış ticaret hacminin 2007 yılında 200 milyar dolar olması beklenmektedir. Aynı zamanda, Türkiye 2006 ihracatının 80 milyar dolara ulaşmasını beklemektedir. Türk ekonomisi ile ilgili bu rakamlar Türkiye'nin küreselleşen ekonomiyle etkin bir biçimde bütünleştiğini göstermektedir.

Önümüzdeki zaman dilimi için planlan projeler göz önünde bulundurulduğunda, Körfez ülkelerinde mükemmel iş fırsatları bulunmaktadır. Kör-

fez'deki geniş çaplı kalkınma projeleri dâhili sermaye kadar yabancı sermaye için de iş fırsatları yaratmaktadır. İkinci Türk – Arap Ekonomik Forumu'nda konuşan Türkiye başbakanı Türk inşaat firmalarının son yirmi içerisinde yurt dışında gerçekleştirdikleri 70 milyar dolarlık inşaat projelerinin 30 milyar dolarlık bölümünün Arap dünyasında inşa edilen projelere ait olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, 1970 yılından bu yana Türk inşaat firmalarının yurtdışında gerçekleştirdiği faaliyetlerin %90'ının Arap ülkelerinde olduğu da, raporlar arasında yer almaktadır. Türk girişimciler tarafından gerçekleştirilen bu inşaatların çok önemli bir bölümünün Körfez ülkelerinde yer aldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Yakın gelecekte de Türkiye'nin bölgedeki yatırım faaliyetlerinin artarak süreceği beklenmektedir.

KİK ülkeleri alt yapılarını geliştirme ve genişletme faaliyetlerini sürdürmekte ve yeni ekonomi şehirleri yaratmaktadırlar. Kısacası fiziki altyapı, hidrokarbon ve enerji santralleri temel hedef olarak belirlenmiştir. Önümüzdeki beş yıl için 2.000'den fazla projenin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Söz konusu ekonomi şehirleri Hail, Medine, Jizan, Um Al-Qura ve Kral Abdullah gibi şehirleri kapsamaktadır. Yeni şehirlerin kurulması yeni demiryolları ve havaalanları gibi ulaşım ve lojistik tesisleri yapımını kapsamaktadır. Örneğin, Kral Abdullah şehrinin inşası için Suudi özel sektörüyle 26 milyar dolarlık iş bağlantısı yapılmıştır. Pek çok yeni şehrin kurulması kaynakların geliştirilmesini ve petrole alternatif gelir kaynakları yaratarak milli gelirin çeşitlendirilmesini de birlikte getirecektir. Gelir çeşitlendirme politikalarının bir parçası olarak, KİK ülkeleri hükümetleri uzun dönemli projeleri uygulamaya koymanın yollarını araştırmaktadırlar.

2007 – 2012 yılları arasındaki dönemde gerçekleştirilecek altyapı ve endüstri projeleri yatırımları projelerinin toplam bütçesinin 1 trilyon doları aşması beklenmektedir. Artan fiyatlarla birlikte yeni projelerin de ilave edilmesiyle bu miktarın 300 milyar dolar daha artabileceği belirtilmektedir.

Bu yatırım projelerinin KİK ülkeleri arasındaki dağılımı şöyledir:

BAE %23, Suudi Arabistan %22, Kuveyt %20, Katar %10 ve Umman ile Bahreyn toplamı %25. 2006 – 2010 yılları arasındaki dönemde petrokimya alanında planlanan projelerin tutarı ise 20 milyar dolardır.

Bu projeler gerek dâhilî gerekse yabancı yatırımcılar için büyük iş imkanları sunmaktadır.

Türkiye KİK projeleri ile ilgili konsorsiyumlara katılmaktadır.

Türk müteahhitler halihazırda Kral Abdullah şehri başta olmak üzere, ku-

rulacak yeni şehirlerin inşasına katılmış durumdadırlar. Körfez özel sektörü de yabancı yatırımcılarla birlikte bu yeni inşa projelerinde önemli bir rol üstlenmiştir. Körfez özel sektörü büyük çaplı projelerin gerçekleştirilmesi konusunda geçmiş projelerde geniş deneyim kazanmıştır.

Bu tür büyük çaplı yatırımlar için farklı kaynaklardan gelen geniş çaplı bir finans kaynağına ihtiyaç vardır. İlk olarak, KİK hükümetleri su, elektrik, havaalanı, liman ve lojistik tesis gibi altyapı projelerini finanse etmektedir. İkincisi, içindeki özel sektör alışveriş merkezleri, ofis kuleleri, konut inşası ve endüstriyel projeler gibi alanlara büyük fonlar ayırmaktadır. Dışarıdaki varlıkların bir bölümü yurt içinde gerçekleştirilen projelerin avantajlarından yararlanmak üzere geri dönmektedir. İçerideki devlet bankaları ve özel bankalar da özel sektöre finansman sağlayan kaynaklardan biridir. Körfez bölgesine gelen yabancı sermayenin büyük bir bölümü de petrol ve imalat sektörüne yatırım yapan uluslararası şirketler tarafından getirilmektedir.

Güçlükler

Türkiye ve KİK ülkeleri arasında karşılıklı çıkar sağlayan ekonomik ilişkiler gelişmiştir. Türkiye ve KİK ülkeleri arasındaki iş ilişkileri kurulan ortak iş konseyleri, firma temsilcileri ziyaretleri aracılığıyla ve ilgili ülkelerde açılan fuar ve sergiler aracılığıyla yürütülmektedir. Bu ilişkiler ağı ticaretin ve yatırımların artmasını sağlamaktadır. Bu faaliyetler ilgili ülkelerde çalışmak isteyen firmalar için gerekli olan enformasyon elde edilmesine ve farklı dallardan firmaların temsilcilerinin tanışmalarına imkan sağlamaktadır.

Türkiye ile Körfez ülkeleri arasında, özellikle BAE ile, serbest ticaret anlaşmaları yapılması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye KİK gümrük birliği üyeleri ile ortak bir serbest ticaret bölgesi yaratılmasına önem verdiğini her fırsatta vurgulamaktadır. Türkiye ve KİK ülkeleri ortak çıkarların geliştirilmesi amacıyla, ortak girişimleri desteklemektedirler. Körfez sermayesinin Türkiye akışının başlamış olmasına rağmen, daha büyük oranda bir sermaye akışının nasıl sağlanacağı sorunu önemini korumaktadır. Ekonomik büyüme için gerekli atmosferin yaratılması konusunda sermayeye duyulan ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda, yabancı sermayeyi cezp etme konusunda dünya çapında bir rekabet gözlenmektedir.

Türkiye ve Körfez ülkeleri karşılıklı ticaret ve ortak yatırım imkanları konusundaki mevcut potansiyelden henüz istifade edebilmiş değildir. Türkiye ile KİK ülkeleri arasında bir serbest ticaret anlaşması imzalanması konusundaki güçlükler henüz aşılabilmemiş değildir. Çünkü Körfez ülkeleri kendi aralarında bir uygulama birliği geliştirememişlerdir ve yürütülen müzakerelerin her

adımı tüm ülkeler tarafından kabul edilmek zorundadır. Dolayısıyla Türkiye halihazırda iki cephede birden mücadele etmektedir. Her ülke ile tek tek ikili anlaşmalar yapmaya çalışan Türkiye, ayrıca Körfez İşbirliği Konseyi ile de ilişkilerini geliştirmek için çaba harcamaktadır. Bir ekonomik blok olan KİK ile serbest ticaret anlaşması imzalama çabaları gelecekte de sürecektir.

The Prospect of Turkey-GCC Economic Relations

Dr. Tayseer AL-KHUNAIZI

Faculty Member at (KFUPM), Department of Finance and Economy-
General Director for Alandalus Group, S. Arabia

The Turkish-GCC economic relations have been expanding at fast rate over the last five years. The high rapid growth of the two economies worked toward strengthening the economic relations as well as developing mutual economic interests. This paper seeks to examine the nature of the economic relations between Turkey and the GCC with highlighting major opportunities and challenges that confronting the economic relations. Both Turkey and the GCC countries are rich in resources but they need to be further mobilized for growth and mutual benefits.

Economic Features

The Turkish economy and the economy of the GCC countries have experienced remarkable changes over the last three decades. The economies of Turkey and the GCC countries have grown rapidly. The Gulf economies have experienced high growth rate over the last five years ranged between 7% and 8.5% and are expected to be higher than 5% in 2007. The Gulf governments managed to control inflation by around 2% during

2002-2005 yet, inflation is expected to go up to 5% during 2006-2007. The Gulf economy is forecast to continue growth in the next five years with expected continuing high oil revenues. It is projected the gross oil revenues of the GCC countries in the upcoming 25 years would be five trillion dollar.

The size of the GCC economy is about twice of the Turkish economy. By 2006, the GCC economy reached more than \$720 billion while Turkish economy totaled nearly \$360 billion. The GCC is considered the fastest growing economy in terms of the GDP due to the rise of oil revenues. The share of oil

and gas within the GDD of the GCC economy constitute within the range of 35%-42%. Also the contribution of exports within the GCC GDP represents about 80%. The GDP of Saudi Arabia holds up nearly 50% of the GCC economy which is equivalent to Turkish economy.

The GCC represents wide range of countries with different sizes of economies, areas and population.

More than 70% of the total 37 million of the GCC population (nationals and expatriates) is represented by Saudi Arabia. The 70 million population of Turkey, on the other hand, is about twice the population of the GCC countries.

Turkish economy and the GCC economies moved toward the path of industrialization but to varying degrees. The Gulf countries total investment in the non-oil manufacturing sector amounted nearly \$120 billion. The Gulf invested \$70 billion for the development of petrochemical industry during 2000-2006 and is expected to reach \$90 billion by 2010. The share of the current petrochemical sector within the manufacturing sector approached 59%. This ratio highlights the critical importance of the petrochemical industry within the manufacturing sector. The Gulf petrochemical industry is increasingly becoming a major force in the global economy where it represented 7% of the world production.

The Turkish economy has undergone rapid transformation over the last two decades. Turkey has experienced high economic growth rate of 8% annually in the recent years reaching \$360 billion GDP in 2005 with the central bank reserves of \$60 billion. In the past, nearly 80% of its exports were agricultural products comparing with the present is about 90% of its exports are industrial products. This highlights the remarkable transformation of the Turkish economy.

The power consumption in the Gulf is growing at about 9% annually which is equivalent to three times of the global average. The fast growing consumption of power in the Gulf has been related to industrialization, urbanization, high annual population growth rate along the GDP increases.

Unlike the Gulf economy, Turkey had suffered tremendous domestic and foreign debts with high inflation during the 1990s through early the new century. The huge debts discouraged investment inflows to the country. The economies of the Gulf and Turkey, however, have experienced reforms within the last five years. Turkey has done extremely well in its economic reform where it was able to reduce inflation rate from 125% in 1994 to about 9% in 2005. Like the GCC, the Turkish economic reforms included the privatization

of major state owned enterprises including the communications and power companies. Turkey and the Gulf countries adopted various incentives to attract foreign capital as well domestic capital. Recently, each of Turkey and Saudi Arabia were able to attract foreign capital with a value of \$20 billion and 18 billion respectively.

The GCC countries to varying degrees introduced various incentives to boost the investment climate with following: industrial land provided at a token rent, electricity and natural gas are extremely cheap.

There are no duties or taxes for 10 years and stable exchange rate, foreign ownership is not allowed more than 49% in most cases. Yet, there is an absolute freedom to repatriate capital or profit.

Turkey's policy makers worked practically as well toward abolishing most obstacles that discriminate between domestic and foreign capital. Foreign private and domestic private capital have become enjoying the same rights in term of ownership ratio and freedom to repatriate profits. As a result of the reform, Turkey has been able to attract considerable foreign capital.

Only during 2005, Turkey was able to attract foreign investment of \$17 billion.

Turkish structural economic reforms resulted in achieving sustainable growth, securing political and economic stability, restructuring financial and banking sector and creating new employment opportunities. The result, an environment has been created that is conducive for growth and development.

The GCC was formed officially in 1981 aiming at promoting economic integration. The GCC countries have reached many economic agreements through serious negotiations which have worked toward economic integration. The GCC as a bloc has developed unified stand on many regional and international economic issues. There has been a regular coordination through multiple forums, working toward common tariffs structure and is planned to establish common currency.

The countries started implementing customer union agreement since 2003 and is looking ahead to achieve currency union by 2010

Turkish-GCC Economic Interests:

Turkey looks at the Gulf region with great interests to reinforce its economic relations. Turkish economic interests in the Gulf countries are linked mainly to its energy needs, a market for its domestic manufacturing goods, a potential source of financial capital investments, a market for Turkish contracting and other businesses.

Turkey obtains 90% of its energy requirements in addition to its petrochemicals needs from the countries of the GCC. Turkey demand for Gulf's oil and petrochemicals is expected to go up to meet its needs for economic growth and development. Thus, Turkey's spending on foreign oil and petrochemical is expected to go up with the greater demand and higher prices. With its vital role in the world energy, the GCC countries contribute 23% of the world oil production and 7% of the world gas production.

Gulf countries have developed high degree of openness with respect to foreign goods and investments with limited restrictions. The GCC markets are being considered as attractive areas for businesses. Thus, concluding a free trade agreement with the GCC will give Turkey great advantage of having access to a market of 37 million people, highly consumer society with high GDP of over \$700 billion.

The GCC countries are looked upon as potentially important source of direct and indirect capital investments. The private sector of the GCC countries have accumulated tens of billions dollars where most of the funds are being invested in the United States and Europe. It is being recently reported that the GCC's foreign assets approached one trillion dollars.

The government of Turkey is calling Arab investors for participating in the investment of nine huge industrial and agricultural projects with promises of high returns for Turkey and the private investors as the feasibility studies demonstrate. The nine projects are considered among the world's largest planned projects which require massive capital. They are located in the South East of Anatolia. These nine projects are expected to provide 3.5 million new employment opportunities. Mr. Erdogan, the prime minister of Turkey called in his speech during Turkish-Arab forum in 2006, the Arab investors to participate in these projects promising transparency and great benefits for both sides. Turkey has skilled labor resources and natural resources to accelerate its development process at faster rate simply with more foreign capital investments requirements. Thus, Turkey views direct and indirect foreign investments in the areas of tourism and banking is a key to fostering domestic development process.

In contrast to Turkey, the GCC countries are generally poor in natural water resources with little rain in absence of rivers. The Gulf's desalination plants for treatment of Water Sea is continuing to cost the GCC governments tens of billions of dollars. The high population growth rate of more than 3% annually, rapid urbanization, and industrialization served to generate higher demand for treated water. Turkey's abundance of water resources including

rivers and rains and with its own experience of development water resources, Turkey believes can assist the Gulf countries with supply and development of water resources. The question remains whether it is feasible economically and technically for the Gulf countries to obtain Turkish technological expertise for the transfer and development of water resources?

The food industry is another area that has the potential for cooperation. Gulf food industry has gradually been expanding since the mid 1970s to meet the growing population. Saudi Arabia has been exporting food items particularly dairy products to all over the Gulf. The Saudi food sector is offering opportunities for investment and partnership for Turkey especially dairy products. There is no available figure concerning size of food industry in the Gulf nor the share of food industry within the manufacturing sector. Yet the total Gulf investment in the non-oil manufacturing sector approached nearly \$120 billion by 2006.

Since Turkey is strategically located in the junction of Asia with Europe and on the Mediterranean and Black Seas, Turkey has great potential to play a more dynamic economic as well as political role. If Turkey could be utilized for transferring Arab gas and oil to Europe as well as Russian gas to India, this would enhance the role of Turkey both economically and politically in Europe and the Middle East. If this proposal were to be implemented, it would link security of European energy with Turkey. This is an area that Turkey, Europe and the Gulf need to examine its economic, technical and political feasibility more closely hoping that would be beneficial for all.

Turkish-GCC economic Relations:

The Turkish-GCC economic relations have grown rapidly over the last five years. The annual growth rate of trade between the GCC countries and Turkey amounted 20% during the 2000-2005 period. But the level of economic relation between Turkey and the countries of GCC varied from one country to another. Both Saudi Arabia and the UAE have developed a higher degree of economic interactions with Turkey than other GCC countries. The trade volume between the UAE and Turkey expanded by 50% during 2004-2005 from \$1.3 billion to nearly \$2 billion. The Turkish government figures shows that the UAE is Turkey's largest export market. It shows the UAE is the biggest market where the total Turkish value of exports to UAE increased from \$315 million in 2000 to

\$1.6 billion in 2005 which is equivalent to five time increases.

Main Saudi's exports to Turkey are in oil and petrochemicals. Saudi

exports to Turkey totaled \$1.75 billion while Turkish exports to Saudi Arabia amounted \$840 million in 2005. These exchanges have worked in favor of the Saudi trade surplus. The Saudi exports of petrochemicals to Turkey amounted nearly one billion dollar in 2005 out of the total exports. Turkey's imports of petrochemicals are being used as feedstock for domestic manufacturing production. Saudi Arabia is the largest exporter to Turkey within the GCC countries where it represented 83% of the total GCC exports in 2006.

Despite the growing commercial exchanges between Saudi Arabia and Turkey to nearly \$2.6 billion in 2005 to \$3 billion in 2006 but the two countries don't believe that this amount is adequate and don't reflect potential resources of the two countries. The two countries expressed their interest during King Abdullah's visit to Turkey to take up the current trade of \$3 billion to \$7 billion in the next few years. They urged businessmen of their respective countries to mobilize the resources for economic growth and trade. Turkey exports were raised to Arab countries in 2005 totaling \$13 billion. Turkey's far sighted goal is to expand its access to market of 300 million people through concluding a free trade agreement with the Arab countries.

Moreover Turkish investment in the UAE free zone went up by around 30% which reflects a growing awareness among Turkish business of the advantages of establishing a base in the UAE. Many Turkish companies have registered in the free trade zone as traders to get the benefits from full-ownership, Tax exemption, visas, in addition of modern offices and warehouses of the latest communication technology.

Turkey's foreign trade has made a big jump over the last two decades and a half from \$14 billion in 1982 to an expected amount of around \$200 billion by 2007.

Also Turkey had expected to reach total exports of \$80 billion in 2006. These figures related to Turkish foreign trade highlight the effective integration of Turkey's economy into the globalizing economy

There are excellent business opportunities for Turkey in the GCC countries getting underway due to the upcoming massive investment projects. The massive development projects in the Gulf have generated many business opportunities for foreign capital as well as for domestic capital. The prime minister of Turkey in the second Turkish-Arab Economic Forum indicated that Turkish contracting companies implemented construction projects with value of \$30 billion in the Arab World out of \$70 billion outside Turkey over the last two decades. It is also being reported; the Turkish construction companies

acquired 90% of its foreign business operations from Arab countries since the mid 1970s. It is safe to say that much of the Turkey's construction works have been implemented in the Gulf region. What happened for Turkey in terms of its business opportunities in the Gulf is expected to take place but at larger scale in the near future.

The GCC countries are getting underway toward developing and expanding the economic infrastructures and creating new economic cities. In short, Major targeted sectors are in the physical infrastructures, the hydrocarbon and power generations. Over 2,000 projects are being planned for the implementation in the next five years.

The construction of many economic cities included namely Hail, Medina, Jizan, Um Al-Qura and King Abdullah. The establishment of new cities involved the development of transportation and logistical facilities such new ports and railways The Saudi private sector is charged as an example to carry out the \$26.6 billion for the construction and development of the King Abdullah city. The creation of many new cities has economic implications for development of resources and diversification of national income as an alternative to oil. The governments of the GCC are seeking to implement long-term development projects as part of diversification policy.

The estimated value of the total infrastructure & and investment industrial projects that would be implemented during the 2007-2012 period amounts to one trillion dollars. The total value of these projects is expected to rise by \$300 billion due to new projects are being added to cost estimation in addition to rising prices.

The values of these investment projects are distributed among the GCC countries in the following:

UAE 23%; Saudi Arabia 22%; Kuwait 20%; Qatar 10% and the remaining 25% for Oman and Bahrain. The planned investment of the Gulf's petrochemical sector is amounted \$20 billion during the 2006 -2010 period.

These projects are generating business opportunities for domestic and foreign private sector.

Turkey is joining consortiums of the GCC projects.

Turkish contractors have already taken parts of the King Abdullah Economic City projects in addition to others. The Gulf private sector is increasingly playing an important role in the construction of these projects along side foreign contractors. The Gulf private sector has gained enormous experience from the past to carry out massive projects.

Such massive investments required tremendous finances of different sources. First, the GCC governments funded infrastructures including water, electricity, air ports and sea ports and large compounds. Second, domestic private sector is pumping large funds in commercial malls and office towers, housings and industrial projects. Some of the foreign assets have come back home to take advantage of the emergence of new business opportunities. Domestic private and government financial institutions are also sources of credits for private sector. Much foreign capital is also coming into the Gulf region by international companies for investing in oil and manufacturing sectors.

Challenges

Mutual beneficiary economic relationships have been developed between Turkey and the GCC countries. The Turkish-Gulf interactions have been conducted through the establishment of joint businesses councils and exchange of business delegation team visits and arrangement of exhibitions of the respective countries. This nature of interactions served to promote trade and investments. These activities facilitated meeting prominent companies from both sides in wide range of sectors and exchanging information regarding business opportunities in each country with the relevant regulations and procedures.

Business relationships have been developed in various sectors including construction and building materials, food processing, household goods and electronics, financial, real estate, manufacturing and commodities.

These contacts served as well to get introduced to Turkish privatization programs and the investment opportunities associated with it.

Positive steps have been taken towards a free trade agreement with the Gulf especially with the UAE.

Turkey has repeatedly stressed in various occasions that creating a free trade zone with the GCC custom union members as economic bloc is a priority. The leaders of Turkey and GCC countries have encouraged joint venture projects to promote the mutually common interests. Despite the inflow of the Gulf capital into Turkey, the problem remains on how to attract the Gulf capital on a larger scale. There is an increasing world competition for foreign capital given the fact that capital is usually chasing economies which provides best returns and most conducive environment for growth.

The Turkish and the GCC economies have not benefited sufficiently from the potential trade and joint investment opportunities. There is still a difficulty of concluding a free trade agreement between Turkey and the GCC since the

later does not have integrated policies and every step in the negotiation has to be approved by all Gulf countries. Therefore, Turkey is working currently at two fronts. It sought to develop bilateral agreements with each country in the region separately as well as to develop its interactions simultaneously with the Gulf cooperation council. The prospect of concluding a free trade agreement with the GCC as an economic bloc can not be ruled out in the near future.

IV. OTURUM/4th SESSION
DOĞU VE GÜNEY ASYA'DA
EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA
ECONOMIC COOPERATION AND
DEVELOPMENT IN EAST AND SOUTH ASIA

Oturum Başkanı / Head of Session: Prof. Dr. Sabri ORMAN

Türkiye ve Endonezya Arasındaki Ekonomik İlişkilerde Yakınlaşma
Towards a Closer Turkey – Indonesia Economic Relationship
 Prof. Dr. Bambang P.S. BRODJONEGORO

Malezya'daki Yatırım Fırsatları ve Avantajları
Investment Opportunities and Facilities in Malaysia
 Abdul Rahman ADAM

Çin ve Türkiye Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler
Trade and Economic Relations between China and Turkey
 Prof. Dr. Zhang ZUQIAN

Genel Hatlarıyla Japonya
 Erdal GÜVEN

Vietnam ve Türkiye Arasındaki İkili Ekonomik İlişkiler
Bilateral Economic Relation between Vietnam and Turkey
 Prof. Dr. Hoa HUU LAN

Pakistan-Türkiye İlişkileri
Pakistan-Turkey Economic Relationship
 Rashid MANSUR

Hindistan-Türkiye Ticari İlişkileri: 1985-2003
India-Turkey Trade Relations: 1985-2003
 Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA

Türkiye ve Endonezya Arasındaki Ekonomik İlişkilerde Yakınlaşma

Prof. Dr. Bambang P.S. BRODJONEGORO

Endonezya Üniversitesi, Ekonomi Fakültesi-Endonezya

Çev: Fatma Günce KANLI

Endonezya Ekonomisindeki Göstergeler

	Kriz Öncesi (1993-1996)	Kriz 1998	Kriz Sonrası 2001-2006	2005	2006
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyüme oranı (%)	7.7	-13.1	4.8	5.6	5.5
o/w yatırım (%)	12.2	-33	6.7	10.8	2.9
Yatırım (% GSYİH)	28	25.4	21.4	23.6	24
Döviz kuru (ortalama kişi başına Dolar \$)	2,210	10,013	9,322	9,705	9,141
İhracat (Milyar Dolar)	43	48.8	72.1	85.7	100.7
İthalat (Milyar Dolar)	36	27.3	43.3	57.7	61
Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	7	21.5	28.7	28	39.6
Uluslararası rezervler (Milyar Dolar, eop)	13.8	22.9	34.3	34.7	42.6
Enflasyon Oranı (Tüketici Fiyat Endeksi, eop)	8.7	58.5	9.6	17.1	6.6
Bütçe oranı (% GSYİH)	1.2	-2	-1.3	-0.5	-1
Devlet Borcu (% GSYİH)	24.3	74.1	57.8	46.8	39.1
İşsizlik oranı (%)	-	-	9.7	10.3	10.3
Yoksulluk oranı (%)	17.6	23.4	17.2	16	17.8
Kaynak: Dünya Bankası					

Kaynak: Dünya Bankası

Endonezya'daki Makro Ekonomik Durum

- Büyüme, yakıt fiyatları (ortalama %114) ve faiz oranlarındaki yükselmelerle (400 temel noktadan fazlası) beraber yakıt sübvansiyonlarının naklinin neden olduğu 2005 yılının son çeyreğinde ve 2006 yılının ilk yarısındaki yavaşlamadan kurtuluyor.

- 2006 yılının ilk yarısına kadar olan büyüme %5 oranında düştü, fakat 2006 yılının üçüncü ve dördüncü çeyreğinde büyüme oranı sırasıyla %5.9 ve %6.1 oranında iyileşti, 2006 yılının büyüme oranı bütün yılda %5.5 idi. 2007 yılında büyümenin %6.3 oranına ilerleyeceği tahmin ediliyor.

- İhracat dahi kuvvetli dururken, 2006 yılının ikinci yarısındaki büyüme özel tüketim ve yatırımdaki ilerlemeden etkilendi. İthalat, yurt içi talebin yeniden canlanmasına karşılık hızla ilerledi.

- Otomobil ve motosiklet satışlarındaki esneklik, sermaye malları ithalatı ve tüketici güveni büyümenin hızlanmaya devam etmekte olduğunu gösteriyor.

Devam Edenler

- Cari hesap fazlası 2006 yılında, 2004 yılındakinden (1.6 milyar dolar) ve 2005 yılındakinden (0.3 milyar dolar) daha fazla olarak 9.6 milyar dolara yükseldi.

- Uluslararası rezervler 2005 yılındaki 35 milyar dolardan 2006 yılında 43 milyar dolara yükseldi.

- Endonezya para birimi (Rupiah) bazı zamanlarda sabit aralıklarla 9.000-9.200 Rp arasında Amerikan dolarına karşı değişiklik gösterdi.

- Devlet tahvillerindeki randımanın 2007 yılının ilk başlarında bütün vadelerdeki düşüşü ile enflasyon ve faiz oranlarındaki ilave hisselerdeki pozitif görünüş yansımaları devam etti.

- Enflasyon 2006 yılının sonunda, Endonezya Bankasının hedefindeki %7-9 oranından daha düşük olan %6.6 oranına düştü.

Sosyal Sektör

- Üretim kapasitesindeki önemli büyüme ile dengede olmayan ekonominin büyüme yapısı, işsizlik oranını azaltmak için ekonomik büyüme gücünün kısıtlanmasına neden oluyor.

- 2006 yılında %11,2'den %10,3'e inen işsizlik oranında kayda değer bir düşüşün yaşanmamasında başlıca emek yoğunluğunun, ekonomik sektörlere

çekilememesinin etkisi bulunmaktadır. Ekonomideki sektörlerin yüksek oranda ihtiyaç duyduğu emek faktörünün çekilmesi, tarım ve üretim sektörlerinde de olduğu gibi yeterince güçlü değildir.

- Küçük seviyedeki yapısal problem, toplumun refahını ıslah etmede ekonomik büyümenin etkisini artıramamaktadır. 3.95 milyonluk artışla fakir nüfus 39 milyon olmuştur. Aynı zamanda, Gini Ratio kullanılarak hesaplanmış olan gelir dağılımı, gelir dağılımı aralığında artış göstermektedir.

- Yüksek pirinç fiyatları yoksulluğa dair ana risktir. 2006 yılının Eylül ayından sonra pirinç fiyatları yükseldi. Yoksulluğun esas göstergesi, pirinç fiyatıdır. Yoksullar pirinç harcamalarının neredeyse çeyreğini harcarlar ve yoksulların dörtte üçü ürettikleri pirinçten daha fazlasını tüketirler. Bu yüzden pirinç fiyatlarındaki artış fakirlik oranını yükseltir.

Endonezya'nın Ticari Performansı

- Endonezya'nın 2006 yılının ilk çeyreğinde, ithalatı hafifçe düşerken, ihracatı %12.5 oranında yıllık 22.4 milyar dolar olarak yükseldi.

- 2006 yılının ilk çeyreğinde ithalat yıllık %-2.5'lik bir azalma ile 13.2 milyar dolardı.

- İhracat 2006 yılında ilk defa 100 milyar doları geçmiş, 2005 yılında ABD dolarına göre %18'in üstünde büyümüştü.

- Petrol ve gaz harici ihracat %20 oranında 17.2 milyar dolar büyüdü ve gaz ihracatı %10 oranında yükseldi. Uluslararası nitelikteki malların fiyatları, petrol olmayan birincil ürünlerin (lastik, hurma yağı, kömür gibi) ihracatında güçlü olmasına katkıda bulunmaktadır.

- Endonezya'nın para birimi Rupiah'ın, %7.4 oranında artışa rağmen 2006 yılının ilk çeyreğinde ithalatın düşüşü ve ihracatın güçlü büyümesi sonuçlandı Endonezya'nın ticari fazlasının %44.9'a yükselmesinde neden oldu.

İhracat Gelişimi

- Endonezya'nın tarım ve madencilik sektörleri sırasıyla bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %32.2 ve %32.4 oranında en yüksek ilk çeyrek ihracat büyümesi olarak kaydedilmiştir. Tarım ürünleri için örneğin balık ve karidese olan dünya talebi çok artmaktadır ve Endonezya'nın ihracatını bu yoğun emek sektörlerinde desteklemek için iyi fırsatlar öneriliyor.

- En yüksek ihracat payına sahip olan ülkeler, Japonya (%15.2), ABD (%13.2), Singapur (%9.8), Çin (%7) ve Malezya'dır(%4.8).

• Bu beş ülke için ihracat payı Endonezya'nın toplam petrol ve doğal gaz harici ihracatında %50 civarına ulaştı; önceki yıllara oranla bu oran nispeten değişmemiştir.

• Esas hedef ülkelerde değişime uğramamış olan ihracat konsantrasyonunun (temerküzü, toplamı) yabancı ülkelerde optimize piyasa fırsatları tarafından daha çok dikkate alınmaya ihtiyacı vardır.

Endonezya'nın 2006 Yılı En Büyük 10 Petrol ve Gaz Harici İhracatı (Amerikan Milyar Dolar Bazında)

Emtia(Mal)	2005 ilk Çeyreği	2006 ilk Çeyreği	2006 yılı Toplam Yüzdelik
Elektrik Araçları	1.69	1.77	10.3
Kömür	0.87	1.33	7.7
Lastik ve Lastik Ürünleri	0.81	1.25	7.3
Mekanik Araçlar	0.98	0.94	5.5
Bakır, Kül ve Kalıntıları	0.76	0.82	4.8
Giysi – Dokumacılık hariç	0.78	0.8	4.7
Eşya, ev ışıkları	0.86	0.68	3.9
Biber	0.53	0.57	3.3
Ev ürünleri	0.55	0.52	3
Balık ve karides	0.38	0.47	2.7
Toplam En Büyük 10 Ürün	8.21	9.15	53.2
Diğerleri	7.32	8.05	46.8
Toplam Petrol ve Gaz Harici İhracatı	15.53	17.2	100
Kaynak: Devlet İstatistik Ajansı (BPS)			

Kaynak: Devlet İstatistik Ajansı (BPS)

Doğrudan Yabancı Yatırım

• Her ne kadar bu gelişim hala petrol ve doğal gaz sektöründe yoğunlaşmış olsa dahi doğrudan yabancı yatırımının fazlalığının hareketi gelişmeye başladı.

• Doğrudan yabancı yatırım biçimindeki mevcut akış fazlası 4.1 milyar \$ olarak bildirildi. Petrol ve doğal gaz sektörüne olan doğrudan yabancı yatırım girişi ile 7.3 milyar dolara (veya %6.5 oranında büyümeye) erişildi.

- Dünya petrolünün yüksek fiyatları yabancı yatırımcıların petrol ve doğal gaz sektörünü genişletmede temel teşvik olmaya başladı. Hükümet tarafından daha az verimli alanların gelişimi için maliyet kurtarmadaki ilave teşvik aynı zamanda yatırım heyecanı da ekliyor.

- Petrol ve doğal gaz harici sektördeki doğrudan yabancı yatırım (DYY=FDI) 5.9 milyar ABD doları fazlalığına sahipti.

Devam Eden...

- Doğrudan yabancı yatırım gelişimi cazip gelen iş sektörleri şunlardır; imalat sanayi sektörü, elektrik, gaz, su ve ticaret sektörü, otel ve restoran.

- 2006 yılında, ana şirketlerden gelen dış borcun çözülmesi ve doğrudan yabancı yatırım işletmelerinin yararına genişlemeleri için yeniden yatırım yapmaları da gelişimi göstermektedir.

Endonezya Neden Yatırıma İhtiyaç Duyuyor?

- 2005 yılının sonlarından 2006 yılının ilk yarısına kadar, ekonomik büyüme dış talepleri (yani yüksek net ihracatı) tarafından hareket ettiriliyordu. 2006 yılının dördüncü çeyreğinde, yurt içi talepler büyümenin ana hareketi olmaya başlamıştı.

- Yurt içi taleplerin temel esasları arasında, yatırım (yani gayrisafi sabit sermaye teşekkülü) yıllık %8.2'lik oranla, daha önceki yılki düşük noktadan, en çok göze çarpandı.

- Yatırımda %80'den fazlasını oluşturan, inşaat alanı 10 yıl içindeki en büyük büyüme oranı olan %10.4 oranında büyüdü. Üstelik yılın üçüncü çeyreğinde %-2.5'ten yılın dördüncü çeyreğinde %13.9'a yükselen yerli sermaye mal üretiminde önemli bir biçimde kar artışı başladı.

Devam Eden...

- Yabancı sermaye mallarının ithalatındaki (yatırımın unsurları) dik sapma %-22.2'den %-3.0'a yükseldi.

- 2006 yılının tamamında, yatırım 2005 yılındakinden sadece %2.9 oranında daha fazla büyüdü, yılın başında çok az büyüme yansıması ve 2003 yılından beri en düşük büyüme. İnşaat alanındaki önemli büyüme (%9.0) yurtiçi yatırımın (%-9.2) ve yabancı yatırımın (%-14.0) düşüyle dengelendi.

- Sermaye mallarının ihracatı, gayrisafi sabit sermaye teşekkülünde yatırımın ana kaynağı, yılın son çeyreğinde keskin bir şekilde büyüdü. Yabancı yatırımdaki düşüşün 2005 yılındaki düşük yatırımdaki ana faktör olması sermaye mallarındaki büyümeyi de etkilendi.

Yatırım Ortamı

• Endonezya'nın LPEM Üniversitesi tarafından 2006 yılının ortasında yapılan son yatırım ortamı kontrol yoklamasının sonucu, yatırım havasının iş perspektifleri 2003 yılı ile 2005 yılının sonuna kadar olan zaman içerisinde geliştiğini gösteriyordu, fakat 2005 yılının sonu ile 2006 yılının ortasında fark edilen küçük bir gelişme vardı.

• Diğer bulunanlar aşağıdaki gibidir.

• **Görülen engellerin sıralamasının benzer kaldı:** Makroekonomik dengesizlik, ekonomik politika belirsizliği ve yolsuzluk en büyük engeller olarak elde kaldı.

• **Altyapı anlayışları geriledi:** Elektrik ve nakliyenin kötüleşmesinin algılanmasına karşılık büyük olasılıkla 2005 Ekim'de yakıt fiyatlarının iki misline çıkarılması gösterilecekti.

• **Vergiler ve işçilik daha büyük problemler gibi incelendi:** İşçilik sorunlarının algılanması (işçilik becerileri ve eğitim ve ulusal işçilik kanunları) ve vergi sorunları (vergi idaresi ve vergi oranı) bozuldu.

Yüksek Kalitede Yatırım ve Büyüme için Ortamın İyileştirilmesi

• Ekonomik ve vergi reformu programında: Endonezya'nın orta vade reform programı, Endonezya'nın kredi itibarında gelişmeler; yetersiz kamu harcamalarını azaltmak; vergi yönetimini ve borç yönetimini güçlendirmek ve rekabet gücünü ve finansal sektörün verimliliğini geliştirmek adına bağışlanan yıllık Kalkınma Politikası Borçları tarafından desteklenmektedir.

• Altyapı Gelişiminde: Politik görüşmelerde, kırsal kesimdeki finansal alanda gelişim ve yatırım destekleri, bazı süreçler tehlikeli alanlarda yapılmakta.

• Hükümet kendi ekonomik polİçe paketleri sisteminde ilerlemeye devam ediyordu. 2006 yılında hükümet üç adet polİçe reform paketi çıkardı: yatırım havası polİçe paketi, yatırım paketi ve finansal sektör reform paketi.

Endonezya'nın Yeni Yatırım Kanunu

Yeni yatırım kanunu, kanun önergesinin canlılığını muhafaza eder ve yatırım havasında önemli bir pozitif etkiye sahip olması beklenir.

Yeni kanunun ana unsurları:

• **Eşit hukuki statüler:** Eşit hukuki statüler verir ve yerel ve yabancı yatırımın her ikisini de iyileştirir.

• **Yatırımların korunması:** (I) Kamulaştırmaya karşı koruma sağlar ve herhangi bir kamulaştırma kanuna dayalı olmalıdır ve piyasa fiyatlarının dengelenmesini ifade eder (II)yabancı ülkelerdeki yatırımlardan elde edilen kazançları kendi memleketine getirmeyi garantiler ve (III) zorunlu elden çıkarmayı ve eski kanunlar (1967 Yabancı Yatırım Kanunu) himayesindeki yabancı yatırımın sınırlı süresini göz ardı eder.

• **Uyuşmazlığın çözülmesi:** Hükümet ve yabancı yatırımcılar arasındaki uyuşmazlık durumunda vekilleri bağlayıcı unsur uluslararası tahkimdir.

• **Olumsuz liste:** Bütün iş faaliyetlerini, açıkça kapanmadıkça veya kısıtlanmadıkça yatırıma açık yapmak ve tek bir başbakanlık yönetmeliği gibi çıkarılmış standart endüstriyel sınıflandırmaya dayalı açık yatırım olumsuz liste için bulundurmamak.

• **Mülkiyet hakları:** Güçlü mülkiyet hakları sağlar (örneğin, 95 yıla kadar olan yatırımcılar için toprak kullanım hakları);

• **Göçmen işlemleri:** Göçmen çalışanlara iki yıllık oturma izni ve iki yıllık çoklu giriş izni verilmesine müsaade edilmesi ve Endonezya’da aralıksız olarak iki yıldan fazla kalmış olan göçmenler için iki yıllık oturma izninin daimi oturma iznine dönüştürülmesine izin verilmesi;

• **Vergi teşvikleri:** Belli koşullar altındaki yatırımın belli türleri için özel vergi teşviklerinin sağlanması, öncü sanayiler için vergi indiriminin dahil edilmesi, gelir vergisi indirimi, ithalat vergisinin muafiyeti veya azaltılması ve sermaye malları ve hammaddeler için katma değer vergisi, ve hızlandırılmış amortisman ve azaltılmış emlak vergisi;

• **Raporlama koşulu:** Bütün yatırımcılardan Yatırım Yönetim Kuruluna (BKPM) periyodik yatırım etkinlik raporlarını sunmalarının istenmesi.

Sonuç

• Endonezya’daki ithalat değerinin büyümesi azalırken ihracat değeri oldukça yüksek bir şekilde büyüyor ve çoğunlukla petrol ve doğal gaz harici ihracat tarafından destekleniyor. Azalan ithalat ve güçlü ihracat büyümesi Endonezya’nın ticaret fazlasının büyümesine sebep oluyor.

• Endonezya’daki Doğrudan Yabancı Yatırım kaynakları halen beş ülkeye sınırlıdır. Endonezya’nın Doğrudan Yabancı Yatırım ve uluslararası ticaretin her ikisinde de özellikle geleneksel olmayan ortaklar için yeni kaynaklar bulmaya ihtiyacı vardır.

• Türkiye tarafından yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımın ek olarak Tür-

kiye ile yapılan ihracat ve ithalat değeri halen bazı Endonezyalı ana ticaret ortakları ile Doğrudan Yabancı Yatırım ve ticaret faaliyetlerine nazaran daha az göz önünde tutuluyor.

- Daha fazla ekonomik işbirliği kurmak, her bir potansiyeli daha iyi bilmek ve her birini gönüllü tanıtmak Türkiye’den gelecek olan Doğrudan Yabancı Yatırımı daha çok etkilemek için önemli bir başlangıçtır, özellikle de altyapı ve üretimde; özellikle birincil ve fabrika ürünlerinde ihracat- ithalat değerini çoğaltmada.

Towards a Closer Turkey - Indonesia Economic Relationship

Prof.Dr.Bambang P.S. BRODJONEGORO

Faculty of Economics, University of Indonesia, Indonesia

Snapshot of Indonesia's Economy

GDP growth rate (%)	7.7	-13.1	4.8	5.6	5.5
o/w investment (%)	12.2	-33	6.7	10.8	2.9
Investment (% of GDP)	28	25.4	21.4	23.6	24
Exchange rate (average per US\$)	2,210	10,013	9,322	9,705	9,141
Exports (billions of USD)	43	48.8	72.1	85.7	100.7
Imports (billions of USD)	36	27.3	43.3	57.7	61
Trade balance (billions of USD)	7	21.5	28.7	28	39.6
International reserves (US\$ billion, eop)	13.8	22.9	34.3	34.7	42.6
Inflation rate (CPI, eop)	8.7	58.5	9.6	17.1	6.6
Budget balance (% of GDP)	1.2	-2	-1.3	-0.5	-1
Government debt (% of GDP)	24.3	74.1	57.8	46.8	39.1
Unemployment rate (%)	-	-	9.7	10.3	10.3
Poverty rate (%)	17.6	23.4	17.2	16	17.8

Macroeconomics Condition in Indonesia

- Growth is recovering from a slowdown in the last quarter of 2005 and the first half of 2006 caused by the removal of fuel subsidies and the accompanying increase in fuel prices (an average of 114 percent) and interest rates (up 400 basis points).

- Growth dipped to 5 percent through mid 2006, but then recovered to 5.9 percent and 6.1 percent respectively in the third and fourth quarters of 2006,

leaving growth for 2006 as a whole at 5.5 percent. Growth is expected to pick up to 6.3 percent in 2007.

- Growth in the second half of 2006 was led by a pickup in private consumption and investment, while exports also remained strong. Imports picked up rapidly in response to reviving domestic demand.

- Rebounding automobile and motorbike sales, capital goods imports and consumer confidence all suggest that growth is continuing to accelerating.

Continue...

- The current account surplus rose to US\$9.6 billion in 2006, much higher than 2004 (US\$1.6 billion) and 2005 (US\$0.3 billion).

- International reserves rose from US\$35 billion in 2005 to US\$43 billion in 2006.

- Markets are increasingly confident. The Rupiah exchange rate has traded in a stable range between Rp.9,000-9,200 against the US dollar for some time.

- Yields for government bonds continued to fall at all maturities in early 2007, reflecting a positive outlook for inflation and further cuts in interest rates.

- Inflation fell to 6.6 percent at the end of 2006, lower than Bank Indonesia's target of 7-9 percent.

Social Sector

- Expansion structure of the economy, which has not been balanced with significant increase in production capacity, causes the economic growth power in reducing unemployment rate to become limited.

- The unemployment rate, which has not reduced significantly, from 11.2% to 10.3% in 2006, was mainly influenced by the labor absorption characteristics to the economic sectors. Economic sectors which have high rate of labor absorption such as agriculture sector and manufacture sector are not strong enough.

- Structural problem in micro level has not improved the influence of economic growth in refining society's prosperity. The amount of impecunious inhabitants rises 3.95 million become 39 million populations. While at the same time, income distribution which is measured using Gini Ratio shows an increase in income distribution gap.

- Higher rice prices risk leading to higher poverty. Rice prices increased dramatically after September 2006. The price of rice is a key determinant of poverty. The poor spend almost a quarter of their expenditure on rice and three-quarters of the poor consume more rice than they produce. Hence, increases in the price of rice drive up the poverty rate.

Indonesia Trade Performance

- Indonesia's 2006 first quarter exports increased 12.5 percent year-on-year (yoy) to US\$ 22.4 billion, while imports dipped slightly.

- First quarter 2006 imports were US\$ 13.2 billion, a -2.5 percent decline yoy.

- Exports exceeded US\$100 billion in 2006 for the first time, growing 18 percent over 2005 in US dollar terms.

- Non-oil and gas exports grew 20 percent to US\$ 17.2 billion while oil and gas exports increased 10 percent. High international commodity prices contributed to strong growth in non-oil primary commodity exports (e.g. rubber, palm oil and coal).

- Despite a 7.4 percent appreciation of the Indonesian currency, the Rupiah, in Q1 of 2006, declining imports and strong export growth resulted in Indonesia's trade surplus increasing 44.9 percent during the quarter.

Export Development

- Indonesia's agriculture and mining sectors recorded the highest Q1 export growth at 32.2 and 32.4 percent respectively yoy. World demand for agriculture goods, such as fish and shrimp, remains high and offers a good opportunity for Indonesia to boost exports in these labor-intensive sectors.

- Five exports target countries with the biggest export division are Japan (15.2%), US (13.2%), Singapore (9.8%), China (7.0%), and Malaysia (4.8%).

- Export division to those five countries reaches approximately 50% from total Indonesia non oil and natural gas export; it is relatively unchanged as compared to the previous year.

- The unchanged export concentration to the main country target needs a further attention by optimizing market opportunity overseas.

Indonesia's Top 10 Non-oil and Gas Exports 2006 (In US\$ billions)

Commodity	2005 Q1	2006 Q1	Percent of Total 2006
Electrical Tools	1.69	1.77	10.3
Coal	0.87	1.33	7.7
Rubber and rubber products	0.81	1.25	7.3
Mechanical appliance	0.98	0.94	5.5
Copper, Ash and Residues	0.76	0.82	4.8
Garment – not Knitted	0.78	0.8	4.7
Furniture, home lightings	0.86	0.68	3.9
Pepper	0.53	0.57	3.3
Household products	0.55	0.52	3
Fish and shrimps	0.38	0.47	2.7
Total Top 10 Products	8.21	9.15	53.2
Other	7.32	8.05	46.8
Total Non-Oil and Gas Exports	15.53	17.2	100
Source : Central Statistic Agency (BPS)			

Source : Central Statistic Agency (BPS)

Foreign Direct Investment

- Surplus of FDI transaction began to improve, although its improvement was still concentrated in oil and natural gas sector.

- Asset flow in the form of FDI noted a surplus of US\$ 4.1 billion. The FDI inflow to oil and natural gas sector experience an increase reaching US\$ 7.3 billion or 6.5%.

- The high world price of oil becomes the main incentive to foreign enterprises to enlarge their business in oil and natural gas sector. An additional incentive in the form of cost recovery from the government for the development of less productive field also adds the investment enthusiasm.

- FDI in non oil and natural gas sector had a surplus of US\$ 5.9 billion.

Continue...

- Business sectors which are attractive to FDI development are, among all; manufacture industry sector, electricity, gas, water and trade sector, hotel and restaurant.

- During year 2006, the liquefaction of overseas debt from parent company and the reinvestment of FDI enterprise profit for expansion also show an increase.

Why Indonesia Needs Investment?

- From late 2005 into the first half of 2006, economic growth was driven by external demand (i.e. high net exports). By Q4 2006, domestic demand had become the main driver of growth.

- Among domestic demand elements, investment (i.e. gross fixed capital formation) was the most striking growing by 8.2 percent (yoy), from a low base a year earlier.

- In investment, construction, which accounts for more than 80 percent, grew by 10.4 percent, the highest growth in 10 years. In addition, a significant turnaround occurred in domestic capital goods production which rose from -2.5 percent in Q3 to 13.9 percent in Q4.

Continue...

- The precipitous decline in foreign capital goods imports (a component of investment) improved from -22.2 percent to -3.0 percent.

- In 2006 for the year as a whole, investment grew by only 2.9 percent over 2005, reflecting the very low growth early in the year and the lowest growth since 2003. The significant increase in construction (9.0 percent) was offset by the decrease in domestic investment (-9.1 percent) and foreign investment (-14.0 percent).

- Capital goods imports, a key source of investment in gross fixed capital formation, increased sharply in the fourth quarter. As the decline in foreign investment was the main factor in low investment 2005 the increase of capital goods imports.

Investment Climate

- The results of the latest Investment Climate Monitoring survey, which has been done by LPEM University of Indonesia in mid-2006, show that business perceptions of the investment climate improved between 2003 and end-2005, but there was little perceived improvement between end-2005 and mid-2006.

- Other findings are as follows.

- **The ranking of perceived obstacles remained similar:**

Macroeconomic instability, economic policy uncertainty, and corruption remained the biggest obstacles.

- **Perceptions of infrastructure deteriorated:** Perceptions of electricity and transportation worsened, most likely in response to the doubling of fuel prices in October 2005.

- **Taxes and labor are viewed as greater problems:** Perceptions of labor issues (labor skills and education, and national labor regulations) and tax issues (tax administration and tax rate) deteriorated.

Improving the Climate for High Quality Investment and Growth

- Through economic and fiscal reform agenda: Indonesia's medium term reform agenda is supported via a series of annual Development Policy Loans which have contributed to improvements in Indonesia's creditworthiness; reduced inefficient public expenditures; strengthened tax administration and debt management; and enhanced the competitiveness and efficiency of the financial sector

- Through infrastructure development: Through a policy dialogue, development of a financing framework and promotion of investments in rural areas, some progress is being made in this critical area.

- The government continued to push forward on its economic policy packages. The government issued three policy reform packages in 2006: an investment climate policy package, an infrastructure package, and the financial sector reform package.

Indonesia's New Investment Law

The new investment law retains the spirit of the draft law and is expected to have a significant positive impact on the investment climate.

The key items of the new law are:

- **Equal legal status:** Gives equal legal status and treatment to both domestic and foreign investors.

- **Investors' protection:** (i) Provides protection against nationalization and states that any expropriation must be based on law and compensated at market prices, (ii) guarantees the right to repatriate earnings in foreign currency, and (iii) omits the forced divestiture and

- limited duration of foreign investment under the old law (1967 Foreign Investment Law).

- **Dispute resolution:** Mandates binding international arbitration in the event of disputes between the government and foreign investors.

- **Negative list:** Makes all business activities open to investment unless explicitly closed or restricted and provides for a transparent investment negative list based on standard industrial classifications to be issued as a single Presidential Regulation

- **Property rights:** Provides stronger property rights (e.g. land use rights for investors of up to 95 years);

- **Immigration procedures:** Allows expatriate workers to be granted two year residence permits and two year multiple entry visas, and allows the two year residence permit to be turned into a permanent residence permit for expatriates living in Indonesia continuously for more than two years;

- **Tax incentives:** Provides for special tax incentives for certain types of investment under certain conditions, including tax holidays for pioneer industries, income tax reductions, exemption or reduction of import duty and value added tax for capital goods and raw materials, accelerated depreciation and reduced property tax;

- **Reporting requirement:** Requires all investors to submit periodic investment activity reports to the Investment Board (BKPM).

Concluding Remarks

- Export value in Indonesia grows fairly high and mainly supported by non oil and natural gas exports, while the growth of import value decreases. Declining imports and strong exports growth resulted in Indonesia's trade surplus increasing.

- The sources for FDI in Indonesia are still limited to five countries. Indonesia needs to look for new sources, both for foreign direct investment and international trade especially from non-traditional partners.

- FDI from Turkey as well as export import volume with Turkey is still considered low compared with FDI and trade activities with some of Indonesia major trading partners.

- Knowing better each other potential and identifying each other willingness to promote more economic cooperation will be an important start to attract more FDI from Turkey especially in infrastructure and manufacturing, and to increase the export-import volume especially in primary and manufacturing products.

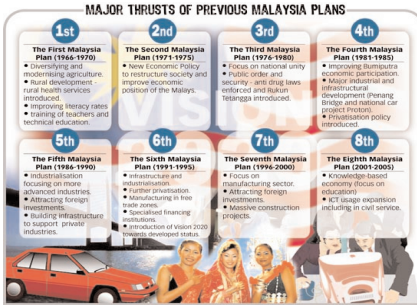
Malezya'daki Yatırım Olanakları ve Avantajları

Prof. Dr. Abdul Rahman ADAM

Malezya Ulusal Üniversitesi-Malezya

Çev: Emre YILDIRIM

Malezya Plan'ının hedeflediklerini gerçekleştirebilmek için dış dünyada uygun bir ortamın hayata geçirilmesi uğraşmamız gerekmektedir. Beraber hareket etmeyi, bölgede ve bölge gerisinde barış ve istikrarı güçlendirmeliyiz çünkü ekonomimiz başka türlü ilerleyemeyecektir. Yeni marketleri araştırmak, ihracatlarımızı artırmak, yatırımlarımız hızlandırmak ve turizmimizi yükseltmek için inisiyatif almamız gerekmektedir. Karşılıklı ve bölgesel ticaret antlaşmalarında menfaatlerimiz doğrultusunda müzakere etmeliyiz. Bunların ardından, birinci önceliği çıkarlarımızı dışarıda koruyacak ve savunacak kurumların kapasitelerini artırmalıyız.

Türkiye-Malezya Yatırımları Geçmiş

- Malezya-Türkiye arasındaki ekonomik birlik, Malezya-Türkiye Ortak Ekonomi ve Ticaret Komitesi (JETC) tarafından yürütülmektedir.
- Temelde, Ortak Komite:

1. İki ülke arasındaki ticareti ve yatırımı ilerletmek için yararlı bir mekanizma,

2. İki yönetim arasında bir forum ve iki ülkenin iş dünyası için iş fırsatlarını keşfetmeye yönelik bir yol göstericidir.

Malezya-Türkiye Ticaret ve Yatırım Bilgileri

Ticaret Performansı

(Değerler RM milyon, US milyon değişim paritesi: 1 US: 3.80 RM)

Yıl	Toplam Ticaret	%Toplam	İhracat	%Toplam	İthalat	%Toplam	Ticaret Dengesi
2005	2,293.7 (603. 6)	0.2	2,024.2 (532.7)	0.4	269.5 (70.9)	0.1	1,754.7 (461.8)
2004	1,722.5 (453.3)	0.2	1,511.8 (397.8)	0.3	210.7 (55.5)	0.1	1,301.1 (342.3)
2003	1,366.0 (359.5)	0.2	1,209.4 (318.3)	0.3	156.6 (41.2)	0.1	1,052.8 (277.1)

Büyük İhracat Malları

(2005)	Değer	%
Tekstil ve Giyim	638.1 (167.9)	31.5
Palmiye yağı	482.4 (123.0)	23.8
Elektrikli Ürünler	369.2 (97.2)	18.2
Ham Lastik	122.6 (32.3)	6.1
Makine, bağlantı ve parçalar	100.1 (26.3)	4.9

Büyük İthalat Malları

(2005)	Değer	%
Tekstil ve giyim	52.8 (13.9)	19.6
Kimyasal ve kimyasal ürünler	36.6 (9.6)	13.6
Elektrikli ürünler	28.9 (7.6)	10.7
Makine, bağlantı ve parçaları	27.2 (7.2)	10.1
İşlenmiş gıda	11.0 (2.9)	4.1

Manifaktür yatırımları

Bölge	2005	2004	2003	Kümülatif (1998-2005)
Manifaktür yatırımları	hiç	hiç	0.70 (0.17)	23.4 (6.2)

Turizm Sektörü

Yıl	Türkiye'den Gelenler	Tolamda Yüzde %
2005	6,673	0.04
2004	6,127	0.04
2003	5,191	0.05

Yeniden Canlanma için Gereksinimler

Hem Türkiye hem de Malezya için, işbirliğinin güçlendirilmesi anlamına gelecek yeniliklerin keşfedilmesi ve tanımlanması ve bürokrasinin kilitlerinin aşılmasının zamanı gelmiştir. Türkiye ve Malezya'daki iş fırsatları artırmak için hızlı bilgi transferini sağlayacak yeni teknolojileri hayata geçirmemiz gerekmektedir.

Bunu, deneyimlerimizle ilgili bilgi paylaşımı ve ticaret dizinleri ve veri tabanları oluşturarak başarabiliriz. İki tarafta da bulunan zengin kaynaklar ve Batı'nın bilimsel bilgi birikimi ve teknolojik gelişmeleriyle birlikte çabalar başarıya dönüşebilir.

Malezya'nın tecrübelerine göre tavsiye edilen bazı stratejiler şunlardır:

- Uygulanabilir fiziksel altyapıların elverişliliği
- Kadınların ve azınlıkların yetiştirilmesini sağlamak amacıyla eğitim ve öğrenme alanlarındaki yatırımlar için önceden hazırlık. Esas tehlike terör değil, yoksulluk ve cahilliktir.
- Bilgi birikimini artırma ihtiyacı. Müslümanlar, bilgi birikimi olmadan ilerleyemezler.
- Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın başarılabilmesi için büyümenin kaynaklarının çeşitlendirilmesi.
- Müslümanlardan büyük kesiminin yaşadığı kırsal kesimlerin kalkındırılma ihtiyacı.
- Tarımın ve SME'ler ve tarım orijinli endüstrilerin geliştirilmesi.

Elverişli Yatırım Olanakları ve Avantajları

1. Gıda Sektörü
 - Helal Gıda Sektörü
 - Balık işleme Sektörü
 - Hayvancılık Sektörü
 - Meyve ve Sebze işleme Sektörü
2. Hizmet Sektöründe Yatırım Fırsatları
3. Ahşap-tabanlı sektörde Yatırım Fırsatları
4. Biyoteknoloji Sektörü Yatırım Fırsatları
5. Elektrik ve Elektronik Sektörü Yatırım Fırsatları
6. İslami Bankacılık

Gıda Sektörü

1. Helal Gıda Sektörü

Gıda işleme sektörü Malezya'nın üretim çıktısının %10'luk kısmını oluşturmaktadır.

2. Teşvikler

- Sermaye harcamalarında %100'lük yatırım vergi muafiyeti (ITA)

- Her yılki vergi beyannamesinde %100'lük muafiyet yeniden değerlendirilebilir.

3. İlkeler

a. Uygun Aktivite ve Üretim

- Modern makine ve teknolojiler ile yeni yada ek helal gıda üretimi
- Şirket MS1500:2004 ile uyumlu JAKIM Helal sertifikasını alabilir.

b. Uygun Talepler

- Helal Gıdada yeni firmalar üretim yapabilir.
- Mevcut firmalar helal gıda üretiminde yeni projeler geliştirebilir.
- Mevcut helal gıda firmaları üretim planlarında yenileme, açılıma gidebilirler.

c. Geçerli Tarih

ITA, 11 Eylül 2004 itibariyle sermaye harcamalarında geçerli olacaktır.

d. Başvuru için Geçerli Tarih

Yeni teşvikler için başvurular 11 Eylül 2004 itibariyle kabul edilecektir.

e. Diğer Kriterler

Özel sektörler için katma değer ve MTS şartları kabul edilmiştir.

Hizmet Sektörü Yatırım Fırsatları

4.Büyük Sektör Planı (IMP3), 2006-2020'de, özel hizmet sektörüne, ekonomik büyümeye katkıda büyük bir rol biçilmiştir.

Büyük Sektör Programı, büyüyen küresel entegrasyon ve ihracat potansiyelleri ışığında ilerdeki kalkınmalarına göre 8 alt sektör belirlemiştir.

2006'da toplam hizmet sektörü yatırım 54.9 milyar RM idi, IMP3'e göre yıllık yatırım hedefi 45.8 milyar RM'dir.

Ülke içi yatırımlar 48.6 milyar RM, ve yabancı yatırımcılar 6.3 milyar RM yatırım gerçekleştirmişlerdir.

Alt sektörlere göre büyük yatırımlar:

- Emlak: 18.0 milyar RM
- Taşımacılık: 11.6 milyar RM
- İletişim&IT: 7.7 milyar RM
- Finans Sektörü: 5.3 milyar RM
- Altyapı hizmetleri: 4.8 milyar RM
- Otel&Turizm: 2.8 milyar RM

Ahşap-tabanlı Endüstri Yatırım Fırsatları

Ahşap ve ahşap ürün endüstrisi, kereste, levha ürünleri (cılalı kontraplak, laminat gibi), pervaz ve yapı marangoz ve ahşap mobilya gibi alanları kapsamaktadır.

2004'te, ahşap tabanlı ürünlerin ihracatı 19.8 milyar RM (5.2 milyar dolar) ile, 2003'e göre (16.6 milyar RM) %18.9 oranında bir yükselme göstermiştir. Başlıca ürünler, kontraplak (5.6 milyar RM), mobilya (5.5 milyar RM), yapı marangoz ve eklemeler (1.1 milyar RM) ve fiber-ahşap (1 milyar RM)'dir.

Bu sektör, büyük bir oranda Malezya sermayelidir ve bugüne kadar 4.000 ahşap işleme mili işlemdedir. Ahşap endüstrisi şirketlerinin (mobilya da dahil) %80'inden fazlası SME'lerdir.

Biyoteknoloji Sektörü Yatırım Fırsatları

Malezya hükümeti biyoteknoloji endüstrisinde kalkınmanın ivme kazanması için yeni insiyatifler almaktadır.

Malezya için biyoteknoloji, bu sektörde kalkınma fırsatının kaçırılmaması gereken bir sektördür.

Biyoteknoloji sektöründe ileriki kalkınma hamleleri için odaklanan alanlar şunlardır:

- Gıda ve tarım Biyoteknoloji
- Biyofarmasötikler (antikorlar ve aşılar)
- Nutrasötikler
- Biyodiagnostikler
- Endüstriyel enzimler
- Stratejik ortaklık ve araştırma birliktelikleri/sağlık için biyoaktif bileş-
kelerin keşfinde ortaklıklar

Elektrik ve Elektronik Endüstrisi Yatırım Fırsatları

• Elektrik ve Elektronik Endüstrisi, Malezya'nın lider sektörüdür, Ülke-
nin üretim çıktısına, ihracatına ve istihdamına önemli katkı sağlar.

• Endüstri 462,283 iş olanağı yaratmış, toplam istihdamın %42.7'sini ger-
çekleştirmiştir.

• Bugün, Malezya'nın elektronik sektörü önemli kapasite gelişimleri ve ortak kademe sürücüler, yüksek kapasiteli müşteri elektronik ürünleri ve bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT) ürünleri üretimlerinde ciddi gelişmeler göstermiştir.

Finans Sektörü Yatırım Fırsatları

İslami Bankacılık

2000 yılından beri, İslami Bankacılık, ülkedeki islami finans sektörünün büyümesinde önemli rol oynayarak, bu gelişmeye tanıklık etmiştir.

Sistem, kendini geliştirerek etkinliğini artırmaya devam etmektedir.

Malezya, islami finans hizmetlerini dışarıda da, OIC üyesi ülkelerde Takaful ile ve Sukuk ya da İslami bonoların tanıtımıyla 2002'de sürdürmektedir.

Malezya için anahtar noktalar şunlardır:

- Profesyonelleri bir araya getirmek
- Ürün ve hizmetleri, endüstrilerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirmek
- Büyük çaplı projeleri finanse edebilecek İslami Finans Kurumlarını kurmak ve sağlamlaştırmak
- İslami Finans Sektörü için büyük bir plan ortaya koyma ihtiyacı.

Neden Malezya'da Yatırım?

21. Yüzyılın Ticaret Ülkesi

- Malezya'nın ulusal kimlik yolculuğu ticaret ile başlamıştır. Eski zamanlarda, Altın Chersonese (Altın Yarımada) ve Suvarna Bumi (Altın Ülke) olarak Araplar, Persler, Hindular, Çinliler ve Avrupalı tüccarlar tarafından adlandırılmaktaydı.

- Porselen, pirinç madeni ve tekstil karşılığında tarçın, bambu, biber, kuşburnu, karanfil, kamış, nane ruhu için gelmişlerdi.

Ticaret Ülkesi

- Bugün, Malezya, dünya çapında ilk 20 ticaret ülkesinden biridir. Ülke, uluslararası topluluğa, dünya genelinde kaliteli ve lüks ürünler, yüksek kaliteli tekstil ve giyim, mobilya ve ahşap ürünleri sunmaktadır.

- Ayrıca palmye yağı ve lastik ürünlerde lider üreticidir.

Küresel Görüntü

- Malezya yatırım ve ticarete uluslar arası rekabet şartlarına uyan bir yönetim ve güçlü ve açık bir ekonomiye sahiptir.

- Küreselleşme ve sınırların olmadığı bir dünyaya uymaya çalışan ve üreticiliğin artırıldığı bir ortama odaklanan bir ülkedir. Büyüme ve rekabet edebilirliğin merkezde yer aldığı devamlı bir üretim artımına odaklanmıştır. Bu, becerilerin yükseltilmesi, yönetim ve organizasyonun profesyonelleştirilmesi ve R&D çabalarının daha etkin olması yoluyla başlanmaktadır.

- Uluslar arası ticaret, kaynak akışı ve rekabetin bilgi ve iletişim teknolojileri ile çehresinin değiştiğinin fark edilmesi ile Malezya, iletişim ve medya altyapısını destekleyerek ticari aktivitelerin devamlı olarak artırılmasını hedeflemektedir.

Önemli Faktörler

- Malezya, Dünyanın en büyük mikraçip üreticilerinden biridir. Ayrıca, klima, lastik ve palmye yağında lider üreticidir.

- Malezya'nın iletişim bağlantıları Asya'nın en iyisidir. Ülke, ortaklaşa ve entegre bir birliktelikle karayollarını, otoyollarını, limanlarını, havaalanlarını ve telekomünikasyon sistemlerini geliştirmektedir.

- Bilgi birikimi tabanlı bir ekonomi tesis etmek amacıyla tüm sektörler arası dinamik bir ICT programı, bütün ekonomik sektörlerle değer katmak için hayata geçirilmektedir.

- Malezya, iyi kalkınmış bir finans ve bankacılık sektörüne sahiptir. Ayrıca Malezya, İslami bankacılık ve finans sektöründe doğal bir Pazar olmanın faydalarını da görmektedir.

- Ülkenin kamu ve özel sektörü arasındaki güçlü sinerji ve ortaklıklar, gerçekçi ve etkili bir sürekli kalkınmaya yardımcı olmaktadır.

YIL/ DÖNEM	TOPLAM İHRACAT	TOPLAM İTHALAT	TİCARET DENGESİ	TOPLAM TİCARET
	DEĞER (RM Million)	DEĞER (RM Million)	DEĞER (RM Million)	DEĞER (RM Million)
OCAK	43,160.8	34,344.1	8,816.6	77,504.9
ŞUBAT	42,269.4	34,884.3	7,385.1	77,153.7
MART	51,275.4	41,695.3	9,580.0	92,970.7
NİSAN	45,711.4	39,083.7	6,627.6	84,795.1
MAYIS	48,239.4	40,250.1	7,989.3	88,489.4
HAZİRAN	49,218.6	40,979.5	8,239.1	90,198.0
TEMMUZ	50,525.9	41,489.8	9,036.1	92,015.7
AĞUSTOS	53,444.1	43,345.3	10,098.9	96,789.4
EYLÜL	53,119.8	42,881.3	10,238.5	96,001.1
EKİM	48,052.4	38,625.2	9,427.1	86,677.6
KASIM	51,423.2	42,249.4	9,173.9	93,672.6
ARALIK	52,525.2	40,944.5	11,580.7	93,469.7
2006 (OCAK- ARALIK)	588,965.5	480,772.5	108,192.9	1,069,738.0

Investment Opportunities and Facilities in Malaysia

Abdul Rahman ADAM*

* National University of Malaysia, Malaysia

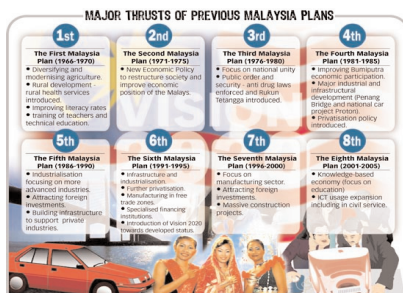
Preamble/Introduction

“Thanking the Turkish Asian Center for Strategic Studies (TACSS)

“Focus of My Presentation:

- Background Overview
- Selected Areas of Investment Opportunity
- Why Invest in Malaysia

Malaysia's Development Strategy

We will strive to foster an external environment that is conducive to the accomplishment of the objective of 9th Malaysia Plan. We will work to strengthen cooperation, peace and stability in the region and beyond, because our economy cannot prosper otherwise. We will aggressively undertake initiatives to seek new markets, promote our exports, attract investments and increase tourism. We will negotiate and enter into bilateral and regional trade agreements that are in our best interests. To these ends, we will also improve capacity in the institutions that are primarily responsible for preserving and promoting our interests abroad.

BACKGROUND OF TURKEY-MALAYSIA INVESTMENT

The economic cooperation between Malaysia and Turkey is regulated by The Malaysia-Turkey Joint Economic and Trade Committee (JETC).

In the main, the joint committee is:

- a useful mechanism to further progress trade and investment between both countries,
- it is also the forum for both governments to provide guidance and directions to business communities of both countries to explore business opportunities.

Malaysia-Turkey Trade And Investment Brief

Year	Total Trade	%Total	Exports	%Total	Imports	%Total	Trade Balance
2005	2,293.7 (603.6)	0.2	2,024.2 (532.7)	0.4	269.5 (70.9)	0.1	1,754.7 (461.8)
2004	1,722.5 (453.3)	0.2	1,511.8 (397.8)	0.3	210.7 (55.5)	0.1	1,301.1 (342.3)
2003	1,366.0 (359.5)	0.2	1,209.4 (318.3)	0.3	156.6 (41.2)	0.1	1,052.8 (277.1)

Trade Performance (Value in RM million, US\$ million in parenthesis
Exchange Rate: US\$1.00 = RM3.80)

Major Exports

(2005)	Value	%
Textiles and Clothing	638.1 (167.9)	31.5
Palm Oil	482.4 (123.0)	23.8
Electrical and Electronic Products	369.2 (97.2)	18.2
Crude Rubber	122.6 (32.3)	6.1
Machinery, Appliances and Parts	100.1 (26.3)	4.9

Major Imports

(2005)	Value
Textiles and Clothing	52.8 (13.9)
Chemicals and Chemical Products	36.6 (9.6)
Electrical and Electronic Products	28.9 (7.6)
Machinery, Appliances and Parts	27.2 (7.2)
Processed Food	11.0 (2.9)

Manufacturing Investment

Area	2005	2004	2003	Cumulative (1998-2005)
Manufacturing Investment	Nil	Nil	0.70 (0.17)	23.4 (6.2)

Tourism Sector

Year	Arrivals from Turkey	% of Total Arrivals
2005	6,673	0.04
2004	6,127	0.04
2003	5,191	0.05

THE NEED FOR NEW IMPETUS

The time has arrived for TURKEY and MALAYSIA to explore and identify new and innovative means to strengthen our cooperation and to break any deadlock caused by excessive bureaucracy. We will need to leverage on new technologies to ensure the rapid transfer of information regarding business opportunity Turkey and Malaysia

We can achieve this through information sharing on best practices and through the creation of comprehensive trade directories and database. With the abundant resources available in both nations and the availability of scientific knowledge and technological advancement of the West the effort is certainly achievable.

Among strategies suggested based on the Malaysian experiences are:

“ Availability of enabling physical infrastructures.

“ Precondition in investment in human capital through education and learning to ensure comprehensive training involving women and minorities. The real threat is not terrorism but poverty and illiteracy.

“ The need to acquire knowledge. Muslims will not prosper without knowledge.

“ Diversification of sources of growth to ensure sustainable economic development.

“ The need to develop the rural areas, as large population of Muslims live in these areas.

“ The promotion of agriculture and agro based industries and SMEs.

Available Investment Opportunities and Facilities

1. The Food Products Industry

“ The Halal Food Industries

“ The fish processing industry

“ The livestock industry

“ The fruit and vegetable processing industry

2. Investment Opportunities in the Services Sector

3. Investment Opportunities in the Wood-based Industry

4. Investment Opportunities in the Life Sciences Industry

5. Investment Opportunities in the Electrical and Electronics Industry

6. Islamic Banking

The Food Products Industry

The Halal Food Industries

The food processing sector accounts for about 10% of Malaysia's manufacturing output.

2. Incentives

- Investment Tax Allowance (ITA) of 100% of qualifying capital expenditure.

- The allowance can be set-off against 100% of statutory income in each year of assessment.

3. Guidelines

a. Eligible Activity/Product

“ New or additional Halal food products utilising modern and state-of-the-art machinery or technology.

“ The company shall obtain JAKIM Halal certification in compliance with MS1500:2004

b. Eligible Applicant

“ New Companies undertaking production of Halal food

“ Existing companies undertaking diversification project in the production of halal food.

“ Existing Halal food companies undertaking upgrading/ expansion of existing plant.

The Food Products Industry

Effective Date

The ITA will commence from the first date when qualifying capital expenditure is incurred on or after 11 September 2004.

d. Effective Date of Application

Applications received from 11 September 2004 are eligible for the incentives.

e. Other Criteria

Value added and MTS conditions currently applicable to the specific industries.

Investment Opportunities in the Services Sector

Under the Third Industrial Master Plan (IMP3), 2006-2020, the non-Government

services sector is targeted to assume a major role in contributing to economic growth. The Industrial Master Plan has identified eight sub-sectors for further development in the light of their potential for greater global integration and exports.

Total approved investments in the services sector in 2006 was RM54.9 billion,

surpassing the investment target for the services sector under the IMP3 (RM45.8

billion per annum). Domestic investments were RM48.6 billion, while foreign investments amounted to RM6.3 billion.

Major investments by sub-sectors were:

“ Real estate	: RM18.0 billion;
“ Transport	: RM11.6 billion
“ Telecommunication & IT	: RM 7.7 billion
“ Financial services	: RM 5.3 billion
“ Utilities	: RM 4.8 billion
“ Hotel & Tourism	: RM 2.8 billion

Investment Opportunities in the Wood-based Industry

The wood and wood products industry comprises of sawn-timber, panel products (such as veneer/plywood, particleboard, medium density fibre-board and laminated veneer lumber), mouldings and builders’ carpentry and joinery (BCJ) and wooden furniture.

In 2004, exports of wood-based products amounted to RM19.8 billion (US\$5.2 billion), an increase of 18.9 per cent over 2003 (RM16.6 billion). The major productsexported were plywood (RM5.6 billion), furniture (RM5.5 billion), builders’ carpentry and joinery (RM1.1 billion) and fibre-board (RM1 billion).

This industry is predominantly Malaysian-owned and, to date, more than 4,000 wood processing mills are in operation. It is estimated that more than 80 per cent of the wood-based companies including furniture are SMEs.

Investment Opportunities in the Life Sciences Industry

The Malaysian government is implementing new initiatives to accelerate the development of the biotechnology industry. Biotechnology is so prervasive that Malaysia could not afford to miss out on the exciting development in this sector.

The focus areas for futher development in the biotechnology industry are:

- “ Food biotech/Agro biotech
- “ Biopharmaceuticals (antibodies and vaccines)
- “ Nutraceuticals
- “ Biodiagnostics
- “ Industrial enzymes
- “ Strategic alliances and research partnership/joint discovery of bioactive compounds for healthcare.

“ Investment Opportunities in the Electrical and Electronics Industry

The electrical and electronics industry is Malaysia's leading industrial sector, contributing significantly to the country's manufacturing output, exports and employment. The industry created 462,283 jobs opportunities, accounting for 42.7% of total employment in the manufacturing sector. Today, Malaysia's electronics industry has developed significant capacities and skills in the manufacture of a wide range of semiconductor devices, high-end consumer electronic goods and information and communication technology (ICT) products.

Investment Opportunities in the Financial Sector

Islamic Banking

Since 2000, Islamic Banking has witnessed tremendous increase in volume thus playing a more significant role in the expansion of Islamic finance in the country. The system is continuously being upgraded to ensure efficiency. Malaysia has also expanded its Islamic financial services abroad by promoting Takaful business among OIC member countries and introducing Sukuk or Islamic bond in 2002.

Among the key challenges for Malaysia are:

“ To have a pool of professionals

“ To develop a range of products and services catering to the need of the industry

“ To have strong and well established Islamic Financial Institutions able to finance projects in a large scale

“ The need to formulate a master plan for Islamic financial services.

Why Invest in MALAYSIA?

A 21st Century Trading Nation

- Malaysia's journey to nationhood began with trade. It was called the Golden Chersonese (Golden Peninsular) and Suvarna Bumi (The Golden Land) by early Arabs, Persian, Indian, Chinese and European traders.

- They came to barter porcelain, brass and textiles for cinnamon bark, cloves, pepper, rattan, bamboo, camphor and bird's nest.

A Trading Nation

- Today, Malaysia is among the world's top 20 trading nations. The country offers the international community a variety of world class products, high quality textiles and apparel, furniture and wood products.

- It is also a leading producer of palm oil-based and rubber-based products

A Global Outlook

- Malaysia has a strong, open economy and a government committed to international competitiveness in terms of trade and investment.

- The country focuses on improving productivity and innovation in order to leverage on globalization and an increasingly borderless world. Continuous productivity improvement is seen as central to its growth and competitiveness. This is being achieved through skills upgrading, management and organizational excellence and more intensive R & D efforts.

- Recognising that information and communications technologies are changing the face of international trade, resource flows and competition, Malaysia is continuously upgrading its communications and multimedia infrastructure to support its trading and commercial activities.

Important Factors

- Malaysia is one of the world's largest producer of microchips. It is also a leading producer of air conditioners, rubber gloves and palm oil.

- Malaysia's communications links are among the best in Asia. The country is taking a co-ordinated and integrated approach to expand and upgrade its roads and highways, railways, ports, airports and telecommunications systems.

- A dynamic ICT development programme is being implemented across all sectors to establish a sound knowledge-based economy in order to add value to all economic sectors.

- Malaysia has a well developed financial and banking sector. Malaysia also enjoys a natural niche market in Islamic banking and finance.

- Strong synergy and co-operation within the country's public and private sectors helps in continuous improvements in efficiency and reliability.

YEAR/ PERIOD	TOTAL EXPORTS	TOTAL IMPORTS	TRADE BALANCE	TOTAL TRADE
	Value (RM Million)	Value (RM Million)	Value (RM Million)	Value (RM Million)
2006p				
January	43,160.8	34,344.1	8,816.6	77,504.9
February	42,269.4	34,884.3	7,385.1	77,153.7
March	51,275.4	41,695.3	9,580.0	92,970.7
April	45,711.4	39,083.7	6,627.6	84,795.1
May	48,239.4	40,250.1	7,989.3	88,489.4
June	49,218.6	40,979.5	8,239.1	90,198.0
July	50,525.9	41,489.8	9,036.1	92,015.7
August	53,444.1	43,345.3	10,098.9	96,789.4
September	53,119.8	42,881.3	10,238.5	96,001.1
October	48,052.4	38,625.2	9,427.1	86,677.6
November	51,423.2	42,249.4	9,173.9	93,672.6
December	52,525.2	40,944.5	11,580.7	93,469.7
2006 (Jan-Dec) p	588,965.5	480,772.5	108,192.9	1,069,738.0

Çin ve Türkiye Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler

Prof. Dr. Zhang ZUQIAN

Şanghay Enstitüsü, Avrupa Çalışmaları, Genel Sekreter Vekili, Çin

Çev: Fatma Günce KANLI

Çin ve Türkiye uzun bir geçmişe ve büyüleyici bir kültüre sahip olan iki ülkedir. Bu iki ülke, Avrasya'daki coğrafi konumları birbirlerine binlerce kilometre uzaklıkta olmasına rağmen, eski zamanlarda İpek yolu ile birbirlerine bağlılardı. 1965 yılında, Çin ve Türkiye'nin ticaret heyetlerinin karşılıklı ziyaretleri ile beraber Çin-Türk ticareti ve ekonomik ilişkileri başlamıştır.

Hızlı Büyüme

1971 yılında Çin ile Türkiye arasındaki tam diplomatik ilişkinin kurulmasına kadar, Çin-Türk ticareti ve ekonomik ilişkileri normal düzeyde ilerlemeye başlamıştı. 1980'lerde önemli olan, Çin'in ekonomik kalkınmayı ulusal öncelikli hedef olarak alması ile Türkiye'nin de dahil olduğu diğer ülkelerle olan ekonomik bağlarını genişletme gayreti gibi iki taraflı ticarete ve ekonomik ilişkilere bağlıydı. 1985'te Çin-Türk ticaretinin yıllık hacmi ilk defa 100 milyon dolara ulaşmıştı. O zamandan itibaren Çin ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler ve ikili ticaret hızla gelişmeye başlamıştı.

Son beş yılda, Çin ekonomisinin gelişimi ilerlemiş, Türkiye'nin ekonomisi 2001 yılında olan krizden itibaren iyileşmiş ve orta hızda büyümüş, Çin-Türk ticareti ve ekonomik ilişkiler benzersiz bir şekilde genişlemiştir. 2003 yılında kalkınma araştırmaları heyeti, eski Çin Ticaret Bakanı Lu Fuyuan'nın başkanlığında, Türkiye'yi ziyaret ettiler. Bu olay, Çin'in Türkiye'yi sadece ticaret ortağı gibi değil, aynı zamanda Çin şirketleri için yatırım çıkış noktası olarak değerlendirmeye başladığını göstermektedir.

Çin Ticaret Bakanı tarafından verilen istatistiklere göre, 2002 yılındaki

ikili Çin-Türk ticaretinin yıllık hacmi 1,4 milyar dolardı. 2006 yılında bu miktar 8,1 milyar dolara kadar yükseldi. 2002 ve 2006 yılları arasında ortalama yıllık hacim oranı %50'in üzerine yükseldi. Bu sırada, başka alanlardaki Çin ve Türkiye arasındaki ekonomik işbirliği dahi hızlı oranda genişlemeye başladı. 2006 yılının Mart ayında, Çin Ticaret Bakanlığının ilgili departmanı, 2005 yılının sonunda Çin kuruluşları ile Türk ortakları arasındaki mühendislik yapıları için yapılan iş akitlerinin toplam tutarının 271 milyon dolara eriştiğini iddia ediyorlardı. Yalnızca 2005 yılında, Çinli kuruluşların Türkiye'deki iş akitlerinden kazandığı para miktarı 57.56 milyon dolardı.

Aynı zamanda Çin ve Türkiye arasındaki karşılıklı yatırımlar da genişlemektedir. 2005 yılının sonunda, Türkiye tarafından sözleşmeye bağlı yatırımların toplam tutarı en çok 169 milyon dolardı, bunlardan 60.43 milyon doları aslında gerçekleşmişti. Türkiye'deki Çin yatırımlarının mevcut tutarının oldukça az olmasına rağmen, bu yatırımların büyümesi görülmeye değerdir. Çin Ticaret Bakanlığına göre, 2004 yılında Türkiye'de 200.000 dolarlık sözleşmeli yatırımı ile birlikte sadece bir tane mali olmayan Çin yatırımlı kurum vardı. 2005 yılının sonunda, yinede Türkiye'deki mali olmayan kamu girişimlerinde ki Çinli yatırımların tutarı 11.58 milyon dolara yükselmışti, yani bir yıl içinde 50 katından fazla.

Ticari Dengesizlik

Şuan Çin için ticari dengesizlik, Türkiye'nin de dahil olduğu en önemli ortakları ile arasındaki ekonomik bağı engelleyen en ciddi sorundur. 2000 yılı ile 2006 yılı arasındaki sürede, Çin'in Türkiye'ye yapmış olduğu ihracatındaki ortalama yıllık büyüme %50 artmıştır. 2003 için en yüksek büyüme oranı % 89,6'dı. Aynı zamanda, Türkiye'nin Çin'e olan ihracatının büyüme oranları çok düşüktü, 2005 yılı için en düşük oran sadece %5,1 di. 2006'da Çin tarafındaki ticaret fazlası 7.50 milyar dolardı. Çin- Amerikan ve Çin-Avrupa Birliği ticaretindeki fazlalıkları kıyaslarsak, Çin-Türk fazlalığı çok değil, fakat yıllık Çin-Türk ticaretinin toplam hacmine ait fazlalık oranı daha büyük. Örneğin, 2006 yılında iki taraflı ticaretin toplam hacmine dair oran gibi artan miktar %93'ten fazlaydı.

Çin yetmişlerde ve seksenlerdeki ekonomik gelişimi için yabancı sermayeye ciddi şekilde bağımlı halindeki gibi şuan da ticaret artışını kasıtlı olarak takip etmediğinin üzerinde durmak isterim. Şuan uluslararası rezervlerinin artması ile birlikte, artan ticaret fazlası Çin'in ilgisini çekmiyor. Bu yılın başlarında Ticaret Bakanlığı çalışanları ticaret fazlasını azaltmak için daha çok Türk ürünü satın almak amacı ile on bir büyük devlet kurumunun başkanlığında oluşmuş heyetin Türkiye'yi ziyaret etmesi adına yol göstermişlerdi. Bu he-

yet aynı zamanda İstanbul'da Türk ürünlerinin Çin'de satılmasına teşvik edici bir sempozyum düzenlediler. Maalesef, Çin tarafındaki büyük ticaret fazlasını yaratan birçok sebep yakın zamanda aşılması pek kolay olmayan çoğunlukla yapıya ait sebeplerdir.

Örneğin, Çin'in düşük işçilik maliyetinden ve iş için uygun olan diğer faktörlerden etkilenen çoğu yabancı şirket kendi üretim yolunu Çin'e taşıdılar. Söz konusu gerçek şu ki Çin ihracatının yarısından fazlası Çin'deki yabancı yatırım kuruluşları tarafından üretiliyor, canlanan Çin ihracatı tarafından üretilen karında geniş payı yabancı yatırımcılara gidiyor.

Çin ve Türkiye arasındaki ticari anlaşmazlığa gelince, çoğu Çinli işadamları ve Çinli memur (çalışan), Türk yetkililerin Çin ürünlerinin çoğalmasını azaltmak için sıkça anti-damping, kotalar, korumalar gibi koruyucu önlemler almalarından yakınıyorlar. Ekim 2004'te Türk yetkililerin Çin ürünlerine karşı anti-damping uygulamasına dair 39 tane kayıtlı davaları vardı. Bu anti-damping davalar otuz yedi çeşit Çin imalatını kapsıyordu. Türk yetkilileri aynı zamanda gümrük tarifesi dışı tedbirlere müracaat ediyorlardı. Mesela, 2004 yılında Türk yetkililer ana beyannamede hemen etkili olacak bazı teknik tüzükler ve normlar ilan etmişlerdi. Böylesine bir hareket Türk gümrüğünde birçok Çin malını durdurdu. Dünya Ticaret Örgütü'nün şart koştuğu gibi, eğer üye ülkeler yeni teknik tüzükler ve normlar kabul etmişlerse, gümrük bildirimi ve engellerin etkili olmaya başladığı zaman arasında geçiş zamanı olmalıdır. Türk yetkililerin böyle hareket etmeleri anlaşılabilir, fakat umarım Çin ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik sürtüşmeler adil ve uygun yollarla ve Dünya Ticaret Örgütü'nün genel ilkeleri ve yönetmelikleri ile uzlaşılarak çözülebilir.

Beklentiler

Çin ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelecekteki gelişimi için beklenenler daha çok gelecek vaat etmektedir. Çin hükümeti bu yılki hedeflerinden birinin daha dengeli bir ticaret gerçekleştirmek olduğunu ifade etmişti. Çin otoriterleri, Çin-Türk ticareti ile olan ticari dengesizlik problemini daha erken fark ettiler. Geçen yıl Eylül ayında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Sayın Kürşat Tüzmen ile konuşurken, Çin Ticaret Bakanı Sayın Bo Xilai ticari tutarsızlığı kolaylaştırmak adına birkaç teklifte bulundu. Sayın Bo Xilai Çin hükümetinin, Türkiye'nin ticari dengesizlik hakkındaki endişesi ile daha çok ilgilendiğini söyledi. Çin hükümeti, Çin'in ticari fazlasını küçültmek adına Türkiye'den ithalat yapmak için daha çok olanak bulmayı amaçlıyor. Çin, aynı zamanda Çinli işletmeleri Türkiye'deki yatırımlarını genişletmeleri adına destekliyor ve Çinli turistleri gezmek için Türkiye'ye gitmeleri konusunda teşvik ediyor. Aynı zamanda Bay Bo, Çin ve Türk işletmelerinin ortak

çalalarda bulunarak üçüncü şahısların piyasasını geliştirebileceklerini öne sürdü.

16 Mayıs 2007’de Şanghay’daki Afrika Kalkınma Bankasının yıllık toplantının açılışında verdiği konuşmasında, Çin Başbakanı Wen Jiabao Çin döviz değerinin ayarlanmasında piyasanın önemli rol oynamasına izin vermeye ve yabancı döviz yönetimin derin reformunun temel olarak dengeli ticareti başarmasına ve yabancı döviz rezervlerinin küçültülmesine vurgu yapılacağını belirtti. Başbakan Wen’in konuşmasından önce, Pekin, Çin vatandaşlarının ve kurumlarının yurt dışı yatırım yapmalarını teşvik ederken, yabancı dövizin üzerindeki kontrolünü rahatlatmak adına birkaç tane önemli tedbir almıştı.

Şuanda Dünya Ticaret Örgütü’ne, yabancı bankaların Çin’in iç piyasasına da yabancı para biriminde veya Çin para biriminde finansal hizmet sunmalarına izin vermeleri gibi sorumlulukların gerçekleşmesiyle birlikte, Çinli iş adamları ile yabancı ortakları kendi işbirlikleri için daha uygun koşullara sahiptirler. Türkiye’nin son yıllarda Çin’den gelecek olan yatırımlara daha çok dikkat ettiklerini görmek bizi ayrıca memnun ediyor. Geçen hafta Türk hükümeti Şanghay’da Türk yatırım olanaklarının Çinli kurumlara tanıtımı amaçlı başka bir konferans düzenledi.

Her ne kadar kısa zamanda yukarıda sözü edilen gelişmelerin Türkiye ile olan ticaretteki dengesizlik problemini çözebilmesini ümit etmesek de, biz Çin ve Türkiye tarafından ticari dengesizliği kolaylaştıracak ilgili tedbirlerin alınacağına dair umutluyuz. Türkiye’deki Çin yatırımlarının büyümesi ve daha fazla Çinli turistin Türkiye’yi ziyaret etmesi ile birlikte, her ne kadar Çin ile Türk ticareti için önemli olan ticari bütçe açığı duruyor olsa bile Türk tarafındaki uluslararası ödemeler daha eşit duruma gelecektir.

Teşekkürler.

Trade and Economic Relations between China and Turkey

Prof. Zhang ZUQIAN

*Deputy Secretary General, Shanghai Institute for European Studies, China

China and Turkey are both countries with long history and splendid culture. Although their geographical locations are thousands kilometers apart on Eurasia, these two countries were linked together with the Silk Road in the ancient times. In 1965 Sino-Turkish trade and economic relations started as China and Turkey exchanged the visits of their trade delegation.

Rapid Growth

It is until the full diplomatic relations were established between China and Turkey in 1971 when the Sino-Turkish trade and economic relations began to develop in a normal way. In the 1980s more importance was attached to their bilateral trade and economic relations as China took economic development as the national priority target and expanded vigorously her economic ties with other countries, including Turkey. In 1985 the annual volume of Sino-Turkish trade was reached US\$ 100 million for the first time. Since then the bilateral trade and economic relations between China and Turkey have developed rapidly.

In the last five years, as Chinese economy developed further and Turkish economy recovered from the crisis in 2001 and grew at high speed, Sino-Turkish trade and economic relations have expanded on an unprecedented scale. In 2003 an investment research delegation, headed by former Chinese Minister of Commerce Mr. Lu Fuyuan, paid a visit to Turkey. This event shows that China began to take Turkey not only as a trade partner but also a foreign investment outlet for Chinese enterprises.

According to the statistics released by Chinese Ministry of Commerce,

the annual volume of Sino-Turkish bilateral trade in 2002 was about US\$ 1.4 billion. In 2006 this figure rose as high as to US\$ 8.1 billion. The average annual growth rate for the period between 2002 and 2006 is well over 50 percent. Meanwhile, the economic cooperation between China and Turkey in other fields has expanded rapidly as well. In March 2006, the relevant department of Chinese Ministry of Commerce claimed that by the end of 2005 the total amount of labor contracts for engineering construction reached between Chinese enterprises and their Turkish partners was US\$ 271 million. In 2005 alone, in terms of the amount of money Chinese enterprises won the labor contracts in Turkey was as much as US\$ 57.56 million.

The mutual investment between China and Turkey has also expanded. By the end of 2005, the total amount of contractual investment from Turkey was as high as US\$169 million, among which US\$ 60.43 million was actually materialized. Although so far the amount of Chinese investment in Turkey is relatively small, its growth is spectacular. According to Chinese Ministry of Commerce, in 2004 there was only one Chinese-invested non-financial enterprise in Turkey with the contractual investment of two hundred thousand US dollars. By the end of 2005, however, the amount of Chinese investment in non-financial enterprises in Turkey had increased to US\$ 11.58 million, namely, more than fifty times up within one year.

Trade Imbalance

Now trade imbalance is the most serious problem frustrating the economic ties between China and most of her trading partners, including Turkey. In the period between 2000 and 2006, the average annual growth of Chinese exports to Turkey is well over 50 percent. The highest growth was 89.6 percent for 2003. At the same time the growth rates of Turkish exports to China were much lower, the lowest one was only 5.1 percent for 2005. In 2006 the trade surplus on Chinese side was over US \$ 7.50 billion. Compared with the surpluses of Sino-American and China-EU trade, the surplus of Sino-Turkish is not big, but the proportion of the surplus to the total volume of annual Sino-Turkish trade is much bigger. For instance, in 2006 the surplus as the proportion to the total volume of bilateral trade is over 93 percent.

I'd like to stress that China does not deliberately pursue trade surplus now as she used to in the seventies and the eighties last century when China was dependent heavily on the foreign funds for her economic development. With her soaring foreign exchange reserves now, the ever growing trade surplus is not in China's interest. Chinese government has made great efforts to reduce the trade surplus. In early this year the officials of Chinese Ministry of

Commerce led a delegation composed by the heads of eleven big state-run enterprises to visit Turkey, with the purpose to purchase more Turkish products to reduce trade surplus. In Istanbul this delegation also held a symposium to promote the sale of Turkish products to China. Unfortunately, however, many of the reasons causing big trade surplus on Chinese side are largely structural ones which can not be done away easily in the near future.

For instance, attracted by Chinese low labor cost and other factors favorable to business, many foreign companies have shifted their production lines to China. Given the fact that over half of Chinese exports are produced by foreign-invested enterprises in China, a large portion of profits produced by the booming Chinese exports goes to foreign investors.

As for the trade frictions between China and Turkey, many Chinese businessmen and officials complain that Turkish authorities frequently take the protectionist measures such as anti-dumping, quotas and safeguard etc. to curb the surge of Chinese products. By December 2004 Turkish authorities had registered 39 cases of anti-dumping against Chinese products. These anti-dumping cases covered thirty-seven kinds of Chinese products. Turkish authorities also resort to non-tariff measures. For instance, in 2004 Turkish authorities declared a number of technical regulations and norms which became effective immediately upon declaration. Such a move held up a lot of Chinese goods at Turkish customs. As stipulated by WTO, there should be the transition interval between the declaration and the time the barriers become effective if the member countries adopted new technical regulations and norms. It is understandable that Turkish authorities act this way, but I hope the trade and economic frictions between China and Turkey could be solved in fair and reasonable way and in accordance with the principles and regulations of WTO.

Prospects

The prospects for the future development of trade and economic relations between China and Turkey are more promising. Chinese government has claimed that it is one of the objectives for this year to realize more balanced trade. Chinese authorities noticed the problem of trade imbalance with Sino-Turkish trade even earlier. When talking with Turkish State Minister Mr. Kusad Tuzmen in September last year, Chinese Minister of Commerce Mr. Bo Xilai put forth several proposals to ease trade imbalance. Mr. Bo Xilai said that Chinese government had attached more attention to Turkey's concern about the trade imbalance. To reduce China's trade surplus, Chinese government is willing to provide more facilities for the imports from Turkey. China is also encouraging Chinese enterprises to expand their investment in Turkey

and promote Chinese tourists to go to Turkey for sight-seeing. Mr. Bo also suggested that Chinese and Turkish enterprises could make joint efforts to develop the third parties' market.

In his speech delivered at the opening of the African Development Bank's annual meeting in Shanghai on May 16 2007, Chinese Premier Wen Jiabao vowed to let markets play a greater role in setting Chinese currency's value and deepen reform of foreign exchange management in order to achieve basically balanced trade and reduce foreign exchange reserves. Even before Premier Wen's speech, Beijing had already taken several important measures to relax its control on foreign exchange as to encourage Chinese citizens and enterprises to invest abroad.

Now with the implementing her commitments to WTO such as allowing foreign banks to provide financial service either in foreign or in Chinese currencies in Chinese domestic market, both Chinese businessmen and their foreign partners have the conditions more favorable for their cooperation. We are also glad to see that Turkey has paid more attention to attracting the investment from China in recent years. Last week Turkish government held another exhibition in Shanghai, introducing Turkish investment opportunities to Chinese enterprises.

Although we do not expect that the above-mentioned developments would solve the problem of trade imbalance with Turkey in a short period of time, we are more hopeful that the relevant measures taken by Chinese and Turkish side will ease trade imbalance to an extent. With the increase of Chinese investment in Turkey and more Chinese tourists going to Turkey, the international payments on Turkish side will become more balanced, even though the significant trade deficits still remain for Turkish trade with China.

Thank you.

Genel Hatlarıyla Japonya

Erdal GÜVEN

Gazeteci-yazar, Türkiye

Japonya, coğrafi konum olarak belki dünyanın bir ucunda ama işe ekonomi penceresinden bakarsanız, dünyanın tam merkezinde bulunmaktadır. Japonya artık coğrafi konumlarından yararlanarak, kimsenin dikkatini çekmeden elde ettiği ekonomik güçle yetinmek istemiyor. Ekonominin yanında dünya siyasetinde de etkin ve belirleyici rol oynamayı arzuluyor.

İkinci dünya savaşında aldığı ağır yenilginin ardından, silah zoruyla hiçbir ülke üzerinde hakimiyet kuramayacağını anlayan Japonya, artık paranın gücünü kullanarak hakimiyetini genişletmeye çalışıyor.

Japonya 20. yüzyılda elde ettiği ekonomik güç ile 21. yüzyılda tam anlamıyla dünya lideri olmak istiyor. Bunun için yeterli maddi güce ulaştıklarına inanan Japonlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik gelişmeye kanalize ettikleri tüm sistemlerini, dünya liderliği için değiştiriyorlar.

Japonya İkinci Dünya Savaşı öncesi Asya'da uyguladığı baskıcı rejimin ardından, batılı ülkeler üzerinde bıraktığı barbar ve işgalci imajını silebilmek için dünya çapında gelişen olaylara abartılı şekilde hoşgörülü yaklaşıyor. Tüm sorunların kan dökülmeden barışçı metotlarla çözülmesini istediğini her fırsatta tekrarlıyor.

Aslında Japonya, İkinci Dünya Savaşı sonrası kaybettiği gücünü yeniden kazanmak istiyor. Dünya siyasetinin yeniden oluştuğu şu günlerde bunu net olarak açıklamaktan kaçınsa da; Japonya kendisini 21. yüzyılın mutlak hâkimi olarak görüyor.

Japonya şimdiye kadar sırf Asyalı oldukları gerekçesiyle batı kulübü üyesi ülkeler tarafından ikinci sınıf ülke muamelesi gören diğer Asya ülkelerinin liderliğinden yola çıkarak dünya liderliğine ulaşmaya çalışıyor.

2000'li yılların başında dünya siyasetine ilgisi artan Japonya'nın elinde

bulundurduğu ekonomik güç ve bu gücü yönetme şekli, başta ABD olmak üzere tüm batı ülkelerini endişelendiriyor. Dünyanın hiçbir ülkesinde tam olarak uygulanamayan bir yönetim şekliyle kamu ve özel sektör birlikteliğini sağlayan, ülke içindeki tüm kurumları sistematize eden ve tüm bu güçleri tek merkezden istediği yere kanallı edebilen Japonya karşısında endişelenen batılı ülkeler, aslında pek de haksız sayılmazlar.

Japonya 2000’li yıllara Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne Daimi Üye olarak başlamak istiyor. Bunun için de başlatılan kampanyada ise özel sektörün tüm olanaklarını kullanıyor.

Japonya, Kamboçya ve Angola’da başlattığı ‘‘Uluslararası Barış Çalışmaları’’na Ortadoğu ve Afganistan’da devam ediyor. Anayasal engellemelerine rağmen sorunlu ülkelere sembolik de olsa asker göndererek o topraklarda Japon varlığının olduğunu göstermeye çalışır.

Tüm bunların yanında Japonya yoksul ülkelere insani yardımlar yaparak; Bosna-Hersek ve Irak gibi savaş nedeniyle yıkılan ve harap olan kentlerin yeniden imarında etkin rol alarak dünyanın takdirini toplamaya uğraşıyor.

İkinci Dünya Savaşının üzerinden 50 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, Japonya savaş öncesi Asya üzerinde uyguladığı baskıcı politikaların izlerini silmek için özellikle Asya ülkelerine karşı çok tavizkar dış politikalar uyguluyor. Savaş sırasında yaptıkları davranışlar konusunda bölge ülkelerinden özür dileyebiliyor.

Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC) üzerinden bölge ülkelerine büyük çaplı karşılıksız ekonomik yardımlar yaparak Asya’nın kalkınmasına yardımcı oluyor. Bu yolla da bölge ülkelerinin siyasi desteğini kazanmaya çalışıyor. .

Mombusho bursları adı altında Eğitim Bakanlığı tarafından verilen karşılıksız burs olanakları ile dünyanın çeşitli ülkelerinden davet ettiği öğrencilere Japon kültürünü öğreterek, yeni kuşaklarda Japonya sempatisini bir grup oluşturmaya çalışıyor.

Japonya Asya’dan Avrupa’ya sıçramasında kendisine en büyük desteğin veya engelin Türkiye’den gelebileceğini fark ettiği için Türkiye ile ilişkilerini bir düzeyde tutmaya önem veriyor. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile var olan kültürel ve tarihi bağlarının yanı sıra modern ve gelişmiş bir Müslüman ülke olması nedeniyle, Ortadoğu ve Arap yarımadasında etkili olabilecek olan Türkiye’nin Balkanlarda bulunan Türk nüfusu nedeniyle bölgedeki gücünü de göz önünde bulunduran Japonya, Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmeyi planlıyor.

Japonlar ticaret ve sanayideki gelişmelerinden yararlanarak sanat ve kültür alanında da gelişebilmek için büyük yatırımlar yapıyor. Geleneksel Japon sanatını dünyaya yayabilmek için tüm imkanlarını seferber eden Japonya, aynı zamanda tüm dünya sanatçılarını ve önemli eserlerini Japonya'ya taşıyor. Japon şirketlerin destekleri ile yürütülen projelerle dünyanın en ünlü sanatçıları Japonya'ya davet ediliyor.

Ünlü eserler, çok yüksek paralarla özel şirketler tarafından satın alınarak, Japonya'da halk müzelerinde sergileniyor. Bu yöntemle sıradan Japon vatandaşlarının da kültür düzeylerinin yükseltilmesine çalışılıyor.

Sanatçı yetiştirilmesi konusunda yaratılan imkânlar ve harcanılan paralar da göz önünde tutulduğunda, Japonların dünya liderliği arzusu iyice belirginleşiyor.

Japonlar dünya liderliği için mücadele verirken, askeri güçlenmeyi ise sürekli olarak ikinci planda bırakıyorlar. ABD'nin sahip olduğu inanılmaz askeri güç karşısında, ancak kendi sınırlarını koruyabilecek kadar bir asker sayısını elinde bulundurmalarına rağmen, bu konuyu kendilerine dert etmiyorlar. ABD'nin askeri gücüne dayalı bir savunma sistemleri olmasına karşılık, Japonlar, her fırsatta ABD'ye karşı yeni politikalar geliştirmeye devam ediyorlar.

Kısaca olarak

Japonya 21'nci yüzyılda Amerika'nın elinden "Dünya Liderliği" koltuğunu alabilir mi? Asya da; hızla gelişip büyüyen, son Asya krizinden yara almadan kurtulmayı başaran ve giderek tüm Asya'ya hakim olmaya çalışan Çin Halk Cumhuriyeti'nin önünü kesebilir mi? Veya İkinci Dünya savaşı öncesi uyguladığı yayılmacı politikalar nedeniyle, Kore ve Tayvan gibi Asya ülkelerinde oluşan Japon düşmanlığını silip onları tek bir çatı altında toplayabilir mi?

Bu sorulara kesin bir yanıt vermek çok zor. Japon sisteminin tam olarak anlaşılabilmesi için Japonya'nın ve Japon insanının tanınması gerektiğini düşündüğümden, sistemi tanımlamadan önce Japon insanına ait bazı belirleyici noktaların altını çizdim.

Ülke hakkında yazmış olduğum kitabımın yazılışı sırasında ortaya attığım tezleri birçok kişi ile tartıştım. Tartışmalara katılanların büyük bir çoğunluğu konuya kendi pencerelerinden baktığı için çok değişik sonuçlar ortaya çıktı.

Bu gerçekten yola çıkarak her okuyucu da kitabıma ayrı pencereden bakacağı için farklı yorumlara ulaşabilecek. Ben sadece sizlere yardımcı olması

için bazı bilgiler vereceğim. Siz yazının sonunda bu veriler ışığında benim yorumuma katılır veya olayları farklı bir şekilde yorumlayarak çok değişik sonuçlara ulaşabilirsiniz. .

Japonya Gerçeği

Batıya göre Japonya dünyanın bir ucunda, ama Japonya'ya göre dünyanın ülke merkezinde. Japonya'yı ve Japonları tanımadan Japonya'nın dış politikasını incellerseniz taşları tam olarak yerine oturtamazsınız. Bu yüzden her şeyden önce Japonya ve Japonların tanımlanması gerektiğine inanıyorum.

Japonya, Kyushu, Shikoku, Honshu ve Hokkaido adaları başta olmak üzere irili ufaklı 6800 ada üzerinde 125 milyon kişi barındıran, Çin, Hindistan, ABD, Rusya, Endonezya ve Brezilya'dan sonra dünyanın en kalabalık yedinci ülkesi. Ülkede doğum kontrolü yasak, nüfus bu hızla artmaya devam ederse Japonya 2010 yılında 127 milyon, 2015 yılında ise 136 milyon nüfusa erişecek.

Sahip olduğu 378 bin km² yüzölçümü ile geniş gibi görünmesine rağmen, kullanılabilir arazisinin küçüklüğü nedeniyle km başına 335 kişi düşen bir ada ülkesi.

Toplum süratle yaşılanıyor. Ölüm oranlarının azalması ve buna orantılı olarak doğum oranlarında beklenen düzeyde olmaması nedeniyle ülke yaşlılar ülkesi olma yolunda hızla ilerliyor. Ülkede kadınlar ortalama 82.5 yıl yaşarken erkeklerde bu rakam 76.25.

Yüzde 70'i dağlarla kaplı olan ülkede halen aktif 80 yanardağ var. Tüm dünyadaki aktif yanardağ sayısı ise 800. Bu hesaplara tüm dünyadaki patlamaya hazır bekleyen yanardağların yüzde onluk bölümü sadece Japonya'da.

Yılda irili ufaklı ortalama 7 ile 8 bin arasında yer sarsıntısının olduğu Japonya'da, yer sarsıntılarının dolaylı meydana gelen büyük okyanus dalgaları tsunamiler de oldukça etkili. Bunun yanında Pasifik fırtınaları da ülkede sürekli bir tehdit unsuru oluşturuyor.

Ülke topraklarının çok küçük bir kısmını kullanabilen Japonlar bu bölgelerde de var olabilmek için sürekli doğa ile mücadele etmek zorundalar. Gelirinin büyük bir kısmını doğa ile savaş için kullanılacak olan, yüksek teknoloji ürünlerinin tasarımı için harcarsa da doğaya karşı girdiği savaşlardan çoğunu kaybediyor.

1923 yılında 7.9 şiddetinde bir depremle yerle bir olan Tokyo'da 90 bin kişi hayatını kaybederken 140 bin kişi yaralandı. Ardından 1995 yılında Osaka bölgesinde Kobe kenti 7.2 şiddetinde bir depremle sarsıldı. Teknoloji doğa-

ya karşı girdiği savaşta bir kez daha yenildi. Depreme dayanıklı yapıldığı ve yıkılmayacağı iddia edilen otoyollar kâğıttan kuleler gibi devrildi.

Yerleşim alanlarının küçüklüğü nedeniyle, evlerin birbirlerine çok yakın olması ve dar alanlar içine sıkışılması nedeniyle, deprem sonrası çıkan yangınlar ölüm oranını artırdı. Sonuç 6 bin ölü 40 bin yaralı ve 200 binden fazla evini kullanılmaz hale gelmesi.

Bu örnekleri yüzlere hatta binlere kadar çıkarabilirsiniz. Fakat yaşanan bunca zorluğun karşılığında Japonlar küçük toprak parçaları üzerinde, üst üste, doğa ile mücadele ederek yaşamayı öğrenmişler. Japon yazar Yukio Nakayama Japonya'yı 25 kişilik bir otobüse 250 kişinin bindirilmiş hali olarak tanımlıyor.

Japonya'da en büyüğü başkent Tokyo olmak üzere 47 büyük şehir, 653 şehir 2600 kasaba ve 3253 belediye yönetimi bulunmaktadır.

Japonlar

Coğrafi olarak imrenilecek bir yapıya sahip olmayan Japonya, ekonomik anlamda ise tam anlamıyla hayran olunacak bir servete sahip. Fakat 462 trilyon yen milli geliri ve kişi başına düşen ortalama 41 bin dolar gayri safi milli hâsılasına rağmen, yaşam standartları anlamında bakıldığında ise Japon insanı batı ile aynı olanağa sahip olamadığı görülüyor.

Milliyetçi Köleler

Aylık kazancı ile tüm Avrupalı ve Amerikalı rakiplerini geride bırakan Japonlar, iş yaşamaya geldiğinde, sıradan bir Avrupa köylüsünün elde ettiği konfora bile sahip değiller. Ülkenin tüm zenginliğine rağmen, vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu çok küçük evlerde birbirleriyle iç içe bir yaşam sürmek zorundadırlar.

Küçük evlerinde, üst üste yığdıkları teknoloji harikası elektronik aletlerinin tadını çıkarmaya çalışan, daracık caddelerde, sıkışık otobanlarında son model, lüks ve süratli otomobillerini kullanmaya uğraşan Japonlar, aslında sahip oldukları maddi imkanın ancak onda birini günlük yaşantılarına aktarabilmektedirler.

Japonların yıllık yüzde 37 oranı ile dünyanın en çok tasarruf yapan insanları olmasının altındaki gerçek neden de işte bu paranın gücü oranında harcayacak ortam bulunamamasıdır. Japon insanı kazandığı parayla elde edebileceği lüksün çok azına sahip olabildiği için ülkede tasarruf oranı oldukça yüksektir.

Ülke ne kadar bir tüketim toplumu olarak görülse de aslında tam anlamıyla bir tasarruf toplumdur. Bir ömür boyu yapılan birikimin tek göstergesi ise alınan bir evdir. Ülkede 3 kuşakta aile mülkiyetinin sıfırlanması prensibi nedeniyle miras intikal vergileri çok yüksektir. Ortalama yaşam süresinin yüksek olması nedeniyle de her kuşak bir önceki kuşağın sahip olduğu evin devrini beklemek yerine uzun vadeli borçlanarak kendi evini almayı tercih etmektedir.

Japonya’da en değerli şeyin toprak olduğu ve doğa ile mücadele nedeniyle toprak üzerine yapılacak olan binaların yüksek teknoloji ürünü malzemelerle inşa edebilmesi zorunluluğu ülkede ev fiyatlarını inanılmaz boyutlara çıkartmaktadır.

Batıda bir apartman alabilecek parayı lüks kavramlarından çok uzak küçük bir apartman dairesine ödeyen, ülkesinde sahip oldukları maddi olanaklara göre çok düşük seviyede bir yaşam süren, Japonlar ellerinde bulundurdıkları maddi güç ile herhangi bir ülkede çok daha rahat yaşayabileceklerine rağmen, sürekli olarak bir yabancı ülkede yaşamayı düşünmezler.

Japonya’da yaşamının büyük bir ayrıcalık olduğuna inanan Japonlar kendi ülkelerinden başka bir ülkede yaşam olabileceğini akıllarına bile getirmezler.

Önce Japonluk, Sonra İnsanlık

Aslında Japonlar için “önce Japonluk sonra insanlık gelir” dersek, çok abartılı bir tanımlama olmaz. Japonluk duygusu her şeyin üzerinde bir duygudur. Geliştirilmiş milliyetçilik duyguları nedeniyle herkes Japonya’nın hizmetindedir.

Her birey kendisini Japonya’nın bir parçası olarak algıladığından, şahsi çıkarlarını ülke çıkarlarının gerisinde tutar. Hiçbir şey Japonya’nın çıkarlarından daha önemli değildir. Şahsi çıkarlarının ülke çıkarları ile çakıştığı durumlarda bile yukarıdaki söylem geçerlidir. Yani bir Japon için ülkesi kendisinin çok önünde yer alır.

Kapitalist toplumlarda görülmeyecek oranda gelişen milliyetçiliğin temeli ise Japonya’da sistemin insanlar üzerindeki manevi baskısı sonucu oluşan köle zihniyettir. Japonlar, Japon olarak yarattıkları için Tanrıya minnettar dırlar. Tanrıların kendilerine sunduğu “ bu güzel ülkede” Japon olarak yaşamının bedeli olarak da Japonya için her şeyi yapmaya hazırdırlar.

Hiç bir Japon sisteme kölelikten vazgeçip, tüm güçleri elinde tutan bir süperman olmak istemez. Onun için önemli olan, güçlü bir sistem içinde, siste-

min gücünden yararlanarak yaşamaktır. Bu yüzden Japonya’da insanlar her şeyden önce Japonya’nın güçlenmesi için çalışırlar.

Güçlü bir Japonya’nın sıradan bir vatandaşı olmayı, güçsüz bir Japonya’da, güçlü ve etkin bir birey olmaya tercih ederler. Batıda güçlü ülke içinde güçlü kişilikler yaratma isteği ön plana çıkarken, Japonya’da ülke ön planda yer alır.

Japonluk, her türlü izm’in önünde gelir. Bir inanç, bir ideoloji, bir tutkudur. Çocukluklarından başlayarak tüm ömürleri boyunca, aşırı motive edilmiş Japon milliyetçiliği ile yetiştirilen insanlar için Japonluktan değerli hiçbir kavram yoktur. Japon kültürü, yönetilenlerin, yönetenlere karşılıksız itaatini temin eder. Köle milliyetçiliğin en büyük dayanağı aslında Japon kültürü ve Japonluk bilincidir.

Japonlar, kültürlerini ve değer yargılarını sistemin tüm parçaları içinde kullanırlar. Aşırı milliyetçilik ve buna bağlı olarak gelişen kölelik Japonlara, doğumlarından itibaren yapılan kültür empozesinin doğal sonucudur.

Aslında her Japonun içinde gizli bir samuray yaşar. Bütün bireyler samurayların savaşçı özelliklerini taşırlar. İnsanlar günlük yaşantılarında batı normlarında hareket ediyor gibi görünseler de, yeri ve zamanı geldiğine inandıklarında içlerindeki samuray ruhunu günışığına çıkartmaktan çekinmezler. Batı ile mücadelelerinde Samuray ruhu ile hareket ederler.

Japonlarda “Ben” kavramı gelişmemiştir. Japonlar “Ben” demek yerine “Biz” demeyi tercih ederler. Ülke ve grup başarısı daima ferdi başarıların önünde gelir. Japonlar tekil olarak hareket etmeyi sevmez. Bunu yerine içinde bulunduğu sosyal grupla beraber hareket etmeyi tercih eder.

Ülke içinde, insanlar kendilerine verilen rolleri en iyi şekilde oynamaya çalışır. Kimse toplumsal olarak kendisine verilen rolü değiştirmeye veya başkasının rolünü üstlenmeye kalkışmaz. Tüm bireyler zaman içinde üstlenmeleri gereken her türlü toplumsal göreve karşı hazırlıklı olmak zorundadır.

Japonya’da sistem insanlardan sadece yaptıkları işleri çok iyi bilmelerini ister. Beyinlerin gereksiz bilgilerle doldurulmasına müsaade etmez. Bu yüzden kişiler kendileri dışında bir başkasının yaptığı işle ilgilenmez

Ülke içinde insanlar arasında yaşanan iletişim kopukluğunun temel nedeni de aslı da bu sistemin getirdiği ilgisizliktir.

Japonya’da insanların kendilerini ilgilendiren konular dışında başka konulara ilgi duymamaları nedeniyle ülkede sıradan vatandaşların genel kültürleri yok denecek kadar azdır. Birçok sıradan Japon vatandaşı, başbakanlarının

adını bile hatırlamakta zorluk çekerler. Aslında, sistem içinde kimse de onlardan başbakanın adını bilmelerini beklemez.

Ülke içinde büyük bir çoğunluk kendisi için düşünüp hareket eden insanların varlığına duyduğu güven nedeniyle, iç ve dış sorunlarla ilgilenmez.

Japon Mucizesi

Batılıların Japon mucizesi diye isimlendirdikleri olayın temelinde, aslında Japon milliyetçiliği yatar. Japon insanının toplum çıkarları için her türlü özveriye gösterebilmesi ise mucizelerin temel noktasını oluşturur.

Japon kültüründe üstlenilen her görev önemlidir. Japonlara göre işin önemsizi ve gereksizi yoktur. Verilen her iş kutsaldır ve en iyi şekilde yapılması gerekir. En basit işlerde çalışanlar bile tüm ülkeyi sırtlarında taşıdıkları inandırılır ve işlerini dünyanın en önemli işini yaparcasına sahiplenirler.

Japon kültüründe çok yaygın olarak görülen başarısız olanı dışlama geleneği nedeniyle, kişiler üstlendikleri işi en iyi şekilde yapmaya zorlanırlar. Sistem içinde başarısızlıkların affı yoktur. Herkes hatasını sonuna kadar çekmek zorundadır. Bu cezalar intihar etmek bile olabilir.

Aslında intihar ederek kendini cezalandırmak batıya özgü bir davranış biçimi değildir. Japonlar dışında başarısızlıklarının cezasını kendi canına kıyarak ödeyen bir toplum daha yoktur. Japonya’da intihar, batıdaki örnekleri gibi sorundan kaçış yolu değil, yapılan bir hatanın onurlu cezasıdır. Japon insanı dışında hiçbir ırk bir ömür boyunca kendini ölüme hazırlayarak yaşamaz.

Japon kültüründe yer alan intihar ile ilgili yüzlerce söz arasından, ‘‘Onursuzca yaşamak yerine, onurunla intihar et’’ sözü, intihar kavramının kültürel boyutunu göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı’nın kaybedilmesinin ardından intihar etmek yerine, Amerikan İşgal Ordusunun kurduğu mahkemelerin adaletine sığınan ve sonunda Amerikalılar tarafından idam cezasına çarptırılan eski başbakana duyulan tepkinin gerçek nedeni de intihar etmek onurunu göstermemesidir.

Japon Samuray kültüründe yer alan ‘‘Savaş ya kazanılır ya da ölünür’’ sözü günümüz Japon toplumunun genel çizgilerini de tam anlamıyla ortaya koyuyor. Bugünün Japonya’sında da başarısızlıkların mazereti yoktur. Ya başarılı olunur, ya da yok olunur...

Japon insanı sadece kendi işi ile ilgilenir. İşini en iyi şekilde öğrenir ve yapmaya çalışır. Bu nedenle beynini işinden başka şeylerle meşgul etmez. Hata yapmaktan kaçınır.

Japonya dünya standartlarında en çok kitap okunan ülkelerin başında yer almasına rağmen bu kitapların çoğu sadece zaman geçirmek için okunan hafif kitaplardır. Ülkede en çok satılan kitaplar pembe dizi denilen aşk romanları ve *manga* denilen çizgi romanlardır.

Aslında kitap, dergi satışlarının bu kadar yüksek olmasının temel nedenlerinden birisi de Japon insanının her gün kent içi ulaşım için ortalama 2 saat harcamak zorunda olmasıdır. Kent merkezlerinde bulunan evlerin pahalı ve buna karşılık küçük olması nedeniyle kent dışında yaşamayı tercih eden insanlar, günlük tren yolculuklarında kazandıkları vakitleri, hafif kitaplar okuyarak değerlendirirler. Bu nedenle ülkede kitap satış oranlarının yüksekliği ile genel kültür düzeyi aynı oranda değildir.

En Kaliteli Japonlara

Japonlar için tüm dünya milletleri özde ikiye ayrılır. Japonlar ve yabancılar. Tüm yabancıları Gaijin ismi altında toplayan Japonlar için yabancıların milliyetleri birincil derecede önem taşımaz. Önemli olan Japon olmamalarıdır. Japonlar, kendilerini yabancılardan üstün görmeye çalışırlar. Yabancılar karşısı aşırı bir güvensizlik beslerler. Onlarla iç içe yaşamaktan kaçınırlar. Yabancıların çok yoğun olduğu yerleşim birimlerinden uzak dururlar.

Japonya’da şirketler Japon pazarına dönük olarak hazırladıkları ürünleri, dış piyasalara sattıklarına oranla, daha kaliteli yaparlar. Japonların en kalitesine sahip olması gerektiğine inanan Japon şirketler, sürekli olarak en son teknoloji ürünü mamulleri önce Japonya’da piyasaya sunarlar.

Şirketlerin pazarlama bölümleri, iç pazar için üretilen mamullerin kalitesinin yüksek olmasının nedenini, “ülke içinde uygulanan yüksek fiyat politikası nedeniyle, ürünlerin ancak Japonya’da gerçek fiyatlarından alıcı bulabildiğini, ayrıca Japonların alım gücünün yüksek olması nedeniyle kaliteli mallara bu denli yüksek fiyatların ancak Japonlar tarafından ödenebildiğini söyleyerek” açıklamaya çalışırlar.

Japonya’da en iyi ve kaliteli malın iç pazar için üretilmesinin gerçek nedeni ise “En iyi malı Japon kullanır” mantığıdır.

Bunun karşılığında aşırı Japon milliyetçiliği ile yüklenmiş tüketici de zarar etme pahasına, kendisi için özel üretilen Japon mallarına çok yüksek ücretler vererek satın alır. Örneğin Japonya’daki Coca Cola fabrikasında hazırlanan bir kutu kola, perakende piyasada 110 Japon yeninden satılırken, Amerika’daki Coca Cola fabrikasında üretilen ve ithalat yoluyla Japon piyasasına giren aynı boyutlarda bir kutu kola 65 Japon yeninden satışa sunulabilmektedir. Aynı marka iki içecek arasında sadece fiyat farkı olmasına karşılık, Japon tüketicilerinin tercihi tüm pahalılığına rağmen Japonya’da kutulanan kolalardır.

Batılı bankaların Japon bankalarından iki puan düşük ve daha uzun vade-
li kredi vermelerine karşılık Japonlar, daha pahalı olsa da kendi bankalarından
borçlanmayı tercih ederler. Bunun tek nedeni ise Japon tüketicisinin kendi şir-
ketlerine olan güveni ve Japon şirketlerine para kazandırma isteğidir.

Japon şirketlerin kar etmesini istemenin altında yatan asıl gerçek ise, Ja-
pon ortaklığı olarak adlandırılan ve tüm Japonya'yı bir aile olarak gören man-
talitedir. Ülkede kazanan sistemlerinin mutlaka diğerlerine de yarar sağlayaca-
ğına inanan Japonlar, bir yabancı şirket yerine kendi şirketlerinin kazanması-
nı isterler. Ülke kazanımını kendi kazançları olarak görürler. Bu kazançların
bir şekilde mutlaka kendilerine döneceğine inanırlar.

Eğitimde Güvensizlik

Her ülkenin kendisine has özellikleri bulunduğunu, Japonya'nın ise şah-
sına münhasır bir ülke olduğunu ve burada uygulanan sistemin dünyada bir
benzerinin olmadığını söyleyen Japon yöneticiler, yabancı ülkelerde okuyan
öğrencilerin, okul sonrası Japon sistemine adapte olmalarının imkansız oldu-
ğunu, bu nedenle de iş hayatında başarılı olamayacaklarını savunurlar.

Japon eğitim sisteminde ilk köklü değişiklikler Meiji Restorasyonları sı-
rasında yapıldı. Tokugawa Shogunluğu döneminde kurulan ve sıradan Japon
halkının gittiği Terokoya okulları ile asker kökenli ailelerin ve Japon soylula-
rının devam ettiği Han okulları birleştirilerek, eğitimde fırsat eşitliği sağlandı.
Terokoya okullarına oranla daha kaliteli eğitim veren Han okulları, üniversite
düzeyine yükseltildi.

Japon eğitim sisteminde ikinci köklü reform ise, İkinci Dünya Savaşı
sonrası yaşanan ABD işgali sırasında yaşandı. Japon eğitim sisteminin mili-
tarist bir nesil yetiştirdiğini iddia eden işgal yönetimi, Amerikan eğitim siste-
mini Japonya'ya adapte etmeye çalıştı. İlk etapta "6-3-3-Üniversite" olan
Amerikan sistemi Japonya'ya getirildi ve bunun ilk dokuz yılı mecburi eğitim
olarak kabul edildi. Dini eğitim yapan okullara yapılan devlet desteği, anaya-
sa değişikliğiyle yasaklandı. Okullarda bulunan Shinto tapınakları kaldırıldı.

Fakat Japonya, İkinci Dünya savaşı sonrası güçsüz halinde zorla kabul et-
tirilen Amerikan yöntemlerini tarih içinde birer birer ayıkladı. Eğitim sistemi
içindeki Amerikan etkisini en alt düzeye indirdi.

2000'li yılların başında Japon eğitim sisteminde değişiklik yapılmasının
kaçınılmaz hale gelmesi ve değişim tartışmalarının giderek artmasına rağmen,
toplumun sisteme olan inancı hiç bir şekilde azalmamıştır.

Üniversite eğitimini ülke içinde tamamlayıp, Japon sistemine göre yetişen öğrencilerin yurt dışında mastır yapmaları iş bulmalarına engel değildir. Ama yurt dışında mastır yapmak şirket içinde yükselmenin “olmazsa olmaz” koşullarından birisi de değildir.

Üniversite eğitimlerini yurt dışında tamamlayan öğrencilerin kamu sektöründe ve bürokrasi içinde de iş bulmaları özellikle idareci durumuna kadar yükselmeleri çok zordur. Kişilerin üniversite yıllarını geçirdikleri ülkelere yürekten bağlandığına inanan Japonlar, bu tip öğrencilerin üniversiteyi okudukları ülke ile Japonya arasında yaşanabilecek olan tartışmalı bir durumda tüm benlikleriyle Japonya tarafında yer alacağından kuşku duyarlar.

Japonya’da üniversiteler arasında da çok büyük sınıfsal ayrımlar vardır. Ülke yönetimi

“Todai” diye isimlendirilen Tokyo Üniversitesi mezunlarının kontrolündedir. Todai üniversitesi, Hukuk Fakültesi mezunları ise, kesin olarak devletin üst düzey yönetimine gelmeye hak kazanırlar. Yale, Oxford veya Cambridge gibi dünyanın en tanınmış üniversitelerinden mezun olan bir Japon öğrencinin Todai mezunu bir öğrenci karşısında hiç şansı yoktur. Todai öğrencisi en üst düzeye ulaşacağının bilinci ile yetiştirilir. Bunun yanında, özel sektöre eleman yetiştiren ve bu yolla yaklaşık bir asırdır, dev Japon şirketlerinin beyin yapısını oluşturan üniversite ise, Keio Üniversitesidir. Tokyo Üniversitesi devlet üniversiteleri arasında birinci sırayı alırken, Keio Üniversitesi’de özel üniversiteler arasında birinci sırayı alır.

Yurt dışında eğitim görmenin maliyetinin Japonya’da eğitim görmeye oranla çok daha ucuz olmasına rağmen, Japon öğrenciler, ilerdeki konumlarını göz önünde tutarak pahalı da olsa ülke içinde eğitim görmeyi tercih etmektedirler.

Japon eğitim sistemi içinde çok önemli bir yeri olan ülkenin en eski ve en büyük özel üniversitesi konumunda bulunan Keio Üniversitesinin yapısı, Japon eğitim sistemini tüm açıklığı ile tanımlamaya yeter.

1858 yılında ülke sınırlarının yabancılara kapalı olduğu ve ticaretin Nagasaki bölgesinde sadece Hollandalılarla yapıldığı dönemde tüccarlara Hollandaca öğretmek eğitime başlayan Yukichi Fukuzawa tarafından yaratılan ve 140 yıldır aralıksız eğitime devam eden Keio üniversitesi ülkede özel sektör ve üniversiteler arasında yaratılan akışkan ilişkinin de açık bir göstergesi.

Japonya’da 10 bin yen’lik banknotların üzerinde resmi bulunan Fukazawa, ilerleyen yıllarda Hollandacanın yanında İngilizce dersler de veriyor. Bu arada İngilizceden Japoncaya giren yabancı kelimeleri Japonlaştırma çalışma-

ları da başlatıyor. Yani yabancı dillerin ülkeye hâkimiyetini önlemeye çalışıyor.

Törenselsel Yönetim

Japonların tüm yaşantıları, kültürleri gereği uymak zorunda oldukları törenlerle geçer. Ülkede her olgu aslında bir törendir. Çalışmak, okumak, eğlenmek, yaşamak ve ölmek hepsi törenselsel havalar içinde gerçekleştirilir. İnsani ilişkiler bile törenselsel esintilerle yapılır.

Din faktörünün çok zayıf olduğu ülkede, dinin yerini kültür almıştır. Her şeyin tanrısal simgeleri vardır. Bu simgelerden yola çıkarak, edinilen felsefi sonuçlar ise Japon kültürünün temelini oluşturur.

Ülkede her şey kültürel esaslar doğrultusunda yapılır ve tüm ilişkiler yazılı olmayan ananevi kurallarla belirlenir. Günlük hayatın akışı bile atasözleri ve geleneksel deyimlerle yönlendirilir. Ülkede insanların günlük yaşantılarında uymak zorunda olduğu binlerce, karmaşık ve uygulaması güç kurallar zinciri vardır. Japonlar, bu kuralların ışığında hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar.

İnsanların bu kuralların dışına çıkmaları ve kendi istedikleri gibi yaşam sürdürmeleri ise düşünülemez bile... Shinto ve Budizm karışımı esintilerden etkilenecek oluşan Japon kültürü, tam anlamıyla bir yönetim biçimidir.

Ülkede en yaygın inanışlardan biri olan Shinto dini Japon insanının günlük yaşantısını düzenler. Budizm ise ölüm ve sonrasını düzenlemektedir. Japonlar, Shinto geleneklerine göre doğarlar, fakat Budist törenlerle toprağa verilirler.

Japon Kültürü Japonluğun Temeli

Japonlar tüm hayatları boyunca kültürel baskı altında yaşarlar, 2000’li yılların modern görünümlü Japonya’sında bile töreler çok önemli bir yer tutar. Japon insanı çocukluğundan başlayarak hayatının her evresinde, sürekli olarak Japon kültürünün mükemmelliğini ve bu mükemmel kültürün uyulması zorunlu kurallarını öğrenir.

Tüm insanların, kültürünün temel kurallarına uyması gerekir. Ast-üst ilişkilerine dikkat etmek toplumsal yerin ve görevlerinin bilincinde olmak ve Japon aile yapısına uygun yaşamak kültürün temel kurallarıdır.

Bu temel kurallar çerçevesinde oluşturulan binlerce kurallar zinciri, günlük yaşam içinde uygulanır. Her davranış kültürel bir nedene dayanır. Örneğin, kültürün getirdiği zorlama ile ülkede özür dilemek son derece yaygın bir dav-

ranış biçimidir. Çoğu zaman konuşmalar bile özür kelimeleri ile başlar. İnsanlar konuşmaya başlamadan önce özür dilerler. Aslında konuşma içinde yapılacak olan herhangi bir yanlışlık ihtimali göz önünde bulundurularak, baştan söylenilen özür kelimesi için devamı konusundaki özgüveni sağlar. Peşinen söylenilen özür ifadeleri sonradan yapılabilecek olan tüm yanlışları da kapsar.

Ülkede insanların birbirleri ile ikili ilişkileri de törensel kurallara bağlıdır. Konuşmaya başlamadan önce veya konuşma sırasında yapılması gerekli olan törensel davranışları yapmayan iki Japonun birbiri ile anlaşması adeta imkânsızdır. Bir yabancı ne kadar iyi Japonca bilirse bilsin, eğer konuşma sırasında uygulanması gerekli kültürel kuralları bilmiyorsa, karşısındaki Japon ile tam anlamıyla anlaşması olanaksızdır.

Japonlar kısa yoldan halledilecekleri küçük şeyleri bile, kurallarına uygun haliyle uzun ve teferruatlı olarak sonuçlandırmak isterler. Örneğin, bir telefon konuşması sırasında bir iki kelime ile anlatılabilecek basit bir konu için bile dakikalarca telefon görüşmesi yaparlar. Çünkü telefon görüşmeleri dahi bir törendir ve mutlak uyulması gereken yüzlerce kuralı vardır.

Japon kültüründe tüm insanlar birbirlerine aynı uzaklıktadırlar. Ne çok yakın, ne çok uzak. Bu nedenle, Japon toplumu içinde çok sıkı bir arkadaşlık ilişkisine rastlamak oldukça zordur. Japonlar yeni tanıştıkları insanlarla bile, görünüşte çok samimi bir hava içine girebilirler. Birbirleriyle çok yoğun bir ilişki paylaşıyormuş görünebilirler. Fakat gerçekte bu çok yüzeysel duyguların paylaşımıdır. Yoğun bir paylaşım içinde geçirdiklerini zannettikleri yaşamlarında aslında Japonlar yapayalnızdır.

Japonlar için ilişki kurdukları insan aynı anda hem dost, hem de düşman olabilir. Dost ve düşman kavramı ikili ilişkilerde birbirinin içine girmiştir. İlişkilerinde düşman veya dost diye ayırım yapmazlar. Japonlar her insandan iyilik gelebileceği gibi, çok büyük kötülüklerin de aynı insan tarafından yapılabileceğine inanırlar. Hayatta imkansız şeylerin olmadığını, umulmadık hiçbir şeyin olmayacağı görüşünü savunurlar.

Japonların dost ve düşman kavramlarının birbirinin içine girmesi batılılar tarafından ikiyüzlülük olarak algılanırken, Japonlara göre bu hayatın gerçeğidir. Herkesin her şeyi yapabileceğine inanmanın, insanlara karşı net duygular beslememenin, insanların gelecek tehlikelere karşı kendilerini hazırlaması anlamına geldiğine inanırlar.

Japonlar, kültürleri içinde bastırmak zorunda kaldıkları öz benlikleri ile yalnız yaşarlar. Kendileri ile barışık değildirler. Tüm ömür boyunca kendilerini sorgularlar.

Aile Yapısı

Japonluk, gerçek anlamda aileden başlar. İnsanların ülkeyi büyük bir aile olarak görmeleri ve aile bireyi olarak davranmaları çekirdek aile ilişkilerini yumuşatmıştır. Küçük evlerde anne, baba ve çocuklardan oluşan, çekirdek aile düzeninde yaşayan Japon kentlisiyle, aile büyükleri ile birlikte kırsal alanda büyük evlerde oturan Japon köylüsü de kendilerini aynı ailenin üyesi sayarlar.

Kent kültürü içinde, küçük evlerde yaşamak zorunda kalan çekirdek Japon ailesinin, birbirleri ile birlikte geçirdikleri zaman dilimi batılı ailelere göre daha azdır.

Erkek aile reisi olarak görülür. Ailenin masraflarını karşılayabilmek için ağır koşullarda çalışır. Fakat gerçek anlamında ailenin reisi değildir. Ev içindeki yeri kadın ve çocuklardan sonra gelir. Tek görevi, ailenin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Tüm maaşını her ay eşine verir. Bunun karşılığında, eşinden ancak günlük harcamasını karşılayacak miktarda bir harçlık alır. Alınan harçlığın çok az olması nedeniyle erkek öğlen yiyeceği “Obento” yemeği beraberinde götürür.

Kent içinde ev fiyatlarının aşırı yüksek olması nedeniyle, kent çevresinde tutulan evden, merkezde bulunan işe gidebilmek için her gün ortalama 1 saat tren yolculuğu yapmak zorunda kalan baba, bu nedenle sabah erken saatte evi terk eder.

Japon aile yapısında evin tek hakimi kadındır. Japon kadını evlilik öncesi çalışsa bile evlendikten sonra iş hayatına son verir. Japonya’da şirketlerin evli kadınları çalıştırmak istememelerinin yanı sıra, Japon kadınlarının da evlenerek, çalışma hayatından çekilme istekleri yüzünden, ülkede evli çalışan kadın sayısı çok düşüktür. İş hayatında bir yer edinmekte zorlanan Japon kadınının gerçek hâkimiyet alanı evidir.

Japon şirketler kadınların evlenip bilhassa çocuk doğurduktan sonra işyerinden ayrılacakları varsayımı ile kadın çalışanlarına yatırım yapmazlar. Şirket içi yükselme şansı erkek meslektaşlarına göre çok az olan kadınlar bu yüzden çoğunlukla hizmet sektöründe çalışırlar.

Eve misafir kabul etme geleneğinin, Japon kültüründe yer almaması nedeniyle, misafirlerinin tamamını dışarıda ağırlayan kadın, giyimine de erkeğe oranla daha fazla harcama yapar. Bu nedenle Japonya’da hedef tüketiciler kadınlardır.

Japon aile yapısında çocukların çok önemli bir yeri vardır. Aile, Japon

kültürü içinde yetişen çocuklarının iyi bir eğitim almasını ister. Bu yüzden çocuk üzerinde aşırı bir baskı oluşturulur. İyi okulların sınavla öğrenci almaları nedeniyle, çocukların tüm öğrencilik dönemleri sınavlara hazırlanarak geçer. Çocuklarında mükemmeli yakalamak isteyen ailelerin oluşturduğu baskının yanında, çocuklar Japon eğitim sisteminin katı kuralları altında da ezilerek büyürler. Katı kurallar içinde yetişen çocukların birbirleri ile ilişkileri de acımasızdır. Çocuklara uygulanan ağır baskılar nedeniyle ülkede çocuk intiharları çok yüksek boyutlardadır.

Sosyal Statü Kulüpleri

Japonlar çocukluklarından başlayarak, hayatlarının her döneminde sınıflandırılmış bir yaşam sürerler. Maddi olarak birbirine yakın bir hayat standardına sahip olan, elinde bulundurduğu büyük maddi güce rağmen, gücü ile doğru orantılı bir hayat seviyesi yakalayamayan Japon insanları arasındaki en önemli belirleyici özellik, sahip oldukları sosyal statülerdir.

Ülkede insanlar arasında maddi olarak çok büyük uçurumlar yoktur. Örneğin Japonya'da aynı işyerinde çalışan en yüksek düzeyde yöneticinin maaşı, en düşük işçi maaşının en fazla 15 katı tutarındadır. Buna karşılık ABD'de bu rakam ortalama 90 katıdır. Amerikan sisteminde, çok özel durumlarda büyük başarı sağlayacağına inanılan profesyonel yöneticilere, normal çalışanlardan bin kat fazla maaş ödenebilir.

Japonya'da ise profesyonel yönetici ne kadar başarılı olursa olsun, sıradan çalışanlara göre astronomik sayılacak bir rakamla maaş alamaz. Çünkü sistem içinde hiç kimse başarının tek sahibi olarak görülmez. Şirketlerde uygulanan aile düzeni içinde, başarının çalışanların ortak çabası sonucu olduğuna inanıldığı için, kazanç da tüm çalışanlar arasında adil olarak paylaşılır.

Japonya'da uygulanan ücret politikalarıyla sıradan bir işçi ve en üst düzeydeki patron aldıkları maaş ile aynı yerlerde yemek yiyebilirler. Veya çok özel olmamak koşulu ile aynı mağazalardan alışveriş yapabilirler. Örneğin büyük bir otelin restoranında çalışan bir garson, iş bitiminde bir başka büyük otelin son derece lüks ve pahalı restoranına müşteri olarak giderek, masa-i saatinde hizmet ettiği insanlarla beraber yemek yiyip eğlenebilir.

Bu yüzden ülkede servis sektörlerinde çalışanlara bahşiş adı altında para verilmesi son derece küçültücü bir davranıştır. Harcadığı emeğin karşılığını patronundan aldığına inanan çalışanlar, müşterilerin bahşiş adı altında para vermelerini kendilerine yapılmış en büyük hakaret olarak kabul ederler.

İnsanlar arasında büyük maddi sınıflandırmalar olmaması nedeniyle, diğer sosyal sınıflandırmalar çok önemlidir. Bu nedenle ülkede kulüpler ve ku-

lüp üyelikleri önemli bir sosyal statü göstergesidir. İnsanlar üye oldukları kulüplere göre sınıflandırılırlar. Patron ve işçi arasında maddi olarak çok büyük fark olmamasına ve aldıkları maaşlarla aynı düzeyde restoranlara yemek yiyip, aynı mağazalardan alışveriş edebilmelerine karşılık hiçbir işçi, patronun üye olduğu kulübe üye olamaz.

Kulüp üyeliği için aranılan şartlar, insanların farkını ortaya koyar. Ülkede insanlar ancak sahip oldukları sosyal statüye uygun kulüplere üye olabilirler. İnsanlar arasındaki farkın göstergesi, sahip olduğu ev veya araba değil, cebinde taşıdığı üyelik kartlarıdır.

İçe Dönük Dışa Açılım

Japon toplumunun batılılar için bu kadar şaşırtıcı olmasının en büyük nedeni, ülke içinde uygulanan sosyal düzenin, diğer sistemlerden tamamen farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Başta ABD olmak üzere, tüm gelişmiş batılı ülkeler, sürekli olarak Japonya'yı dünya sistemlerine entegre olmaya çağırırken, Japonlar ısrarla buna karşı çıkmaktadırlar.

Japonlara göre, bugün dünyada uluslararası olarak gösterilen sistem, aslında Amerikan sistemidir. Amerikalılar alışkın oldukları sistemlerini dünya düzeni gibi gösterip tüm ülkelerin buna uymasını istemektedirler.

Bu yüzden Japonlar, dışa açılımlarında ve dünya ile entegrasyonlarında, kendi sistemlerinden çok büyük ödünler vermeden hareket ederler. Yabancı ülkelerde, bile kendilerine özgü özel sistemler oluştururlar. Bulundukları ortamları yabancılarla paylaşmaktan pek hoşnut olmazlar. Genç kuşak Japonlar, yabancılara daha sıkı bir ilişki yaşıyorlar gibi görülseler de, belirli yaşa ve konuma gelince her Japon gibi yabancılarla olan ilişkilerine yeniden bir çeki düzen vererek, toplumsal rollerine uygun davranış kalıpları içine girerler.

Japonların, yabancılarla olan iletişim eksikliğini, dil eksikliğine bağlamak ve Japonların fonetik yapıları gereği, herhangi bir yabancı dile hakim olmadıkları gerekçesiyle yabancılarla ilişki kurmaktan çekindiklerini iddia etmek, çok yüzeysel ve tamamen yanlış bir gözlemdir. Bırakın çok iyi yabancı dil bilen Japonların varlığını, mükemmel düzeyde Japonca bilen yabancılar bile, Japonlarla sağlam bir iletişim kuramazlar.

Daha önce bahsettiğimiz, iletişim için gerekli olan konuşma süresince uyulması gereken kültürel kuralların varlığının ötesinde, Japonların yabancılarla konuşmaya bir güvensizlik ortamı içinde başlamaları, yabancılarla olan iletişimi hemen hemen imkansız hale getirmektedir. Hristiyan misyonerlerin 16'ncı yüzyılda uzun yolculuklar sırasında Hristiyanlığı Uzak Doğu'ya yayma çalışmalarından ve bununla beraber başta İngiltere olmak üzere bazı geliş-

miş Avrupa ülkelerinin Asya'da başlattıkları sömürgeleştirme hareketine, Japonya'yı da katmayı arzu etmelerinden endişelenen Tokugawa yönetimi buna mani olabilmek için ülke sınırlarını yabancılara kapatırken, bu süre içinde yurtdışında bulunan kendi vatandaşlarının da ülkeye girmesine izin vermemiştir.

İkinci bölümde daha geniş olarak ele alınacak olan bu dışa kapalı geçen 200 yılı aşkın süre içinde, kendi kendisine yetmeyi öğrenen Japonya ancak 20. yüzyılın sonlarında yavaş yavaş dışa açılmaya başladı.

Japonya'da 16. yüzyılda Hristiyanlık nedeniyle başlayan yabancılara karşı güvensizlik ve çekingen davranış biçimleri, bugün bile etkisini göstermektedir. Ülke içinde her türlü kötülüğün mutlaka yabancılardan geleceğine inanılır. Bir olay karşında ilk etapta suçlunun yabancı olması gündeme gelir. Bu yüzden yabancılar, ülkeye adapte edilmezler. Japonlarla evli yabancılar bile tam anlamıyla Japon yaşıntısının içene giremezler. Sürekli bazı olayların dışında bırakılırlar. Kültür farkı nedeniyle yaşanan anlaşmazlıklar olarak lanse edilen dışlanmanın asıl nedeni ise Japon toplumunun homojen yapısını koruma isteğinden başka bir şey değildir.

Japonlar bir yabancının kendi dillerini öğrenmesinden çok memnun oluyorlarmış gibi görünmelerine karşılık, aslında yabancılardan çok iyi derece Japonca bilmelerinden ve her şeyi öğrenmelerinden aşırı rahatsız olurlar. Bu yüzden kendilerine ayırdıkları dünyalarını kesinlikle yabancılarla paylaşmak istemezler. Eğlence yerlerinde bile yabancılardan bulunmasından rahatsız olurlar. Bu nedenle birçok eğlence yeri yabancılara hizmet vermez. Yabancılara kendilerini açmayan onların her yönleriyle içlerine girmelerine müsaade etmeye Japonlar, ülke tanıtımlarını da kendi vatandaşlarına yaptırırlar.

Enformasyon Güçleri

Japonya, tüm dünyaya dağılmış vatandaşları aracılığı ile düşüncelerini ve isteklerini diğer toplumlara iletmeye çalışıyor. Bunlar Dışişleri Bakanlığı'nda görevli diplomatlar olabileceği gibi uluslararası Japon şirketlerinde çalışan görevliler veya sanatçılar da olabilir. Bu kişiler, yönetimin enformasyon güçleridir. Çok iyi eğitim almış, yabancı dile hakim, yabancılarla ilişkilerini geliştirebilmiş, sıcak ilişkiler kurabilen, ama bunun yanında geleneksel Japon kültüründen bir şey kaybetmemiş olan bu enformasyon güçleri Japonya'yı dış dünyaya anlatabilmek için çalışırlar.

Bu kişiler bir anlamda Japonya'nın batıya açılan pencereleridir. Bu pencerenin açılma derecesini ise kesinlikle Japonlar belirler. Tanıtım penceresi ancak Japonların istediği ölçüde açılır. Hiçbir yabancı, sıfatı veya statüsü ne

olursa olsun, Japonya ile ancak Japonların müsaade ettiği oranda tanışır. Japonya'yı ancak Japonların izin verdiği yönleriyle tanır.

Enformasyon güçleri, mutlaka bulundukları ülkenin dilini ve kültürünü öğrenirler. Bulundukları ülke hakkında yaptıkları tüm incelemeleri yerel dille yazılmış kaynaklardan yaparlar. Birinci elden tüm kaynaklara ulaşp yorumladıkları için, ülkenin profilini çok iyi çıkartabilirler. Bu yüzden de hata payları son derece düşük olur.

Enformasyon güçleri, genellikle içinde bulundukları ülkeyi gerçekten severler ve ülke vatandaşları ile çok sıkı ilişkiler kurarlar. Sürekli onlarla beraber ülkeyi gezer ve kültürünü öğrenmeye çalışırlar. Enformasyon güçlerinin bulundukları ülkeyi bu kadar iyi öğrenmelerindeki en önemli neden ise, konuk olarak yaşanan ülke vatandaşlarının kendilerini açmaları ve ikili konuşmalarında ülkelerini her yönüyle anlatmalarındır.

Bulundukları ülkeler hakkında çok rahat konuşup, her şeyi tartışabilen bu insanlar, konu Japonya olduğu zaman ise oldukça ketum davranırlar. “Kol kırılır yen içinde kalır” sözü Japonlara çok uyan bir sözdür. Japonya'nın veya Japonların kötü yanlarını bir yabancı ile asla tartışmazlar ve onların Japonya hakkında doğru da olsa bu tür yorumlar yapmalarına müsaade etmezler.

Japonluk dinden daha yüce bir inanış

Japonlar Budist mi? Yoksa Hristiyan mı? Shinto devlet dini mi? Yoksa kültürün bir parçası mı? Budizm ile Shinto arasında yaşamsal olarak görülen ayrılıklar nelerdir?

Bu tip soruları yüzler, hatta binlerce çoğaltmak mümkün. Fakat ne yazık ki, tüm bu soruların net bir açıklamasını yapmak imkânsızdır. Din, Japon insanının törensel yaşamının küçük bir parçasıdır.

Japonlar tek kitap veya tek din yerine, birçok dinin sentezi sonucu elde edilmiş bir inanç kültürüne inanırlar. Japon Kültür Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, Japonya'da Shinto dinine inananların sayısı 118 milyon 38 bin, Budistlerin sayısı 89 milyon, Hristiyanlar 1 milyon 500 bin ve diğer dinlere inananların sayısı 11 milyon.

Fakat tüm bu sayıları topladığınızda, elde edilecek 220 milyon rakamı Japonya'nın nüfusundan 90 milyon fazla. Buradan da anlaşıyor ki, Japonlar tek bir dini inanca sahip değiller. Hem Shinto olup, aynı zamanda Budizm'e de inanabiliyorlar veya Hristiyanlık ile Shintoizmi aynı potada kaynatabiliyorlar.

Bazı Japon vatandaşlarının “Shinto doğup Hristiyan evlenip Budist ölüyoruz” açıklamaları aslında Japonların dine bakışlarının tam bir özetini veri-

yor. Ülkede, din sürekli ikinci planda yer alıyor. Japonlara göre, inanılması gereken tek olgu Japonluk. “Nihon no tamashi” denilen Japonluk ruhu çoğu zaman ülkede dini inançların yerine geçiyor. Japonluk inancı tanrıya olan inancın önünde yer alıyor.

Japonya’da dini inançların bu kadar düşük olmasına karşılık, dini tarikatların çok güçlü olması ve milyonlarla ifade edilebilecek bir üye sayısına sahip olmalarının tek nedeni ise, bir grup içinde yer alamayan sıradan Japon vatandaşlarının da bir grup içinde yer alarak, sosyal statü elde etme isteğinden kaynaklanmaktadır. Japon kültüründe, bireyci davranışlarının engellenmesi ve insanların mutlaka bir grup içinde yaşamak zorunda olmaları, tarikatların gücünü arttırmaktadır. Özellikle ev kadınları ve serbest meslek sahipleri, bir grup içinde yer almanın verdiği güven duygusunu kazanabilmek için tarikatlara katılmaktadırlar. Aslında, çoğu tarikat üyesi için önemli olan inanılan olgular değil, birlik ve beraberliğin getirdiği gücün hissettirdiği güvenidir.

Bastırılmış Şiddet Duyguları

Japonya, kriminal suçlarda dünya sıralamalarında en altlarda yer almaktadır. Ülkede suç oranı oldukça düşüktür. Japonya’da insan ilişkileri hoşgörü temeline dayanmaktadır. Ülke içinde toplumsal olay yok denecek kadar azdır. Sokak kavgalarına rastlamak ise hemen hemen imkansız gibidir. İnsanların birbirleriyle ilişkileri oldukça mesafeli ve saygılıdır. Sinirlerin en çok gerildiği anlarda bile yapılan tek şey ses tonunun biraz yükseltilmesidir.

Japonların 20’nci yüzyılda sahip oldukları sakinlik ve hoşgörü aslında savaşçı ve hırçın samuray ruhu ile çelişmektedir. Ülkede Tokugawa Shogunluğu’nun kontrolü ele geçirip, samuraylar aracılığı ile ülkede düzeni sağlamasına kadar, ada halkı sürekli birbiri ile mücadele halindeydi. Feodal düzen içinde güçlü olan, güçsüzü yok ediyordu. Ülke sıradan Japon köylüsü için olmadık tehlikelerle doluydu. Tokugawa yönetimi kontrolü ele geçirmesiyle, Japon toplumu üzerinde bir baskı oluşturmaya başladı. Ülkede suç kavramlarının sınırları genişletildi ve cezalar ağırlaştırıldı. Bu dönem de milliyetçilik duyguları geliştirilerek Japonların hırçın davranışları yabancılara kanalize edildi. Ülke içinde insanların birbirlerine karşı yapamadıklarını, yabancılara karşı yapmaları teşvik edildi.

Meiji döneminde yapılan restorasyon çalışmaları içinde, 1873 yılında İçişleri Bakanlığı kuruldu ve Fransız sistemi örnek alınarak yeni bir polis gücü oluşturuldu. Tüm ülke polis denetimi altına alınarak, polise korumacılık görevi verildi.

Büyük Polis merkezleri şehirlerde Koban, kırsal kesimlerde Chuzaisho (çuzaişo) denilen polis noktaları ile halk arasına yayıldı. Bugün Japonya’da

260 bin polis görev yaparken sadece başkent Tokyo’da 1237 koban denilen polis noktası bulunmaktadır.

Aslında Kobanlar tam anlamıyla bir kontrol mekanizması olarak çalışmaktadır. Japonya’da oturan herkes Kobanlara kayıt olmak zorundadır. Koban polisi sorumluluk alanı içinde bulunan evleri periyodik aralıklarla ziyaret eder. Hane halkı ile konuşarak çevredeki gelişmeler hakkında bilgi alır. Bir ailenin yaşantısında görülen ani değişiklikler izlenmeye alınır. Bu izlemeler sonucunda, rüşvet ve hırsızlık gibi suçlar bile ortaya çıkabilir. Bu denetim mekanizması sayesinde, mahalledeki tüm değişikliklerden polisin haberi vardır.

Polisin denetimi kent içinde Kobanlar sayesinde gerçekleşirken, kent dışında polislerin aileleri ile beraber yaşadıkları Chuzaisho’lar aracılığı ile yapılır. Kırsal alanda görev yapan polisin ev sorunu da göz önünde bulundurularak yapılan polis noktalarının görevi, kentlerdeki Kobanlar ile aynıdır. Sorumluluk alanları içindeki insanların tüm kayıtlarını tutarlar ve gelişmeleri yakın-
dan takip ederler.

Ülke içinde komünist rejimlerde görülebilecek bir teşkilat yapısı ve görev anlayışı içinde örgütlenen polis, komünist rejimlerde görülenin aksine halk ile içli dışlıdır. Japonya’da polisin, korkutan bir kimliği yoktur. Halk, en ufak sorunun da bile polise başvurur. Kendi hastalığı olabileceği gibi evinde beslediği evcil hayvanın hastalığı için bile polisten yardım isteyebilir.

Polis, ülke içinde güvenliği sağlamanın yanı sıra bir enformasyon elamanı olarak da çalışır. Ülke içinde adres sisteminin çok karışık olması ve sokak isimlerinin bulunmaması nedeniyle polis, bilinmeyen adresler içinde ilk gidecek yerdir.

Kutu içinde bir yaşam

Japonya’nın gelişmiş yapısına, refah düzeyine ve 30 bin dolardan fazla milli gelire rağmen, kent içinde kutu içinde yaşamlarını sürdüren bir evsizler grubu vardır. Japon yönetimi bu görüntülerden kurtulabilmek için, sokaklarda yaşayan insanların barınabilecekleri çok lüks tesisler yapmalarına rağmen kutu içinde bir yaşam tarzını benimseyen bu insanları yeni yerleşim yerlerine taşınmaya ikna edemiyor.

Özellikle başkent Tokyo’nun en merkezi istasyonu olan Shinjuku İstasyonu’nda ve büyük parklarda kominal bir yaşam süren evsizler, karton kutulardan kendilerine bir dünya oluşturuyorlar kutularına pencere açıp, pencerelerine küçük perdeler asan evsizler, kendilerine tam anlamıyla birer kutu eve hazırlıyorlar.

Grup yaşantısı ve gruba olan bağlılık, evsizler içinde de kendisini gösteriyor. Evsizler mutlaka bir araya gelerek küçük gruplar oluşturuyorlar. Grup içinde kurallar oluşturup bu kurallara uyarak yaşıyorlar. Ortak yaşamın kuralları, Japon toplumunun genelinde var olan karşılıksız riyakat prensibi evsizler için de geçerli. Evsizler içinde de görülüyor.

Evsizler arasında özellikle metrolarda kutu içinde bir yaşamı tercih edenlerin eğitim düzeyleri oldukça yüksek. Ortalama eğitim düzeyi lise. Evsizler arasında üniversite sonrası akademik kariyer yapanlara da rastlamak mümkün. Günlük yaşamın baskısından kurtulmak için geçici bir süre işlerine ara verip kutularda yaşamayı deneyenler olduğu gibi, kutularda yaşayıp da işlerine devam edenler de var. Aslında birçoğu üzerlerindeki toplumsal baskıdan bunalıp, tüm sorunlardan uzak kalmak için metroları tercih ediyorlar ve kendilerinin özgürlüğün tadını çıkartıyorlar.

Araştırma sonuçlarına göre ülke içinde 10 binden fazla evsiz yaşıyor. Evsizlerin 250 tanesi ise Tokyo Shinjuku istasyonunda barınıyor. Tokyo Belediyesi 1995 yılı içinde 300 milyon yen harcama yaparak evsizler için lüks bir yurt binası inşa ettirdi. Ve öncelikle istasyon içinde, Japon toplumuna yakışmayan olumsuz görüntüler oluşturan kutu adamları yurda yerleştirmek istedi. İstasyon içindeki özgür yaşantılarını bırakıp, yurdun katı kuralları içine girmeyi istemeyen evsizler, ne kadar lüks de olsa yurtlara yerleşmeyi kabul etmediler.

Değişim Noktası

Tüm yabancı araştırmacılar ve bilim adamları özellikle 70'li yılların başından başlayarak 'Japonya'nın değişmesi gerektiğini, bu kadar içine bağlı olarak yaşayan böyle bir sistemin daha fazla korunmasının mümkün olmaya-
cağını ve çok kısa bir süre içinde bu sistemin çökeceğini" söylemelerine rağmen, Japonya değişip, batılaşacağına, batılı ülkeler "istememeseler de" Japonya gibi düşünmeye başladılar.

Egzotik doğu kültürünün gizemli rüyasına kapılan batılılar sayesinde, zengin Japon şirketlerinin de mali desteğiyle Japon kültürü hızla tüm Avrupa'ya yayılırken, batı kültürü 2000'li yılların başında Japonya'da umulanın çok altında kabul gördü.

Japonlar, tüm dünya kültürlerine açık olduklarını ve sürekli yenilendiklerini söylerler. Doğrudur... Fiziksel olarak Japon toplumu yüzyıllar öncesinden buyana çok büyük değişiklikler göstermişlerdir. Japonlar çağın getirdiği tüm olanaklardan, dünya nimetlerinden yararlanmaktadırlar. Şehirler daha Avrupai bir görüntü almış, her sokak başı dünyanın ünlü mağazalarını ve restoranları ile donatılmıştır.

Japon insanı artık geleneksel günlük kıyafetlerini sadece özel günlerde giymek için dolaplara kaldırmış, dünya markalarını yakından takip etmeye başlamıştır.

Bu fiziksel değişimleri, köklü değişiklikler sayarsanız, evet Japonlar değişmiş, modern bir ülke haline gelmişlerdir. Ama gerçek anlamda Japonya ve Japonlar asla bir değişime uğramamışlardır. Yüzyıllarca önce nasıl düşünüyorlarsa, bugün de aynı düşünce yapısına sahiptirler. Japonlarda görünen değişim son derece görecelidir.

Japonlar “Batıdan aldık” dedikleri kültürleri ancak, Japonlaştırdıktan sonra sistemlerine entegre ederler. Batı kültürünü, kendi kültürleri ile karıştırıp, yoğurarak Japonlaştırdıktan, sonra uygulamaya koyarlar. Bugünün Japonya’sında bile bir çok sistem sadece Japonya’ya özgüdür. En basit söylemiyle, takvim sisteminde sadece Japonya’ya özgü olan ve İmparatorun tahta çıkışını merkez olarak düzenledikleri takvim sistemini kullanırlar.

Japon tarih sisteminde her yeni imparator tahta çıktığında yıllar sıfırlanarak, yeniden sayılmaya başlanır. Şu an imparator Akihito’nun tahta çıkışının 20. yılı olması nedeniyle, 2008 yılı 20’ncü yıl olarak kabul edilir.

Kendilerine özgü sistemlerini koruyarak, varlıklarını devam ettiren Japonlar, dillerine yabancı ülkelerden giren kelimeleri kolay ayırmak için bu tip kelimelere özgü, ayrı bir alfabe kullanırlar. Katagana denilen bu alfabe sadece yabancı dillerden gelen kelimelerin yazımında kullanılır. Bu yolla hem yabancı kökenli kelimeler hemen belli olur, hem de kelimeler ve sesler Japon diksiyonuna uygun hale getirilir.

Yabancı kelimelerin Japoncaştırılması, Japonların söylediği gibi sadece fonetik problem sonucu oluşan bir ses değişimi değildir. Bu aslında, yabancı kültürlerin Japonlaştırılmasının ilk aşamasıdır.

20’nci yüzyılın başında, Amerika’nın kitle iletişim araçları yoluyla tüm dünya ülkelerine Amerikan ruhu empoze etmesi ve bu amaçla film sektörünü ülkenin en büyük sektörü haline getirmesinin ardından Japonlar da, multimedya’yı kullanarak batıya kültür ihracına başladılar.

Başta ABD olmak üzere batılı devletler, 20’nci yüzyılın sonlarında Japonların değişmesini ve batı kulübü üyesi ülkelerle aynı frekansta düşünmesini beklerken, Japonya’nın umursamaz tavırları karşısında sakinliklerini kaybederek, agresif ve hissi davranışlar içine girmeye başladılar. Batının bu hissi ve aceleci çıkışları karşısında sakinliğini koruyan Japonya ise, tüm ikili mücadelelerden kazançlı olarak çıkmayı başardı.

Japonya'nın yol ayrımına gelmesini bekleyen batılılar ise yanıldıklarını yeni anladılar. Çünkü Japonya beklenen yol ayrımını çoktan geçti ve şu anda istediği yolda sağlam adımlarla ilerlemeye devam ediyor. Japonya batılaşmadan kendi kültürünü ve ruhunu koruyarak batı ile entegre olmaya çalışıyor.

Yönetim

Japonya'da kültüre dayalı kurulan sistemde devlet nerede?

Sistemin tam kuralları ile tanımlanmış bir devlete ihtiyacı var mı? Demir üçgen olarak adlandırılan İşadamı Bürokrat siyasetçi üçgeninde hükümetin yeri neresi? Başbakanlık makamı bir onay mercii mi? Yoksa icracı bir yanı da var mı?

Ve daha binlerce cevapsız soru.

Kesin olan bir şey var ki Japonya'da hükümet olmak, kesinlikle iktidar olmak anlamına gelmiyor. Ülkenin yönetiminden resmen sorumlu gibi görünen Başbakan, Bakanlar kurulu üyeleri, milletvekilleri ve politikacılar, ellerindeki var olan gücü hakkıyla kullanamıyorlar. Daha doğrusu herkesin var olarak bildiği ama gerçekte hiçbir zaman olmayan gücü...

Normal şartlar altında hükümetlerin kullanması gereken fakat kullanamadığı gücü, çeşitli baskı grupları kullanıyor. Aslında Japonya'da yönetim tam anlamıyla belirsizliklerle doludur. Fakat bu belirsizlikler yönetimde bir sorun teşkil etmiyor. Aksine belirsizlikler yönetimi daha güçlü hale getiriyor.

Ülkede bütün yönetim sistemi birbiri içine girmiş, halkalardan oluşur. Her bir halka kendi içinde bağımsız gibi gözükür ve gücü ölçüsünde yönetime müdahale eder. Fakat yönetimi oluşturan bu halkalar kendi içlerinde bağımsız hareket etseler de bir zincirin içinde yer aldıklarını asla unutmazlar.

Asıl önemlisi, Japonya'da var olan bu kadar çok başlı sistem içinden kesinlikle çatlak bir ses çıkmaz. Tüm sistemler birbirleriyle uyum içerisinde hareket ederler. Tüm sistem tek bir güç etrafında odaklanır. Ve bu gücün yörüngesinde hareket eder.

Bu gücün kimliğini, Japonlar dahil kimse tam olarak tanımlayamaz. Japonya'da yönetim tamamıyla bir organizmadır. Yani ülke içindeki sistemlerin oluşturduğu bir düzen ülkeyi yönetir. Bu yönetimin bir lidere ihtiyacı yoktur. Lider tek kişi değil, organizmanın tamamıdır.

Japonya'da yönetimi sağlayan organizmanın parçaları tek tek ele alındığında, hiç birisinin tek başına ülke yönetimine hakim olamayacağı görülür. Bütün parçalar bir araya getirildiğinde ise, bugünün Japonya'sı ortaya çıkar.

Japon sisteminde lider olmamasının en önemli nedeni, bir önceki bölümde geniş olarak anlatılan Japon kültürü gereği hiç kimsenin yalnız başına bir şeyden sorumlu olmamasıdır. Japonların bireysel olarak hareket etmek yerine içinde bulunduğu grup ile beraber hareket etmeyi tercih etmeleri ve ön plana çıkmadan çalışma arzuları yönetimi belirler. Japon yönetim sisteminde başarılar kişilere mal edilmez. Başarı toplumun ortak kazancıdır.

Japonya’da organizmanın iskeletini meydana getiren kurum ve kuruluşları tanımadan, Japonya hakkında yapılacak yorumlar kesinlikle gerçeği yansıtmayacaktır. Bu yüzden, bu bölümde sistemin önemli parçalarından kısaca söz etmek istedim.

Japonya’da güç öncelikle bürokratların ve şirket yöneticilerinin elindedir. Kitle örgütleri de güçleri etkisinde yönetime katılırlar. Fakat sistem içinde, kimim kime hükmettiği kesin olarak anlaşılamaz.

Vietnam ve Türkiye Arasındaki İkili Ekonomik İlişkiler

Prof. Dr. Hoa Huu LAN

* Hanoi Sosyo-Ekonomik Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü, Vietnam

Çev: Oğuzhan KÖSE

7 Haziran 1978'de iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin başlatılmasından sonra Vietnam ve Türkiye arasındaki işbirliği çalışmaları hız kazanmıştır. Geçen 30 yıl boyunca, yüksek düzeyde gerçekleşen hükümetler arası resmi ziyaretlerin yanı sıra, iki ülke bazı antlaşmalar ve protokoller imzalamıştır:

- Ekonomik ve Teknik İşbirliği, Ticaret Antlaşması (27.08.1997)
- Ekonomik ve Ticari İlişkilerin Teşviki Protokolü (20.02.1998)
- Bilim, Teknik ve Çevre İşbirliği Antlaşması (01.03.2000)
- Turizm İşbirliği Antlaşması (25.08.2005)

- İki Ülkenin Küçük ve Ortak Ölçekli İşletmelerinin Gelişimi Konusunda Antlaşmaları.

Dahası, Vietnam ve Türkiye gümrük antlaşması ile bağlantılı görüşmeleri yürütmektedir; Bunların yanında yatırım teşviki ve koruma antlaşması; gemi taşımacılığı ve hava taşımacılığı alanlarında çalışmalar yapılmaktadır.

A-İkili İlişkiler

Geçen yıllar boyunca, Vietnam ve Türkiye arasındaki karşılıklı ticari ilişkiler artarak devam etmektedir. Karşılıklı ticaret hacmi 1999'da 17 milyon dolardan 2006 yılında 234 milyon dolara ulaşmıştır. Vietnam'ın Türkiye'ye yapılan ihracat hacmi 1999'da 12,8 milyon dolar iken 2006 yılında 188,9 milyon dolara çıkmıştır. Bu rakamlar yıllara göre Vietnam'ın toplam ihracatında %0,3 ve %0,46 oranlarına karşılık gelmektedir.

Aynı dönem içerisinde Türkiye'den Vietnam'a yapılan ihracat 4,3 milyon

dolardan 45,3 milyon dolara ulaşmıştır. Bu rakamlarda sırasıyla yıllara göre Türkiye'nin toplam ihracatında %0,01 ve %0,05 oranlarına karşılık gelmektedir. Vietnam'ın Türkiye'ye ihraç ettiği ana mallar arasında tekstil ve hazır giyim, deri ayakkabı, mobilya, kauçuk ve gıda yer almaktadır. Türkiye ise Vietnam'a makine, elektrik malzemeleri ve kimyasal ürünler ihraç etmektedir.

Yukarıdaki tablo iki ülke arasında yükselen ticaret hacmini göstermektedir. Vietnam'ın 2001–2006 döneminde Türkiye'ye yaptığı ihracat dokuz kat artarak 21 milyon dolardan, 188 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı zaman içerisinde Türkiye'nin Vietnam'a ihracatı dört kat artarak 2001'de 13 milyon dolar iken 2006'da 45 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Vietnam'da ihraç edilen mallarda, ayakkabı ve deri ürünleri %19 ve diğer ürünler toplam ihracatta %24'lük bir paya sahiptir. Buna karşılık Türkiye'de ihraç edilen mallarda otomobil sektörüyle bağlantılı ürünler, makine ve ulaşım araçları %13 ve diğer ürünler %17'lik bir paya sahiptir.

Kısaca, Vietnam'ın ihracatı genel olarak tüketim ürünleri ve malzemelelerini oluştururken, Türkiye'nin Vietnam'a ihraç ettiği mallar makine ve malzeme değildir.

B- Doğrudan Yatırım

Vietnam'a doğrudan yabancı yatırım yapan ülkelerle karşılaştığımızda 51 ülke arasında 48. sırada yer alan Türkiye'nin doğrudan yatırımı göreceli olarak düşük seviyededir. Şu ana kadar gerçekleşen Türkiye'nin Vietnam'a doğrudan yatırımı 50 milyon dolar civarındadır. Vietnam'daki Türk yatırımı öncelikli olarak Phu Yen eyaletinde mikrobiyoloji, yapı malzemeleri alanlarında gerçekleşmiştir. Ayrıca, Khanh Hoa eyaletinde Nho Trang'da eğitim ve resort sektörü alanlarında bazı Türk yatırım projeleri gerçekleşmektedir. Doğrudan ekonomik ilişkilerden başka, iki ülke turizmin teşvik edilmesi konusunda yoğun çabalar göstermektedir. Vietnam ve Türk firmaları arasında işbirliği ve değişim bu alandaki önemli çalışmalardır. Türkiye'yi ziyaret eden Vietnamlı turist sayısı 2002'de 2142 iken 2006'da 3518 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomik ilişkiler ışığı altında teknik yardımlaşma, eğitim ve düzenleme gibi işbirliği konuları Türk-Vietnam Karma Ekonomik ve Ticaret Komitesinin 3. Oturumunda görüşülmüştür.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi; Vietnam ve Türk İşletmelerinin arasında diyalogu geliştirmek için forum düzenlenmesi, işbirliği fırsatlarının belirlenmesi; telekomünikasyon ve posta sektörlerinde işbirliği, gemicilik ve çevrenin korunması alanlarında çalışmalar yapılırken ilişkilerin yeniden canlandırılması noktasında iki taraf da görüş birliğine varmıştır.

C- Genel Yorumlar

Öncelikli olarak, geçen otuz yıl boyunca, Türkiye ve Vietnam arasındaki karşılıklı ekonomik ilişkilerde, özellikle ticari ilişkilerde, açık bir şekilde belirli ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, bu ilişkiler ticaret hacmi bağlamında hala düşük seviyedir ve iki ülkenin gerçek potansiyellerine karşılık gelmemektedir. Gelecekte, bu ilişkilerin daha da gelişmesi ve iki ülkenin ekonomik kalkınma taleplerine cevap vermesi gerekmektedir.

İkinci olarak, iki ülkenin kalkınma ve uluslararası politikaları birçok benzerlik göstermektedir. Aslında iki hükümet de özelleştirme, maliye-para, uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi ve kamu sektörü alanlarında makro ve mikro ekonomik reformları uygulamaktadır. Vietnam Dünya Ticaret Örgütü üyesidir ve Türkiye AB üyeliği için farklı bir prosedür izlemektedir. Bunlar iki ülkenin de işbirliği ilişkisi ve ekonomik kalkınma alanlarında aynı düşünceye sahip olmasını sağlayan gelişmelerdir. Geçen yıllarda karşılıklı ilişkilerin geliştiği bilirse de bu hala gerçek potansiyelin çok gerisindedir. Ticari ilişkiler göreceli olarak düşük seviyede devam etmektedir. Toplam ihracat hacmi içinde her ülkede karşılıklı ihracatlar %0.05 ve %0.11 oranlarına sahiptir. Dahası, ticaret dengesi bağlamında, Türkiye her zaman ithalatın ihracattan fazla olduğu bir ülkedir. Türkiye'nin Vietnam'a doğrudan yatırımı miktar ve merkezilik bakımından küçük oranda gerçekleşmektedir. Gelecekte daha fazla işbirliği fırsatları için görüşmeler ve iki ülke arasındaki ticaret zorunludur.

Vietnam yıllık %9–10 büyüme oranına sahip dinamik ekonomisi ile küresel ekonomik entegrasyonunu ve uluslararası ilişkilerini geliştirme eğilimindedir. Bu önemli durum Türk yatırımcısını Vietnam'a çekmek için cesaretlendirici bir durumdur.

Sonuç olarak, 28–29.08.2006' da Hanoi'de yapılan ve imzalanan Türk-Vietnam Karma Ekonomik ve Ticaret Komitesinin 3.Oturumu¹, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri geliştirmede önemli rol oynayacak bir temel olacaktır.

Karşılıklı Ticaret Rakamları(1000\$)

Year	Türkiye'nin ihracatı	Türkiye ihracatında Oranı(%)	Vietnam ithalatında Oranı (%)	Türkiye'n in ithalatı	Türkiye ithalatında Oranı (%)	Vietnam ihracatında Oranı (%)	Hacim	Bilanço
2001	13240	0.04	0.09	21086	0.05	0.14	34326	-7846
2002	25513	0.07	0.15	38128	0.08	0.23	63641	-12615
2003	24677	0.05	0.11	54671	0.08	0.28	79345	-29994
2004	33839	0.05	0.12	80311	0.08	0.31	114150	-46792
2005	44003	0.06	0.13	110208	0.09	0.34	154211	-66205
2006	45391	0.05	0.11	188992	0.14	0.46	234384	-143601

Kaynak: T.C. Dış Ticaret Genel Sekreterliği

Dipnotlar

¹ Bu oturumda Türk delegasyonuna T.C. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu ve Vietnam Delegasyonuna Ticaret Bakanı Truong Dinh Tuyen başkanlık etmişlerdir. İki delegasyon da yatırım-maliye; ekonomik-teknik alanlarında geniş kapsamlı işbirliği yapmak için konsensusa varmışlardır.

Bilateral Economic Relations between Vietnam and Turkey

Prof. Dr. Hoa HUU LAN

Hanoi's Institute for Socio-Economic Development Studies, Hanoi, Vietnam

After officially setting up the diplomatic relation on June 7th, 1978, cooperation relation between Vietnam and Turkey has got off the ground. During the last 30 years, beside the bilateral official visiting of high level governmental delegation, these two countries signed some agreements and protocol:

- Agreement on commercial, economic and technical cooperation (27/8/1997)
- Protocol on promotion of economic and commercial relation (20/2/1998)
- Agreement on scientific, technical and environmental cooperation (1/3/2000)
- Agreement on tourism cooperation (25/8/2005)
- Cooperation agreement between IGEME and VIETTRADE
- Aide-mémoire of two countries on SMEs development

Moreover, Vietnam and Turkey are actually executing negotiation related to douane agreement; investment promotion and protection agreement; agreement on air, marine transport...

a. Bilateral relation

In the last years, two-sided commercial relation between Vietnam and Turkey has been continuously increasing, from 17 million USD in 1999 to 234 million USD in 2006. Vietnamese exportation volume to Turkey increased from \$US 12.8 million in 1999 to \$US 188,9 million, accounting for 0.3% - 0.46% the total exportation volume of Vietnam. In the same period, Turkish

exportation volume to Vietnam increased from \$US 4.3 million to \$US 45.3 million, accounting for 0.01% to 0.05% of total exportation volume of Turkey. The main products that Vietnam exported to Turkey include textile and garment, leather shoes, furniture, rubber, food while those of Turkey exported to Vietnam covers machinery, electric equipment, and chemical products.

Billateral Trade Figure (1000\$)

Year	export of Turkey	Percentage in Turkish export (%)	Percentage in Vietnamese import (%)	Import of Turkey	Percentage in Turkish import (%)	Percentage in Vietnamese export (%)	Volume	Balance
2001	13240	0.04	0.09	21086	0.05	0.14	34326	-7846
2002	25513	0.07	0.15	38128	0.08	0.23	63641	-12615
2003	24677	0.05	0.11	54671	0.08	0.28	79345	-29994
2004	33839	0.05	0.12	80311	0.08	0.31	114150	-46792
2005	44003	0.06	0.13	110208	0.09	0.34	154211	-66205
2006	45391	0.05	0.11	188992	0.14	0.46	234384	-143601

Source: Undersecretariat of Foreign Trade of the Republic of Turkey

The above table shows an increasing commercial value between two countries. Vietnamese exportation to Turkey (2001-2006) was increased 9 times from 21 million USD in 2001 to 188 million USD in 2006. In the mean time, the Turkish exportation is four time higher, increasing from 13 million in 2001 to 45 million USD in 2006.

Among exported product from Vietnam, shoes and leather product account for 19%, and other products (24%) of the total exportation value. In the contrary, among exported products exported from Turkey, 57% is related to automobile industry, machinery and transportation means (13%) and other products account for 17% of the total exportation value.

In short, we can see that while the exportation of Vietnam is mainly consumer product and material, while the Turkish products exported to Vietnam essentially include machinery and equipment.

b. Direct Investment

Comparing to other foreign investor in Vietnam, Turkish FDI is relatively low, being ranked 48/51 countries invested in Vietnam. Up to now, the Turkish FDI in Vietnam is about \$US50 million. Turkish FDI in Vietnam is primarily in Phu Yen province (Center of Vietnam) in the sector such as micro-biologic, construction material... Moreover, we can find some other Turkish FDI project in education sector or resort center in Nha Trang (Khanh Hoa province).

Apart from the direct economic relation, two countries have been focussed on tourism promotion; exchange and cooperation among Vietnamese and Turkish firms. The number of Vietnam tourists in Turkey increased from 2142 passengers in 2002 to 3518 passengers in 2006. Some other cooperation in terms of economic relation, technical assistance, training and formation were discussed by two countries during the 3rd Session of the Turkish-Vietnamese Joint Economic and Trade Committee. They agreed to reinforce the relation while sharing SMEs development; organize forum to enhance dialogue between Vietnamese and Turkish enterprises, finding out cooperation opportunities; cooperation in post and telecommunication sector, shipping industry; transportation; and development project in agriculture, science and technology, and environmental protection.

c. General comments

Firstly, the bilateral economic relation between Vietnam and Turkey, in the last 30 years, clearly has a significant development, notably the commercial relation. However, these relations are still low in terms of commercial value, and do not correspond to potentialities of two countries. In the future, this relation need to be more enlarged, responding to the economic development demand of these two countries.

Secondly, in the actual context, development and international policies of two countries have many similarities. Two governments actually are implementing reform policy in terms of macroeconomic and microeconomic as well, including following sectors: public sector, privatization, finance –money, international relation extension. Vietnam is already member of WTO, while Turkey is preparing the different procedure for EU entrance. There are favourable conditions, permitting two countries to have the same opinion in cooperation relation and economic development. Although the bilateral relation known a significant improvement during the last years, its results are still far to the real potentialities. Commercial relation rest relatively low, explaining only 0.05% and 0.11% of the total exportation value of each country. Moreover, in terms of trade balance, Turkey is always a country where importation value is higher than exportation one. Turkish FDI project in Vietnam include mainly small one in terms of quantity and capital as well. In the future, it necessitates having more exchange and discussion to get further cooperation opportunities.

It is worthy to note that Vietnam actually tends to enlarge international relation, global economic integration, accompanying with a dynamic economic of an annual growth of 9-10%. These various condition will encourage Turkish investor working in Vietnam.

In conclusion, base on the commitments made at the 3rd Session of the Turkish-Vietnamese Joint Economic and Trade Committee in Hanoi on 28-29/8/2006¹, signed by minister of interior of Turkey, Abdulkadir Aksu and Minister of Commerce of Vietnam, Mr. Truong Dinh Tuyen, will be the key factor, enhancing the economic relation among two countries.

Notes

¹ In this session, the Turkish delegation was headed by H.E. Abdulkadir Aksu, Minister of Home Affairs Ministry and the Vietnamese delegation was headed by Minister Truong Dinh Tuyen, Ministry of Commerce. Two delegation came to a common consensus of a comprehensive cooperation on investment-finance; economic-technique

Pakistan-Türkiye Ekonomik İlişkileri

Rashid MANSUR

Escorts Yatırım Bankası Müdürü ve Pakistan Yatırım Bankaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı-Pakistan

Çev: Emre YILDIRIM

Bayanlar ve Baylar,

Değerli Büyükelçiler, Profesör Dr. Sabri Orman, saygıdeğer katılımcılar,

Bu güzel şehrim İstanbul'da, konuşma fırsatı bulmam benim için çok büyük bir onur ve mutluluktur. Kongreye katılacak kişilerin listesini öğrendiğim zaman çok aciz kaldığımı söylemem gerekmektedir. Sınırım isminin önünde Profesör ya da Doktor ünvanı olmayan tek kişi benimdir. Ama benim bu kongreye olacak katkım, bir Özel Sektör Dene-yimi perspektifini sunmak olacaktır.

Önümüzdeki 15 dakikada size Türkiye'ye yabancı olmayan bir arkadaşın ayrıcalıklı pozisyonun getirdiği kuş bakışı bir görünüş sunacağım. Türkiye hakkında konuşacağım, 1980'lerin başlarında tanıştığım ve 10 yıllık dönemde dönüşümüne başlamış ve ardından gelen 10 yıllık dönemde de güçlenen Türkiye'den. Sonra Pakistan hakkında konuşacağım, rahatça, *birçok tantananın yaşandığı ülke* denebilir. Türkiye ile ekonomik ilişkisi, mevcut durum, problemler ve zorluklar ve son olarak: Önündeki Yol.

1982'nin Ekim'inde bir Pakistan bankası olan Habib Bank'ın bir şubesini açmak için İstanbul Havaalanı'na indiğim zaman şunları gördüm:

- Çok nazik, arkadaşça ve misafirperver insanlar bugün olduğu gibi sokaklardaydı
- En zoru, kimse İngilizce konuşmuyor ya da anlamıyordu.
- Bürokratik kırmızı çizgiler en kötü durumdaydı – telefon bağlantısını alabilmek için bir avukat tutmak zorunda kaldık.
- 60 centin üzerinde Türk parasının enflasyon ve değer düşmesi durumu vardı.
- Bankalar %100 oranında birinci öncelik olarak müşterilerine borç ver-mekteydi.
- İngilizce konuşabilen banka personeli konusunda müthiş bir eksiklik vardı ve
- İthalat Kredi Mektubu’nun cevaplanması en az bir ay sürmekteydi.

Değerli katılımcılar, bayanlar ve baylar;

Türkiye bugün, aynı derecede güler yüzlü ve misafirperver, gelenekleri konusunda aynı derecede zengin ve ekonomik olarak çok daha aktif, profes-yonel ve ilerlemiş durumdadır. 80’ler, Türkiye’nin sosyo- ekonomik yapısı ve siyasetinde önemli bir dönüm noktasıdır. Avrupa ile bağlantısı ülkenin kalkın-masında önemli bir rol üstlenmiştir. İç pazarı genişlemiş, son beş yılda ülke ist-tikrarlı büyüme rakamlarına kavuşmuştur ve reformlar devam etmektedir. Bu-radaki herkesin, Türkiye’nin dünyadaki jeopolitik önemi ve stratejik rolü, me-deniyetler arası köprü konumu, büyük bir enerji koridoru ve tüketim pazarı olarak büyüyen potansiyeli ile ilgili düşüncelerime katılacaklarından eminim. Büyük bir yetişmiş işgücü ve modern bir Finans Sektörü Pazarı, Türkiye’nin ayağa kalkışının karakteristikleri olarak görülmektedir. Türkiye ekonomisini etkileyici derecede açmıştır. Reformların başarısı bugün Türkiye’nin makro ekonomik göstergelerini olumlu anlamda etkilemiştir.

Bugün Pakistan’ın durumuna baktığımız zaman, 160 milyon zeki, sana-yileşmiş ve çalışkan insanlardan oluşan bir ulus görmekteyiz. Ülke, stratejik olarak üç önemli bölgenin, Güney Asya, Orta Asya ve Batı Asya’nın, kesişti-ği deniz kıyısı olmayan Batı Çin ve Orta Asya ülkelerinin denize ulaşmak için en kısa yol olan yerde konumlanmıştır. Karaçi limanımız ve yapılmakta olan açık deniz limanı Gavadar, karayolları ve demir yolu ağıyla üç bölgeyi de bir birine bağlayacaktır. Dış politikamız dostça ilişkiler ve bölgede işbirliğine da-yanmaktadır.

Pakistan hükümetinin ekonomik reformları şu noktalara odaklanmakta-dır:

- fiyat serbestisi

- liberalizasyon
- özelleştirme
- daha verimli bir mali disiplini sağlama
- vergi gelirlerini yükseltme
- uygun ortam yaratma
- ekonomik büyümenin önemli faktörü olarak özel sektörü tanıma

Reformların başarısı aşağıdaki sonuçlardan görülebilir:

- Son beş yılda GSMH büyümesi %7'nin üzerindedir.
- İhracat, son beş yılda 17 milyar dolar ile iki katına çıkmıştır.
- FDI 2005-2006 yılında %238 artmış ve başlıca ABD, İngiltere, Japonya ve BAE'dendir.

- Döviz rezervi 4 kat artmıştır.

• Karaçi Borsası (KSE 100), 1999'dan beri 1300'den 12.000'e tırmanmıştır.

Pakistan'ın güçlü makro ekonomik değişikliklerin uygulanabilirliği ile ilgili kararlılığı sürmektedir. Yatırım Bankalarının güçlü konumda olduğu, iyi düzenlenmiş bankacılık sektörlerinin en iyilerinden birine sahibiz. Pakistan'a gelen FDI'ler Girişim Sermayesi Yatırımları olarak kabul ediliyor. Orta Doğu ülkelerinden Pakistan'a büyük çapta projeler ile yatırım akını vardır. Bu, Pakistan'ın ekonomik ortamının ne kadar dostça olduğunu gözler önüne sermektedir. Özelleştirme işlemleri, özel sektöre tanınan rahatlığın sonuçlarını göstermektedir.

Pakistan, bölgede güçlü bir nükleer kale olarak coğrafi olarak avantajlı şekilde konumlanmış ve ekonomik gücü yüksek bir ülkedir.

Bayanlar ve baylar:

“Türkiye ile Pakistan, iki devlet, bir millettir” şeklinde bir söz vardır. Ama Türkiye ve Pakistan arasındaki ticaret ve yatırımlar, tarihi, kültürel ve dini bağlar itibarıyla düşünülecek olursa iki kardeş ülke için yeterli oranlarda değildir ve bu önemli bir sorun olarak görülmektedir.

• İki ülke arasındaki mevcut ticaret hacmi sadece 506 milyon dolar seviyesindedir.

- Pakistan'ın Türkiye'den ithalatı, toplamda sadece %0.46'lık bir orandır.
- Benzer şekilde Türkiye'ye ihracat toplamın sadece %2.16'sıdır.
- Türkiye'nin Pakistan'dan ithalatı, toplamın %0.27'sidir ve
- Pakistan'a ihracat, Türkiye'nin toplam ihracatının %0.1'idir.

Bu, gurur duyacağımız bir tablo değildir!

Pakistan'ın başlıca ithalat malları, makine, temel yağlar ve lastik işleme

maddesidir ve başlıca ihraç ürünleri pamuk, kimyasallar ve katkı maddeler ve sentetik tekstildir. İki ülke arasındaki FDI ise neredeyse yok denecek seviyededir.

Bu düşük seviyeli ilişkiyi açıklamak için belirtilen en önemli neden, iki ülkenin de ekonomik yapılarının benzer oluşları nedeniyle aynı ürünlerin ticaretini yaptıkları ve benzer hedef pazarlara sahip oldukları yönündedir.

İçimizi rahatlatacak bir neden? Belki!

İlerlemeye doğru yolun iki tarafında da paydaşlarının yeniden tanımlanması ve rollerinin belirlenmesine bağlı olduğunu düşünüyorum. İki ülkenin de hükümetlerinin rolleri ilerlemeci ve kolaylaştırıcı olmak zorundadır. Bu rollerini, makro düzeyde engelleri ortadan kaldırarak gerçekleştirebilirler. Bunlar:

- Düzensiz nakliyat hizmeti
- İki ulusal firma olan THY ve PIA'nın dolaylı ve seyrek uçuşları ve normal uçuşlara göre daha pahalı olması
- Uygun kara yolu taşımacılığı güzergahının olmaması
- Ticari vize prosedürünün kolay olmaması ve büyük şehirlerde yetkili birimlerin eksikliği

Bana göre, karşılıklı ekonomik aktivitenin gerçek sürükleyicileri iki taraf için de özel sektör girişimcileri olmalıdır. Bu karşılıklı rollerini icra edebilmek için de ticari açıdan elverişli durumları iyi tanımlamalı ve profesyonel anlamda mantıklı kararlar alarak uygulamaya geçirmelidirler.

İleriye doğru adımların, kısa dönemde ürün ve hizmet ticaretine odaklanmaktan ziyade stratejik entegrasyon hedefleri geliştirerek iki tarafın da dahil olduğu ortaklaşa yatırım projeleri üreterek gelişeceğini görüyorum. Bence, ürün ve hizmet akışındaki artış ilerde otomatik olarak düşecektir. Pakistan Yatırım Bankaları Birliği (şuan da başkanı olduğum), Türkiye ve Pakistan arasında ortaklaşa girişime uygun bir dizi fırsat projeleri olduğunu hissetmektedir. Zamanlama açısından ben sadece bazı seçenekler hakkında yorum yapacağım. Yine de, Pakistan Yatırım Bankaları Birliği ve benim bankam Escorts Yatırım Bankası, bir dizi proje listesi önermekten memnuniyet duyacaktır ve seçili projeler ile ilgili fizibilite ve danışmanlık hizmetleri sunacaktır.

Escort Yatırım Bankası Ülkeye Özel Danışmanlık Hizmeti projesini, *Merhaba Türkiye!* adı altında sunmaktadır ve ben büyük Türk bankaları ile bu servisin karşılığı olacak olan, *Salam Pakistan!* projesini hayata geçirmek için irtibat halindeyim.

Bayanlar ve Baylar,

Pakistan'ın ortalama büyüme hızı emlak, turizm, altyapı, telekom ve enerji sektörlerindeki yatırımları artırmıştır. Ortak girişimler, Endonezya ve Malezya gibi ülkelerle Emlak Kalkınma Projesi gibi büyük çaptaki projeleri hayata geçirmiştir. Şahsen ben, Türk kökenli Uluslararası İnşaat ve Yapı Şirketleri'nin eğitim, know-how ve deneyim gibi girişimlerle bu ve diğer alanları domine etmek istediğinin farkındayım.

Pakistan hala, ihtiyacı olan elektrik enerjisinden 1200 megavat daha eksiklikle yüzleşmektedir. LOI, batılı şirketlerin kömür tabanlı güç santralleri inşa etmeleri için çalışmaktadır.

Pakistan'ın telekom endüstrisi, dünya genelindeki en hızlı büyüyen sektörlerden biridir. Telekom alanındaki yatırımlar, birçok yabancı ülkelerden gelmekte ve mevcut durumda ülkede 35 milyon mobil bağlantı bulunmaktadır. Pakistan'ın otel ve konaklama hizmet sektörü son beş yılda başlı başına bir büyüme göstermiş ve Lahore, Karachi ve Islamabad (bizim grubumuz Islamabad'da uluslararası bir firma 'Inter-Continental' ile ortaklaşa beş yıldızlı bir inşa etmektedir) gibi şehirlerdeki oteller %100 kapasitelerinin üzerinde çalışmaktadır. Tesis turizmindeki potansiyel, gelirleri yükselmekte olan yerel nüfus için uygun duruma gelmiştir.

Bayanlar ve Baylar,

BPO'daki yatırımlar şaşırtıcıdır. BPO'da hizmet veren başlıca sektörler: bankacılık, finans hizmetleri, sigorta, sağlık hizmeti, taşımacılık ve telekomünikasyon'dur.

ABD şirketleri, yılda 120 milyar dolardan fazla BPO hizmetlerine harcamaktadır. Fortune 500 müşterileri, yerel tepkileri azaltmak için çok uluslu çözümler aramaktadır. Hindistan tek başına 12.8 milyar dolar 2004-2005'te harcamıştır. Pakistan'ın Yazılım İhracatı ve Dış kaynaklaması 2004-2005 için 300 milyon dolar olmuştur.

Pakistan'ın bölgede özellikle şu alanlarda belli bir avantajı vardır:

- En düşük bant ücretleri
- İngilizce konuşan eğitimli nüfus
- Düşük işlem maliyetleri
- Çift fiber kablo sistemleri Sea Me We-3 ve Sea Me We-4 ülke çapı bağlantısı
- Pakistan hükümeti birçok muafiyet sunmaktadır. Pakistan Yazılım İhraç Kurulu'nun web sitesinden detaylar alınabilir. Başlıca muafiyet IT hizmetle-

rinden elde edilen ciro 2016 yılına kadar vergiden muaftır.

Türkiye-Pakistan birlikteliğinin doğuracağı sinerjiler nelerdir?

Bu ticaretin iki ana unsuru vardır: Pazarlama ya da Ön Ofis ve Operasyonel Geri Ofis kurulumu. Türkiye'nin, Avrupa ve ABD için Pakistan'ın üzerinde önemli bir 'Pazar Avantajı' vardır. Diğer taraftan Pakistan Geri-son kurulumda tüm rekabetçi avantajları karşılamaktadır.

Müsaadenizle hem Türkiye hem de Pakistan'ın kamu ve özel sektör girişimcilerini adres göstererek toparlayayım. Ülkeler arasındaki ilişkiler insanlar arasındaki ilişkilerden farklı değildir. Her ikisi de dikkatli bir şekilde korunmalı ve beslenmelidir. Atalarımız bize Türkiye ve Pakistan arasında büyük ve eşsiz bir ilişkinin değerli mirasını bırakmışlardır. Biz de bunu gelecek nesil için saklamalı ve nesilden nesle aktarılmasını sağlamalıyız. Gönül rahatlığımız, verimsizliğimiz, yanlış hesaplarımız ve bazı ticari harcamalardaki dış etkili dalgalar, ortak ulusal hazinemizin ateşini söndürmeye sebep olmaktadır.

Aynı zamanda, günümüz gerçekliğinde de iki ülke arasındaki en önemli itici gücün ortak ekonomi ve ticari ilişkilerdeki çıkarlar olduğunu unutmamız gerekmektedir. Anlamlı ve karşılıklı çıkarlara dayalı ekonomik ilişki en önemlisidir. Bu gerçeklerin ışığında üzerimize düşen rolü oynamamamız durumunda tarih bizi asla affetmeyecektir. En büyük korkum, bizim kuşaklarımızın Pakistan öncesi Hintli Müslümanların Türk Ulusal Kurtuluş Hareketine yaptıkları fedakar katkıyı ya da geçen yıllarda Pakistan'da gerçekleşen depremde Türkiye'nin destek ve yardımlarını unutmalarıdır.

Pakistan-Turkey Economic Relations

Rashid MANSUR

* President Escorts Investment Bank Limited, Pakistan & Chairman
Investment Banks Association of Pakistan, Pakistan

Informal Opening Remark:

Ladies and gentlemen:

I realize congress sessions in the afternoon can be quite tiring at times, but you can all sit back and relax. Mine is not a speech – it is a love story - for romance is the only word that can rightly describe the relationship between Turkey and Pakistan. This Congress is becoming more and more interesting – a while ago you heard our very distinguished Turkish friend, Mr. Erdal Guven talking about the Japanese Experience, and now you have here a Turkce speaking Pakistani, telling you about your country, Turkey.

Please stay with me!

Honorable Professor Sabri Orman,
Distinguished Delegates, Excellencies,
Ladies and Gentlemen:

It is a matter of great honor and pleasure for me to be able to speak to such a distinguished gathering, in my beautiful city of Istanbul. I feel I am entitled to use the possessive adjective “my”, with Istanbul, on the basis of a number of very valid reasons:

My wife Samra (a Pakistani like me) and I had our honeymoon in Istanbul in the year 1982; we lived in Turkey for ten years till 1992; both our sons, Hasan and Mohsin, were born in Istanbul, and Turkce happens to be our most preferred language.

Ladies and Gentlemen:

I must admit I was a bit humbled when I went through the list of the dis-

tinguished delegates to this Congress. Mine is probably the only name that does not have the title of “Professor” or “Doctor” as a prefix. But you know, how Investment Bankers come - unbranded yet quite expensive. As to what sort of a perspective I could bring to this Congress I did not have to wonder much. I bring to this Congress the perspective of a Private Sector Practitioner.

In the next 15 minutes I am going to give you a bird’s eye view, from the privileged vantage position of a friendly foreigner who is no stranger or “Yabancı” to Türkiye. I will speak about Turkey, as I found it in the early 1980s, the transformation in the decade that followed and its consolidation in the next decade. Then I will talk about Pakistan – undoubtedly - *A land of many splendors*. Its economic relationship with Turkey, current levels, problems and challenges and finally: The Way Forward.

When I landed at the Istanbul Airport, in October 1982 with the mandate to establish a Branch of the Pakistani Bank, Habib Bank Limited here, this is what I saw:

- very polite, friendly and hospitable people on the streets as they are today
- hardly anybody understood or spoke any English.
- bureaucratic red tape was at its worst- we had to hire a lawyer to get telephone connections
- inflation and depreciation of the Turkish Lira were both over 60 percent
- banks were lending to prime clients at around 100 percent.
- extreme shortage of Banking staff who could speak English AND
- minimum time in which an Import Letter of Credit could be opened was about a month.

Distinguished delegates, ladies and gentlemen;

Turkey today is equally good-humored and hospitable, equally rich in its traditions yet much more economically pro active, professional and progressive. The decade of 1980’s marked a crucial turning point in Turkey’s socio-economic structure and politics. Turkey’s links with Europe became a major driver behind the country’s development - the domestic market is booming, the country has seen sustained growth rates over the last five years, and reforms are ongoing. I am sure this eminent congress would join me in appreciating and applauding the significant geopolitical and strategic roles that Turkey plays in the world, its position as a bridge between civilizations, its growing potential as a major energy corridor and a big consumer market. The large source of skilled labor and a modern Financial Services Market are all

characteristics that make Turkey stand out. Turkey has opened its economy to an impressive degree. The success of the reforms is well reflected in the macro economic indicators of Turkey today.

Ladies and gentlemen;

When we look at Pakistan, Pakistan today, is a nation of 160 million intelligent, industrious and hardworking persons. The country is strategically located at the hub of three vital regions namely, South Asia, Central Asia and West Asia that provides the shortest route to the sea for the landlocked countries of Central Asia and for Western China. Our port at Karachi and the upcoming deep-water port at Gawadar are being linked through a road and rail transportation network that will connect all three regions. Our foreign policy is friendly and based on regional cooperation.

The Pakistan government's economic reforms are focused on:

- de-regulation,
- liberalization
- privatization
- ensuring better fiscal and monetary discipline.
- increasing revenue generation
- creating an enabling environment.
- recognizing private sector as a major driver of economic growth

The success of the reforms can be seen from the following results:

- GDP growth of 7 % over the last few years.
- Exports have doubled over the last five years to US Dollars 17 billion
- FDI has increased by 238 % in the year 2005-06 mainly from US, UK, Japan & UAE.

- Foreign Exchange Reserves have increased by four times
- The Karachi Stock Exchange Index (KSE 100) has climbed from 1300 to over 12,000 since 1999.

Pakistan's consistency in the implementation of strong macro economic changes is on track. We currently have one of the best-regulated Banking Sectors where strong presence of Investment Banking is visible. The investment banks are channeling Foreign Direct Investment into Pakistan through Private Equity Placements. There is an upsurge of investments into Pakistan from countries in Middle East, into various mega projects. This speaks volumes of the economic friendly environment of Pakistan. The upcoming Privatization Transactions are the result of confidence that is placed in the private sector.

Pakistan is a strong nuclear fort in the region that stands tall as an economic power and one of the most advantageous geographically positioned countries.

Ladies and Gentlemen;

It is said that **“Turkey and Pakistan are two countries one nation”**. However, it is a matter of concern that existing level of trades and investment between Turkey and Pakistan are not at all reflective of the cordial, historic, cultural and religious ties between our two brotherly countries.

- The present volume of trade between these two countries is only US Dollars 506 million.

- Imports from Turkey form a meager 0.46% of total imports of Pakistan
- Exports to Turkey form 2.16% of Pakistan’s export. Similarly,
- Imports by Turkey from Pakistan form 0.27.% of Turkey’s total imports and
- Exports to Pakistan form 0.1 % of Turkey’s overall exports.

Certainly not something we can be proud of!

The major items of Pakistan’s import are specialized machinery, essential oils and rubber manufacturing material whereas major export items are cotton fabrics, chemicals and allied products and synthetic textiles. FDI between the two countries is almost negligible.

Ladies and Gentlemen:

The often-quoted reason for this unsatisfactory volume of bilateral trade is that both economies are parallel and trade in nearly the same products that result in similar target markets.

A convenient excuse for our complacency? Maybe!

I strongly feel that **the way forward** lies through identifying the stakeholders and redefining their respective roles. The Governments of both countries in their presently stated roles are promoters and facilitators. They should play their roles in removing the following macro level hurdles, namely:

- Irregular shipping service
- Indirect and infrequent flights of both national carriers namely THY and PIA and more expensive than normal airfares
- Non existence of proper land route transportation
- Business visa procedures are not very simple and counters are not available at all majors town.

It is my firm conviction that the real drivers of the bilateral economic activity happen to be the private sector entrepreneurs of both the countries. They should play their due role in identifying the commercially viable propositions and pursue them to their logical conclusions, in a professional manner.

I see the way forward through shifting our focus from the short-term objective of trade in goods and services to a more strategic objective of integration through joint investments in each other's countries. It is my belief that an increase in the flow of goods and services would automatically follow. The Investment Banks Association of Pakistan (of which I am the current Chairman) feels that there are a number of projects where opportunities of Turkey Pakistan Joint Ventures exist. In view of the time constraint I will comment only on a few options. However The Investment Banks Association of Pakistan and my Bank, Escorts Investment Bank would be very pleased to offer a comprehensive list of Projects and detailed Feasibilities and Advisory Services on selected Projects.

As a matter of fact, Escorts Investment Bank is about to launch a Country Specific Advisory Service, under the name of, ***Merhaba Turkiye!***, and I am in touch with a major Turkish Bank for the launch of a correspondent service, here in Turkey, by the name of ***Salam Pakistan!***

Ladies and Gentlemen:

The pace of overall growth in Pakistan has catalyzed investment in the fields of Housing, Tourism, Infrastructure, Telecom and Energy. Number of Joint Ventures are being entered into for mega scale Housing Development Projects with countries such as Indonesia and Malaysia. I am personally aware of a number of Turkish International Construction and Contracting Companies who possess the recourses, know-how and the experience to play a dominating role in this, and many other fields.

Pakistan is already facing shortage of 1200 Mega Watts in terms of its electrical energy requirements. LOI's are being issued to various companies of western origin for setting up coal-based power plants.

The telecom industry of Pakistan has been one of the most growing sectors of the world. Investments into the telecom have come from many foreign countries and currently there are over 35 million mobile connections in use in the country. The Hotel and Hospitality service industry in Pakistan has experienced a phenomenal growth over the last few years and currently hotels are operating at over 100% occupancy levels in cities of Lahore, Karachi and Islamabad (my own Group is setting up a five star hotel at Islamabad in col-

laboration with an international franchise ‘Inter-continental’). Potential in the Resort Tourism is at its highest for the local population whose disposable income has increased.

Ladies and Gentlemen:

The investment into **Business Process Outsource Companies (BPO)** is very exciting.. Major Industries utilizing the services of BPO are Banking, Financial Services, Insurance, Health Care, IT Services, Travel and Telecommunications.

US companies presently spend over US Dollars 120 billion per year on BPO services. Fortune 500 customers are looking for multi-country solutions to mitigate location exposure. India alone generated US Dollars 12.8 billion in 2004-2005. Revenues generated through Software Exports and Outsourcing in Pakistan for 2004-2005 were at US Dollars 300 million

Pakistan has a visible Advantage in the region in terms of:

- Lowest Bandwidth costs.
- English speaking and educated population
- Low Operating Cost
- Dual Fiber Cable Systems *Sea Me We-3 and Sea Me We-4 Connecting the Country.
- The Government of Pakistan provides various incentives. Details of which can be had from the Website of Pakistan Software Export Board. A major incentive is that the Income generated from I.T Enabled Services is Tax Exempt till the Year 2016.

What are the synergies for the Turkey – Pakistan Partnership?

This business has two main elements: Marketing or Front Office and the Operational Back Office setup. Turkey has a very obvious “Marketing Edge” over Pakistan for Europe and even for the US. Pakistan on the other hand possesses all the comparative advantages for the Back-end setup.

Ladies and Gentlemen:

Let me conclude by addressing the Governments and Private Sector Entrepreneurs of both Turkey and Pakistan.

Relationships between nations are no different from those between persons. Both have to be protected and nurtured with consistent care. Our ancestors have left us the golden legacy of a great and selfless relationship between Turkey and Pakistan. We owe it to our coming generations that we pass on this

beacon from generation to generation. Let not our complacency, inefficiency, miscalculation or some externally inspired storm of commercial expediency dampen the glow of this torch, for it is our joint national treasure.

At the same time, we should also not lose sight of the fact that in the context of the present day realities, shared commercial economic interest is the single most important binding force between any two countries. Meaning full and mutually beneficial economic interaction is of paramount importance. History will not forgive us if we do not play our respective roles in the light of this reality. My greatest fear is that our generations to come may neither remember the sacrifices of the Pre Pakistan Indian Muslims towards the Turkish National Liberation Movement nor the more recent Turkish support and assistance for the victims of last years earthquake in Pakistan.

Let the statistics to be quoted in the next year's TASAM Congress show that you all listened to me.

Thank you.

** South East Asian Middle East Western Submarine Cable No. 3*

Hindistan-Türkiye Ticari İlişkileri

Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA

Yeni Delhi Jawaharlal Nehru Üniversitesi Uluslararası Çalışmalar Okulu, Batı Asya ve Afrika Çalışmaları Merkezi Başkanı ve Direktörü, Hindistan

Çev: Emre YILDIRIM

Hindistan-Türkiye Arasındaki Ticareti: 1985–2003

Yıl	Hindistan'ın Türkiye'ye İhracatı	Hindistan'ın Türkiye'den İthalatı
1985	6.3	21.7
1986	29.2	44.9
1987	38.3	69.3
1988	3.8	75.6
1989	42.7	65.3
1990	78.8	61.5
1991	87.7	42.4
1992	100.2	42.2
1993	151.9	31.8
1994	110.0	78.2
1995	22.1	41.9
1996	258.2	59.4
1997	300.9	60.8
1998	276.3	73.3
1999	243.0	120.5
2000	437.2	56.0
2001	353.2	4.6
2002	564.0	69.5
2003	718.8	71.4
2005	1.280	219
2006	1557	222.38
2007	297.7	25.0
[2ay]		

Yukarıdaki rakamlar milyon Amerikan dolarıdır.

1) Hindistan'ın Türkiye'ye ihracatı ana kalemler olarak organik kimyasallar (vücut geliştirme ilaçları), pamuk/iplik, sentetik fiber, plastik/eşyalar, bronzlaştırıcı ürünler ve boyalar, makine parçaları ve hafif makineler, küçük elektrikli aletler, demir ve çelik maddeler, saten/ürünler, elyaf/ürünler, deri, otomotiv parçaları vs.

2) Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı çelik/ürünler, leblebi, kauçuk, tekstil makineleri, tekstil ürünleri, kimyasallar ve makineler ve makine parçalarıdır.

Mevcut Ekonomik İşbirliği: Hint-Türk JEC ortak tarım politikası altında, Hintli üç tarımsal ve hayvansal çiftçilik uzmanı Haziran 1998'de Türkiye'yi ziyaret etmiş ve koyun yetiştiriciliği gibi konularda bilgi ve veri toplamıştır. Türk tarafını temsilen bir heyet Şubat/Mart 2000'de tarımla ilgili konularda Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Çay Kurulu Başkanının önderliğinde bir çay heyeti Mayıs 2000'de Türkiye'yi ziyaret etmiştir. ITPO, İzmir Uluslararası Ticaret Fuarı'na 2002 hariç düzenli olarak her yıl katılmaktadır. Türkiye ilk defa Kasım 2003'de Yeni Delhi'de düzenlenen 22. Hindistan Uluslararası Ticaret Fuarı'na resmi olarak katılmıştır. 2004 ve 2005'de tekrar IITF'ye katılan Türkiye'ye "Partner Ülke" statüsü verilmiştir. Eylül 2003'teki Hindistan Başbakanının Türkiye ziyaretinde ASSOCHAM, FICCI ve CII üyeleri ve işadamlarının bulunduğu bir iş heyeti Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Bu vesile ile CII "Made in India Show" adında bir organizasyonla İstanbul'da bir Hindistan Ticaret Fuarı düzenlemiştir.

3) Hindistan Demiryolu Yapım Şirketi (IRCON) 90'larda Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD)'den 35 milyon dolar tutarında iki demiryolu yapım projesi almıştır. Türk İnşa Şirketlerinden oluşan bir heyet Türkiye Başbakanı ile birlikte 2000'de Hindistan'ı ziyaret etmişlerdir. Ekim 2000'de bir başka Türk altyapı heyeti anlaşmaların devamını getirmek için Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Buna paralel olarak, İki Türk firması LIMAK ve STFA Hindistan'da otoyol projesine başlamışlardır.

4) Hint firmalarından biri olan Punj Lloyd, Bakü-Ceyhan boru hattı projesinde çalışmak üzere LIMAK ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma, çok ağır şartları olan küresel ve Türk ihalesini kazanması açısından, Hindistan İnşaat Sanayii için "Başarılı bir hikaye" olarak görülebilir. Kalpaturu, Gujarat BARMEK ile birlikte TEAŞ için elektrik ulaşım hattı projesini almıştır. Ulusal İnşaat Yapım İdaresi (NBCC) depremde etkilenen bölgelerde Marmara Mühendislik Acil Yapım Projesi'ne danışmanlık hizmeti vermektedir.

5) Hidrokarbon sektöründe ONGC Videsh LTD ve Türkiye Petrolleri Ortaklığı (TPAO) Libya'nın araştırma ve keşif faaliyetlerini engellemesini aş-

mak için bir araya gelmişlerdir. Anlaşma çerçevesinde OVL %49 (30-40 milyon dolar) ortaklık ile teknik personel ve destek sağlayacaktır. GAIL ve BOTAŞ (doğalgaz ve petrol boru hattı ile ilgili Türk Kamu Sektörü Şirketi) BOTAŞ personelinin Hindistan'da eğitimi, araçların CNG dönüşümü vs. gibi alanlarda işbirliği yapmak üzere MOU ile bir anlaşma imzalamıştır.

6) Bilgi Teknolojileri (IT) eğitim sektöründe YÜCE Koleji APTECH ile APTECH markası altında IT eğitim kursları vermek için bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşma gereği, APTECH kursları, franchising temelinde Ankara ve Denizli'de açılmış ve yakında İstanbul'da açılacaktır. Türkiye'de bu gelişmelere bağlı olarak, NITT firması da Türkiye'de IT sektörüne girmeye çalışmaktadır. Dewsoft Solutions adında Mumbai temelli bir Hindistan Firması tarafından Bakü-Ceyhan boru hattı için BTC/BOTAŞ ile IT hizmetleri üzerine bir anlaşma yapılmış ve bu alanda küçük bir girişim gerçekleştirilmiştir.

7) Doğrudan hava yolunun eksikliği iş dünyası ve turizmin gelişimi için ciddi bir engeldir. Türk Havayollarının Eylül 2003 itibariyle yeniden haftada üç defa İstanbul'dan Delhi'ye direk uçuşlara başlaması sevindirici bir gelişmedir. Bu tarihten beri, vize istatistikleri artan oranda seyretmektedir. Hava trafiği de hızla gelişmektedir.

8) Turizmi geliştirmek için TURSAB'a ait bir heyet Nisan 2003'de Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Hindistanlı tur operatörlerinin iade-i ziyareti Ekim 2003'de gerçekleşmiştir. Tatas, Reliance, Ispat, Aditya Birla Grubu gibi bir dizi Hintli lider sanayi firması pazardaki fırsatları değerlendirebilmek için Türkiye'de ofislerini açmışlardır. Sayıları hızla artan Türk sanayiciler Hindistan'a iş gezileri düzenlemektedir. Sektördeki büyümeyi hisseden CII, İstanbul'da bir ofis açmayı planlamaktadır.

9) Hindistan ve Türkiye, 25 Kasım 2005'de iki ülke arasında icat ve üretim girişimlerinin önemini farkında olarak önlerindeki engelleri kaldıran ve Türkiye'ye Yeni İcat Lisans Politikası (NELP) çerçevesinde firmaların çalışmalarına teşvik eden bir anlaşma (MoU) imzalamıştır. Hindistan Petrol ve Doğalgaz Bakanı Mani Shankar Aiyar ve Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı M. Hilmi Güler Yeni Delhi'de anlaşmayı imzalamıştır. MoU güvenli bir şekilde petrol ve gaz arzı konusunda iki ülkenin ortaklık ve işbirliğini öngörmekte üçüncü bir ülkede yatırım yapmayı da düzenlemektedir. İki ülke Kafkaslar, Hazar, Orta Asya, Güneydoğu Asya, Ortadoğu ve Afrika'daki stratejik öneme sahip bölgelerdeki fırsatları ortaklaşa değerlendirme konusunda uzlaşıya varmıştır. Aiyar, "bu girişim bizden çok uzaktaki Orta Asya'ya geniş bir açılımın sinyallerini vermektedir" demiştir. Hindistan ve Türkiye'nin hidrokarbon profilinin uyuşmasına paralel olarak Aiyar, iki ülkenin sektörde ortak-

laşa çalışmasını, Türkiye içinde veya dışında boru hatları inşa etmesini, yakın bölgeler ya da denizasıırı ihracatlarla bütünleşmesini ve üçüncü ülkelere ihracat konusunda ortaklaşa hareket etmesini önermektedir. İmalat sanayisinde işbirliği, donanım ve petrokimyasal üretim birimlerinin üretiminin artırılması ve arzı da anlaşmada uzlaşılın konular arasındadır. Ayrıca anlaşma yakıt enerjisi ve çevre konuları, enerji politikaları, enerji araştırmaları, bölgesel enerji altyapı ağının geliştirilmesi ve açılımı ve uzmanların yetiştirilmesi gibi konularda işbirliğini öngörmekte petrol ve gaz pazarının gelişimi, operasyon ve risk yönetimi ile ilgili konularda düzenlemelere odaklanmaktadır.

10) Bilindiği gibi, Hindistan Petrol ve Gaz Komisyonu (ONGC) Videsh Limited (OVL), ONGC'nin denizasıırı araştırma faaliyetlerinde Türkiye Petrol Ofisi ile 22 Ağustos 2002'de imzalanan bir anlaşma dahilinde Libya'da %49 oranında hisse ile yüzeyde iki petrol ve gaz araştırma bloğuna sahiptir.

Ticarete en çok tercih edilen ülkeler: Hint-Türk Ortak İş Konseyi 1996'da kurulmuş ve 31 Mart 2000'de Yeni Delhi'de dördüncü toplantısını gerçekleştirmiştir. Türkiye Başbakanını ziyaretleri sırasında konseyi iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin özellikle inşaat, telekomünikasyon ve otomotiv sektörlerinde geliştirilmesi konusunda teşvik etmiştir. Bir dizi başka sektörde işbirliği için potansiyel alanlar olarak görülmektedir: inşaat, altyapı projeleri, limanlar, tekstil makineleri, pamuk, bilgisayar yazılımı, işlenmiş tarım ürünleri, ilaç, kimyasallar, et üretimi vs. Türkiye Ulaştırma Bakanı, belli başlı inşaat firmalarından oluşan bir heyetle 2001'de Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Karşılıklı etkileşim ekonomik ve ticari ilişkileri artırmada çok önemlidir. Hint-Türk Turizm İşbirliği Komisyonu'nun ilk görüşmesi ziyaret sırasında gerçekleşmiştir. Ziyaret sırasında turizm alanında işbirliğine dair bir protokol imzalanmıştır. Ekonomik faaliyetlerde Hindistan şirketi olan Punj Lloyd, yerel bir ortağı ile birlikte Bakü-Ceyhan petrol boru hattı projesinin bir kısmı ile ödüllendirilmiştir. Hint-Türk Ortak İş Konseyi'nin (JBC) beşinci oturumu Mayıs 2002'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Yüksek düzeyde ziyaretlerin devamı: Başbakan AB Vajpayee Hindistan Türkiye ilişkilerinin gelişiminin etkisiyle 16-19 Eylül 2003'de Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret, ilişkileri daha kapsamlı ilerletme amacıyla karşılıklı yakınlık ve temennilerin gelişimi şeklinde yorumlanmıştır. Hindistan-Türkiye ilişkileri açısından önemli bir olay olmasının yanında ziyaret, yazılı ve elektronik basında etkili ve olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Başbakanın ziyareti 15 yıl üzerine gerçekleşmiştir.

Ekonomik ilişkiler karşılıklı ticaretin gelişmesiyle birlikte derinleşmektedir. Ek olarak kurumsal anlaşmalar ve birlikteliklerle sonuçlandırılmaktadır.

Anlaşmalar, Bilim ve Teknoloji ve Suçluların İadesi için Anlaşma; IT ve Bilgisayar Yazılımı alanında ortak protokol; Terörizmle Mücadele için ortak hareket etmek için bir protokol başlıklarıyla ziyaret sırasında imzalanmıştır.

1995 yılında imzalanan turizm sektöründe ortak işbirliği anlaşması Onay Belgesi ile işlerlik kazanmıştır. Başbakan ayrıca Türkiye’deki Hintlileri de ziyaret etmiştir. Başbakan İstanbul’dayken 18 Eylül 2003’de Türk Havayollarının (THY/AI) İstanbul-Yeni Delhi seferi gerçekleşmiştir. Başbakan Türkiye’deyken CII “Made in India” fuarını İstanbul’da organize etmiştir. Başbakan, fuara ve Türkiye Dış Ekonomik İlişkiler kurulunun organize ettiği bir konferansa katılmıştır.

11 Nisan 2003’de Ege Serbest Ticaret Bölgesi’nde bir “Hindistan Ticaret Günü” organize edilmiştir. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği’nden bir heyet Nisan’da Hindistan’ı ziyaret etmiş ve Hintli tur operatörlerinin iade-i ziyareti Ekim 2003’de gerçekleşmiştir. Türkiye “Partner Ülke” olarak Kasım 2003’de Yeni Delhi’deki Hindistan Uluslararası Ticaret Fuarı’na katılmıştır. Yüksek düzeydeki tüm ziyaretler ve görüşmeler olumlu sonuçlar vermiştir. Hindistan’ın 2001’deki ihracat rakamlarına göre %59 artış gösteren 2002 rakamları 564 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2003’ün ilk 10 ayında ise rakamlar 584 milyon dolara yükselmiştir. Başbakan PM Vajpayee ziyareti sırasında 2005 yılı itibarıyla 1 milyar dolar karşılıklı ticaret hacmine ulaşmak istediklerini dile getirmiştir.

İstanbul ve Delhi arasında direk uçuşların başlamasından sonra Türkiye ve Hindistan arasındaki turistik iş trafiği belirgin şekilde artmıştır. FICCI ile onun Türkiye’de karşılığı olan Ortak İş Konseyi (JBC) ile oluşturulan kurumla bir anlaşma imzalanmış ve amaçlar ve görevler belirlenmiştir. FICCI’nin 14 üyesinden oluşan bir heyet 11-13 Aralık 1996’da Türkiye’yi ziyaret ederek JBC Hindistan-Türkiye görüşmesinin ilkinin gerçekleştirmiştir.

India-Turkey Trade Relations: 1985–2003

Prof. Aftab Kamal PASHA

Chairman and Director at the Center for West Asian and African Studies, School of International Studies, Jawaharlal Nehru University, New Delhi-India

Year	India's Exports to Turkey	India's Imports from Turkey
1985	6.3	21.7
1986	29.2	44.9
1987	38.3	69.3
1988	3.8	75.6
1989	42.7	65.3
1990	78.8	61.5
1991	87.7	42.4
1992	100.2	42.2
1993	151.9	31.8
1994	110.0	78.2
1995	22.1	41.9
1996	258.2	59.4
1997	300.9	60.8
1998	276.3	73.3
1999	243.0	120.5
2000	437.2	56.0
2001	353.2	4.6
2002	564.0	69.5
2003	718.8	71.4
2005	1.280	219
2006	1557	222.38
2007	297.7	25.0
[2month]		

All the above figures are in US dollars millions.

1) Indian exports to Turkey mainly consists of organic chemicals [bulk drugs], cotton/yarn, synthetic fiber, plastic/articles, tanning chemicals and dyes, machine tools and light machinery, small electrical items, iron and steel articles, silk/products, jute/products, leather, automotive parts so on.

2) Turkey's export to India consists of steel/products, chickpeas, rubber [butadiene] textile machinery, textile fabrics, chemicals and machinery and machine tools.

Existing economic cooperation: Under the agricultural cooperation program within the framework of Indo-Turkish JEC, three Indian agricultural and animal husbandry experts visited Turkey in June 1998 to collect information and data on breeding performance of sheep etc. An agricultural delegation from Turkey visited India in February/March 2000. A tea delegation, headed by Chairman Tea Board visited Turkey in May 2000. Except for 2002, ITPO has been regularly participating in Izmir International Trade Fair. For the first time, Turkey had official participation in the 22nd Indian International Trade Fair [IITF] in New Delhi in November 2003. Turkey was conferred Partner Country status for the event and it participated again in IITF 2004 and 2005. During Indian PM's visit to Turkey in September 2003, a business delegation comprising senior members and businessmen of CII, FICCI and ASSOCHAM visited Turkey. On the occasion, CII organized a "Made in India Show", an exclusive Indian Trade fair in Istanbul.

3) The Indian Railway Construction Company [IRCON] executed two railway construction projects worth \$ 35 million awarded by the Turkish State Railway Authority [TCDD] in the nineties. A delegation of Turkish Construction Companies accompanied the Turkish PM on his visit to India in 2000. Another Turkish infrastructure delegation visited India in October 2000 to carry forward the process of consultations. Subsequent to this, two Turkish companies LIMAK and STFA started highway construction projects in India.

4) Among Indian companies, Punj Lloyd along with LIMAK is undertaking construction work in the prestigious Baku-Ceyhan Pipeline Project. This should be seen as a "Success story" for Indian construction industry, as the Indian Company won the contract despite stiff global and Turkish competition. Kalpataru, Gujarat along with BARMEK has undertaken power transmission line projects for TEAS. National Building Construction Corporation [NBCC] has provided consultancy services for the Marmara Engineering Emergency Reconstruction Project for earthquake affected areas.

5) In the hydrocarbon sector, ONGC Videsh Ltd. [OVL] and Turkish

Petroleum Corporation [TPAO] have joined hands for operation of a Libyan exploration block. Under the Agreement, OVL will have 49% equity in the project [\$ 30-40million] and provide technical manpower and technical services. GAIL and BOTAS [Turkish public Sector Company dealing with gas and oil pipelines] have signed an MOU for cooperation in CNG conversion of vehicles in Turkey, training of BOTAS personnel in India, etc.

6) In the IT education sector, YUCE College has tied up with APTECH for offering IT training courses in Turkey under APTECH brand name. Under the arrangement, APTCH courses, on franchisee basis, have commenced in Ankara and Denizli and are likely to start soon in Istanbul. While this is first such development in Turkey, NIIT is also trying to enter Turkey's IT education sector. On IT services, a small beginning has been made by Dewsoft Solutions, a Mumbai based Indian company, who has been engaged by BTC/BOTAS for IT related work in the prestigious Baku-Ceyhan pipeline.

7) Lack of direct air link was a serious bottleneck for promotion of business and tourism. Happily, Turkish Airways restarted thrice-a-week direct flights between Istanbul and Delhi from September 2003. Since then, visa statistics have showing upward trend. The airline is also doing roaring business.

8. For promotion of tourism, a TURSAB delegation visited India in April 2003. The return visit of Indian tour operators took place in October 2003. A number of leading industrial houses such as Tatas, Reliance, Ispat, Aditya Birla Group etc have established their offices in Turkey to look for opportunities in the market here. More and more leading Turkish industrialists are making business trips to India. Sensing the surge in business interest, CII is now planning to open an office in Istanbul

9) India and Turkey on 25 November 2005 inked a memorandum of understanding (MoU), paving the way for consideration of the possibility of exploration and production initiatives between the two countries and also permit Turkish companies to bid for New Exploration Licensing Policy (NELP) rounds in India. India's Minister for Petroleum and Natural Gas Mani Shankar Aiyar and Turkish Minister for Energy and Natural Resource Mehmet Hilim Guler in New Delhi, the MoU envisages joint studies and partnerships to secure oil and gas supply in the two countries by investing in any third country. The two countries have agreed that Caucasian, Caspian, Central Asian, Southeast Asian, Middle Eastern and African opportunities constitute high priority areas for such cooperation and "the step taken signals opening a major door of Central Asia which was far from us", Mr. Aiyar said. Noting that the hydrocarbon profile of Turkey matched India's, he said both nations could

work on the downstream sector, building of pipelines into and out of Turkey, engage in onshore and offshore exploration besides cooperation in exploring any third country. Cooperation on manufacturing, up grading and supply of drilling rigs and petrochemical processing units was also agreed on in the treaty. It also envisages cooperation in relation to oil energy and environment issues, including energy policy such as oil energy efficiency, energy research, developing and expanding regional energy infrastructure networks and training specialists besides focusing on joint oil and gas power market development, devising specific tools for operation and risk management.

10) As seen earlier India's Oil and Natural Gas Commission [ONGC] Videsh Limited [OVL], the overseas exploration arm of ONGC is already working with the Turkish Petroleum Company in Libya under an agreement signed in August 22, 2002 to acquire 49 percent stake in two onland oil and gas exploration blocks.

Most Favored Trading Nations: The Indo-Turkish Joint Business Council set up in 1996 held its fourth meeting on 31 March 2000 in New Delhi. The visiting Turkish PM addressed the Council and urged increased economic cooperation between the two countries with special emphasis on areas like construction, telecommunications and automotive sectors. A number of other sectors were also seen as potential areas of cooperation: construction, infrastructure projects, ports, textile machinery, cotton, computer software, processed food, pharmaceuticals, chemicals, meat processing so on. Turkey's Transport Minister visited India in 2001 with a delegation of major Turkish construction companies. Mutual interaction has led to upgrading of economic and commercial cooperation to significantly higher level. The first session of the Indo-Turkish Joint Commission on Tourism was held during the visit. A protocol on cooperation in the field of tourism was signed during the visit. In the economic field an Indian company Punj Llyod, along with a local partner was awarded a part of the prestigious Baku- Ceyhan oil pipeline project. The fifth session of the Indo-Turkish Joint Business Council [JBC] was held in Istanbul in May 2002.

More High Level visits: Prime Minister AB Vajpayee visited Turkey from 16-19 September 2003 in the continuing effort to consolidate Indo Turkish relations. The visit was marked by mutual warmth and a desire to add further all-round substance to the relationship. Apart from being a major event in India -Turkey relations the visit attracted sustained and positive interest in the print and electronic media. The PM's visit took place after a gap of 15 years.

Economic relations saw a further deepening with bilateral trade continuing on the upward trend. Additional institutional arrangements and agreements were finalized. The agreements were: On cooperation in the field of Science and Technology and on Extradition; A Protocol of intent of cooperation in the field of It and Computer software; Protocol for setting up of a joint working group on Combating terrorism were signed during the visit.

The agreement on Cooperation in the field of Tourism that was signed in 1995 became operational with the exchange of Instrument of Ratification. He also met and addressed a gathering of the Indian Community in Turkey. While he was in Istanbul, the inaugural flight of the Turkish Airlines[THY/AI] between Istanbul and New Delhi took off on 18 September 2003. While the PM was in Turkey the CII organized a “Made in India” Exhibition in Istanbul. PM attended the exhibition and addressed a business conference hosted by the Turkish Foreign Economic Relations board

An “India Business Day” was organized in the Aegean Free Trade Zone on 11th April 2003. A delegation of Association of Turkish Travel Agents visited India in April and the return visit of Indian Tour Operators took place in October 1993. Turkey participated as ‘partner country’ in India International Trade Fair in New Delhi in November 2003. All the high level visits and contacts were having results. India’s exports during 2002 were US\$ 564 million, which was an increase of 59% over exports of 2001. These have increased further to US\$584 million during the first 10 months of 2003. PM Vajpayee announced during his visit a target of US\$ one billion for bilateral trade by 2005.

The tourist business traffic from Turkey to India has picked up markedly after the resumption of direct flights between Istanbul and Delhi. An agreement was signed between FICCI and its counterpart body in Turkey on establishing the Joint Business Council [JBC] and defining its scope and functioning. A 14-member delegation of FICCI visited Turkey from 11-13 December 1996 for the first meeting of the Indo-Turkish JBC.

Professor Aftab Kamal Pasha, has been He has also served as Director, Maulana Azad Centre for Indian Culture, Cairo, Egypt.